

A

2

—

—

III

•

—

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
MIKROFILMTÁR
KÖNYVTÁRA *
BIBLIOTHECA *
ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE

BUDAPEST

FOTO:
SZ. E.

1959

MTA KÖNYVTÁRA
KEZIRATTAR

DISZMÜVEK

350.

FORGÁCH, FRANCISCUS

RERUM HUNGARICARUM

SUI TEMPORIS COMMENTARII.

KEZIRAT, 2-r. 137 lev.

5┐

4┐

3┐

2┐

1┐

2└

3└

┐3

┐2

┐1

┐1

┐2

┐3

┐4

┐5

┐6

4

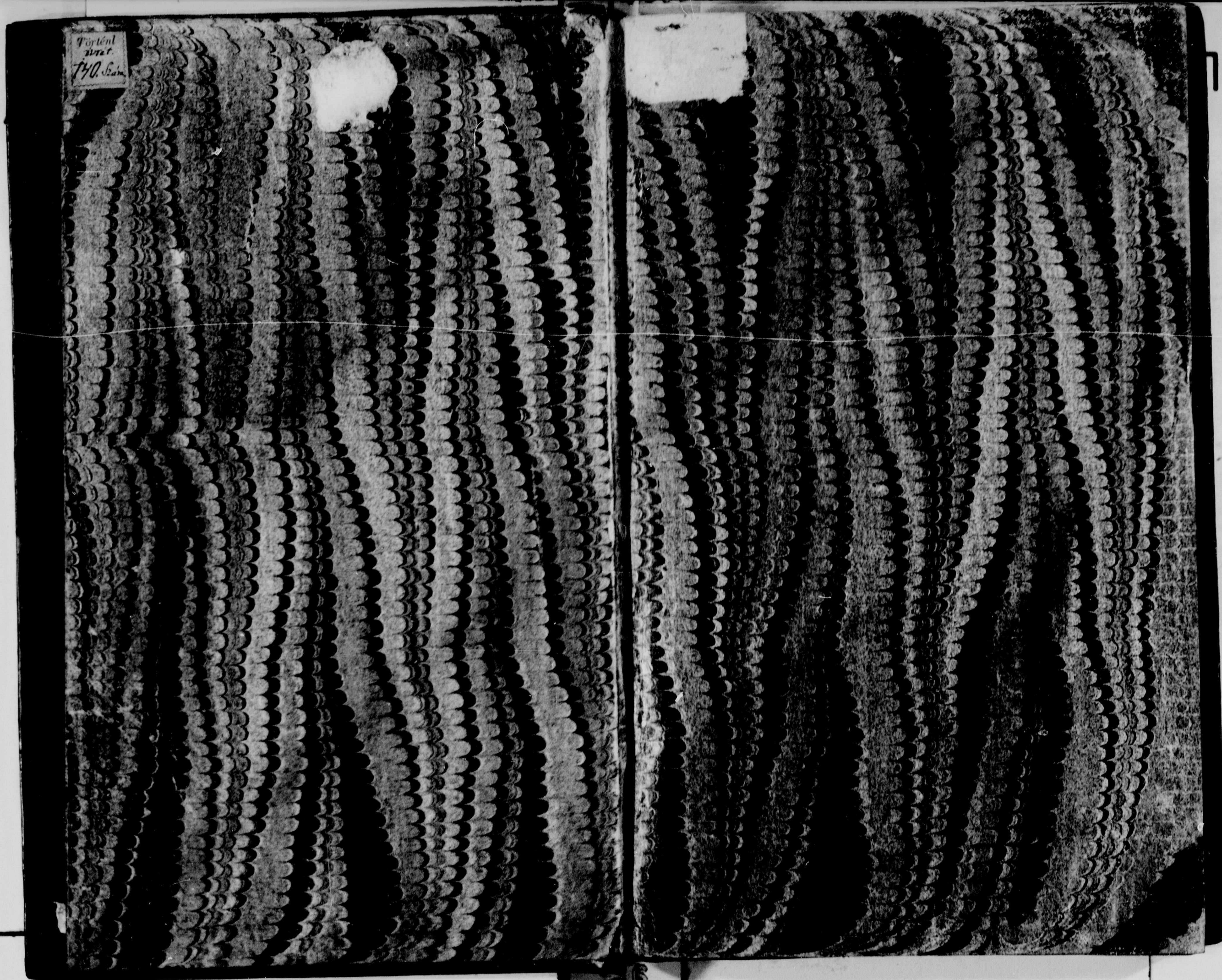
5

Tortent
1722
740. Gais

3

3

5

FRANCISCI FORGACSI
 DE GYMES BANNONI RE-
 RUM HUNGARICARUM SVT
 TEMPORIS COMMENTARIJ, VI-
 TIS NON PAUCAE ALIAE AC-
 cessere toto pene Terrarum Orbe
 res gestae fectu lectuque dignis,
 finae.

M. ACADEMIA
 KONYVTARA

3

Epistola Nuncupatoria.
in
Annales Francisci Forgacs de Gyemes.
Serenissimo Principi ac Domino Domino
GABRIELI BETHLEN
DEI Gratia, Principi Transylvaniae
Partium Regni Hungariae Domino,
et
Siculorum Comiti, Domino suo benignissimo.

Hominem ad res duas natum esse, Princeps Serenissime, ad intelligendum videlicet, et ad agendum, insita natura vis et omnium oculis vltro sese ingerens quotidiana experientia, manifestum reddunt; vel enim animo duntaxat et cogitatione defixi circa adhaerentissima naturalium versamur, vel actione, circa quam plurima occupamur. Utrisque excellere et si nemini non esse laudabile, Principibus tamen cumprimis esse illud fore. Es vero fuit id clarissimis quibusque regibus et Principibus summa cura propositum, et quantum Maiestate Imperii ceteris praevalerent, tantum multifaria rerum cognitione antecirent. Ut omnium infinitos alios, doluit vehementer Magni Orbis Domitori Alexandro, quod Aristoteles, quae sibi olim e sublimiore et sanctiore Philosophia tradidisset, ea ceteris mortalibus divulgando communia fecisset, non aliter se magnam reputans nisi singulari quadam reliquis scientia praepolleret. Alphonfus vero Aragonia Regum litteris facile cultissimus, omnium potius, quam scientia iactantiam se facere paratorem fore adseruit. Ceterum tam ea, quae ad actiones pertinent, in homines, in loca, in tempora et in res a Sapientibus diuidantur, historia vero his omnino partibus contineatur: omnem eius cognitionem vtilem, potissimum vero eam, quae Regum Principumque virorum vias et res gestas ob oculos ponit aduocato, datissimam, ac per necessarium iis, qui rerum potuerunt, et a quorum moribus et administratione fortitudo gentium pendet, recte indicantur ea, siquidem est vis caecum plerumque et plerumque ad praestantissimorum hominum facinorosa actiones vitae suae componentes ad summum gloria culmen sine euecti. Certe Hannibal fatalis Dux et terror Italiae Pyrti Regis Ciprotarum et Alexandri Macedonis disciplina, quam ex historia hauserat, ita est informatus, ut Romam Orbis Caput pene pressum dederit. Ipse porro Alexander Regis Cyri et Julij Caesar

Caesar Alexandri imitatione et exemplis inflammati ac instructi; Monarchias Orbis sibi cum insigni nominis incremento comparauerunt. Sed ut institutum meum prosequar, Historiam plerumque multarum gentium, et feruentiarum grauitate ac varietate et verborum copia, et dicendi elegantia contexuerunt, sicut et nostra exstant tradita: feliciores tamen, si nostri corporis, nostraeque Sentis contigisset, rerum a maioribus nostris praclare gestarum Scriptores habere, ne ab externis autus Sentis nostrae splendor esset petendus et praesertim ab iis, quos Hungarorum arma olim fatigarunt, qui ut sunt ingenia humana ad suam cuique leuandam culpam, nimis plus facunda, haud dubie gloria Sentis nostrae ferbendo non nihil decerpserunt. Unus inter praecipuos exstitit Indigena, quae genens, quae doctrina splendore claret, Reuerentissimus Franciscus Forgacs de Gyemes Antistes olim Varadiensis, qui ad res sui cui describendas fidem summam et Eloquentiam haud vulgarem adhibuit, quae ita hominum vitas singulorumque prioribus succedentium ordinem, ita locorum, ita temporum seriem esse complexus, et tam moderata ad historia normam dicendi copia, ut nihil adfectatum in eo apparere videatur. Quia vero Serenissime Princeps, historiam suam ab eo tempore oritur, quo regni Hungarici amplitudo inclinari Transylvaniamque illius potissimum deflorare coepit, et ritae lectioni Serenitatis Vestra vltus alius historicus vtilior? ut qui diuino nutu easdem habenas moderari iam quarum varietatem ac vicissitudinem totis viginti duobus libris Illustris hic Vir, meritis colonibus et imago, gemibus seductus fauore et odio procul testis oculatus, imo pars ipse multarum rerum expressit. Perspiciat inde Serenitas Vestra, quid florentissima hac regna e flit rerum statu dimouerit, videbit rectas rerum moderandarum rationes, aduertat, quam sit res plena periculi, pietatem non colere, defidia inter suos clare ponit, quam coerecere, estuantem honorem diuinitumque cupiditatem non refecere, re, quae non scelera perniciter, coniurationes, prodiciones, toto hoc libro ex his vltis fontibus traduntur, profluxisse, quae prope torrentis instar, totas prouincias inundauerunt, deformauerunt; haec et alii id genus innumera erunt, hic legendenda. Porro ad rationem huius mei scripti quod adinet

Serenus

Serenissime Princeps affi, ut tanti viri et
Austriaci elegantissimi scriptis Dedicatorem profi-
gam, haud me tali digno honore, cuius fuis a Jde magna fa-
ne et praecipua in Historica virtute Serenitati Vestrae
fatis comendatus. Sed cum Anno Superiore Vir quidam
Nobilis ex familiaribus Inelyta Chila Serenitati Vestræ
Ira apud me hic Cassovia existens, in hunc Austriacum, quem
antea nusquam viderat, inuiderat, et in Transylvania
reuerfus Serenitati Vestrae comendasset, eius desiderio Se-
renitatem Vestram teneri aliquoties inuenerat, meque ad deseri-
bendum litteris suis hortatus est huius enim tam insignis au-
ctoris et de deitate nostris meritis scripta, vix tria quatuor-
ve (quod sciam) exemplaria manu scripta, ab interitu vindi-
cant. Itaque parvam studio demisse complacendi Serenita-
ti Vestrae transmisit. Porro ut hanc meam compellationem
offeruantis mea submissa teipsum Serenitas Vestra beni-
gne admittere atque probare dignetur, demisse oro De-
i Optimum Maximum conferuet Serenitatem Vestram
diutissime incolumem. Cassovia Nonis Julii A. D. 1619.

Serenitatis Vestrae.

Subiectissimus Sermo
Cassar Tassij

Epistola hac inter Simelia Illustris Samuelis Szekely in
suo originali primario cum Litteris et ipsius auctoris pro-
fatis, necum comunicata, ac ex Authenticis transfusa.

LIBER PRIMVS

Postquam Ioannes vitam cum morte comu-
tauit, bellum civile est renouatum. Nam Ferdinandus
celerime comparato Exercitu Habelam Reginam cum
Filio Infante, per Duces Rudae obsidendam curauit
in spem aduersus ob mortem Regis novum confirma-
to Regno, non saltem Rudae possidenda, sed si Regi-
nam cum prole in potestatem redegit, finem et
iam belli in omnem posteritatem. Sed obsidionem
fortissime sustinuit Regina, ope virorum praestantissima-
rum Georgii Episcopi Varadiensis, Stephani
Werbotzy, Valentini Torok, et Petri Petrovici-
prater alios complures viros Militares. Tandem So-
limanus quoque cum valido exercitu accitus aduenit,
ac Germanorum Exercitum magna hominum strage pro-
fligauit, qui exinde parua victoria Rudam reliquit, Re-
ginam autem cum prole incolumes dimisit. Quod vero ex
Hungaria reliquum foret, ac Transylvania et Superiorem
Inferioremque Hungariam cum Temesvaro et Lipra, Del-
gradum usque orientem versus obtinebat. Ergo cum
Ferdinandus bellum ad se traaxisset, et continuo a-
lia fortalitia perderet, fuit Transylvania et Superiori
Inferiori que Hungaria statim non poenitendus. Ci-
vilia enim bella cessauerant, et imaginem quanda
prae se regni retinebant, manseruntque idem status
decem annos, cum rursus et Civili et externo bello
nova materia oblata esset. Nam cum Ferdinandus
sua tuam non popset, ac peregrine perdidisset, et cum
bellum numquam susciperet, per causas bello
ferere esset solutus, Ungarum agredi statuit primum
quidem occulte, diuina etiam per Legationes. Sed
antequam ad feriem regum veniamus necesse est
praesidio alius repetere, Iohannes Rudam atque re-
liquam Hungariam obtinebat, exceptis iis quae Ro-
mano coniunguntur. Cum vero e viuis cauderet, Ge-
orgium et Petrum Petrovicium Tutores Testa-
mento

mento legauit. Georgium vero paullo ante Vara-
dienſi Pontificatu donauerat, Petrus autem, quem
ſanguine adtingebat, et ob atatem iam prouectus,
rem ac perpetuam Orbitem ſuſpitione omni va-
cabat. Sortitis igitur inter ſe Prouincijs Ge-
orgius Varadinum et Panadium Pontificatus am-
pliſſimos atque cotius omnes Hungariae Infe-
rioris, qua ad fines Tranſyluania ad Tribicum
porrigebantur, Zakmar, Arad, Diſhar, Zol-
nok, Bekes obtinebat: in Tranſyluania autem
pleraque ualidiſſimas arces, Ciuitates uero ac Ma-
gnates partim proſuſione immenſa, partim ho-
noribus ac Dignitatibus ſibi deuinxerat. Ultra Fi-
ſcum Leonhardus Cyecrij in ſuperiori Hungari-
a Caſſauim et magnas ditiones gubernabat: Pe-
trouicijs Temeruarum, Lippam et alia pleraque
oppida arceſque cum Orientalibus Diſionibus, et
Legas et Karanſebes cum finitimis Raſianis
Danubium uſque et Belgradum: Regina autem Ci-
uitatem Albam Iuliam in Tranſyluania peramoena
et focundam copiarum tenebat, moenibus tamen
ad antiquum modum manitum. Iſta ditiones amis-
ſa Buda in ſua ſibi Regis Johannis permanſerant
tanta quidem felicitate, ut ne temporibus quidem Pri-
ſcorum Regum maiori ſua potuerint Vin. Equi, Arma
opreſque in ampliſſimo et opatentiſſimo Regno ſup-
petebant: nec ſeruitus preueniebat, cum Regni Len-
tiſque et nomen et decus etiam recidiſſet. At
in ſuperiori Hungaria ac Cir. Danubiana, Frans Da-
nubianaque atque Illyria cum exceſſu Johannis,
primum Buda perit cum Exercitibus Germanicis
ac Diſionibus Danubianis et plerisque alijs: Imo
regna ipſa, qua ad Ferdinandum deſcuerant,
ſtatim

5
ſtatim in poteſtatem Solimanni deueniunt, et
ſaicra et Sclauonia et Croatia et Strigonium et Alba
Regalis, et Solofium et Valkouaria innumerabi-
liſque arces atque Oppida cum immenſis Diſioni-
bus. Igitur quamdiu Tutores atque Regina concordie
manſere, uiguerunt: mox unius hominis ex praua
et inexplebili ambitione orta perfidia, ſequere re-
quumque proceps dedit. Sed femina motus An-
no Nono et quadraſimo a partu Virginis Supra
Milleſimum et quingentimum iacta. Nam Petrus,
cum perſpiceres opes Regni non in publicum, neque
Regis uſum conuerſi, ſed ad augendam propriam po-
tentiam diſtrahi, tum etiam ne morte Cuius incerta
Familiarium ſuae theſauri diſſiparentur; uolebat,
ut opes regni atque Theſauri ab Electis ad uſtodia
proſtantiffimis hominibus adulto Regi cumula-
rentur conſeruariſque. At Georgius ut erat au-
arus atque ambitioſus et ſuſpicioſus, non modo retinuit,
ſed in deterioreſſimam partem interpretatus eſt. Tanta au-
tem potentia erat, quod regnum gubernaret, ut ad ſum-
mum ſplendorem, ſumamque dignitatem nihil proceperit
nomen Regium deſſet. Regina uero, cui uix ſummi
ad neceſſitates Aula ſuppeterent, auaritiā et poten-
tiam Georgi agerrime precebat, eoque in Poloniam ab-
ire cogitabat, niſi precibus et promiſſis amboꝝ Tutorum
quos diſcentibus iam inter ſe odus cohibita
eſſet. Ergo etiam Regina bona Materna charitate
ſuncta miſtris Oratoribus in gratiam eos tum redu-
xit, ſed concordia haec manentibus iſdem cauſis, haud
diu durauit. Unde Petrus et Magnates Inferioris Hun-
gariae, Franciſcus Patochy et Antoni-
us Loſoncius Reginam petuere ut Lippam
concederet: Ciuitas eſt Inferioris Hungaria muro tenui
cincta, et in ea ante ualida, nec paſſuros, ut quidquam
ad

ad Regalis Dignitatem Aula decederet. Ad molientem
Reginam Georgius spe proce, et vim adhibiturus, si
opus foret metu Invidia retinuit, nec multo post Regi-
nam Cibinium cum Petro profuscentem intromitti
veruit, ne munitissima opulentissimaque vrbe, tamquam
apice Regni potiretur. Id vero Regina vehementer
indoluit, et alius penetrante dolore, lacrymis non
temperavit, ceteris vero omnibus reputandis ten-
tam ingratitude atque audaciam. Ita irae et odi-
a prorupere. His de rebus Georgius, quod Regnum
ac Reginam inclinari videret, et Johannem quoque
ex Ephoebis excedentem metueret, in fraudem aesti-
gitium conuersus noua secum agitare, et Secreta
Epistola ac Nuntii hinc inde comeari. Demum Fer-
dinandus Nicolaum Comitem a Salmis reuocauit bel-
licarum supremum Curatorem, cum mandato ad eum
allegat, Georgius in Oppidum Bathor Andrea Ba-
thory colloquio desonatum cum Equitum ac pedum
copiis bellicissimis, quas continuè stipendiis ad cor-
poris custodiam albat stipatus Sexto Idus Septem-
bris venit, cetera quoque Aula Regium in modum
erant. Nam propter Regium nomen potentiam osten-
debat. Mandata Nicolaus magnificis diebus recitat.
Nos sumam trademus, secretis enim sermonibus ne-
mo interfuit. Quasi Hungariam Ferdinando traderet, et
posum contra vniuersum Johannem Patrimonium redditorum,
quod erat iuxta Regiam Opulentiam amplissimum,
et Regina Dotem, quae vtriusque pro magnitudine esset
splendidissima; tum autem Georgio ipsi ad Varadiensem
Episcopatum adiecturum, vna praefecturam Transylvaniae,
nisi, procuraturumque rubrum Galerum a Ponti-
ficis. Ambo in hac pacta iurauerunt. Sed Georgius
occasionem captans, alia Regina ostendebat, Anno
a parte Virginis Millefima Quingentesimo, supra
Quingagesimum incunte, ad Cal. Januarii Comitia
Claud.

6
Claudipolini: (Clasvarum vulgo) indictis Nuptiis No-
bilium ex Dynecas puellarum, lata ad praesens omni-
a. Censuram vniuersi florensi, actus minus obulo, nam ex-
cedere more gentis religiosum est. Georgio multitudine,
nem ad mortem Michaelis Chaky Serinigrum
Praefecti ac Michaelis Horuath impellente, quod
illis profusos et a Consiliis Regina suspectaret
et ideo amoueri vellet, ipsa delictis per se crimi-
nibus supplicio exemit. Ferdinandus quoque ad No-
vas Febr. Posonii comitia celebrauit, in quibus soli-
ta iam pridem de suo studio, labore, impensisque
multa, retulitque Induicias cum Imperatore Turcarum
firmatas ad quinquennium. Et Oratorem suum
de pacis spe fecisse a Turcarum Imperatore. Ob
qua cum laudibus gratias Principi acta, nec multo
post prodita aereana, Regina adiungebantur. Simul
Petrus Sulimanno perorasset eodem tempore,
et Henricus 11. Rex Galliarum gnarus Consilio,
nem per Oratores apud Carolum Quintum Impe-
ratorem nihil silentio transmittens Sulimanno
iuncta detexit. Sulimannus enim eadem, qua
cum Joanne, pepigerat et fide praestare cupiebat.
Ea vero hac fuisse: Sulimannus omnia, qua ex
Hungaria possideret, Joanni expiraret ad Esacum
vsque, Joannes vero non tribuit, sed maneris Co-
co, ut Quingenta millia florenorum Hungari-
corum in annos singulos ponderet, sed vnum cura-
vit, ne per prodigionem ut iam antea per aliquos
factum erat, ad Esacum defectis fieret, et qui
deficerent, reuocaret. Cum hisce ipsam pactis
Joanni 11. Filiam Francisci Regis Galliarum pro-
curare statuerat. De quibus ista fide nobis fa-
cere possunt, quod Budam, Becke, et Beckkerde
Joanni

Joanni restituit, filio vero in bello Segetienfi, cum
ad visitandum se Laurinum venisset, coronam au-
ream preparari iusserit. Henricus autem pra-
terea etiam mortua, sororem suam cum ingentibus
praefidis in matrimonium obtulerit, qua infra
latius narrabuntur. Qua ubi sunt comperita, So-
limannus indignitatem rei vehementer admiratus,
Mamutum nuncium (Chausy vocantur) cum atroci-
bus mandatis et epistolis ad singulos et Comitatus
et Urbes et Primores propere misit, quos in Comi-
tibus congregatis statim reddidit, eisdemque verbis firma-
vit, neminem latere, cum Budam in potestatem
acciperet, quibus Favoribus Reginam cum filio pro-
secutus fuerit, ut dabitari non poterit, quin sibi et re-
gnum ipsum Hungariae et Transylvaniae, una cum Re-
gina et filio defensionem et curam fuerit. Ita illa for-
omni vi, atque iniuria liberis mansisse, cum etiam solos
decies mille florenos, idque beneficii memoria, quamquam
ex amplissimis Opulentissimi Regni Opibus annuos ac-
ciperet, Georgium Curatorem advenxisse, fideque obstin-
xisse, quod illum ob reverentiam Monasticae Religionis et
sanctam, et iuxta Regiam dignitatem constitutam, fi-
dem, constantiam et religiosam beneficiorum nunquam exu-
turum credidisset. contra nunc, Reginam, filiumque hae-
ritum Dominos Nuncios Regnumque et sese prodidisse.
Mandare ergo ut armis, tanquam desertorem et prodito-
rem insequerentur, et capto aut trucidato, poenas re-
proferebant. Illis se negligentes, ferro et flamma vindica-
turum, Regina ut filia Joanni, ut filio paternam cari-
tatem et suscepta defensionis tutelam nuntiavit, si-
mul Petrus exercitum, suscepta defensionis, ANTO-
NIUS LOSONCZY et FRANCISCUS PATO,
CHY singulas adducebant. Castra Alba Julia facta, mox
Almasium Petrus sine proelio cepit et hinc parte copiarum
Chanadinum oppugnandum misit, Duce Nicolao Chere-
puit Rasiano, exercitum diuidit, ipsa dum reliqua Albam
Juliam reuertit. At Georgius, omnium, quae agerent per
fidelis

7
fidelissimos Ministros et Exploratores, gnarus, nihil
unctando ratus Ruspes ac Megyes Civitates in Transyl-
vania occupat, et congregatos, quos potuit, nomine Comiti
ad Solimannum Legato titulo Regni, inanibus ad fallen-
dum verbis oblegavit. Interim corrupto ad defectionem
magna largitione Primoribus Siculorum ad Oppidum Va-
larhelyi proceffit, interceptis nonnullis partium Reginae,
Procam et Valentinum et Nobilissima Maronofiorum
Familia flagrantissima in Reginam ira trucidari
iussit. Thomas Warhocz Praefecto Varadiny exercitu
in Hungaria parare, et Chanadino succurrere mandat.
Nicolaus Cherepuit, cum 8. Militibus Rasianorum
Chanadinum acriter oppugnabat, et circum fossilia ex-
ercebat, quem Thomas Warhocz fugat, castris plerisque
et ad Temesvarum ex circumiectis agris ingentes pra-
das egit; de quibus per Reginam et Manichum Soliman-
num spernicibus nunciis caeterime edictus, alii Chausium
misit, et Johanni auratum Vexillum, ipsique Petro pictas
auro vestes solita munera, Georgiumque, quos Legatus diximus
misisse, eos una, ut de eis pro libitu statueret, remisit; alii
mandata exponit, ut Johannes quam maximum populus Ecce-
citur compararet, et quantum a se Militum vellet arbitri-
tratu suo acciperet, utriusque Valachia Praefectos et Budensem
Passam, iam in Comitibus habere, nec mora Johannes
Zalanczy ad Budensem missus in Valachias cum literis
Nuntii. At Georgius tanto periculo anxius, proce, largi-
tione, atque metu adsumendis auxiliis circumiectis licentia
ac rapina iter faciebat, et ad Albam Juliam terrorem
allaturus Regina castra populus. Attulerat enim hanc
artem Georgius, quo suam potentiam auget et Regina
deprimeret, ut Siculos homines ad seditionem si cor-
ruptorem habeant, promptissimos et praecipuos Nobilitatis
in partes deduceret, quos maximis muneribus atque
largitionibus corrumperet, sed alebat. Ita ergo praecipuos
quosque sui studiosos effecit eosdem quoque tempus in Comitibus
convocabat, cum volebat. Misit ergo Nuntii ad Reginam
Regni.

Regnicolarum nomine, ut emitteret Johannem, postu-
labant, sese novum Sacramentum in verba illius dicturos.
Intellectis Regina, ut erant, non ut dicebantur fraudisque
gnara pari astutia ductis. Deinde factis Inducibus pax
firmatur, ut dimisso utrinque Exercitibus ad obsequium,
Pacem et obedientiam Regina Titique reciderent. Georgius
vltis, humilis et ingenua prostratus flens lacrymansque
veniam exoravit propter simulacris abisset, poenitentia
Viro ad Religionem dedicato, conueniret: adhuc Regina,
quodsi tanta Johannis Regis meritum obliuio cepit,
ut certe Deum flagitiorum vltorem verendum et Triumphum
sui commissum maxime suspiciendum: Johanne et, qui ad,
stabant, lacrymas fundentibus recordatione proatorum,
simul futurorum metu, ita ad proferens coadiuncta con-
cordia. Sed iam Ladron Budensis Batta festinato iti-
nere, per Lippan, fines Transyluaniæ magnis exerci-
tu ingressus, Totuaraquam venerat, et per nunci-
os cum Regina agitabat, quinam ex Seditibus et nocen-
tibus plectendi forent, simul Transalpinus et Moldaui-
ensis in castra irrupturi nuntiabantur. Tot bellorum
fama non erat segnis. Georgius mandata et Nuncios
celeriter expedite, militemque Exercitum ad signa ex
Vexilla conuocare, ita breui Sexaginta Armatorum
millia ad Lázzebes congregata ad Barsouianos
montes obsidendos Johannes Lemeny ad portam
rubram (Vires Lapu vulgo) Johannes Lendoffij-
missi, et singulis attributa valida manus. In Hunga-
ria Thomam Warköy missis Exercitum conferibere,
et ex comitantibus auxilia accire. Carionus interim
dacentos Equites cum Ferruga promiserat, qui in subien-
cto arui Deua oppido confederant, et post hoc alios quin-
gentos de quibus Johannes Török certior factus, gloria
ac vltimè auidus, qui pacem Valentinum Duda capti,
et in Bizantina captiuitate mortuum meminerat, ha-
bebatq; exercem vltimam Hunyas et multarum flente-
larum non procul Deua, manibus paternis, caede et
sanguine hostium, velut Sacrificandorum constituit.

Nec

8

Nec cunctandi tali occasione rates, explorata prius
fide Pratoris (cuiusque solis centum, tribus et decem C.
quibus, Seditibus septem et Sexaginta, per noctem itinere,
ne facto, in ipso lucis ortu peditibus per sepes et hortos
irrupere iussis, ipse cum Equitibus a parte obicibus: nan
oppidum sine muro inualidum erat:) inuictos semisomnos par-
tim, alios armamentis fugare, cadere in Domibus in-
tra obuiisque quosque prostrernere. Et notabilior cadens
fuit, quod itinere ac semitis circumfessis, palantes a par-
te sine vltimo effugio exciperentur trucidarenturque. Ipse et alii
os Johannes cum Ferruga socio, hic pedes illa eques dis-
persis per caedes Militibus, periculofo certamine, congressus,
postremo multum diuque certans non sine sui discrimine Vi-
ctor, hostem pugione per utrumq; latus transtuerberauerit.
Ferruga et omnes fere capti, victoria et vindicta latior.
fuit, quam prada, quod tot hostibus trucidatis, non pluribus,
quam quatuor filorum amissis veluti paternam mortem ex-
piasse videretur. Nonnullis ad castra refugis et vero maiora
misericordibus, ut in simili trepidatione accitis, de virtute copios-
hostium Casponus veritus, ne introitus daretur cum et com-
meatus iam impedirentur actio, qua venerat Budam co-
actus, nulla re facta reuertit. Per eandem diem Transalpi-
nus, per portam rubram cum Turcarum Vallachorum magni
copiis in Haerak (ita vocant) penetrant, missus ad Johannem
Török Benedictus Vas, quod aliquot Oppidorum Villarumq; Offi-
cium ibi haberet, omnibus circum Nobilitate ac Paganis sal-
signa conuocatis hostes detinuit, donec Johannes Lendoffij
maturo itinere aduentaret. Quatuor millia ac quingenti
mixti Vallachi et Turca prius in acie erant. Post cert-
et parati ad pugnandum non amplius cunctati, quam Tym-
pana et Tuba sonuere hostes inuadunt, et primo impetu
fundens sternuntque. Neque illi, qui secundum exercitum
implebant, vltro ausi discurrere. Moldauiensis velocitate et fe-
linatione per notos Barsouianorum montium saltus sicu-
liam irrumpentes populabundi sine poena praedas egere.
Hac ante Cal. Decemb. gesta sunt. Inter comitibus Georgii
pace facta et hostibus Exregie propulsi, vix dum quies cepisset,
cum nouo et perpetuo bello (cui externos semestra ingens
aperta est. Nam omnium, qua postea facta sunt malorum,
hac fuit causa et origo, imò et continuus ad pereundum perden-
dumq; fato, dum pro charitate odium immortale nullis lacrimis,
nulla

nullo metu, nullis precibus expiabile, pro hostibus Cives et
sanguinem nostrum caei usq[ue] ad exitum sectemur. Anni ergo
insequentis principis inter Ferdinandum et Georgium tracta-
tus repetitur, nec multo post missi iterum Nicolaus Comes a Sal-
mia et Andreas Bathory colloquium, cum Georgio in Dio-
sp[er]o, oppido Sigismundi Forgach habere, sicut Induciarum
tempus nondum exisset, quas Ferdinandus superioris
anni Comitibus Posoniensibus cum Solimanno pactas, et pace
sperrare publice in sonitu cum adfensu populi vulgarrat,
et quod in his Johannes Secundus comprehensus esset pop-
hac publicitatis atterat, Regina in oppidum Enyed concilia
vni indicat: et multi ex familiaribus alienatis animis ob-
suetus, ab Georgio ad Reginam defluere, Regnum in parti-
bus Regine stabat. Petrus Petrovicius in Temesvar
arma et exercitum parabat, Georgio renuntiabat ami-
nistratio rerum et Varadini manere iubetur. At ille anxi-
us, et si potentiam amitteret, maiora timens, Ferdinandum,
quo in statu res essent, docet et auxilium maturare iubet,
ipse per Hungariam collectis copiis Transylvaniam et Craci-
tium ultro ingreditur. Hi per Regnum pacem tentare, obse-
quium simulare, Regina per modestiam respondente; ubi pri-
mam de Regno et comuni utilitate consultum fuerit, Dominum
et factos inter se conuerturos Comitibus tractis et inanimis
verbis elusis, Regina Albam Juliam affecit. Georgius,
plerosque Tyrannorum et legatos civitatum largitionibus et
ingentibus pollicitationibus in factiones deduxit. Nam No-
bilissimus et optimus quisq[ue] Reginam sequebantur: Melchi-
orem Balasam, Antonium Kandy, Michaelen Csaky
et Petrum Kys Consiliarios Regine, tanquam auctores
Discordiarum arguebat, et novissimis exemplis plectendos
designabat. Sed tamen Georgius ne pelleret, plecteretq[ue]
maturum ex composito auxilium fecit. Nam Ferdinandus
a Carolo V. exoptato Duce, quod ipse suis semper infeli-
cibus usus esset, et Hungaris infesto quodam ab antiquo
odio, quamvis experti et forsimum displicerent, Johan-
nem Baptistam Cabatum dederat. Hunc Ferdinandus
bello propositis, addidit Andream Bathory, Thomam Na-
desium et Stephanum Losoncium militia auctori-
tate genere facile superioris, nec ullis Ducibus secundos,
quos nostris temporibus Hungaria vidit si est virtute us-
fulsen.

9
fuisent, quamquam enim a Matthia Disciplina omnis,
infamia et ignavia Principum corrupta, ceteris rationes
vtraque Victoria delendo novum conferrent, non tamen deo
remile Hungaria solum ut non proclara virtutum exempla gi-
neret. Jam copia Ferdinandi Duce Johanne Baptista Cabato
ad arcem Almas per viam, qua vulgo Mepes vocat, pervenerat.
Tum Georgius Albam Juliam oppugnatum vadit. Quo comperito
Regina Sebesum vicinum oppidum uno militari concessit, Fran-
cisco Horvath pro custodia relicto viginti duobus Formentis
concessum et oppugnatum est, sub quibus non mittebat Geor-
gius Epistolas et nuncios ad Reginam mittere, promissa et
Consilia miscere, sibi ipsam et filium curae esse aliquando
victum ostendere, meti, minis, promissis perucit ut Albam
Juliam dederet ex mandato Regina tradita. Georgius pre-
osam suppellectilem, quam ibi reliquerat, remisit, simul misit
nuncios colloquium pro comodo Regina et filii petierat,
si prius dedit traderentur Ferdinando Melchior Ba-
lasy, Antonius Kandy, ut tamen a Ducibus Ferdi-
nandi, quos supra diximus, facile Regina veniam im-
petavit ita colloquio, qua cum Ferdinando transegerit,
recessit, et Regina in praesens per prodicionem victa
fortuna ac potentia cessit. Felicitium ergo Regina
cum filio Georgio et Duce Ferdinandi ad pactam diem,
cum convenissent, Coronam inquit Regina et Regalia
Insignia, quod felix et faustum Regni populoque Hunga-
ria, superi dent, ex manibus meis Vobis Proceribus
Hungaris trado, Deoque, ut eris pro vestra salute, si
aliter valius statueris; mihi vel hoc gloria erit, vnam
serui et alumni Coniugis mei fraude victam et Carro-
nam tot bellorum causam inconuentam, quandoquidem
et longo bello spes vicesque et propinqua auxilia super-
essent, concordia et comodo vestro meas Fortunas et
Inari proponentem, si tantum hoc unum cadem haecenus
impedivit consignasse, Deos, hominesque testor, idque
mihi vel in tantis malis summum solatium est, nullius
mali vel incommodi Vestri a me causam initiumque ortum.
At me Hercule horrescit animus, qua Vobis da-
des, qua mala, calamitates mente praevideo. TC
DNT

DEVS Op̄s Max. te Orphanorum Protectorem,
Te fœderum vindicem inuoco, ut ruptos fœderum, In-
duciarum sacro Sancta pax et Iurium Diuino humano,
rumq; sempiternis poenris adificias; me vero et hunc Inatum,
qui Iustos nunquam deforis seruaturum non desido. Quia cuncta
premiis hinc comperta Ferdinando et responso allato
Pmita Colosuarum indita. Co conuenere Regina, Georgius et
Duces partium, et in adem primariam sit conueniunt. Tum
Regina transtulit Imperium in Ferdinandum. Ex aduerso
Duces partium gratis actis fauorem Principis, pro dote
centum quadraginta millia numum aureum, et in Silesia
Oppauichsem Ducatum obtulere simul vinculum affinitatis,
ibi tum ad aras pro Ioanna minima nata filia modo so-
lemnium matrimonium Ioannes Baptista Castalonus et
Thomas Nadasius, e contra pro Regina Johannes II. et Ge-
orgius iurauerunt: exinde data mandata ad Quilales et Præ-
fectos Arcium, et Petrum Petroviciam, de quo omnes dubita-
bant, quod amplissimam Ditionem et validissima munimenta
Temesuarum, Lippam, Beche, Beckerecke et plures alias arces
relicturus non videbatur. Tanta enim erat potentia atque opus,
ut si mediocriter aditus fuisset, et Georgius et Castalonus inuitis Regi-
nam Regnumq; retinere potuerit, at ex inata lenitudine et auaritia,
a victis Reginam cum filio sequitur, nihil omnino egit. Ad Soli-
mannum tamen nunquam cum litteris ablegauit, quibus eum,
docebat de omnibus, qua agebantur. Quod vero Temesuarum
et inferiori Hungaria sibi sedendum esset, id sese inuicem facere
ne Johann II., qui Archidux Georgii in potestate Germanos iam es-
set, ne aut perniciem inferretur. Solimannus ita ad ea re-
spondit, ut se id vehementer dolere ostenderet, tamen ut curam
et custodiam pueri suscipiat, monet; reliqua, qua ad Transyl-
uaniam et Hungariam adtinere sibi cura futurum; tantum
autem rem etiam illud faciliorem ad exequendum reddidit, quod
Georgius et Duces Ferdinandi Reginae obtendebant.
Ferdinandum singulari beneuolentia erga eum affectum,
ut etiam de matrimonio contrahendo cogitaret, nam artes
in eam omnes tanquam spicula incenderant. Ita breui
omnis Transyluania et Hungaria inferior in potestatem
Ferdinandi cepit. Cassouiam et superioris Hungaria
Fractum, nam eo usque Regina imperium protendebatur,
in aduentum suum seposuit. Regina ex Transyluania
digressa

10
digressa occurrere, ad Tibiscum Petrus Petrovicius, Jan-
sus Patochy et Melchior Dalasta. Paulo post Conbar-
lus Cerey Cassouia profectus, cum lectissima Equitum
ac peditem manu ventumque Cassouiam. Ad Solimannus
comperto, qua per Georgium et Ferdinandum uerentur a Pe-
troviciis et Passa Budensi, ceterisque Praefectis ruptis in-
duciarum pactis Beglerbegum, Tracia Mehemetum congre-
gato ex Europaeis Exercitu, in expeditionem ire iubet,
sexaginta millia armatorum ad Szalankemen, quod
inter Iaurinum et Petri Paradinum est, conuenere. Du-
rubium ad Petri Paradinum et Tibiscum ad Titelium,
haud procul ubi Tibiscus et Danubius miscentur pon-
tibus traiecit. Longissima nostra Conspectus in Orientem
Seruiam Beche et Beckerecke proprie a confluenti-
bus Tibisci ac Danubi paullo infra Temesuarum, Bul-
garos spectabant, sed primum ad oppugnandum occurrebat
Beche arce munitione et praefectis valida. Praefecti ab Fer-
dinandi Ducibus nuper imposito erant Thomas Len-
thamar et Gabriel Figeoy: quatuor dies duobus
ab locis ingentibus ac pluribus. Formentis ita con-
cussa, ut ad abeundum et oppugnandum maximis Ex-
ercitibus pateret via. Sed Beglerbegus dolo graui-
sandum ratus Gabrielem Figeoy promissis atque
iuramentis si nullis conditionibus conuenirent, illa
sua dimissurum ad colloquium pellexit. Ille aduersus
metum periculaq; ex promisso fortior, fraudem aut non pro-
uiderat, aut eadem ut cogitauerat: hostes enim sub
colloquio totis copiis ad oppugnationem succedunt, et
nostros ad incertationem pugnantibus, non sine strage sua
arce potuerunt. Hinc ad Beckerecke iterum, qua in lacum
eiusdem nominis Insula et in ea arce sita, postera die
per seditionem militarem capta est. Dein Chanadinum
rapto exercitu vltro deditur, Nec postea alia arces sine
capella vim expectauerunt. Deporta postea Sata Tracia de,
Bonico Nagy Sellak Cerey Chialia, Palalife, Bodordak, Fu-
dordaka, Eperies, Horogsig, Charkissomlio, Szadgya cum Rapani
infra

infida gens, primi ad hostes defecissent. Eisdem diebus An-
dreas Bathory et Franciscus Patochy in Civitate Lippa
auxilia Comitatum congregauerunt: accesserat Carolus
Sirotonius Varadinus Ungarorum praefectus a quibus
missus Thomas Egeci cum Equitibus centum ad explo-
randum die et nocte per laborem et vigilantiam exhaustum
in Villa quadam confedit, ibi eos incensos et sine custodia
agentes Uman Begus, cum quingentis Equitibus oppressis,
Septem ex omnibus cum Thomas euasere, quod periculum metu
auxilium Comitatum iniecit, quod Beglerbegum Varadinum
versus proficisci, et Damoc liberos, Uroessq; hostes Exeritui
expositos timerent, et cum nulla arte retineri possent,
disperguntur, sequuntur et Andreas Bathory caeterique
relicto Johanne Betho cum modico praesidio, Oppidan
sepe in periculo desertos quosdam simul paucitatem pra-
esidi despectantes Seditionem captauerunt, mimitantes Johan-
ni Betho ut exemplo decederet, qui pari metu percussus
repletis puluere Sulphureo ad summa Ora Tormentis et
Funiculis accensis locis opportunis relictis, se confu-
lens: paulo post Tormentorum crepitu, ex quibus duo tan-
tum eximia magnitudinis disrupta illapsam praesidia
intelligebatur: ceteros vero occupata arce vacua, quod pra-
esidi exitio, saluberrimum visum, missis nunciis Regem et Ci-
uitatem et arcem Beglerbeo dedidit, Andreas Bathory
et Gabriel Perennius in Thomaseida Thomas Var-
loch in Erdohagy Franciscus Patochy et Melchior
Balassa Gyula modicus interuallic castra habebant. De
quorum numero Franciscus Hornath cognominatus, Nagy
Dosse arcem Chalkia cogitans improvisa et occulta ir-
ruptione capi auxilia petit, quo Duce congregati ex no-
tis Scingenti Chalkiam, qua tercentorum Turcarum
praesidio tenebatur tentandam proficiscuntur, et obsuro
adhuc capto lucis admotis scilicet celeriter in arcem
peruadunt Turca quod Amasath Begus ex fami-
lia Michalogh publice aduulsi, prauegitibus ex teme-
lentia sopiti ac strati omnes fere capti, nec Beglerbegus
interca defuit victoria, Lippa quinque milia Turcarum
cum

11
cum Uman Begus praesidium imponit, ipse Temesua-
rum oppugnandum petit, usdemque omnino diebus Cam-
berbegus praefectus Nagylaki ducentis Equitibus, ad
oppidum Macho diues et amplum praefectus cupidine
sanguinis, ex infita gentis fauitia caui et praeda de-
stinauerat; sed suis viribus diffusus, auxilium a Segedi-
rensi Begus opperiebatur. Quare occultis iudiciis ex vul-
tu gestis que hostilibus comperta, missi properere nunci-
ad vicinia oppida vicisque auxiliis accersendis exqui-
tus armata iuuentus et ex agris Militia: Haydones
vocant; sub signis compositi properauerunt Camber Begus
alba Vexilla, quibus Turca libenter videntur, procul
fulgentia ex lineis velis raptim confecta fidem fecere
venientis auxiliu mature armare ac sese coniunctu-
rus et mox ad exitum miserorum reuersurus, vix ta-
men ex oppido egressi hostibus impinguntur, ex primo
statim impetu filii ac ad omnem Maross impulsu; omnes
sunt capti, aut vincti hausti Camber Begus solo et quatuor alii
ope vnius Piscatoris dilapsi, qui forte oblati in aduersan-
tiam exceptos in nauiculum et iam iam perituros praesenti
pecunia remuneratus detulit. At Temesuarum iam oc-
cupabatur et circa Idus Octobris erat, quod Stephanus Los-
sony, Illustris eademque vetusta familia et militia cla-
rus a Petrovitzio traditus in temporalem modum curam,
donec Ferdinandus decerneret iniis receperat; mox
tamen inundante velut oppressus bello, militem Comea-
tum armaque adiuuantibus Gabriele Perennio et Ni-
colas Bathory Illustribus Iuuenibus parauit: addide-
rat Castalonus Bernatoum Aldannam et Alphonsum
Pereffo Sayanedraulum Fratres, quorum ille cohortis
Hispanorum, hic Ducentorum Hungarorum Equitum Pra-
efectus a bello contra Melchiorum Balassam et Matthi-
am Dase, latrocinis et praedationibus, cuncta turbante
et totius Regni consensu, publice proscripserat, paucis ante
annis gesto, moribus et militia nostra imbuti fuerant. De-
glorbegus ergo, quemq; arce oppideret, et tormentis oppu-
gnaret, non in arcere intra moenia hostem potuit, quominus
Lossony

Lossonezium quotidie extrumperet et multorum Turcarum
exitio aeri certamine prolium finiret, ipse ante alios
Deglerbegum provocans et paratus, ad singulare certam
men se hostro dimicare auderet: interim Georgium, qui
cum Castallo Transylvaniam componebat, aduersa belli
fortuna mirum in modum angebat, atque ad Orientem
amissa munimenta Regni, Arces, Ciuitates, Vectigalia
et Temesuarum oppugnationes suspectabat. Sed nihil ali-
que, quam nostrorum paucitas, quam Hispanorum duo
vexilla erant. Germanorum quatuor cohortes Equitum Pro-
hemorum et Germanorum singula ala exigua manu
si hostem respicias neq. vllum retro subsidium, quam,
quam nuntiorum et postarum strepitu Ferdinandum
fatigares: ita illae inopia Sisu et cunctatio, hinc neces-
sitas cuncta inuoluebant, atamen periculis occurrere
placebat. Postremo visum retere ad id propinquum et e-
presentibus optimum circumire Ciuitates, et Nobilibus
simos quosque modo vniuersos, modo singulos orare, ob-
testari, alius aurum et argentum donare, ingentia pro-
mittere precibus munera, muneribus preces misere,
donec vniuersum Regnum in bellum conuincit. Nobilitatem,
ciuitatum auxilia, et Siculos propriis Exercitibus
pro militari ordine disponit simul Thomam Varkocz
Varadinum Praefectum, auxilia Comitatum contrahere,
militemque scribere, et Andream Bathocum Alam
Equitum et Cohortem Ungarorum in stipendio Ferdinan-
di ducentem vna occurrere iubet. Sic dolore articulo
praditus, Gabrick Perennis, qui peculiarem alam et pedi-
tum cunctum suo sumtu habebat milites et imperium
tradidit Georgius auxilia Regni innumera multitudine
traheret Liberis exercitibus modicus interuallo aderat
pratoriarum Cohortium mille quingentorum lectissima ma-
nus et ala veterani, quos pro custodia corporis pace et
bello nusquam a latere dimittebat, Castallus vero cas-
que proximis copias ducebat Thomas Varkocz et Ferrandus
cum decem millibus pedum Equitumque Formosam, pri-
mi venire, mox alii atque alii exercitus, Duces, Formosam
et statim

12
et statim Toppam promoti castra arxque et ciuitas mi-
litari corona circumdata, apparebat, enim Deglerbegum
obsequium Temesuarum relicturnum et cum his copiis, pa-
nibus aut etiam maioribus non certaturum. Nam pra-
cipui ex Ducibus et Militibus quique ex vniuersa Hun-
garia, fama militari celebratissimi ad nouas res va-
nitas animis ab initio confluxerant; inter quos erant
Ladislavus Gyulassy Valentinus Magyar, Simon
Forgacs postquam muri triduo ingentibus tormentis
ad oppugnationem satis amplo spatio dejecti Nona Cal.
Novi ad horam 11. am pomeridianam oppugnatio cur-
tus indicitur: interim septem ex Hispanis magnam
facinus ausi, nam ad patens muri ruinas confen-
dere praesentes, qui statim sunt capi, inde rumor ad Hi-
spanos Germanosque peruenit, et expugnata vrbis decem
certatim praeripere conantur, neque expectato tempo-
re praefinito hiantium murocum spacia subire, excepti
que deni certamine a consertissimis et peritissimis
hostibus pulsi cadebantur, cum Hungari sono ac fremitu
exciti, Thomas Nadasio fugam ac eadem nostrorum
nuntiant, forte praedii causa ad mensam erat statim
Castallo ac Georgio nuntiat, Hispanos ac Germanos ab
oppugnatione reiectos, se illis tamen successorum cum hi-
quos sibi aggregare poterit, vt auxilium mittant in tem-
pore reputans vltimam na festinauit, equis vt erant
dimissis, cum globo suo anleire. Post hunc Simon Forgacs
duces propria ala et subito ferocissimus quique Ungarum, aut
laudis cupidus, sese aggregare, versaque praedii fortuna hostes
fundeantur, Georgius Castallus ac ceteri Duces ad impro-
visum tumultum et praedii clamorem ab equis non ca-
sere praedii hora erat, ad arma celerime conuocant et
simul Exercitus vniuersus totis viribus incubere. Pars
enim in subsidio collocati erant, alii ad motus factis ad
summa euadent, in muris in nimis vbiq. praedii, tormen-
torum terribilis sonitus, coelum ipsum terraeque pulueris sub-
phurei procella modo tempestatem obducta, et fulgentium omnium
resonantia fragore, vincendum ac victos fremitus, vlatatus, terra
et aduers

et admirabilem cruentissimi praelii speciem cadere. Inter
primores Simon Forgach obitus quoque proflamens,
urgens pugnavit inter confectam hostium aciem, undecim
vulneribus concidit; tandem victi et in arcem pulsi, ibi
tum nova caedes exoritur angustis enim pontis atque
portarum ^{et afflicti hostibus nostris terga}
dare aut ponte precipites conidere. Eadem fuga septi-
genti Equites per aversam portam erumpentes, in subli-
dia, quere Johannes Torök dum audiendus praehat,
impingere eademque celeritate fusi ac ad murum pel-
lentes impulsi, qui forte interuentu Andrea Bathory
multorum casibus iterum repulsi, omnes sunt delati.
Johannes Torök dum ardentius instat cum insigni Turca
congressus, septem per equum acceptis vulneribus, na
cetera ferro per medium deserto. pertinaci certamine, non
sine sui exitu conficit. Civitas in pradam versa, Simon
Forgach exanguis caeside excussa, ac ense aurato
prope reperto, circum cadauera hostium est inuentus,
nam capi aut pulsi hostes, spolio potius non sunt, redempti
undecim vulneribus acceptis in Tabernaculum, cura Me-
dicorum postea revaluit, nisi quod per frontem dextrumque
oculum, aduersum vulnus, cicatricem reliquit.
Deglerbegus tristi fama expugnata civitatis
et nostri Exercitus numero et robore pravaulen-
tis, simul autumnus in hyemem et hybernos
Impres precipitem mutationem timens, post
duodecimum diem quem obsederat, Temes. va-
num reliquit, tunc Lossonecio ipse vestigiis
infractis, et velut victoriam exprobandam, mo-
do nouissimos modo effusos carere, eodemque
itinere ad Tschak castellum diuerso et Lay-
dis Aga Praefecto praefidi in procedentes e-
quites erumpente, ab subsidiariis retro pel-
litur et statim per terga hostium occupato
ponte in Castellum irrupit, omnibus aut
captis

13
captis in Laydasaga aut capto Vltmanbegu
mille et quingentis suorum plerisque sauciis
in arcem persuaserat, contra statim directa For-
menta, nec ille deerat, fossas et aggeres introi-
sum fouere, sed nihil aquae premebat, quam fame,
unde si incolumis cum suis dimitteretur, arcem de-
diturum nunciat. Ad hoc Castellus in arbitrium
Principis, qui clementissimus esset, seque et ecce
cedere respondit. Et responso, cum captiuitatem sibi
et suis denunciari, facile intelligeret, ad Georgium
conuersus palam precas et vires ostendere, clam promi-
sa ostendere, si se ceteros tot militares viros saluos
dimitteret, tantam apud Solimannum eius bene-
ficii gratiam fore, ut haud dubie in Transylvania
a gubernatione priorique auctoritate ipsum reti-
neret, modo nouis beneficiis ac gratis locum opti-
ma occasione pararet. Procul dubio concusserant
haec Georgium, et reputans secum, quae vires essent Ferri,
randi, quae contra potentiam Solimanni futura et grauiora
metuebat et ferro, ut est in proverbio: Sapientis confilia post
faciam, solida potentia volutabat. Hostibus tamen duorum
et viginti dierum inducia ex consilii decreto Georgio
concessa, sub quibus perfidos nuntios alimentis
illos iuuabat, et diserebat apud Duces, arcem
per dedicationem recipiendam, quod longe utilius foret,
nam tot hostibus aut deditis aut victis, quod sine
multorum caede fieri non posset, paruum emo-
lumentum, qui similem casum posse et nostris ali-
quando contingere inter continua bella, et non
absurdum debentia exemplum neque nociturum apud ipsos
etiam hostes valiturum. Nec se negare Vltman Be-
gum priuatum a se gratiam meritam, nisi publice
caus

cuius potior ratio hostis habenda esset, neque sese
moneri, quod Buda egredienti sibi cum Regina et fi-
lio de Solimannum consiliis et ope salutis fuit.
persuasi sunt Duces, namq. aderant viri et auctoritate
et potentia, quibus non poterant refragari, per con-
ditionem ergo recepta arce dati sunt a Georgio cur-
rus, quibus arma, sclopeta, pila lancea imposi-
ta, alius alius comعات additi ducenti equites
plerique Rasiarum in Comitatum eadem die, qua
Ulman Begus digrediebatur munera Georgio,
quatuor nobilissimos Equos, pectus rhedam, pu-
gionem, Sudarium, latebram et candelas duas
auratas misit. Hæc sunt, quæ Georgio suspicionem
mouerunt, quæ opinione hominum maistra facta
fuit, per Ulmanum litteras ad Solimannum compo-
suisse, quibus se et Vngariam illi commendaret, ut So-
limannum in pristinum statum reducturum speruaret,
hunc accedebant potentia, quem vehementer metuebat
et quæ iniuriam fuerant, eam uis, quibus uictus fuisset, Mil-
le et trecenti Turci, cum Ulman Bego exire ac in
militario confedere reficiendis corporibus armisq. expedien-
dis anxii, periculum inter confinia; Ex quibus men-
cauti Barbari, prouidebant, nocte tandem magna
iter emensi. Semel uero Michael Dombay et Be-
nedictus Posar, Fellako Gregorius Vitez, et Am-
brosius Nagy in campis variis imis aduersum
profecti, a quibus Ulman Begus, pluribus saloni
amissis, impigre tamen sese retatus in Melchior
reth Balassa et Franciscum Horuath ex castris
per noctis silentium clam digressus, inuadit, hic
enim Balassa unus mortalium, neque edicto,
neque Principi, neque religioni paruit unquam, ex quo-
rum generis fato, proliquo congressi et amissis militi-
bus, Balassa per dextram pedem pila sclopeta, tra-
iecere Francisco Horuath clypeus perforatus,
quo periculo affecti, hostem dimiserunt. Paulo post Michael
Toot

14
Toot cuius Begedinus et Ambrosius Nagy
Popularium fortissima manu ferum auxilium ve-
nit. Ulman Begus, tum fame et prelio omnibus fere mil-
libus amissis in itinere haud multo pluribus quam trecentis
his uix Belgradum peruenit, Georgius interim Lippum no-
vis munitionibus restaurauit, et Bernardum Aldanum, cum
cohorte Hispanorum Tormentorum comitatum copia im-
posita, pro praesidio reliquit. Sed tanta erat ab omnibus indi-
gnatio in Georgium orta ab omnibus ut Duces in eius ne-
cem conferrent, ac ad Ferdinandum retulerunt: qui Melchior
Hispanum regii aucupii profectum Venissimum alumnum,
et eo firmissimum, cum mandatis celerissime ablegauit: non
ergo differendum arbitrabantur. Sed per cursores tempus
atque modum quærebant. Melchior Balassa tanti rem
facinoris ultro sibi demandari petebat, et in ipso ponte
Cuitatis rem patrandam, ac Cuitatem occupandam conse-
bant, homo, quem Caulem ille et per fugam ad Ferdinandum
spoliatum, omnibus fortunis non receperat modo, sed au-
xerat et ornauerat, omnibus Fortunis atque Dignitatibus
honoribus, consilium tamen, qui periculosum erat, cum
ille longe maioribus copiis fulciebatur, in opportuno,
rem occasionem esse translatum, rati, dissoluto Exer-
citu per solitudinem aliquam negotium posse confici.
Tuereunt ex Familiaribus, qui admonerent, quibus
ipse contra Caroli Quinti Imperatoris Ferdinan-
di et Pontificis Maximi Diplomata ac promissis
sa obiciebat, ac matum sibi ipsis comitti, qui res
Turricas nondum cognouissent, dissecebat, utinam in-
quies semel tantum colloquium cum Ferdinando
iniret, non in aliquot uiliorum mancipiorum capi-
tibus uultu solum esset, quorum multa millia
Solimannus haberet. Sed Budam se atque
Vngar

Ungariam spectare, eius se consilia atque ratio-
nes recuperanda cogitare, in itinere, cum Castal-
do iter faciebat, una in vehiculo patrandum facinus
placebat, sed cum semper Princeps Viros secum
haberet, non potuit, solum occidi placebat. Cum autem
Georgius ad Calend. Ian. ex ipso itinere Comitia o-
mnibus Ordinibus indixisset, ante illum diem Castal-
dus, perpetranda rei, quamuis occasionem quarebat
iam in Castellum Georgii Aluincium periculum fue-
rat, melioresque habitationes Castaldo hospitium de-
derat ipse proxima cubicula sibi desumpserat, nam,
que illum in summa Veneratione habitum, cultu tan-
quam supra se obseruabat potentiam sibi retinebat,
nec deerant conuiuia et omnis latitans signa, inter qua
Georgius Torraj, nobili quidem genere, et miles olim,
sed in caput accepto vulnere et laeso ac turbato cere-
bro facerrimus, atque Budentis diariumque Expedi-
tionum Comes, ab omnibus vehementer amatus, et Ge-
orgio charus, quem Fratrem vocitabat, propter solitam
impietatem et misericordiam flexo audacter hortatus
Caue inquit Tibi, ab Italis, barbaris, quibus
in Tuam necem deferunt, siue id a se factis
Spiritu, siue ab alio doctus monuit, quem intrepidum
in carcerem adduci iussit, et accidit, ut tertio
die, quam dixerat, interficeretur, cum Georgius
nuntium Iulii Pontificis rubrum Galeorum
(in insignia Cardinalitica Dignitatis) ferentem paucos
ante dies habuisset, et in sequenti die accepturus
esset 10. Calend. Ian. Exercitus et praetoria co-
hortes praecipere equi, Turba amicorum ac Famili-
rum omnes ac grege aulicorum ipse cum solitis cu-
rando corpori ministris, mox secutus Castaldus suis
copiis

15
copiis ut parati essent, sed ne iniussu suo moue-
rent iusserat, per eos dies, quibus Aluincy e-
rant ad Ferdinandum nuntium remitti, et litteras
dari communi nomine placebat, quibus inferri-
bendis Castaldus studio moram trahebat, sub qua
occasio se aliqua offerret. Ergo Marcum Anto-
nium Secretarium, cum litteris paulo ante se pro-
mittit, qui litteras legendas Georgio porrigeret,
inter legendum pugione percuteret, sese cum aliis
in tempore affuturum. Marcus Antonius man-
datum ita, ut iussu est exequitur, ut statim ipse
quoque cum Fortia Palauicinis et Mercado in-
rumpunt, atque Georgium duorum filioptorum gladi-
bus vulneribus autem quinque et sexaginta in-
terfecerunt. Cum primum Marcus Antonius intra-
uit, in lectulo preces matutinas orabat, et accepto
vulnere arreptoque illo, quid facis inquit, cum ceteri
ferirent, quid etiam mali feci, sapius iterauit. Fran-
cisum Vassum Nobilem Adolescentem admittentem pro
Domino septem plagis ferire, simul dispositis autem
militibus Castellum occupauere, direptis in praedam
conuersis, qua reperiebantur, Mercado, ut nobiliter
facinus ederet, et suam operam viriliter nauatum
aliquo signo testaretur, an quia iussus erat, aure de-
stra defissa, per portas ad Ferdinandum tulit, ac
vesperinas preces solenni quadam die audienti
praesentauit. Duces atque milites, tam imperata
re, perturbati, quid agerent dubitabant, Paulus
Dank Dux Copiarum ad Legatos: Vuarum copias
duxit, ut ibi circumspiceret, quid agendum foret. Pe-
tuit a Paulo Masley Praefecto, ut se collegam ad-
mitteret, et communi consilio, quod bonum
atque honestum videretur, agerent, illam artem
Georgius ex imis Fundamentis maximis
Laboribus

laboribus et sumptibus confeceris, moenibus pro,
pugnaculis, omnibusque rebus, quantum arte
et diligentia fieri possunt, nullis imperis par-
cens munivit, tanquam forenum aliquod et ad
Transylvaniam et ad Hungariam, in eam ma-
gnam partem Theauri congesterat, et Pau-
lum Chakly profectus generis Nobilitate tantum
commendandum: Chakly Paulum Dank recipere
noluit, ideoque spe atque armis abiectis, dimis-
sis etiam militibus domum rediit. Castellus por-
petrata re, in civitatem Cibinium se recepit, ut
ibi vim, si qua incurreret, expectaret, sed ubi vidit
nullum armorum periculum ac metum esse, statim
ad occupandas arces et ditiones Segni atque
Thesauros animum intendit. Paulus Chakly
parte aliqua argenti et auri non signati oblata,
pacta securitate rerum omnium arcem cum The-
sauris tradidit. Tunc argenti et auri signata vis
magna non signati multo maior, vasorum maxima
multitudo; eo exemplo Veradinum, in quo auri
et argenti vasorumque maxima erat quantitas,
et alia omnia sunt tradita. Georgius quo ma-
gis moris deprecor habebatur, septuaginta dies
insepultus loculo assericeo inclusus, et supra
vallum Castellum positus iacuit, per summum lu-
dibrium, omni funeris tunc honore priuatus.
Ite finis fuit Viri haud sane spernendi, domi-
militiaeque, et, qui retenta Transylvanicae
Hungariaeque laudem meruisset, si postremo
a nimia ambitionis atque avaritia cupidine,
in prodicionem lapsus, tot bona uno scelere non ma-
culasset, recuperatae quoque Lepa gloria et consue-
ti Tomesvari ac expeditionis decus penes ipsam
stetit.

16
stetit, tanto celebriori fama, quod non ab alio Ducum
Ferdinandum civitatem, arcem tantis munitionibus,
tantisque militibus validam ab Turcis recuperata,
tam meminissent, aut rem feliciter aut prudenter
actam, quod exemplum eadem fama apud posterum
quoque mansit. Quae illi suspicionem fecerant, supra
diximus, nam neque dictum, neque factum ullum
gravius notatum est; semel tantum loqui est visus
liberius, quod Germanorum vires longe alias, quam
expectatus esset, crederet, sed ille ex alio simo quodam
et arcano, maxima quaedam meditari coeperat, ideo
lenitatem, prudentiamque apud Solymanum ostem-
debat: nimirum Budam semper in animis habebat,
id dies et noctes cogitabat, quoniam modo recupera-
ret, ideo vires Concordiam et potentiam Christiano-
rum Solymano sapissime arte quaedam mixta,
libi infinuabat, etenim in quamcumque mundi
aliam partem Solymani vires convertere,
quam in Hungariam nitatur. Etenim cum Re-
gina et Petrovitzio perpetuum odium exercuisset
et educatio Regis prolii sibi vehementer displice-
ret, metueretque ex mala educatione non
posse bonas ad regnum conferri, filium quondam
spurium Johannis, ante legitimum matrimo-
nium susceptum fouebat, in quem videbatur
Solymani auctoritate, Regnum transla-
turus, quae eius arcana consilia postea
tempus detexit. Certum est ea, quae meri-
to metuenda erant, virtutem atque potentiam
illi novisse, norant enim inuitis omnibus Fi-
lium Johannis Regis regno deturbatum, norant
illum unum desiderari, sub quo optata pace frui
licuisset, norant, quid Solymus posset, si ad patriam
flagit.

flagitantis, preces vel Dux vel Adiutor accessisset,
certe futuris malis, quae mox tulimus prudentia,
et auxilium eius ab omnibus desiderata sunt ad
expeditionem Sippensem Castaloo et diplomatata Fer-
dinand. 20. millia numerorum aureorum mutuo de-
derat, Carolus V. et Pontifex Iulius Maxi-
mus amplissima diplomata ei dederat, quibus
ingentia ei et promittebat et pro Ferdinando ser-
vaturum cum, conditiones et quaecunque promitte-
ret fide mediante spondebat, quae Castaloo in
scrinio: quod semper Georgius secum portare so-
lebat, inuenit in eodem etiam viginti millia aureo-
rum numerorum; sed diplomatibus inuentis ita est la-
tatur, ut diceret, nisi inuenissent Ferdinandum
teneri fide, iam vero inuentis solutum esse. Iulius
Pontifex Maximus, qui eundem Cardinalem cre-
auerat, eius Viri crudeli casu accessus Ferdi-
nandum iudicio arcessebat, tamquam Virum
Sacratum Episcopum atque Cardinalem morte
afficere nefas fuisset, quae inauditum atque inde
intra parietes damnatum reprehendebat, magnas
atque solennes Inquisitiones per Hungariam tolli-
lavit, et ne actionem ad finem deduceret, morte
praeventus est, mortem Georgii Habella et
et Johanne Secundus Castovia accepere,
ipfi minime et vulgus Subicorum lata futura, ad
quos interim Ferdinandus legatos ad Le-
orgium Vernexum miserat, causa confirmanda
pactionis. Nec multo post Castovia Ciu-
tate ac ditione Ferdinando relicto, in Spa-
niensem Ducatum concessere. Dum adhuc Casto-
via ageret, per nuncios, literas ac nuncios
Primores

17
Primores Transylvania reuocabant Regiam,
cum filio iam Georgio ouiso. Iose quoque Leon-
hardus Ceczei et Magnates Ungaria inferioris
ris retinere summis viribus conabantur. Sed
dus viri Lotozky Polonus altere vero Idan-
drata Pedemontanus, ex inimicis ipsius Regi-
na per Ferdinandum promissis corrupti Regi-
nam impulerunt; abeuntem vero securi sunt,
ex Primoribus Petrus Petrovitz et Leonhar-
dus Ceczei, Michael Raky et ipse Comes
futurus in ipso proinctu, agitudine potius
animi, quam manifesta causa, vitam cum morte
commutauit; Regina per aliquot dies remissio-
nem mali frustra operiente, quinquagesimo
aetatis anno ad id nihil grauioris mali, una
et continua sanitate sensisset, dolorem communi
concursum, omnis conditionis seorsus atque aetatis
hominum; etiam qui remotius aberant, testificaue-
runt. Cascanum Hispanum Ducem Ferdi-
nandi cum exercitu suum stratumque interfecer-
at, quinque et decem annis, quibus Castoviam re-
xit, nullam noctem extra urbem egerat.

S I B E R I ^{dus.}

Incipit annus nostris Cadibus ad
perpetuam memoriam nobilitatis, qui fuit secun-
dus et quinquagesimus a Portu Virginis supra
millesia

Millesimum quingentesimum. Principio Ferdinandus ad Oct. Cal. Mart. Comitia Posoni celebravit, ibi de unione Transylvaniae et Hungariae factus, cum statim magnam partem et praesertim munimenta Regni disjuncta perdidisset, tum de celeri in Ungariam Sulymanni ingressu, certis nunciis atque explorationibus composito, et se quoque personaliter venienti hosti omnino occurrendum, oblitusque proximis Comitibus predicaret inducias stabilitas et pacem, ~~secundum~~ inter cetera sanctum illud Decretum, ne quis Nobilium Capitulum Regis aliorumque, quam suo Sacerdotio ea expeditione mereri audeat, in eodem Conventu Temesiensi Praefectura Stephano Loffonezio in quodammodo obtrusa, cum exempla Infelicitum Virorum et Consilia fluola, nec unquam satis explicata oculis et animo aduersarentur, sed promissis, quod Ferdinandus se met in bellum personaliter venturum sponderet, quam ne id quidem movebat, quod usitatas illi pro more in speciem voces et exoletas, ut vana omnes contemneret; praecipue tamen est precibus et patriae charitate impulsus Andrea Bathory praefectura Transylvaniae collata, magno in respondantibus accipientibusque pondentem etiam dolore, qui valdum ac integrum eam provinciam et hoc potissimum tempus norant requirere, quippe in continuo exultu articulo ex ebrietate et crapula mirabili contracto, omnium pedum manuumque usu amisso ac vitio repleto, nec sumis quoque compositis, et Loffonezio haud obscure hostis, nam sororem ipsius Ceram Bathory captivitate mancipauerat, ea enim apud Antonium Loffonezium, fratrem Stephani in matrimonio fuerat, et cum quodam Antoni seriba supra utebatur; quo ad vitio Antonium articulo morbo decumbentem suffocavit, statim in eundem moechum denupsit;

tanta

18
tanta mulier erat libidine, ut in ipsa captivitate utilissima quoque mancipia et custodes ad coitum se coegerit, enim vero veretur ne ullam vel minimam partem assequar eorum, quod omnes omnium aetatem omnium gentium Scriptorum aspectu sunt, qui inter ceteras eximias virtutes ea felicitate usi sunt, ut nihil tam triste, tam miserabile ad scribendum habuerunt, quod non loto ac iucundo, quandoque stylo commutare potuerint, qua varietate ipsos etiam lectores in lectione retinere possent, at nobis omnia contraria eveniunt, qui uno ac perpetuo fato nostras calamitates lugere potius, quam Historiam scribere videmur. Quod unum tamen nihil vel maxime notandum videtur, et monendi omnes, ut causas advertant, cum ex propriis Annalibus nostrae gentis, tum vero ex serie nostrorum scriptorum, nostroque exemplo sibi omnes norint velintque consulere, iam rursus ad Ferdinandum convertamur, vix enim Transylvaniam et cetera a Regina iam expedita ceperat, et vix affatus illa splendida ac leta, cum statim tristiora venire, namque ipsius diebus magna clades Begeodiny accidit, in oppido Begeodino ad Tibiscum sito amplo atque opulento. Sulymannus occupata Duda, arcem opere ac munitione valdissima condidit, nec gratuitis aggressum operis, sed ex stipendio solutus, tamquam nominis monumentum, addidit, navalem ac portum intra muros accipiendis navibus sine Navady, sine aliis armamentariis Vectigalibus, concursu negotiationum alteram Dudam Michael Book potentia ac opibus inter primos Begeodinos metu profugerat hostili, et Debrecini agebat Vir acer, atque ingenio pollens ac censebatur amissarum operum dolore, et vindicta cupidine, unde propinquos et Primoribus per occultos nuncios corrumpit, ceterosque facile erat in societatem reducere. Ea re ad Ferdinandum delata, missus ex templo Petrus Bakith, illius Pauli, militari virtute ac prudentia celebrari Teatar, cum valida Equitum ala, et mandata per eum Denaloo Adonopata Consilio habito in oppido

Arad, in quo praeter nominatos Alphonsus Peres, quem
postea Ungari His Lupo appellauerunt. Nicolaus Dozy,
Stephanus Dersöfy et Franciscus Horuath cognomento
Nagy conuenerant. Michaelis Toth sententiam appro-
bante, et statim exequitur. Michael per Consios ac Mi-
nistros quinque millia aggressum praeditum. Hajdones uocati
ipsa robora viroorum, quos corporis viribus pernicitate
patientia, laborum inedia, sine algore atque astus
nihil prostantibus congregauit. His copis deflexit, ut crede-
retur Becheroke arces oppugnaturus et rursus noctu
raptim magnum spatium remeantes haud procul Lege-
dino ad Tibiscum inter Arundineta et virgulta confede-
re, magnus in eo oppido piscatorum numerus, quo fu-
cilioer erat ad fallendum modus, nam quarto Kal. Mart.
Septingenti piscationis specie digressi, eadem nocte copi-
as traicere, simul oppidum vi et impetu portas pate-
facere, tum nostri irrumpentes, somnolentos inermes
hostes, trucidare per vicis atque domos discurrere, ipse
Feder Regus Praefectus in tinterula saltem tunica arces
agere persuasi, amisso filio militumq; et negotiatorum magna
caedes patrata, at qui arces portas infederant, aliquot a-
missis suorum trecenti sunt. Caesa Cadauera in cumulos
ingentes redacta praeda inensa opes, in quibus pecunia
Principis in Tibiscum collecta et priuilegiorum aurum et
argentum, vestes, arma, Equi et meramentorum magna vis
distracta. Nec multo post Petrus Dakith et Alary
agere, qui et ipso praedas ex propinquis agris agere, quam
proelia malle, neque Franciscus Horuath patri perire pa-
ruere, monent ut sibi confulerent, si enim gloriam et praeda
repperissent, satis in praesentia parum quando arces opere viri
armis permunitam frustra oculis spectarent, nunquam enim
Dudrfer Bassam, semper ad bellum intentum semperq; paratum,
tamquam quaedam neglectum captiu cadem referebant,
Solymanum quippe eam arces in praecipua cura habere:
hac atq; aliis nullus admittebat et Hajdones per temulen-
tiam ad libidinem inuicem diffuere. H. Duo Marti in
proximis campis exercitus lastramus, et mox in oppidum
redire, ne quidem excubios: ut mox milita relinco, vix dum
confederant cum aggressus hostes nuuauerunt. Nam Alary
Basso

19
Basso Bundenro nihil moratus ex praefectis iustum
exercitum conflauerat, assumptis in auxilium plerisque Rasio-
ris, et aggressum copia, copia Equitum, Turcis frontem exple-
uit, cum duodecim falconibus reliquam multitudinem in subsidia
locauit, quorum latera ac terga dupplici ordine curruum ada-
tiv Janitzaris ac thosetiv firmavit. Nostri quoque prodire, et
ne ex arce Formentis peterent, iam iam plerique emitebantur
longius prouecti aciem struxere. Hungarici Equites pro cor-
nibus Crapheact Germani constituti trecenti erant, duo tan-
tum Formenta, prope hos in subsidio Hajdones acies, postre-
mam quoque Equites Ungari claudabant concurrere frontes in-
festis signis, magnoque utrinque clamore atque impetu, et dia-
aque Marte plumbam, utrique ad subsidia redire: tum iter ma-
lore clamore concursum, et exagratum praelium, sed ordines
curruum impenetrabiles erant, quis debet Janitzari praeli,
tam gladium iaculantes putantur, at 10. Turca ex omni-
bus audacissimi, qui in signe regum Vexillum aquila conspic-
uum peterent, ad Alary Bassa electi, vexillanum appellamq;
deicere, id faciunt posterius equitibus: ut memoriam pauore
indidit, tamquam caso iam profligato Exercitu, qui continuo fuga
sepe mandauerunt, et paulo post ceteri. Quatuor milia in aie
cedere, multi in Tibiscum absumti, nec diu pallantes profe-
cunt. Turca oppidum percurrere omnibus trucidatis praeter
impuberes in praelium conuersus, ex quibus plerisque forma
conspicuos et quinque millia nasorum signaque militaria sub-
mano Alary Bassa misit, neque tamen hostibus incrementa ibi
victoria fuit ibi, tum vero, quia quodringenti Hajdones ad inuicem
sandum praefecti Lazon Bassam Becheroky praefectum, cum
delectis Centenis equitibus, ad Alary Bassam venientes ad
vicum Martonos obitum habuere, et statim concursu sp neu-
tris cunctantibus. Ex Turcis promptissimi quinque perire, sed
Carano equus incespectus ipsomet faucis, quo aspecere ut cla-
de affectus, fuga redire cogentur. Duo unus solus hosti-
um capitibus implere Hajdones et lectis spoliis re-
verso haud procul Legedino inter saliceta confedere, in
gnari, quae iam facta fuissent. Sed Blasius Nagy Dux com-
porta re, Tibiscum transmittendum suadebat, illi salubre
consilium formidinem interpretantes, abnuere, moxque
effugere hostes: acce praelium commissum et maior hostium
ceder quam numero nostrorum patrata, proforem omnes

omnes usque ad exitum pugnantem, capi viginti tantum
Tribuum tranantes; inter quos ipse Blasius, dilapsi, mul-
titudine casuum et variis casibus peremptorum captiuo,
rum praelis ac mutatione fortuna, hac ingens et metro,
rabilis Tades accidit. At Silymannus his atq; aliis ac,
censu vindicta cupidine ardebat, paruas quoque iniurias
magna stude perferre solitus, ne dum Transylvania atque
Vngaria Johennem Beneficiariam Regem pulsus petoret
igitur Amhath Baska secundo Tereinto expeditionem in-
iunxit, utriusque Valachia Principibus, ut motus Transyl-
vania offeruarent, Alii Baska Buderfi finitimas arces
atque castrilla expugnare aut exindere, ita hostem nec
vni susceptorum, pluribus bellis simul implicatum adortu,
Amhat Mehemeto Beglerbege, quem Silymannus
dignitate priuauerat, quod Femesuarum omisisset, nec
Lippa Ulman Dege auxilium tulisset, gratiam impe-
travit secumque absumpsit, tamquam Cocorum et militum
quorum Chon Sexaginta millia armatorum Amhat
in castris habuit. Muralia Tormenta sedecim, alia
Tormenta currulia promiscua centum, his copiis ar-
misque in Vngariam venit et 8. Cal. Julij Speculato-
res Femesuarum adferre, eodem die et Lofonegius
cum solis quatuor Equitibus ingressus, namque auxili-
orum et copiarum parandarum causa aberat mi-
litem recensuit et nouo Sacramento magno omni-
um assensu ac gratulatione miles et Imperator
se inuicem offeruere, cum pro conuione quemque
ad Pristiani militis officium hortatus esset, et se vi-
tam Fortunamque ac Thesuros pro ipsis et Chris-
tianorum commodo posthabiturum affirmasset. Postea
pro praefores aduenire, cum quibus statim praelio
certatum multis hostium casis, ex nostris Stephanus
Tulyok nobilis adolescens et aliquot Gregarii deside-
ra, quarto post die vniuersus Exercitus in con-
spedum venit. Erant in praeforis ipse Lofonegius
cum quingentis Equitibus Vngaris Alphonsus, Pere-
cum

cum ducentis Equitibus, Don Cassar trecentis pediti-
bus Hispanis, peditibus Bohemis ex finitimis Morau,
a trecentis totidem Hungaris, pedites Germani centum
Oppidanorum ducenti et quinquaginta: auxilia autem
Gabrielis Pereny equites centum, Duce Alexandro Vi-
zaey, Georgio Scridy pari numero, ipse Simon Forgach
cum delectis et veteranis Sexaginta, qui militum omnium
numerus in arce duorum millium ducentorum, et decem
sumam efficiebat; Civitatem vero Cuius et plebs tutebant:
quam flumen Temes atque arcem ambiebat, suburbia ad
orientem sita et ipsa mœnibus fossaq; munitur. Inter
arces ac civitatem arx alia, quae aquaria vocatur, inter-
iacebat, quae amba simul oppugnari et tormentis quassa,
ni coepit, neque multo post suburbanis aedificiis, ex arce
incensis eodem hostis insuleris Tormenta, quibus propugna-
culum, quod Hispani defendebant, subruerunt. Inde Barbaro-
subeunt Hispani pugnando multis cadibus, multisq; vulne-
ribus illatis, se recipere coegere, in qua quidem conuentione
Nicopolitanus Sanzacus, quem filios ad irruendum vehe-
menter urgeret, interfectus est quoniam Cassaris morte pau-
lo post sepependerint, nam pro munitionibus obuersantem patu-
lis hiantium murorum spatio pila ex filopeto traiecere.
Iam puluis Tormentarius Amhatum defecerat, cum affia-
tici Equitatus Magistri cum pulueris et comestus im-
mensa copia superuenit. Interea, cum Lofonegius multa
simul auerent, imensa vis hostium, quod viderent in dies
impetu, ad expugnandam arcam irrasintenderent, pecunia
nulla ad suspendium cum propriam iam militibus distribu-
set, pulueris Tormentarii et Comestus haud tanta copia,
qua obsidione repellendo hosti par esset, tum vna maxime au-
rika desperatio relinquebatur, ut omnis in sese spes esset.
Pleraque arces et oppida, cum in superiori tum in inferi-
ori Vngaria Lofonegius habebat, opesque et Thesuros, ut in
amplissima familia ingentes. Ergo Stephanum Teolovary
ab Epistolis emittendum statuit, Tabellas Testamenti
obsignatas ipsi tradidit, et mandata ad uxorem praeforis
quae, ut pecuniam quanto maiorem possunt conficiant, The-
sauros quoq; ac oppida, et quicquid patrimoniorum leuata
praeforis pecunia, creditoribus inscribant, ita militum pecunia
et

et pulveres Sulphureos quam celerrime mittant. Iste
phanus habitu hostili felici audacia digressus, paullo
post nuncios eadem audacia ac felicitate remisit, mili-
temque conscripsit Thomas Warkoc, Praefectus Paradi-
si, et ipse ultro audacissimorum manuum adiecit; haud
contemnenda militum manu ad Maroch amnem cum
ventum esset Michael Thott, aequae ac Segedinno infe-
lici casu nobilissimi facinoris coeptum opus corrupit,
quippe cum quingentis ad incurvationes hostium profectus
et fufus fugatusque saucius ipse cum paucis suorum
dilapsus terrorem militibus iniecit. Ex quo seditione
militum orta, dignam expeditionem perpetua gloria si
peruenisset, dispersi o misere, crescente afflicto ne-
cessitate et in summo periculo constituto, namque super con-
tinuas acerrimasque oppugnationes, quamquam multa
eade hostium fulorumque inopia comeditis et pulveris
laborabat. Non deerat tamen crebris concionibus atque
colloquiis militem firmare, non quo spem aut auxi-
lium, sed ut pulcherrimam mortis gloriam pro Fide pro
Patria, et proemium apud Deum immortale ostentaret.
Octavo demum Cal. Iulii, quae fuit secunda et tricesima
offidi generalis oppugnatione secuta, magno ac terribi-
li edito clamore, Turbarumque sono, pari utrorumque
constantia ac fortitudine hostium, multo maiore eade; sed ad
extremum superante multitudine Aquariam artem
percurrere; qua capta fortiores quique, vel interiore
vel saucitati ad pugnam inutiles sunt rediti, ut supra
docuimus remedia commeatu, ac mutua subsidia pro-
hibebantur Loffontzius nihilominus interitus atque
immois aduersus omnes casus animum firma-
verat, nisi acclamantibus Turcis ac salutem rerumque
omnium liberam eductionem promittentibus, Civitaten-
Legationem misissent et conditionem pro oblatione obse-
rationeque petissent, cur tot millium crudeli neci suae
propria quando afflicto nihil iam proter certum exitum super-
esset, vanam constantem gloriam praestaret, nemini quoque et fame
satisfactum aeterna offidione et innumerabilium hostium
strage

22
strage, quid aliud iam ab ipso desiderari posse, cum saepe
de commeatu, pulvere denique Sulphureo, non quidem a
Principe; cuius promissa qualia iam sint apparere; sed
ab ipso promissa deficientibus proter animos et corpora
non profutura, aduersus tantam molem nihil superesset, adiu-
ciunt precibus gemitus et lacrymas uxorumque ac libe-
rorum miserationem, milites primum ad quos eadem pre-
ces attulerant, inclinati conebant vera esse, quae dice-
bantur, cum solis fornicibus porta exeuntibus caetera ar-
tis aperta essent, et Funera sua saltem supremum omni-
um malorum expectarent, unde iam illi Primores hor-
tari atque orare; qui tandem Loffontzium ad supra du-
rationem pro concione alloquuntur, fortissimos etiam in ne-
cessitate saluti consulere, nam quid aliud restare? quam
mori? honeste quidem sed imprudenter; praestantissimi
enim tot milites ac Duces morte sua, quae praesens esset
Patriae nihil inferuissent, ac viui laboranti atque egenti
operam nauare posse; omnibus idem sentientibus
refragari nequebat. Vbi dedit placitum Civitaten-
petere, ut postero exeat, se enim et plebem, cum tot
sauciorum aegrotorumque et charissimorum pigno-
rum impedimentis, ad repentiun et improvisum
iter, nequaquam sufficere milites contra, ne ad ea die
desertant, nam mirant ad fraudem et seruitutem Turci-
cam exitiabilem, Loffontzium ne desertum se esse vi-
deretur, propterea quod simul se viturum aut mori-
turum, omnibus aque iurasset, ad proximam diem
iter elegit: luce orta tricesima secunda die, quam
oppugnari coepta est, ex arce, in Civitatem ipse cum mi-
lilibus signis explicatis armisque induit venire. Jam
exercitus hostis paratus et instructus ad portas open-
tibus, egressurus angustum spatium relinquebat, primi
exiire porta, quae Prano vocatur, plebs Urbana, dein cur-
rus, ita ut undam latus tegerent Plebijorum, mox Loffontzium
cum Equitibus et pedibus secutus, quem Beglerbegus
Europa

Europaei Equitatus Magister et Carronius medium
acceperunt, ubi proferri pedes exissent, principis inter
acies hinc et inde protensas atque densissimas paul
latim magis ac magis arctari cepto sunt, et tandem
impuberes, aut quem forma conspicuum viderant, abri
puebant. Postquam etiam suum armigerum Andream Fo
mores nobilem adolescentem affecerunt, et soly
hostilibus paruit; sed Turricam et fraudem alta voce
increpans exclamat, Comilitones inquit, novissimum
spiritum, per virtutem et digna nostro nomine forti
tudine effundamus; nec cunctatum, Tympana atque
Tuba sonuere, ipseque ante alios Sarracum pugione
transverberat, Simonem et Alphonsum Peres nomi
ne appellans qui proximum hostem exemplo truida
vit, sed is in filum casu praecipitatus, equo multo vulne
ribus est confectus; ceteri pugnando, omnes ferme cla
rissimam mortem obire. Simone Forgach vehementer
laucis, et paucis quibusdam vivis captis. Lopsontius
lathalibus vulneribus captus, et ad Amhatum perductus,
truci vultu, cum tot milia militum trucidasset, et non illico
arceam civitatemque tradidisset, canem appellans, interro
gavit; ad qua statim Lopsontius infecto animo, canina
inquit, vestra fides est, et nos omnes turpissimum periturum
flagitiosissimi mortalium, quorum caninam rabiem si
demque si novissem, maiorem vobis luctum meo memo
riam in exitum vestri reliquissem: Amhat perurios
ipso esse respondit, qui Uthmanbegum sub ipso Saeramen
ti foedere, in itinere circumvenissent, cuius facti poena
ab ipso canibus se nunc exigere, qui quamquam vivum Sely
Cymannu mittere cupiebat, sed intellecto, quod atrocibus vul
neribus vivere non posset, inivit adscendentibus, et ad ductum
statim decollari iussit, caput pellem detractam et stramine
repletam ad Solymanum misit, cranium hostis est affixum,
ante Tabernaculum, corpus autem humeri fuit: Urbana plebs
rursus in civitatem quibus suis penaribus restituit: Castator et
Andreas Bathory, a quibus et ante et in officio auxilium fla
gitavit, nec milite, nec pulvere bombardario quidem iuverunt de
Temes

23
Temesvaro Lugas et Caransebes oppida proter muros
vetustos, nullus fere munitionis haud multum aberant ea
dem, Comitatum quoque singulorum capita erant, ita
ut ex eis, cum septem Comitibus et Salsianis circum vi
cinis quadraginta milia hominum militanter infren
torum egredi potuerunt. Hi omnes in expeditionibus
suo sumtu militari ex antiqua consuetudine debebant,
propterea, quod et ipsi a vicariis publicis atque pri
vatorum quorumcumque domi liberi et exempti fuerunt, An
dreas Bathory et Castator sollicitabant de suppedit
ferendis, sed cum id prestare non posset, permiserunt, ut per
tributarias pensiones se ab Turcis redimerent. Quorum
miseris ad Amhatum Legatis in tribus millibus nummorum
curatorum tributi nomine pacifantur, quod Amhato tam prope
derunt: sed anno post clapsa earum ditibus Solymanus Petro
Petronio et Joanni Secundo, ut infra dicitur, restituit, atque
donavit. In tanta vero etate et luctu omnium Castator et Ba
thory nullum, nec animo nec facto generosi animo iudicium edi
dere, iam Georgium his diebus comparabant, eadem erant re
gna, idem viri et Dux deerat, Georgium omnes clamabant et in
sano luctu ab inferis revocare nequicquam conabantur. Militum
qui ad hac etate etiam postea relictis possibilibus revertissent
haud alios compari, quem Simonem Forgach multo vulneribus
captum, qui saepe ad gemonias mandante Amhato retractus et a
varitia hostium recuperatus, ab Carrano Duce, Temesvariensi
multo argento est redemptus. Stephanus Hispani Simonis Lega
tus eximia fortitudinis ac prudentia, una cum nonnullis Gre
gariis Hispanis, cum per collum longae catena duceretur,
antequam Bizantium attingerent, inde nullam fore salutis
spem putarent, audacis impetibus auctore exibat, namque si
mulato lapillam in calcem inidisse, atque grossum impedire
manus, quae semper manibus ferreis erant iuncta, cum la
xata essent, arcepta macheta Barbari ab latere cum statim
trucidavit, cultrem fovei ut vincula soluerent, proiecit, tantum
que pugnando effecit, ut pauci barbaros, qui ducebant aufuge
rent, excussis illico caenis fovei dispersi sunt: ipse vero per no
ctem iter faciens interdum in sylvis delitescere, vitam agrestis
bus pomis sustentando ad Bulgavos pervenit, quos auxilio
postea redit, vasa polaris beneficiis affirmabat se fuisse, qua sibi
remendum est, Mettonos enim oppido inferioris Hungariae natus,
capit

campis patentibus affluens erat, et in excursionibus nocturnis et hostilibus inire exeritatus, in qua plumbi nisi bene peritus quis sit bellarum quorundam facile est errare, et in manus hostium venire. Ipse quippe Wolfgangus Battyary in Praefectura Legatus Hungarici, amputatis ambo pedibus, in ipsis crucibus dum in ipso cruore sanguis cruciatibus miserandum in modum volutatus est, et lenitudine mortis dolore augente, obvium quemque aut remotissimum orans, ut miseram animam tantis tormentis ferro eriperent, capite privatus fuit. Stephano Cassonchio antiqua ac Illustris Familia erat, inum, post Georgium, tanta auctoritate atque praesentia inclusus si non fuisse, et opem lauroque fuisse obtinere crederetur. Uxor Anna Seki apud Ladislauum Orzag in matrimonio habita, ex qua filius tantum suscepit, nam virilis seminis propropago in ipsis desuit. Cyprianam civitatem arcemque Solymos, id est, nardus Aldana Hispanus obtinebat, magnis praesidiis, munitionibus, armis, comatu optime per Germanos firmatus. Sed cui pudenda salus, quam laudata virtus militarisque gloria esset charior, vix anim expugnato Temesvar, utrumque cum omnibus Tormentis, comitatu, caterisque apparibus incorruptis integrisque ita, ita exant, deseruit hostibus occupanda. Tantis calamitatibus Andreas Bathor, et Johannes Baptista Castaldus, nihil minus fecerunt, quam ut hostem impeditent: cum Georgius circumspecte priori bello sexaginta hominum millia ex Transylvania in expeditionem duxisset, consilium tamen petens est, si hostis in Transylvaniam arma converteret, quid foret agendum. Castaldo placuit, si omnino omnia praesidia contrahi, et hyemem enim perferri posse obsequium, hostem autem in castris hibernare non esse solitum, posse tandem per eruptionem exire et in loca secura abire. Quod consilium non aliud erat, quam Regnum uniuersum in praedam dare, nam tum procul dubio iam amissum fuisset: Duce enim profugo et incluso, non miles, non homo, non mortalium quisquam, non oppidum, non arx, non locus ullus obsisteret. Periculosissimum est hostem parua manu in potestatem suam nullo negotio nulloque periculo redigere posse, ita nec in Ducibus consilium, nec in militibus praesidium erat, et hostes in diversis locis, diversa et formidabiliter inferebant, nam per idem tempus et Alj Bassa Dudenis haud seque bellum gerebat, occasionem minime negligendam ratus, namque Joannes Dazy Praefectus Dacorum ad Ferdinandum, concesserat auxilia et stipendia solvendi causa, pro praesidio paucos pedibus et paganos incondita

24
multitudine relicta: Civitas praeter muros nihil munitionis habebat ac arx perampla, et in edito sita satis murata videbatur, septem dies pariter ac noctes Alj Bassa tormentis continuo muros ducebat, haud sine magno hostium periculorum periculo, procurante Michaeli Vas Castellano, viro impigro et prompto, nisi turba temere collecta stipendiorum interpellatione flagratione, qua ferebat pecunia inopia sibi denegari, hanc hanc mouisset. Unde praecipitatis Vexillis de moenibus et fractis fornibus, quibus pretiosa suppellex Episcopalis et Capituli multorumque Nobilium Virorum continebatur, et direptis invito Michaeli discurrere, qui tamen statim pernam perfidia persequerent, a barbaris enim usque ad unum casisunt. Michael gravitate suorum, in desperationem adveniens, deditionem fecit, ut incolumis cum rebus dimitteretur, quod promittens Alj Bassa, Turcica est servatum fide, nam subinde, sic clam militibus ex itinere retractus captusque, ac res spoliatus fuit. Exin Sicambriam locum Petris Oppidum, dam prope reversus et paucos dies colligendo exercitum bellico meditando moratus, cum duodecim millibus arce Dreget Archiepiscopus Strigoniensis oppugnanda est egressus, praesidium agebat Georgius Londy, ad omnem militiam capere promissimus, neque minus militis virtute obsequio praestante parauerat. In ipso ergo muroque delictu et lapsu, Turcicus in modum antiquum praesidia, Joannes Joltay nobilis Eques est obtutus, et postea in prima et acerrima oppugnatione, quo paullo post est subsecuta, Georgius hostes, magna strage rececit, et iam fraudem Alj Bassa tentavit, submissis sacerdoti propinquum Villa, qui ad deditionem promissis adduceret, vanitatem Turcicam viro militari irridente cum autem perfractam et veterem arcem longa Regum Hungarorum securitate, et mox civili et intestina seditione, adversus Tormentorum vim haud muram, retinere disideret, ultima voluntate Testamentum hoc modo peragit, duos pueros Symphoniacos sibi charissimos accessit, duosque ex mancipiis, quos ex panno scarlato vestibus induit, et pecunia donavit, ad Alj Bassam emisit, per quos corpus suum tumulandum pro utriusque Dacis ob egregiam facinoram, sempiterna memoria commendavit. Se enim aut pro victoria, aut saltem honesta morte, usque ad supremum spiritum decertaturum: Statim ergo perductis in publicum cum omnibus rebus facem sua manu subdidit combustisque, profectus item in stabulum militares equos ac nobilissimos

ad unum omnes pugione confecit, inter quos unum nobiliorum, qui
in bellis plurimum tenerrime deploravit, et culpam quoque depre-
catis necessitate expressam, postremo pro militari conuisione
omnibus ad certamen accensis, expiatis prius peccatis ani-
mam Deo constanti alacris animo una deuouerunt; nec
multo post occupatis coepit duravitq; multas horas tanta
defensorum virtute et pertinacia, ut nisi capis pene omnibus
aduersis vulneribus hostes arceam non percumpereat, et
prie vero Georgius iam multis vulneribus acceptis circumuen-
tus, mirabilem pugnam creabat, multis barbaros capis pro-
pinguare ausis, usque dum festus labore et exangulis, ad popli-
tas consideret, ne tamen proelium remitteret, sed eadem ferocia
ictus lethales inferret, donec gladio felopeti est traiectus et
propeca obtuncatus; cuius corpus conquisitum atq; caput
Ily Bassa in confectionem adduci iussit, collaudata virtute ho-
stis militari atq; honore funere humanum curauit, addidit
que summo lanceam Questorem signum virtutis cum vexillo.
Ceterum Saag et Szarmoth castris sine proelio in potestatem
reductis, Dechenum castra promouit quarta Idus July. Lauren-
tius Brodthay, oppidum ea nocte, ut arceam melius tueretur
succederet, sed per seditionem ditapris, custodibus cum solis orto ya
remanerant, et ipse digressus, in manus hostium ipse et abire
una peruenierant, ea qua magna ditio Nouissolum usque opi-
dum metallis celebratum in potestatem hostium venit. At modis
cum castellum Buzatomia, turris saltem erat lapidea et cra-
tibus circumdata, ibi laurus cum valida manu transiit, iu-
rant Michael Ferchy Castellanus, Andreas Nagy, Stephanus
Duhay et Andreas Deak, cum paucis militibus, sed per Au-
lauium frustra tentata oppugnatione missa est per exer-
citus cum Formentis, turrisque deiecta, non tamen deitione
facere, nisi firmissimo iure iurando accepto, incolores dimis-
terentur. Ily Bassa ad Hollaros profectus, misso Reulo de-
ditionem petit, promissa impunitate, duo erant Collega
in praefectura Emericus Chaak et Andreas Szaky, qui
cum illa mox obulit, et Andrean resistenter, quo minus im-
terfecerit a Militibus prohibitus est, arceque tradita, li-
bere omnes dimissi. Eandem fortunam arce Dnyek sortita,
quamuis validissimis moenibus ita munita, ut ictus im-
manium globorum quinque dierum verberatione, sine
intermissione panitus contemneret; sed milites Ferdinandi ex
paganis collecti, sordidissimi Dni Georgii Bathory epactis
formidat

fornicibus rebusque ablati, imito Martino Nagy erupe-
runt, quos Janiczary exceperunt, et omnes ipse Martino
solo capto considerunt. Et Ferdinandus necdum perso-
naliter in bellum venerat, ut suo more iactauerat, sed soli-
ta cunctatione et suis Rogatis, quos ex fortuna aut gratia seu
opibus assumebat, incertis insuper difficultatibus Physicis
implicatus, post imensam ditionem amissam, bellum semper
infaustum tentabat. Corrafa igitur aliquanta pecunia a
Foenerationibus, ne vitro hostibus omnia concedere videretur,
Duce Matthea Teuffel styris procuratore omnium rerum belli-
carum et confisionum, in officio defuncto Nicolaus Salmus
mes lectus fut, exercitum conscribit, auxilia usurpata a Comitibus
et Primoribus Regni comparantur; Simul Sphoria Palauium
Praefectus Laurini, tria milia et quingentos ex foro Solis finiti-
mis Italis subitario delectu conscripto, per Juliae Alpes,
ex Valkonianis qua propinquum erat, adduxit. Germanorum
peditum tria milia, equitum trecenti in stipendiis raptim con-
ducti Augustino Spardeleto Episcopo Paderbornensi annona pro-
fecto data stipendia ad Equites centum tum Hungaros, Du-
chanio Austro ad totidem conscripti insuper ad noua stipen-
dia pedites Hungari octingenti, dehinc deducta praesidia,
Laurino Georgius Leglenithius, Franciscus Sandor, Ma-
chael Dombay, Franciscus Dersoff, Paulus Raskay, pri-
muli centum Equitum ductores: Leua Paulus Zarkandy, Ni-
colaus Szekely, Stephanus Rakezonus, Sebastianus Ma-
thuffay, Franciscus Jakoffsh centenis equitibus: Car-
pona, Cassar Chutas centum Equitibus ipse Mattheus
Teuffel, ducentos Equites Hungaros propriam alam
habebat. Summa omnium militum nouem milia et
centum constabat, omnis Exercitus ad oppidum atq;
arceam Leua congregatus est, et mox Mattheus
Teuffel exercitum ad vicum Gogh propius hostem
duxit, Comitatus ac Proceres in oppido Filek breui
ad septem milia conuenerunt: et periti hostium Hungari
Matthiam crebro, ut cum illis se conuinceret, orabant
nec

meo quicquam temere faciendum hoste propinquus et explorato,
sed Germani, quasi soli sapientes atque audaces ea contem-
nere. Inse Teuffel aduersus Aly Bassam factis firmam se
vana iactantia dictans, accidit proterea, ut quidam explo-
rator Aly Bassa in castra missus Christiana fidei ac patri-
a amore Matthiam conueniret, ac palam profiteret, se mi-
nis promissisque adactum, ut vera de se et exercitu referret. Is
statim Nikoly Maytheny, ut eum circumduceret, cunctaque
spenderet, ac dederet iussit, cui ad se reducto, vltro comisit Aly
Bassa omnia referre, nec multo post Paulum Rathay, Geo-
gium Keglenthium et Sebastianum Matthustmay tormen-
tis maioribus, quae ex oppido Neosols permunito ad fodi-
nas Vincarum adducebantur occurrere iussit, et praedi-
cto certo ad locum conuenire, ipse ad vicum Baluth moti-
copius castra fecit. Aly Bassa per plurimos et posse-
mos exploratores gnarus omnium, id vehementer vnum
curabat ne exercitus Hungarorum apud Titekiu[m] existens
Matthia coniungeretur, quod nisi maturato proelio perue-
niendum esse intelligebat, idcirco, quam maxime propinquus
erat, per Vaciam et Dregel ad vicum per sylvas venit;
hinc emissi mille Equites speculatum in ipsa castrorum
metatione nostrorum Hungarorum alam, quae ex sexin-
gentis erat, et nouissimi in subsidiis collocati, pro sta-
tione manebant, statim adorti proelium velitationibus
commiserunt. Ex Turcis unus capus alter captus, qui
consilium Aly Bassa aperuit, cum magnis itineribus
ad certamen properare, priusquam exercitus Hungaricus
suis copiis coniungeretur. Sed Germani aliquae externae
distantiam hostium, iterque ex suo grege[m] timentes,
et armis, quae solido ferro eos tegerent nimium fiden-
tes, hostiumque praei estimatores. Hungaris castra
mutanda Titekiu[m] versus et proelium vitandum consen-
sibus, donec auxilia Hungarica aduenterent, ab-
nuere. Quarto ergo Idus Augusti, in ipso lucis ortu, hostes
ita improvisi oppere, ut nostris somnolentis adhuc ac ple-
nisque stratis nullum spatium dederint ad instruendum
exercitum.

26
exercitum, et ad aciem componendam, sed subitaneum
proelium pro castris capeffere cogentur. Namque
Aly Bassa, exploratissimos promiserat ad destinandum
hostem ipse cum exercitu raptim sequebatur, Germani
tamen Falcones et Moschitas, quae septem in vniuer-
sum erant, in aduersos dispediebant et Hungari
proeliantes primi in acie versabantur ex quibus
Franciscus Dessoffy Moscheta pila ictus, occubuit.
Michael Dombay et Franciscus Sandor eximia
virtutis et animi Duces; ut supra docuimus, capti.
Nec tamen Turcis laesio minor illata, namque su-
per multorum mortes, tres Moschetas illis eripue-
re. Interea quadraginta Italici ad proelium melius
progressi circumueniunt, qui diu conglobati, in or-
bem fortissime propugnabant, ac voce et manu auxi-
lium implorabant, iamque lapsis et concessuris
in praedam, Hungari opportune appere, omnesque in-
columnes reducere, in eo certamine peris quatuor Bu-
densis principia haec simul infelicitate ceciderunt, cum
Matthias seruum consilium redcundi cepit, id tale fuit,
ut cornus ad latera pro munimentis opponerentur,
tormenta praecederent, postque Equites ac pedites
Germani, dein Itali sequerentur, Hungari postremam
aciem clauderent, ac Laurinenses extra ordinem
tandem pro cornubus collocarentur, interque
Aly Bassa medio diei superuenit: duo-
decim millia armatorum et quatuorde-
cim. Tormenta habebat, composito &
instrueto agmine nostris imparatus
occurrit, et tormentis utrinque
statim inchoatum proelium. Pedites
Hungari

Hungari octingenti fuere, qui collem obtine-
bant, contra hos pariter Exercitus Bassa misit,
et fortissime dimicantes, ad unum usque concidit, con-
fectoque proelio in suam stationem rediit, tum vero Ger-
manici Equites seruum et inutile auxilium aduentar-
vere. Interim tamen dum haec aguntur, utriusque tor-
mentis comminus certabant, sed mirabilis casus
accidit, ut pulvis tormentarius simul omnis incen-
dia et inflammatione, ut fit, incenderetur, quo tanquam
felici aliquo omine accepto, editoque statim ingen-
ti clamore in nostros impetum faciunt, quos ita-
iam metus concusserat, ut Germani primi in fugam
conuersi sint, post hos equites ex Saurinensi et Le-
vensi praesidio, namque militares illi et praestanti-
ores Duces iam ceciderunt, alios vero in occursum
tormentorum maiorum Teuffel miserat, ceteri omnes
Itali et Hungari pugnando, aut capi aut capiti, caesi,
praecipui fuere Bardellatus, Nicolaus Borffay, Volf-
gangus Suly, Christophor Rosony, ex captiuis Mat-
thias Teuffel et Fortia Palauicinus, qui vexillis, Sym-
panis Tubisque praecinentibus per ludibrium
cum ingenti agmine captiuorum, armis, ut erant
induti, tanquam Triumphum praebentes, Pagan-
sunt deducti, et mancipiorum Germanicorum tanta
fuit vilitas, ut mensura hordei, Turca quidem unum
vendiderat, nullum enim mancipium vilius Ger-
manis, tanquam ineptis, apud Barbaros ha-
bentur. Sed Aly Bassa, quod is hoste a se de-
victo et per ludibrium habito, victoriam suam
viliores faceret, indignabundus, ad se accersit,
tum quae fuit, ut tam vilem hostem, quem ipse armis
debellasset

27
debellasset, estimaret: nihil inquit ille o Bassa magis
aut gloriosius ad perpetuam victoriae clarissima memoriam
excogitari potuit: quis enim tam felix omnibus praeteri-
tis Saeculis fuit atque Tu, qui tantam mancipiorum co-
piam tua felicitate nobis dedisti, ut quarum rerum pos-
sessio gratissima atque carissima apud nos haberetur
eandem facietas atque fuit, isdem obuenires, quo ser-
uone Bassa oblectatus, liberum dimisit, quem placere
constituerat. Matthias Teuffel, Bizantium missus stoli-
da timiditate nomen et Ducem se fuisse, cum negaret, quia
a pluribus nosceretur, ignominiosa morte patibulo suspen-
sus fuit; Fortia sedecum millibus nummorum aureorum
paullo post a Bassa redempto, dum per Amhatum et Aly
Bassam hac gesta sunt, eodem tempore Cias Petri
Moldaviae Principis Filius, quinquaginta milli-
bus Wallachorum Turcarumque Transyluaniam
per saltus Ortoz vocant irrupit, et ad oppidum Torz
castra fecit. Dimissaque parte copiarum, tres castra
Picolorum Zepfy, Kozdu et Orbay longe et late po-
pularis est, oppida Herman et Prapinam conflu-
grauit. Ladislaus tamen Cdenffy et Paulus Dank,
Legati Andreae Bathory in praefectura, ex finibus
et propinquitibus exercitum raptum collegere,
quos expectare Walachi et Turca non sunt au-
si, nihilominus ad saltus montium usque insecuti,
multos Barbarorum fugientium crucidauerunt, et
hostibus tot victoriae clamatis, Aly Bassam
Amhatum ad oppugnandum Zabnocum sollici-
tauit, eam arcem Laurentius Niary obtinebat, cum

Lexington

Lexingtonum et quinquaginta militum praesidio a
Francisco Niary haec Testamento scriptus et la-
trouinis collectarum opum dives, quod unicum ad praef-
fecturas regnante Ferdinando obtinendas, erat
instrumentum. Tormenta currua quatuor et vi-
ginti sclopitorum maiorum et minorum tria millia
pulveris Sulphurei pilarum et omnium bellico-
rum instrumentorum ad longum usum paratorum,
impressa quantitas erat comparata. Iam arx in
fossa, inter confluentes duorum fluminum Tibisii
et Zagya et a septentrione fossa, ac novis munitioni-
bus, contra omnem impetum validissima habebatur.
Prior Aly Bassa, cum viginti millibus, per octo dies tor-
mentis adfuleationibusque frustra oppugnauit. Post
ubi Amhatius superuenit, castraque immensum
patientia circumspecta, subit Temesvary ac La-
sony angebat metum militum ignavia Du-
cis, abdomine grauis, inde in positionem versus Ger-
mani, quorum maior erat numerus, et plerique
Hungarorum ea nocte, pridie Nonas Septem-
bris clamare, ea re animaduersa Laurentius
quoque et collega eius Gabriel Petry arcem
deserere, sed non multum progressis, Laurentio
subit meditatio Sacramenti, aliquo honoris
ac reuersus cum paucis in arcem intrauit, et
postea ex oriente luce et fumo, quem abeuntes
ad conflagrandum parauerunt, cognitum est Bar-
bani arcem praesidio vacuam statim ad oppugna-
dam irrupit. Tum Laurentius intra
portam

28
portam fortissime dimicando suoque et hostium san-
guine creuitus viuis, unicum Tolnoo in potestatem
hostium venit, Idemque non multo post corrupto a se
custode promissis profugit, cui data Villa ac pre-
cunia fidem seruauit. Gabriel vero Petry se ad Do-
hannem secundum in Transyluaniam statim re-
cepit. Laurentius tamen ab Ferdinando ut de
terrore iudicio petitus, corruptis Conflicariis et in pri-
mis Nicolao Olatio Cancellario atque Archi-
episcopo Strigoniensi venali homine non abso-
lutus, sed silentio transmissus fuit, iam Amhatius
et Aly Bassa cuncta sua virtuti parere putantes,
in spem adducuntur agris capiendis Collis est ab
oriente, in occidentem Vinctis agrisque foecundissi-
mus, et ubi definit arx sita per amplissi-
mum spatium ab ortu qua continuus ar-
ci fossa ingens, sed idem ex aduerso editior,
ita eminebat arui, ut inde et arx et pro-
pugnatores, Tormentis maxime obiceren-
tur, cui periculo Petrus Perenus, saluber-
rimo medio subuenit, aggeres altissimos
introspus moenibus, qua undique saxea er-
rant, applicando: addidit molem altissimam
et solidam ex terra, specie turris ad tormen-
torum usum quoque versum vibrandorum.
Ferdinand

Ferdinandus enim praesidio Arripanos Agriae
improverat bellis civilibus, sed illi metu hosti-
li vltro delapsi sunt, et vacuam reliquerunt. Petrus
Perenius ergo vacuam arcem occupavit, et dum vi-
xit semper tenuit, ceteris a partibus diuisi
sunt haud quaquam ardui ascensu, ad Septentri-
onem circiter trecentos passus collem modicum
sedem Regiam vocant: spectat cuniculus effos-
sus ex saxo fricabili ad recordanda vina celebra-
tus, indeque tam clavo Titulo appellatus, a meri-
die ipsa Civitas arui subiecta in occidentem pro-
tenditur et amoenos campos late prospicit. A-
grica inter Episcopatus Principem locum obtinet,
dignitate atque opibus, ut facile cum Archiepiscopatu
Arigonienfi certaverit. Vini ex innume-
rabilibus decimis immensa et prope incredibilis
copia. Petrus Perenius inter bella civilia et ex-
terna obtinuit auxitque munitionibus: nam ve-
teres Domini amoenitati, quam securitati felici-
tibus temporibus consuluerant: unde et Civitas
Cratibus duntaxat praecalce argilla oblitris,
et modica fossa circumdata erat, medioque
fluviculus, qui loco nomen dedit, perlabitur:
At Petrus ex una arce, qua erat amplissima
duas facere voluit, intermedia fossa, et altissimo
muro, ita, ut murus ad sanctuarium summi tem-
pli: nam id in arce erat: produceretur, et id
vice propugnaculi prominere, roboribusque
intrinsecus per notas commissuras connexit,
ut

29
ut terrestri pondere hisceret, usque ad summum
fastigium terra oppletum fuit, desuper coebes ple-
ni terra arte dispositi ad defendenda tormenta, quae
nostri illic collocaverant. Pauis vero annis post,
quam Petrus diuturna captivitate taedio vita
functus erat Vienna, fato an dolo incertum,
cum libertatem quadraginta aureorum nummo-
rum millibus iam redemisset, et ad suos reditum
sperasset. Ferdinandus ad Gabrielem filium prece
et promissis ac remunerato redemptionis paternae
auro receperat, cuiusque praefecti nova propugnacu-
la novas molas atque aggeres, opportunis locis
construxerant. Regebant Stephanus Meer-
ley et Stephanus Dobo aequata potestate sed
paucitate militum, qui ducenti Equites, totidem
pedites fuere, solitum praesidium Ferdinandum
nunciis atque epistolis sollicitabant, ita tamen,
ut quod praesens necessitas cogeret, non pro-
termitterent, ipsi quoque novos conferbere, et
Comitatus Proceresque monere, octo et octogin-
ta pedites undecumque conquisiti ex paganis
nominatim sunt centum et decem evocati. Re-
tores vicorum, pagorum, villarumque, quos offi-
ciales dicunt, sex et quadraginta Equites, hoc e-
rat arvis praesidium. Caeterum Ferdinan-
dus delictis exercitu Ducibusque amissis at-
que totis munimentis insuper pecunia ino-
pia ac consiliis nunquam satis capli-
catis, quae est paventium natura pollicita-
tiones solum ac promissa addiderat, quam
Ligad

aliquas vires non defuere tamen, qui etiam ultro
se in periculum darent, arcemque tuendam in-
gredierentur. Gregorius Bornemissa cum ducen-
tis quinquaginta peditibus Caspar Betho ac
Stephanus Zoltay, quadragenis Equitibus, in-
telligebant enim ea amissa, neque locum alium
consistendi fore, neque reliquas Patria salvas
esse posse, auxilia Comitatum (Civitatum) quas
liberas vocant, et Procerum numerum octin-
gentorum et undetriginta peditum complerent,
Chirurgorum, Fabricum omnium generis, et Lan-
cium fore duo et quadraginta, aggressum cen-
tum et novem, quos summo studio ac prudentia
conquisierant inuenerantque, ne quid ad usum,
vel militum arcis deesset possent. Sacerdotum duo
tantum, et ii peregrini, quamquam amplissimum
et numerosissimum Collegium fuisset, Sacerdo-
tum, puerorum, foeminarumque novem et quin-
quaginta. Nec multo post, quam captum est Zol-
nocum littera Amhaty offerunt preces pro,
missa minaque mixtas continentes, quas illi
retento nuncio in vinculis, ad Ferdinandum
miserunt. Leges vero sanxere firmissimas,
si deinde littere ab hostibus mitterentur,
nuncio misto non recipiantur, nec legantur,
sed in conspectu omnium igne comburantur.
Si quis secreta colloquia seu Conuenticu-
la egerit, aut vocem ad hostem emisserit, bona
malamue, aut deditiois aliquam mentio-
nem mouerit, capitale esto. Dux Gregorius,
que ipse legibus teneret, quibus sane effectus
ut nemo

30
ut nemo nisi in armis victoriaeque spem salutis con-
ciperet: quibus confusus hostem ubi propinquare
exploatum fuit, Stationes atque subsidia, parti-
tigue sunt Ducis inter se belli munia Dolony
Formentorum operum atque munitorum cura
cucurrit Meerke subsidiorum ea quatuor erant,
in utraque arce, quorum duo ipse curabat, ter-
tium ipse Caspar Betho, quartum Georgius Bor-
nemissa, cui Stephanus Zoltay et Johannes Fi-
gedy cum suis militibus se coniungunt. Quinto J-
dux tandem Septembri praecursore ac velites ho-
stium affuere, qui abiecit duobus Speculatori-
bus aggredere, ceterisque fuga reuersis, nec
nosri misere, quominus emissis paulis Equi-
tum peditumque alicuius proli formam ostem-
tarent, et Alty Dalsa cum quinque et viginti milli-
bus postera luce multis, qui ex Amhat exercitu subse-
di erant, aduenit. Sed nostris paratis, ut aliquid etiam
periculum armorum virtutisque fieret, militemque exer-
cerent, Caspar Betho, Stephanus Zoltay et Johan-
nes Fagedy digressi, cum nonaginta omnino Equiti-
bus, Gregorius Bornemissa fortissimorum peditum ma-
num in subsidium duxit: itaque tam improviso inue-
niunt hostibus tendentibus ut momento multos tru-
carent, simul currus, ut erant multi, non paucos,
cum multiplici praeda, armorum, vestium Faberna-
culorumque in arcem secum auherent. Pro-
lium ita omnium animos firmavit, ut ad Deum Opt-
Max. votis nuncupatis gratiasque actis, de victoria
deinceps non dubitauerint. Hostes vero, quos pra-
ecursorum Temporum fortuna, aut dilapsus aut pro-
tinus arcem dedituros crediderant, non solum ad
sustinerendum imperem, sed ultro erumpendum etiam fas
fortes inuenere. Eademque die tacta et contigna-
tione

hiones domum suam quisque, ne ignem aliqua in parte
corripere, diicere, ac Civitatem, Sacras adeo et pro-
fanas, et quidquid usquam extra adificiorum molas
insuper flumentarias iniecit igne, conflagraverit, ut
nihil undiquaque prospectum et Tormentorum ictum
fallere posset. Ut vero Aly Bassa castra ad Regiam
Ledem fixit, triaque ingentia tormenta in collem
eorum vim experiturus subduxit, et singula ter in
arcem cuibrauit: tum nostri ex fastigio Sanctuarii,
ut supra docuimus, direxerunt Tormenta, ac
tantam procellam immanium globorum contra e,
miserit, ut etiam sequentibus quinque diebus qui-
bus Tormentis certatum erat, aliquibus hostium
Tormentis, rotas atque statumina decusserint,
et inutilia reddiderint, alios vero confecerint. Nam
que arcem Lam Begus, eodem tempore a mona-
stero Franciscanorum, quatuor colubinis, qua
nostri Tormentum emitterent, ad omnes partes
intentis, arcem impetebat, Antoniumque Nagy
letali vulnere affecerat. At nocte, ubi quies tor-
mentorum erat, nostri ruinas respiciebant, cumque
maioribus tormentis magna vis pulveris consumi,
reus minoribus tantum deinceps submoveri ho-
stem placuit ad oppugnationes praesertim et longius
offidium decerente referuandum esse, interim quoti-
die equationi equos deducere annualiter depellerent et ve-
gentibus equam subicere, quamquam nec in arce desisset,
sed quo stercem ostentarent, et in longum prospiceret,
simul praesertim etiam ferere. In primis Caspar Petho, Jol-
tay, Figeby, Franciscus Bay et Joan Ormandy, qui
audaciter praesertim, Stephanus Budahazy Danicza,
ne qui se insidias occultauerant glande traicunt,
Michaellem Horuath equo deturbant. Tantus tamen
conventus hostium fuit, ut neq portar clauderent neq
ex solis quidem remitterent, donec Ambates aduenit, qui
et caeter

et eadem die praelium fecere, capto uno ex Barbaris.
Hostium deinde multitudo, quam longe prospici poterat,
et colles et valles et patentes campos, plana atque
edita occupauere: tunc vallum pluribus partibus
agri cognatum ad defensacula Tormentorum, ubi corbes
pluribus ordinibus dispositi terra impleri, ad mouerit
tormenta: abundas multitudine Tormentorum Turca
ita, ut, coronam, muroque omnibus in locis et statione
simul impeteret, globosque ignem vomentes, ac Sagittas
ex arcu accensas ingereret, sed hic statim prorsus
fossis vallibus productis, in quibus stationes egerent,
Pabulorum Recta deiecta, Tormenta caeteraque flamma
alimento, igne consumpta, aceruus Frumenti vnus, et
foeni aliter in fossa, quam inter mediam diximus re-
seruatus, eodemque atque ligna, pro munimentis
importata, et quidquid flammam concipere posset,
coris animalium maderatis contexere, ubi ad exhi-
quenda huiusmodi Tela ignita, in certis locis dispo-
suerit. Praesertim tamen Tormentorum in quatuor
locis feriebantur, ad septem palatia terrae in
angulo sita, in cuius molimine Thomas Boli-
dy, peditum Comitatus Dorfordiensis Dux, glande
traicetus perit, unde Polikiana appellata est, et
item murus, qua palatia definebant, inter hoc fra-
tium aquis locus ad extera et fossa erat, in cui-
us latro extremo alius murus haud valens
Palatiorum muros defendebat, cum ubi discurrere coe-
perunt, Hypogaea terra complentur, quo in opere
Blasius Nagy centurio globis maioribus Tormenti
disceptus est. Ex civitate ipsa propugnaculum
Bebekianum, quod emerius Bebek stipando
fecerat, quanta ingenio ruina erat, propugnaculo
orientem versus, ad antiqua porta, quo loci porta
olim fuerat cognominatum. Neque nostri deerant,
quos interdum secum globi ruinas traherent,
nocturno

nocturno tempore restaurare, id ita fiebat, ubi ligna
ac robora deficiebant, tegebant virgulis simul terram
aggerebant, ut valli munitissimi, et speciem et esse
eum praestarent. Tredecim dierum postquam et m.
hatus aduenit haec mina, atque opera, continuo labo-
re, multorumque ab utraque parte periculis consti-
terunt, sub quibus nuntio hostis admissio, littera non
sunt recepta, sed admoto foco litterisque in ignem
proiectis, hominem velut in solemnibus sacrificiis
expiatum et fumigatum in fossam per Turbium pre-
dica oneratum ad vilia ministeria detrudere, quibus
nuntio captam arcem crederent Turres, tanta
in tantoque impetu ad pugnam subire: namque
non tumultuaria pugna genere, qualis in oppu-
gnationibus arcium urbiumque excursionibus alte-
rius partis fieri solent, sed iuxta acie, per paten-
tes tamquam campos ad pugnam procursum est.
Utrum et octoginta signa militaria numerata sunt.
Simul in tribus locis a Turris impugnata arx est:
ad centum enim et octoginta milia hominum con-
iunctis duobus exercitibus Turcas habuisse in ar-
mis creditur, vix dum coepta luce sexta Cal. Octobris
inchoatum praelium ingenti usque clamore ac Ead-
Meczley ac Dobo nudo pedes, modo eques circum,
recti hortatores aderant. Ille ex subsidiariis statio-
nibus, ubi plus laboris et periculi videbatur, extemplo
auxilia adducere, hic tormenta opera, tela submini-
strata: cum diu aequo Marte pugnandum esset, post
multas horas, ad antiqua porta propugnaculum, in
turrim ipsius porta intra illud conditam, et exstante
Janicari magno nisu euasere, unde ipsis moenibus
tectis, securisque non proximis tantum, sed intra ex-
tra, et plerisque glandibus consuebant, cum repente
Dobo Formenta entea preparata atque disposita
ad omnes capos in Turrim emisit, momentoque
Turris

32
Turris ingentis ruina fragore, multos hostium oppres-
sit, simulque nostri incubere eo ardore pugna, ut quan-
vis Emericus Nagy centurio, multis vulneribus
acceptis, Ioannes Dofgay, pila minoris Tormenti
cecidissent, Cassaris Betho Saxorum collapsu con-
tusa membra, cui statim Franciscus Vitez subleceus
est. Ad Polikianam vero Turrim Georgius Dye,
clay glande confixus esset, medio iam die erat, cum
hostes expellerent atque exturbarent, postremo in fu-
gam precipites captis aliquot velleis redierunt, ex
nostris multi desiderati, multi vulnerati, sed longe maior
numerus hostium, cum nullum in confortatissima a-
cie telum, aut ignis missilis, quem certatim in omni-
partes effundebant maniter hinc inde, ad quartam
ruinam, qua ad civitatem erat Debelianam, sub pro-
pugnaculum, quod restauratas munitiones alto valle
concelebant, aggressi non sunt. Postera die nuntius cum
litteris iterum introrsus, quorum ille partem de-
vorare iussus, parte igni ambrusta in compedibus ferreis
obscuris carceribus reclusus est, qua muri palatiorum
diuerberabantur, in quo loco et Prator Civitatis et Dux,
ac Deak pila maioris Tormenti interiere ac plerique
fauciati, quibus rebus omnibus cum nihil effecissent,
omnibus ferme, qua in Europa sunt linguis succedente,
certatim inclamabant, alii mentem et cuncta extrema, a-
lii promissa, si arcem dederent, ex quo secutum est haud
leve periculum, minus peris. Sic fuit Stephanus He-
gedos, Georgi Beredy pedum Dux, qui ex fame
diligentem sustulans, qua clamarentur, quaeque pro-
mitterentur, foveos seditionis paravit, ac in oppugna-
tionibus, ob bene navatam operam donarium dari
solum flagitarent, quodsi negarent, tum ad hostes
qui libertatem, ut promittebant, forent deum transi-
rent. Intellectum id est Doboy ac Meczley et
congregatis statim aliis Ducibus Stephanus He-
gedos per Formenta exanimatus, falsisque prius
eddit

edidit, solo tamen illo in medio foro suspeso, cui Omerus
us Bibeus sublecrus est, alius aureo affundere, per
petua nota ignominia factis poena visum, sed ea illo
liberato, mox illud periculum accidit. Quarto Nonis
Octobris sic Francisco decata ex unius Fungi siccati,
cuius ad tormenta inflanda copia aderat, incensione, ca-
sa, pulvis Formentarius inflammatus, qui in sacra-
rio templi aservabatur, ipsum sacrarium fumique templi
concamerationem ac proximas munitiones dissipavit. Obiit
Paulus Nagy, Georgii Bathory, Dux pedum cum octo
milibus misere oppressus, Gregorius Horvath ex a-
vulsionibus Drachy est mortuus, ac utraq mole Frumen-
taria elapsis plerisque hominibus animalibusque per-
fracta. Quae res magnum pavorem fecerat, sed Duces
per stationes discurrere, militem animare, nullam signi-
metus ostendere, pulveris copiam abunde superesse, quin
et certissima auxilia Regis atque Regni brevi asutura
ostendere, sed hominibus suis inquit, ac Christianis in
Deo Opes Max. magis quam in auxiliis aut copiis sper-
habendam, quando est proditio irrita, et ex pulveris
sacra haud alius momenti damnum clementia
sunt indicia Divina. Haec atque talia in vulgus pre-
dicabant, cum fixerent non plus quam quatuor et vigin-
ti pulveris vascula superesse, nec ullam externam oppo-
sitionem simul longa obsidione cuncta minui, divinum ta-
men auxilium virtusque deserunt, namque ex duabus
molis unam refecere alimentis distribuendis magna
cura adhibita pulvis suppeditante Salnitro, ac Sul-
phure die noctuque tepis. At Turca, qui omnia inde,
se poterant, clamorem ingentem tollunt, coepisse se-
iam arcem credentes, se clamor hoc ferme vocabu-
lo constat, Alla, quod significat Deum, et quanta ma-
xime profertur veneratione sapius ingeminant, sub-
ra persuasionem, Deum clamore et aditu illius voci-
a somno expergisci, et statim omnibus in locis offe-
sus magis virgere, et ad omnia tuenda atque obe-
unda multimoda arte deservare ceperunt. In domo
era

38
enim maioris Praepositurae muros atque palatia, quae
occidentem spectabant, proxime ad Debekianum et pau-
lo, infra ad meridiem ex ipsa minoris Praepositurae
domo, quippe capitali, aedes proxima erant, aras
muros ferunt. hic nova ruina erant, quibus tamen
intrinsecus aggeribus statim subveniebatur, cum
insuper globi immani magnitudine totam arcem
peruaderent: simul sagittas ignitas, igneumque
missilem cumulatim ingerere, et portam in muro
intermedio, cum duplicem arcem docuimus, homi-
nesque per eam discursantes petere, ac cuniculo
a sede Regia perducere, sed nostri perforato muro ad
imo subterraneanam portam fecerunt, per quam sine
periculo commeabant; contra hostiles cuniculos
alios ex adverso fodere, factaque per noctem e-
ruptione Colomannus, Porcolabus et Demetrius
Philippi secundum praelium commiserunt, in quo Colo-
manno letaliter vulnerato, Michael Gassparith
suffocatus, paullo post ille pila maioris Formen-
ti extincto, Joannes Lakany in locum successit.
Eodem tempore, ad Debekianum, quod ex
Cratibus confabatur, intermedia humo vineas plu-
teosque agere contextos corvis crudis, ex quibus
Crates succendunt, quos enim nec manualibus
Sclopetis, nec maioribus Formentis submovere
possent, foramen magno cum labore subhis ce-
lerrime aperiant, unde repente emissis Formen-
tis hostes fugantur, ac mox vineas et pluteos
contis hastisque diiciunt, et Crates iam ardentes
exsanguunt, ad Orientem nihil acius insabant,
namque fossam facis tumentibus humo aequant,
ita ut fenestellas Propugnaculi ad Formenta mittere
da ex aggere, inutilis redderent, Vincisque
ad motus

admotis, ex quibus filopetris sauebant, agere defensores
confiterentur, donec Machine adunca ac hami atq vncii
ferrei aptantur. Quibus repente emissis conia defu-
rebantur, simul picem lacum liquifacum, ac manipu-
los frumenti faus illitos et incensos certatim super-
fundere, ignem missilem ingerere, ali faceos intra
arcem traxere, ita unctis conatibus irritis demum
nos adoriuntur, ac Bebekianum Tormentis penetrare
deicere conantur, quod et effuissent motis iam Crati-
bus, nisi robora ceteris ferreis funibusque iuncta,
abitus valde coniunxissent, qua re perfecerant, ut
globi etiam si penetrarent foraminibus quidem factis, vi-
nam haud magnam ederent, cum Cratibus minime dissol-
verent, ut caderent, sed persistenter, aggeremq contine-
rent, ad orientem autem ingentes materiae secta fra-
ges comportauere, quibus fossam iterato complent, fessio-
que conatus in horritum cadit. Siquidem Gregorius
Bornemysa scandulas dissectas in vascula includit, in
illa inflamata ciuunt, simul manipulos picis, sulphure
faus superfusos, atq accensos, ex pinguioris materiae
copia laras exurgit, frustratimq foramina aggregari
contra Turca extinguere conati huc illuc cursare, cum
ex improviso dissoluit filopetris attoniti, atque amentes
in vallum fossaeque diffugere. Nec multo post rursus
idem propugnaculum vi maiore quaterent, muris tamen
labescentibus aggeres validi permanebant, et e contra
Gregorius Bornemysa noua atque antea inaudita ma-
chinamenta fabricabat. Rotas quaedam curculibus similis
apertibus iniecit, ac filopetris manualibus oppluit, ut
illa tanquam vadii, ad omnes partes ferirent, vegetes item
in omnigena materia complet, mixtura manualibus
maioribus Tormentis, qua omnia supra circumligabat, li-
neabat, picis, sulphure, faus, ita addacta propugnaculo,
muriq incensa, mox detrusa tantum terrorem ac trepida-
tionem fulminantium Tormentis fragor, praesensq
exitium hostibus insidit, ut desertis Tormentis in fossas
vallumq

34
vallumq refugientes sese addecent, ut humili sternentur,
ex supra humanum ingenium ferent diuinam iram, diu-
nam artem atq potentiam dicerent. Exinde ad quatuor
porta propugnaculum conuertunt, tres fossas perdu-
cunt, in quibus muros tuti a Tormentis ictibus subirent,
at e contra ex ipse tria foramina dolabris aperirent.
Per ea diu certatim filopetris atque hastibus et neq-
tas subinde noua machinamenta, quibus hostibus noceret
seque tuerent, monstrabat. Ergitur spiculis oblongis ex
ferro affectis, hastibusq apertis ad ignem terebant, qua
cum per foramina emitterent, Turcaq retentarent, subito
vidor penetrabat manus, et utes magno cum dolore
clamoreq non sine irrisu propugnaculum amittere co-
bant. Sed Meerkus militaris ingenii vir, aliquid meo-
ris deli subesse ratus, quod fossas foraminatq in speciem atq
fallendum facta suffocaret, intrinsecus fossam ex arte
ad ima fundamenta perducit, moxque dolum patefecit,
namq Turca cuniculum subitus excauerant, ut puluere
Sulphureo improposito ac suffocato, velut fauissimo Terra-
motu, arcem propugnaculoq repente atq improvisa pes-
simul in omnes partes miserandum in modum conficeret.
Hanc perniciem praesentem Meerkus singulari quadam pro-
videntia auertit, cum enim cuniculum prius detexisset, et
mox de repente aperire iussisset, Gregorius Bornemysa
Tormentum in ventrem Primarii Barbari operis praefecti, qui
ex insigni conspicuus erat, displovit, ceteri sciam praeci-
tes diffugere, sed magis ac magis tot damnis affecti, incen-
debant, ira, atq irritabant. Ideo diem atq noctem pariter
in festam reddendo assultare oppugnare globos et urentes
ignites, secta ligna desuper et omnia missilium genera cumu-
latim in arcem iniicere. Quae cum nostri ipsam artem et la-
ge validius ita repellent, ut terga vestire Barbari cogere-
nt, moxq per illa foramina emissis Paulo Pirnay et Andrea Pa-
loghi, plerosq hostium uno saltum suo amisso ceciderunt. Post
nuntio et literis ab hostibus missis, ut antea egere, cumq pluri-
mas sagittas immitterent, omnes conclusore, ne autem voces in-
telligerent, quod supra Hungarica, Graecae, Germanicae
omnibus fere linguis, promissa aut minas acclamerent, dispo-
sitionibus Tormentorum, Tubarum, ac Tympana sono et tubas
postremo cum nullam vocem audirent, haec tam furor neque
mutos esse, oppugnatio fieri docuit, multis cum probris ac
conuiciis vociferabantur. Interim Lucas Nagy decurio
quaror

quatuor et viginti cum pedibus ante officium ad incur-
sandum profectus et exclusus, etiam si periculossimum
et incredibile esset, tot hostium stationes eisdem, memora-
men sacramenti pulcherrime aut victorie aut mortis laudem
complexus est, fortunaque affuit: nam cum Nicolas Vas, auda-
ci iuvene, qui ad expellendam Principis auxilium emissus
fuerat, cum idem antea quoque sous Emerico Varsany sed
citatem portenta fecit, agnam reuertit, qua iam omnis vix
deco nudata noctibus erat, ut facile vel equus, grauis in
parte confunderet, sed non nocte, non die unquam cessabant
ab opere, ut noua confectas ac vallum referrent. Duodecim
dies his certaminibus atque periculis assumpti, et iterum fa-
tum duobus diebus duae oppugnationes superaddita vi-
versus Exercitus humano visu, ut nulla unquam temporis
parte, quies laborum periculorumque esset, hostium multitu-
dine copiarum, numero decem militumque virtute, utriusque in par-
tibus admittenda, neq enim Christianorum Principum
bella huius fatali quodam modo hosti, aut vi, aut hominum
multitudine Tormentorum apparatusque fuit, aut fauicia
comparanda sunt, igitur eum hinc spes iraq, hinc despe-
ratio animos irrtarent, oppugnatio atrocior, quam ante
secuta est. Cum enim nocte adhuc quisque in proximum sibi val-
lum fossam defendissent, tum ortu luce ingentia muros
substant agmina, ipsam arcem corona circumcedere, non
clamor dissona voces tot varia gentium proelium, magna
utring eade exortum est. Cumq omnia mortis flagrant se-
ritia, armis, clamore strepitu succedentium tumultuum, qui
aspirarent, formidabilis esset pugna longe omnium maxi-
ma vis ad quatuor portas incubuit. Ad antiqua porta pro-
pugnaculum, quod Mezekius defendebat, octo et viginti ve-
lilla, ingeniosa exercitus simul unaque tempore confusi, nec
pauca ad ala, cum insuper lapsi ac vulnerati subinde recen-
sibus nouisq cohortibus aut agminibus iuuarentur. Mezeky
tamen admiranda animi et corporis virtute, cum omnia
et militis munia pugnando, hortando, laudando et comilito-
nes vocando, legnes increpando, faucios subducendo, et in-
terim subsidia et omnes partes legendo perfectissime comple-
xit, non sustinuit solum Turcam hostem, sed repulit. Ad Teremum
propugnaculum Ioannes Caspar et Ioannes Tribek pri-
mum quidem hostem valde excepere, sed tamen laborantibus Ca-
spare Petto suppeditas mitterent pares erant animis
viri. Cum vero ad propugnaculum, in quo carcer erat ve-
xillum

35
xillum Tormentis hostilibus deiectum esset, a Stationi-
bus subsidiarius aliud affertur iussu Dobo ac Stephano
Nagy tradidit, eodemque ieru, glandis prostratus collapsus, atque
mortuus, non parvus est vexillum collabi, sed nutans adhuc cor-
ripuit, gregariisq cuiusdam verum ferreus militi dedit, et paulo
post aliud quod ab hostibus captum est. Gregorius autem Bor-
nospa, Lohray et Fagedy ad Bolidianum haud minus impi-
gre atq ferreus rem gerebant. Sed Turcis inermibus solo
clypeo et graui ense succinctis nostri armati lanceis oblon-
gis ac missilibus ignibus tectis circulis et globis ignem
vomentibus cum remotiores etiam ferirent, innumeri ex
hostibus cadebant. Aduersus quos etiam si illi hastis equis
stridibus flogetulos ferreis filis ac circulis constrictis essent,
quibus successio ad pugnam tamen prospere, tandem re-
dibant, parum, quippe nostri obstinatis animis atq inuita-
virtute, in qua una spes erat, ita restiterunt, ut propin-
quis tam tenebris maxima horum strage et pluribus
vulneratis vani et irriti, recedere cogerentur. Tantumq
pauorem in futurum etiam fortissima defensio fecit, ut
postera die, cum Amhasus instandam repetendamq op-
pugnationem labore ac vigilia vulneribus prope conse-
ctos urgendos conferret, non aliter quam strictis macha-
ris ad oppugnationem suos compellere potuerint. Hinc cum
a primo diluculo statim ad tertiam ferme die partes, agmi-
na et cohortes vix coegisset atq ordinasset, magno es-
dito clamore. Alla Alla vociferantes subiunt, hosti contra
Deum, Iesum conclamando pleni fiducia ac constantia ad-
orauerunt. Cumq ad carceris propugnaculum egregie
pugnaret Dobo, armiger eius fulgentibus armis notabi-
lis, pila transfossus occubuit, ipse Dobo duo accepit vul-
nera, sed nihilominus obstendo ac propugnando. Turca
aliquantum remisere, cum terrenum maiore vi oppugna-
retur. Co ergo Dobo cursim intendit, hortator ac pugna-
tor simul aderat, mulieres quoque militum officia sibi
sumferant, cum saxa et molares certatim vim subeun-
tes deuoluerent, atque ingererent, aduentu tandem Ca-
spare Petto exequarum proelium, atrocissimamque
erat pugna, cum Aly Baspa Budensio ac Otlan Begus
ceterisq fauciati cum ferocissimis Pannonia militibus,
prociua Aly Baspa ita in agrienses ea in parte vehemen-
tissime

tiſſime defaurens, ſed poſtero die benigniore nobis for-
tuna etiam pecuniarum et aurarum Aly Baſſa venit.
tum noſtri obtinuerunt. Uellibegus Nobilis fauicularis glori-
de traiecit, Janizary Beſliâ et eſcamuzlie, quam
plurimi occubere, ex noſtris autem Decani, et gregari-
ni plerique et Valentinus Sacerdos. Dolikejanum
Beglâbegus Romania oppugnabat, ut ſuperioris anni
victoria clatus ita placanda ira ob Femeruarinum a-
miſſum, Lippamq; perditam aliquo nouo fauore illu-
ſtraret, cauſas quarens ſimul Europaos militari
gloria ſemper ceteris præſtantes admonendo hortan-
doq; in emulationem conuerterat, multique ex no-
ſtris cadebant, ac vulnerabantur; ſelopetulonum præ-
ſertim, quos haſtis aptauerant lethali ſauicia, niſi de-
giori Bornemiſſa præcipua ac ſingulari vi atque vir-
tute Zoltay Joanniſque Figidy egregie ſuſtentan-
di fuiſſent, qui vexillum ab hoſtibus ceperant, quam-
uis et ipſi diuerſa vulnera cepiſſent, at innumeris
ferme vexillis antiquæ portæ propugnaculum op-
pugnatum eſt: namque Amhanus ipſe hæud longe
ex valla circumſpectabat, et iuſtus aciebus pugna
ſimilior erat, quam tumultuaria, ſiquidem noſtri miſ-
ſilibus primùm cum plures hoſtium ceciſſent
vulneraſſentque, et multas horas vtrinque certatum
eſſet, cominus iam tandem armis ac corporibus a-
cerime dimicabatur. Turca finem periculorum fore
expugnata arce, ſi paulatim admittantur, credente,
noſtris pro Diuina in primis laude, dulciſſimæque
Patria coniugibus ac Liberis ita propugnantibus
ut mortem honeſtiſſimam obirent potius, quam pedem
reſerent, vicique tandem pars illa, unde Deus et vir-
tus habant. Nam Meczkey præſtantiſſimum
Ducem militemque, ſe quamuis in eo certamine oſen-
deſſet, innumeram tamen prope hoſtium multitudi-
nem, ſi paucitati noſtrorum conſeruaſſet, quibus vel ſaltem
cadendis noſtri facile deſoligari potuiſſent, ita poſt re,
ſpernarum præcium tempus, magna ſuorum multitudine,
cade

36
cade amiſſa ac conuulſerata in caſtra fuga redire,
re, quo noſtri poſteriorum rerum virtutis exemplum
aduerſus præſentem hoſtem ſibi gloriam ac perpetuam
am memoriam reddiderunt, locum nobilitarunt. Nec
multo poſt vnus ex Turcis lingua Hungarica lauda-
ta primùm virtute deſenſorum, nihil deinceps de op-
pugnatione ipſo timendum acclamauit, quando Baſſa
ac Turca ira ac ſuorum incredibili dæmonio enervati,
ſoluere obſidium ſtatuere, et vindictam impoſteriorum
cogitare: nihilominus et tribus ſequentibus die-
bus nunquam ab Tormentis neque hiſ, neque illis
quies fuit. Sed poſtea per noctem e ſtationibus diſcedens,
tum quoque erumpenteſ noſtri ſaccos puluerem in arcem
tulere, et proximis caſtrorum ignem miſere: poſterea die
Amhanus caſtra mouit, ſequenti Aly Baſſa, que fuit Luca
Euangelista, ſed ita præcipitanter ac trepide, ut pleraque
Tentoria erecta, vaſaque caſtrenſia reliquerint. Noſtri tamen
tandem ad pugnam ſtabant parati, ſi vis aut dolus ali-
quis hoſtilis ingrueret, captiuæque vexilla conſpiciunt in
locis explicauerant, quæ hoſtes cum moerore ad admira-
tionem ſpectabant. Noſtri vbi primùm vacui ab omni me-
tu ac periculo fuere, omnia ſimul tormenta uſque ad
vnam ingenti fragore diſploſere, clamoreque cum Di-
uinorum nomine et nunciatione ſubleuant, vota
et gratias Deo exſoluere, et paullo poſt Ducem Stepha-
num Teketa, cum ſelectis miſere, qui nouiſſimos ho-
ſtium nihil tale timentes, eoſque incurioſos aggreſſi,
multis trucidatis, vexilla mancipia curruſ cum præ-
da ac ſpoliis quantium modo retulere. Sed, quæ
fortuna tot proeliis inter tot et tantos hoſtiales
Exercitus Stephanum Meczkeyum fouerat, eadem
mox vna nunquam rerum perpetuo, inſtabilis deſtri-
tuit. Nam non multo ita poſt ad Coniugem et pena-
tes reuerſurus, cum ad vium Varcikon perueniſſet,
et comitibus ab aggreſſibus periſſet, ab iſis ignora-
tus miſerandum in modum trucidatus fuit, magno cum
Principis

Principio, tum uniuersi Regni moerore ac damno. Hic
finitus fuit Viri omnibus animi ac corporis virtutibus
inter sumos ac praecipuos Duces apud omnem profe-
ritatem memorandi: Familia vetus ac Nobilis, sed
et vicus deletus ob eius mortem, et aggressus morte
poenas luere. Gregorio Bornemissa successore in ea-
dem prefectura; qui etiam fuit haud diu potuit, parte
honore, inuidente fortuna. Alty Bassa enim peculiari
in Agnenses ira deferente, nunquam cessauit infidi-
as struere, eos crebris incurrationibus captabant, Vi-
co Heresites nomen est, in secundo ab Agria lapide,
quod quem infelici Marte vallibus syluisque pro infidij
suspectum cum hostibus conflixit, et captus Turcarum,
que Imperatori missus, ad Lemmonias Byzantinas
laqueo vitam finivit. Dum haec in Hungaria, ita
agerentur, amissis munimentis Regni e longe maxi-
ma parte inferioris Hungaria ad Cauum, atque usque
Danubium, amissis opulentissimis Ditionibus, ut
vel sola Regnum constituerent, quae nuper tantum a
Georgio et Regina Ferdinandus accepert, item
in his Danubiana Hungaria plurimis excubis
atque Exercitu. Christianorum Principes fauosi,
ma odia atque bella, inter sese exercebant. Sed prius
pauca de Concilio Tridentino dicenda sunt, ut tem-
poris ordinem conseruemus, siquidem proterito au-
tumno Tridenti coactum fuerat Concilium, quod
Carolus V. in Conuentu Germanorum Principum
ita promiserat, intra fines Germaniae Generale
atque Oecumenicum celebratum esse concilium: Serui-
tus tamen Gallia Rex, quod neque cum Pontifice, tum
conuenirent, et cum Carolo V. desideret, nullam ex
Episcopis sua ditionis miserat, neque oratores pro-
ter unum Abbatem Belosbanum, qui literas Patri-
bus Concilii attulerat, in Conuentu Tridentino, ita enim
erant inscriptae: Congregati. Erant qui non accipi-
endas litteras esse censere, quod concilium tanquam
legitime congregatum, Conuentum tantum fecisset, sed

37
sed tamen ex comuni consensu fuerunt acceptae
et publice recitatae, quae orationi fidem faciebant.
Ille vero orationem habuit et causas, cur Rex pro
legitimo Concilio non haberet, recitauit. Deinde no-
mine Regis protestatus est, Regem neque pro le-
gitimo Concilio habiturum, neque in Regno sua ad-
missurum, ut a quocumque pro legitimo habeatur.
Edictum etiam Publicum Parisiis promulgatum,
quo Pragmatica quaedam sanctio ut vocant renouatur,
ne etnata ex Episcopatibus et Beneficiis, quae innu-
mera sunt in Gallia, sine aliunde Romam uel dese-
ratur pecunia, propterea, quod Pontificus esset fa-
ctus, vires atque tela subministrare consentaneum ra-
tioni non esset. Haec ratio est antiqua, et ex lege Regni
nisi quando in gratiam Pontificis remittere solent, et
qua iterum cum Pontificis insolentes sunt, uelut fero
sunt coercere: ingens enim vis auri atque argenti
Romam quotannis deferri ex eo Regno solebat. Bello,
sanus statim eius Legationis persunctus officio
discedit. Aderant autem Episcopi duo ex Orbis, et in
his Germani octo, Moguntinus, Colonienfis, Treuiren-
fis Archiepiscopi et nonnulli alii Hispani et Sar-
dy duo, Siculi quatuor, Hungarus unus. Paulus de
Gregorizantes Iaurinenfis et Austrius unus. Nam
Ica Episcopus Viennensis, qui ambo ab Ferdinandus
de legationis officio fungebantur, reliqui omnes Ita-
li aduere et Protestantium Legati, Mauritius Ducis
Saxoniae Wirtembergensis, et Reipubl. Argentincnsis,
tam suo, quam aliarum Ciuitatum nomine, qui pu-
blica fide cauere omnibus cupiebant, in eum plane
modum, quo Bohemus a Concilio Basiliensi cautum fuit,
quo alia quaedam, quae ad Concilii libertatem atq; dignita-
tem eius spectant, quorum ea erant capita, ut
integra omnia referuarent, ad aduentum Protestantium,
omnium Theologorum, neq; solum ab autione omni cesset,
sed etiam ante acta omnia retractent, Concilium
autem

autem summam ac potissimam obtineat auctoritatem,
ita ut Pontifex confilio se submittat, et Episcopis susce-
randum remittat, ne studio partium, quod vel in humani-
tatis absurdum est, ligati sint hominum animi, sed
in causa Dei, et causa salutis aeternae liberi sint omni-
um animi, libera iudicia, libera sententia, tum etiam ut
tote sit concilium, in quo neque pauci aliquot Pontificij
praesertim absentes, sed et omnibus nationibus, omni-
bus Populis, Nobilissimis et Doctissimis quinque conue-
niant. De quibus omnibus, si sufficienter et sancte ca-
veat, venturos Theologos ex tota Germania praestantes
simos, qui nihil aliud hanc expectent, quam publica et
sancta fidei Diploma. Hisce de rebus saepe et multum
per Oratores Casares egerit, nam ad Pontificios nun-
quam accessere, ne ullam illis, auctoritatem attribuere
viderentur, sed ne quidquam agerent ad publicum consen-
sum se relatare affirmabant, atque provocabant. Pon-
tificij tamen studio cauebant, consensum publicum illis
dari, cum aliis de causis, tum ne publicorum actorum
beneficio aliquando uti possent, qua de causa in Domo
legati Pontificij suis conventibus, ibique ipsum mandatum
longaque oratione repetitis, et simul confessione fidei
in scripto Patribus exhibita responderunt. Patres
suo tempore declaravimus, quid quaque de re senti-
ant, iam etiam Theologi aliquot advenierunt,
et in his Brentius, qui actionem de Doctrina con-
fessione sollicitabat, tandem nulla re effecta, post
Protestationem multam alii post alios discessere.
Moguntinus quoque ac Treuirensis et Coloni-
ensis Archiepiscopi Dommum abiicere, quod
tumultus in Germania iam moliri coeperat. Haec
usque Calend. Aprilis acta sunt, quo die Mau-
ritius et Jovi Augustam oppederunt, cuius oppugnatio paulo
post

post capta cum celeritate summa Fama Triden-
tinum venisset, Concilium paulo post non inuito et
iam Pontificus est dissolutum, fuerat exortum bel-
lum Religionis, ergo proximis annis in Germani-
a, quod Caesar atque Pontifex ob mutationem Re-
ligionis susceperant, ut Protestantes concilio Tri-
dentino parere cogere, in quo Joannes Frid-
ricus Elector Saxoniae tandem fuit captus, Land-
grafius vero medii Mauritii foederis partem
erat Casareorum) ad conditiones pacis devenit.
Inter quas una erat, ut si Casarem supplic. depre-
caretur, in gratiam reciperetur. Sed quia ille Ca-
sari, atque Hispanis non fideret, fuit sponsa-
res Mauritius et Elector Brandenburgicus, con-
den videlicet se fortunam futuram, quam ille subiret,
sed si quid illi proter opinionem acciderit, cauentes in-
re iurando, quare statim ad Casarem accedunt
ac Casari coram conciliantur. Albanus insuper conui-
vium Landgrafio una cum Brandenburgico atq. Mau-
ritio proebet, tanquam Latiae ac humanitatis
signum, qui a Casare primum atq. praecipuum locum
Dignitatis obtinuit. Ibi postquam laute coenati sunt,
et Landgrafius ad hospitium venire vellet, reti-
neret, et in custodiam Hispanis militibus tradi-
tur. Quod facinus cum mali exempli Principibus
videretur eo, quod in his pacis conditionibus in ca-
pivitatem esset datus, et praesertim Mauritius
fidem suam labefactam doleret, aliquoties ad Ca-
sari exprobrauerunt ac Legationes miserunt, atq.
etiam preces interposuerunt. Postea Caesar Conventu
egit in Germania, ac Missa vna Augusta Argentinae
et nonnullis aliis in locis egre admodum et inuito omni-
bus respicit, ac proter Imperatores ceteros etiam ordine
mutat ob belli sumtum, quod pro ipsorum salute fuerit
suscepit

superfluum. Electori Palatino ditionem admittit, militem
exterminum per Germania provincias alit, multaque
nova ac inusitata inter liberos populos, ut plane
eos in ordinem redigeret, conscribit. Sola Civitas
Magdeburgum Missam non recipit, erat autem in
ea civitate dives Archi-Episcopus et Collegium
Clericorum, sed Clerici propter odium, atque discordiam
vni publicum civitate abierant. Ideo, quam gravis,
sumas ac sepius ad Caesarem querimonias de-
ferant, Caesar illis mandat, ut tam Clericos, quam etiam
Missam recipiant. Illi respondent Clericos se libenter
recepturos, dum modo velint, Missam autem tanquam
Idolum Pontificium inuisa conscientia recipere se non
posse. Ita Clerici militem etiam conscribunt, et auxilium
accersunt, armis si possent, rem peracturi: Civitatemque
e contra Militem comparare, armisque utrinque decer-
tare coeptum est. Sed Civitatenfes per talem occasionem
nonnulla oppida illorum occupant: ad Clericorum ergo
graves querimonias Caesarem in conventum addu-
cunt, ut Episcoporum suffragis Magdeburgenses
proscribantur, Exercitumque conscribi publico sumtu
deceratur, cuius cura publice Mauritio manda-
tur, eam rem sedulo curavit Mauritius, et Magde-
burgum conscripto Exercitu obsidet: cuius oppido
dum incoepisset mense Novembri Anno Jungeage,
simi duravit Annus fere totum quinquagesimum
primum, sed exitum tamen anni tertio condi-
tionibus fit pacificatio, ut supplices deprecantur Ca-
sarem, ne quid in Austriacam et Burgundiacam
Familiam faciant, Camera se submittant Augu-
stano Decreto postremo pareant, iurise sistant,
vrbis munitiones ad Caesaris arbitrium dicant,
Caesaris praedia quovis tempore admittant, aure-
orum millia quinquaginta dependant, in usum
Frisi, pro belli sumtu Tormenta maiora quodcum-
tradant

tradant, captivos omnes dimittant. Caeterum de
religione et libertate Mauritius illis cauit, atque
ita Civitatem ingressus in Caesaris Imperii et suam
fidem iurare cogit, ac imposito praefixo caeteros e-
ducit. His rebus a bello Smalcaldico quinquenni,
vni fere affluentem est, cum Interim Joannes Friede-
ricus et Landgrafius in captivitate tenerentur:
cum autem Brandenburgicus et Mauritius a filiis
Landgrafi Vadimonii praestandi admonerentur, et
ipfi se vehementer offensos crederent, quod in his
pavis conditionibus post pacificationem e conuiuio in
captivitate abreptus esset, consilia liberandi agitare
coeperunt, sed in primis amplam Legationem ad Ca-
sarem decernunt, adiunctis Legatis Principum ac or-
dinum Imperii ac Regis Danie Mauritiani prolixa
oratione habita recensent, quibus in difficultatibus ver-
sarentur. Mauritius et Brandenburgicus Electores
ob detentionem Landgrafi, dum in singulari quoda-
modo cum periculo Fortunarum atque Capi-
tum Victoriam atque Dignitatem Caesari recupera-
runt. Deinde vni Landgrafium ad pacificationem ad-
duxerunt, et satisfactis conditionibus vni e medio
conuiuio abreptus fit, cui ipfi ac filiis eius
iure iurando cauisent. Nunc ergo de hono-
re et Caputibus suis agi, nisi Caesar eum
liberum reddat, quod ut faciat, ac honoris sui
rationem habeat, atque tot Principum inter-
cessorum se se obnixi orare. In eandem senten-
tiam caeteri Legati diligenter quoque contem-
dunt. Quibus omnibus responsum fuit, futurum,
ut brevi coram cum Mauritio de his atque aliis
rebus melius atque commodius transfigatur, et quom

et quoniam res ardua esset, necessarium esse d. deli.
lexandum longiori tempore. Erat tunc Cesar Ottoni
pontifex, quo Augusta aduenerat, ut et Bellum Par.
mensis et Concilium ex propinquo melius curaret.
Mauritius ergo, quod unum iam restabat praesentem
occasionem spectans cum Exercitum in promptu ha.
beret, etiam cum periculo vite Landgrafium liberare
statuit: copias enim illas Magdeburgenses ad se
traduxerat: erat hoc in Bruma incommoda anni
tempore ad eligendum ita militem in hyberna disperdit,
ea edita fama, tam in vulgus, quam in Caesarem, quod
ob stuporem carere exautorari milites nol.
lent, neque eam ob causam a se possent. Interim
ipse atque amici cum Principibus et ordinibus
Germaniae inire Regem Gemma in foedus re.
cipere, atque coniungere Regem quoque Galliae Henrici
cum eodem foedere arctis conditionibus transigit, obsidi.
busque utrinque datur atque acceptis confirmantur. In.
tercedebant tunc quidem inducia inter Carolum atque
Henricum, sed ea in bellum exarsere his de causis,
siquidem octauus Tarnefius Dux Parma et
Blacentia Filius Pauli Tertii Pontificis, cum
nuper frater per suum de decus esset do.
mi confosus, et mortuo Pontifice Patre, Su.
ligiani Pontifici parum fideret, multo minus Caro.
lo Quinto, qui per Ferdinandum Gonzagam id fa.
cinus machinatus esse credebatur, meminisset
ab eodem Gonzaga Caroli nomine Parmam sibi esse
potam fuisse, in Henrici Regis tutelam atque clientela.
tam se tradidit. Id vero Pontifici indignum atque intol.
rabile visum, ut Pontificis Feudatarium Princeps,
propterea in propinquo, Galli clientelam profiteretur.
Iure Carolum V. roget, ut ad recuperandam Parmam
Exercitum aduocat, qui ex Germania Hispanos euocat qui

40
per agrum Vitembergicum erant, ac ex Insuetudine
et alio Italiae locis deductis militibus, et nouis con.
ductis Parmam obsidet. Hinc rupti foederis illata oc.
casione Henricus Mauritio et ordinibus Imperii sese
aggregat, editis atque euulgatis scriptis, quibus et ra.
pitatum Induciarum causas memorat, et praeterea quod
Gallia cum Germania ab initio semper iuncta fuit, imo
quod etiam eiusdem sint originis, tum etiam mutua
beneficia, mutuas necessitudines petique a se Prin.
cipis Germania auxilia. Ideo se omnibus his de cau.
sis, vindicanda Germania ad Hispanorum Tyrannide,
bellum iustum atque legitimum omnibus sibi desumpsisse,
idem faciunt. Mauritius atque Albertus singuli eu.
ulgatis ad Imperii ordines litteris, quibus acer.
bissimam religionis persecutionem, et quidem quod Ca.
sar Doctores Euangelii ex finibus Imperii et veram ac
sacris litteris consentientem doctrinam ipse ac Pontif.
fex extinguere conarentur, exprobrant, Germaniam vero,
quod Landgrafium detineret, tam indignum et immerito
per integrum Quinquennium, in captiuitate, cum omnibus
satis faceret conditionibus, vel ipsorum aduersariorum con.
fessione, quod Principes viros ditionibus priores in aliquo.
rum capita praerium confiterentur, quod pecuniam ordinibus
ac si pro Reipublicae bellum gestum sit, belli sumptus reparien.
di causa, adhaec crebris conuentibus, nihil agi aliud, quam
pecuniam variis rationibus emungi, ut nimirum in ipsi
nervus ipsi hostibus perpetuo noxia Germania sit, quod ex.
ternum militem in Germania inueteravit, qui omne genus
Libidinis exercebant, et per externos homines negotia Im.
perii agerentur, cum maximo agentium dispendio: quod
causa sibi proteherentur, ut cum ab hoc tum proteret tu
Religionis perpetuum disidium inter ordines Imperii
seminaret atque. Iudicia Camera a paucis quibusdam
suo arbitratu electis agi, ut in eorum arbitrio sit, Principes
viros deiecerit, et alios confingere: ita quodam aliquo
ad minuendam imo opprimendam Libertatem Germaniae
excogitari, qua omnia et familia infinita non aliam ob
causam fieri, quam ut diu meditata Monarchiam, si diu
placet, sibi statuat, qua cum grauissima sit, atque intol.
rabile viros praesertim in Libertate nati, merito se et alios
Principes

Principes ad defendendam, tum causam Dei, tum Patria esse ex-
citatos, atq; simulatos, ne cum perpetua ignavia infamia,
aliam quam ipsi ab Maioribus accepissent Patriam
profectis suis traderent. Omnes ergo, qui tantum Nomini
Germanici sint, sese petere, ut sibi auxilio sint, comitem
Patria causam comunitus viribus suscipiant atq; defendat,
neue sibi vel impedimentum ullum, quicquam, neq; hosti-
um auxiliium quatecumq; probeant, nam se tales pro hosti-
bus habuerunt Mauritius promissa ut diximus Lega-
tione Exercitus iam parato, Principibus et Regibus in
foedus ac societatem receptis, omnibusq; prouersis, quae et
iam maximo et longo bello suppetere, nihil amplius
uitandum ratus, domo profectus primo statim vero
Exercitum eduxit. Paulo post Wilhelmus, Philippi Land-
gravi filius item Albertus Brandeburgicus sese coniu-
gunt cum suis tum pedum tum Equitum copiis, quacumque
transierint oppida ac ciuitates in societatem dedebant, et
iis, quos Caesar antea delegerat abrogatis, nouum confi-
tubne Magistratum, simul pecuniam illis imperant et tor-
menta Augusti per opportuna ciuitatis praeforis tenebat,
de eo eo adducunt Exercitum, et quarto die per aditionem
capiunt, facta Caesarem abeundi, quo uellent potestate, Au-
gustati Magistratibus, quos Caesar creauerat et veteribus
restitutis sempulsi libertati pristinae restitunt, ac Rectoris E-
uangelii per Caesarem electos reuocant. Ulmam deinde pe-
tunt, qua quia foedus recusaret, et Tormentis ex ciuitate pe-
torantur, in eos hostem in medium agunt interpres et dicitur
uillis Ulmensium aliquibus oppidis pecunia mulctati. Sal-
lia Rex interim ingenti cum exercitu progressus aliquot
oppida Imperii capit. Gotharingiam in potestatem redigit,
misso puero Principe in Saltham, cui filiam desponsat et
Metenfibus intromissus urbem Imperii occupat, omnia loca
munitionibus ac praeforis firmat, Caesar vero ad Terdi-
nandum fratrem scribit, ut cum Mauritio de pace age-
ret, ut hoc incendium exstingeret, Ferdinandus Mau-
ritium Lyncium euocat, Fraxineus orator Sallius dym-
cium profectus est, nulla tamen re perfecta, breui ad Ex-
ercitum rediit, inde Electoris Palatini Prouinciam a
Caesare ante Alpes deinde petunt, et praeforis Caesaris,
quos Alpium aditus atque angustias propugnabat,
fundunt fugant, oppida capiunt, et tandem arcem Tre-
bagum munitissimam in edito monte sitam et totius
Prouincia

41
Prouincia Tyrolensis claustrum, quae est magno praeforis
tenebatur, sed cum omnia Victoris Exercitus parere uide-
rent, ne quidquam resistere posse crederent sese arcem de-
diderunt. Caesar autem ubi de capto Treburgo cognouit,
et hostem tantum Kenipontum non occupasse, nocte maxi-
ma celeritate, relictis impedimentis, Keniponte eduxit, cum
Ferdinando fratre, captum per Alpes Uilacum, quod est Car-
nis Oppidum sese recepit. Ita Ducem Saxoniae Joannem
Friedericum toto iam quinquennio captiuum, ne eius libe-
rationem hostis in suam gloriam uerteret, ultro liberum
dimittit. Ille tamen id intelligens, ad exitum usq; belli
Caesarem comitatus est. Mauritius ubi Kenipontem uenit,
quidquid rerum fuit Caesaris et Hispanorum ac Cardina-
lis Augustani, et Quercorum nonnullorum dirieptum est.
Ferdinandi rebus et oppidanis nihil datum est damni;
fugato Caesare et redactis omnibus in potestatem, quorum
uenerant, exercitum eadem, qua uenerant uia, Augusta
redunt. Mauritius uero illinc Passauium petit, quo
Ferdinandus et nonnulli Principes ac Electorum omni-
um legati conuenerant. Queritur de religione oppres-
sa, de captiuitate Landgrauii ac de Germania acerba condi-
tione, quae in seruitutem propemodum ab Aduersariis fuerat
reducta. Fraxineus quoq; Orator Sallius aciem admodum
orationem in Caesarem facit, ad confesum Principum. Hoc
quoq; tamen Conuentu nihil pene actum est. Sallius rex
per Gotharingia fines uenit Argentoratium, Argentinen-
ses et praeforis conduxerant, et sese muniuerant ad-
uersus impetum, si eos impeteret, missi tamen ad Regem
Legatis frumentum et necessaria ad victum in castra de-
ferunt. Sed quia copia Caesaris Belgica, Campania Sal-
lia fines ingressa, incendis ac populationibus multum
damni dabat, Rex Argentorato cum exercitu domum re-
uertitur. Mauritius uero post conuentum Passauientem
Francofurtum offidet, intercessores tamen Principes lit-
teras ad Caesarem dederant, de mitigandis conditionibus
idem ad Mauritium Legatos miserant, ubi eius animum
tenirent aliquo pacto et ad federa. Conflicto hortantur. Ca-
sar rescribit intercessoribus, se non esse alienum a pace
img

GENEALOGIA

imo sibi indolere maxime tantum tumultum excitatum, inueniant modo rationes, quibus bellum civile desinat. Ferdinandus rex ergo Seraphium Planum Cancellarium Bohemicum in castra mittit, qui tandem Mauritio pacem persuadet; posse enim cogitare quantum sibi periculum ab Cesare imineat, nisi conditiones admittant, cum Exercitum validissimum conferisset, et Johannem Fredericum iam liberationem propensum sibi remissurus domum, et pristina libertati sibi reddendum neg ides Landgravium dimissum iri. Conditiones autem haec sunt: quod Principes Confœderati intra centum diem ab armis discedant et exercitum dimittant aut Ferdinando Regi militent in Hungaria: Landgravius liber factus in sua ditione stet; in iudicium etiam Camera Augustana Religionis recipiens de Religione et Repell. in Conventu generali; qui intra sextum mensem celebrari debeat, tractet. Pace facta Landgravius filius domum reuertit; Albertus vero pacem omnino respuit nec conditionibus contentus grassatus; et Rhenanos Principes vehementer affligit, Mauritius Donauerdam Exercitum tradidit, et secundo Danubio mittit in Hungariam, eo tunc tempore Agria in maximo erat periculo, quo maxima vi oppugnabatur, amissis iam Temeswaro, Siss, munimentis, Dikombis et Exercitibus ut supra diximus. Mauritius tamen Laurini oppositionem frustra contriuit, nec vel fines hostium, ut tanto exercitu par erat, atigit. Perant ibi etiam auxilia Hungarica, sed Mauritius omnium summam obtinebat, quo vero de eius expeditione memorari proferit, hoc unum est quod ipse primus Laurinensium munitionis formam atque principium fecit. Caerum tamen ac late, quantum per excursiones militum tenuit, agri et villa dirupta ac vastata sunt, cum interim morbis et frigore maior pars assumpta esset, reliqui tamen autumnus fere exacto rediere. Caesar Vi. laco Oenipontem venit, inde cum Germanis, Hispanis et Italicis copiis, quas conferisset, Augustam postea Argentanam venit, inde cum Germanis ibi Rhenum transiit ac Metim oppugnandam profectus est, qua validissime, quantum potuit, oppugnauit. Albertus quoque Cesaris reconciliatus copias suas ad Casarem transtulit, sed cum magna pars exercitus morbis, frigore et aëris intemperie misere periret, cum interim Galli fortiter oppugnarent, sub finem mensis Decembris soluit oppositionem.

Liberi Henrici Ducis Sax. Landgrauis
 Thuringia, Marchionis Misnia

Mauritius Elect. Sax.

Augustus Elect. Sax.

Sybella foror Germana.

Filia Anna unica Vilhelmi Principis Vraniae Philippi Hispania, nun Regi mallei Coniux.

Mauritius Princeps Vrania terror Hispanorum ex Anna unicus et haeres.

Christianus Elector Sax: mortuus Anno etatis trigesimo, incomparabili Imperii damno tribus impuberibus relictis liberis.

Sidonia Catharina Filia ex Francisco Duce Saxoni, & inferioris Emerici Frisch Baronis coniux mortua in Chymes castro Hungariae Fratris Historici huius Germani.

LIBER TERTIVS.

Finito maximo et fauissimo bello, Castator ad Ferdinandum abiit nulla re gesta. Jam vero homines recordatione ingenium factorum Georgii virtutem admirabantur atque optabant. Omnibus locis, omnibus coronis, omnium hominum cultu predicari Georgium contra vim Sulymanni anno superiori ita subuenisse, ut non solum Temeswaro subueniret sed Lippar, fortissimum oppidum atque arcem ab Ulmanno fortissimi Duce cum magno exercitu acerrime defenso iam oppugnauit, plerazq; Castella receperat, Sulymanni Exercitum repulerit, vires contriuit, denique nullum Ducem atque Imperatorem tantu profuisse.

Serag

Sexaginta hominum bellatorum milia tam confluisse,
florem ipsum militie non ita summo, neque extremo con-
tra et ipsum id regente, nunc vero si vixisset, maximo
omnium periculo capturum fuisse: non exiturum
suam illam virtutem? non succursurum patriam? Ea-
dem quippe esse, que tam fuerat, arma, vires, regna: non
homines duces, sed duces hominibus desuisse. Illius
viri virtutem vnus et auxilia desiderare, implorare, su-
getare, amissis ergo tam foede ac celerrime forsibi-
mis manibus ac amplissimis ditionibusangebant
mirifica. Transylvanici populi ac reliqua Hungaria
inferens debebant fortissima munimenta amissa, forsibi-
mos viros, praestantissimos milites, si semel Sulyman-
nus tantam immensam suam potentiam adhibere, sese
simul et semel ad interuersionem gentis venturos. Suly-
mannus vero ita responderet Oratoribus Ferdinando,
qui pacem obtinere petebat, sese ne vnum quidem lapidem,
quo sibi vel caput diffingere vellet, ex Transylvania ce-
ditiore Johannis concessurum, ita finito bello ad princi-
pium inuentis anni Legatus Alj Craus ad Transyl-
vaniam populos mittit. Sic quid Merchisa Transilpinus
Vajudam conficit et literas in Transylvaniam mittit.
Ad quem Andreas Bathory nuncium oblegat, cui Alj
Craus mandata prodit, Sulymannum hortari et
mandare Transylvanis, ut Johannem atque Regina
reducant, alias se ferro atque igne eos destructurum;
non enim se parveller, ut Germani perpetuo sui hostes
prospiciant. Quis etiam si Andreas Bathory in
publicum non proferret, tamen omnibus facile
innotuerunt: Tanto enim erat odio atque ira in
Ferdinandum accensus, ut Andreas Bathory, vel
cuicunque ex Regnicolis daturus fuerit potius, qua
Ferdinando. Primum ergo hoc fuit, quo Transylva-
ni animum ad reducendum Johannem ac Regina
adiecerunt, fore ac breui quidem, ut Parmonia et Tran-
sylvania, que a Germanis olim habitata esset, ite-
rum ad eos rediret, crucidata Nobilitate et oib; Prionibus.
Quod

Quod quidem confirmabant, quibus iam sedes, agri, possessio-
nes donata ac destinata essent, et Mathiam Teuffelium
magno Exercitu eam ad rem ingressurum; sed ille sine hu-
ius atrocis conflictu auctor, sine diuino quocunque iudicio,
ut diximus poenas luit; circa idem tempus et Petrus
Petrouitzius nuncium ex Polonia ad Primates mittit,
per quem eadem, que Alj Craus renuntiat, monet
ne patriam, sequi scientes ac volentes perdant. Ad
estatem Rustemam Primarium Veterum et Senecum
Sulymanni innumera bilibus copiis, ad occupanda et redi-
quias inferioris Hungaria et Transylvania venturum.
His ergo omnibus commoti ex communi consilio litteras
ad Sulymannum ad Petrouitziem, ad Regina atque
Johannem dant, sese mandatis parituros, si auxilia
viderint, ac in eandem sententiam Regina ac Joanni atque
inter sese pacem ac iurandam dederunt. Iudicium
Andream Bathory non fallerent, et videret, quod si
exitus rerum tenderet praefecturam renuntiat, quam
Stephano Dobony Ferdinandus ob Agriam defensionem
tradidit, sed quia Franciscum Lendy, virum pecunias atque
opibus in Transylvania longe potentissimum metueret,
et praefecturam ambire ferret, Dobony collegam adiun-
xit, ratus fide atque beneficio cum in officio detenturum,
sibi minus beneficii gloriam tamen se, illum autem perfidi-
dia infamiam confecturum. Inter haec Sulymannus ad
Anderssem Bacham et ceteros omnes praefectos man-
datum dat, ut Petrum redeuntem ex Polonia in Tran-
sylvania copias iuuent. Duos vero Comitatus Lugas
et Laxanfebes cum oppidis eiusdem nominis pro-
xime ad Danubium Belgradum versus ac Transyl-
vaniam finitimos dono dat. In his Comitibus Ruffia-
ni, armis, viribus, equitatu satis polentes amisso
Senes

Temesuaro singula milia aureorum nummorum tributi nomine ut pacem redimerent Beglerbegi pependerant. Itaque rerum fiducia ex Polonia se in Hungariam recepit, et ad Tribicum ad Pagum Beghalom vocatum castris collocatis ex Rasiarum exercitum comparat, finitimos Turcas in auxilium euocat. Buderensis vero exercitum et tormenta ad usum bellum parabat, cuius apparatus mentem finem fortari non potuit. Ceterum Ferdinandus celeriter deductis praefidis ex confinis, Franciscum Tahy cum aliquibus Equitibus Hungaricus ad impediendum Petroviciensem militum; Francisco cum vires non supererent, ex Comitibus ad Cassouiam et Tribicum auxilia accedunt. Andreas vero Bathory et Matthias Salerdinus Episcopus Varadiensis non mediocres copias cum tormentis aliquot adiunxerat. Ita Francisco vires atque animum addunt et impellunt, ut priusquam Buderensis cum magno exercitu appropinquaret, hostibus audacter occurreret. Impulsus autem Franciscus Tahy ad hostes accedit, qui cum numero pares non essent, et tormentis etiam inferioribus, quae nulla omnino habebat, Buderensis autem vires ad Soldam castra mouisset, atque aestate iam quoque inclinante ad hyemem consulto sine ulla praelio Turca domum, Petrus autem in eam, quam dixi provinciam abiit. Exim Matthias Salerdinus Varadiensis Episcopus, praesens castellum Tolpas Nobilium Toloy oppugnauit, Formentorum ictu et per oppugnationem capto Dionysius Porkol ab Vir in malitia praestans et alii omnes traduntur. Nicolaum vero Tholoy Nobilissimum virum capit et Varadinum adductum obtuncari fecit. Cuius cade tantam inuidiam concitauit, ut ceteros quoque qui adhuc Ferdinando fauerant, abalienarent. Ad idem tempus Primores Transylvaniae conuentum in Bekely Vasarhely habebant, et Sicularum auxilia sollicitabant.

44
citabant. Ex quibus Nicolaus Alaut consilia coram ad Vayvodas detulit, et monet, ut imperatoris adhuc et antequam Siculi accederent, obuiam irent, qui intra paucos dies affuturi erant. Stephanus Dobo statim quibus potuit, congregatis ad Bekely Vasarhelyum festinate pergit, isti quoque extra oppidum castra faciunt. Dobo Legatus ad eos misit, cum ne utroque sinem belli tentare placeret, istis conditionibus inducias pauscentur: ut si intra quintum decimum diem a Petrovicio auxilia non aduenirent, in gratiam Ferdinandi redirent. Durantibus ergo induciis Wolfgangus Bornemissa de Capolna ad Petroviciensem ad referendum, quae acta essent, et quae opus essent facto, ex decreto profuerunt Consilio. Qui ante exitum induciarum quindecim dierum reuertens, quae viderat, de copiis praesentibus, et quae intellexerat, de auxiliis Dobo Buderensis affuturis, ad suos refert, scilicet etiam ipsum inducias ex Moldauia: ab Alexandro Vayvoda quatuor milia Vallachorum aduenierant, Duce quodam Motrok. Quarum rerum fiducia Dobo renunciant inducias, et in castra conueniunt; quod quamvis plenisque immaturum videbatur, tamen Francisco Patoky opibus longe ceteris praestanti experiendum esse placuit. Interea Petroviciensis ob moram Buderensis Exercitus dimittit, ut diximus, Dobo vero milites conferrebat, et auxilia ex Hungaria expectabat. At Valachy cum Petroviciensem domum rediisse, exercitum dimisisse, Buderensem procul abesse et hac aestate nihil magni geri posse cernerent, abeunt. Caeteros Transylvanos vehementer perturbauerat. Denique rati se Ferdinandi viribus hoc remum forte impares futuros, arma relinquentes domum redeunt. Dobo vero Balthasrem Franciscum Patoky, et Wolfgangum Bornemissam in Betlen arce factis valida oppidet, qui post duorum mensium oppugnationem arcem istis conditionibus dederunt, ut eos ad Petroviciensem sine iniuria cum rebus omnibus et uxoribus abire permittant. Qui cum ad Petroviciensem cum Familiis omnibus rebusque migrare vellent, Dobo ad

Francis

Franciscum Tahy litteras dat, ut eos in itinere adgre-
diatur, ipse enim id iuramento cauisset, eadem mandata ad
nullos alios Praefectos dat, cum illi has infirias paratas
intelligerent, mouere nusquam ausi, coacti sunt ab Ferdi-
nando gratiam impetrare. Quorum capitibus Ferdinan-
dus gratiam fecit, ceterum arces, oppida et bona omnia
in Turcum rediit. Huius belli exitus hic fuit. Eadem spate
Sulymannus in Persas profectus magnum bellum gessit,
in quod omnes suas vires conuertebat, Filium vero Musta-
fam ex itinere ad se allectum, cum nepote eius filio strangu-
lauit. Quas enim mulieres Sulymannus habuit, vnam He-
braeam, ex hac erat Mustafa, alteram Hebraeam, quam et
adoptauit in eius legitimi matrimonij licet Principi Turcarum
uxorem habere nullam, neque ex legitimis permissam esset. Su-
lymannus tamen, si omnibus Turcis idem liceret, cur fili-
non licere aiebat. Ex hac habuit Selennium Bajazetem ac
Aghangerum, item filiam, quam Rusteno in uxorem dedit, et
eum supremi Vezirij dignitate praefecit. Cum in Persiam bel-
lum proficisceretur, Prouincias filijs distribuit. Bajazeto in Ca-
ropa Adrianopoli, Mustafa Brusam in Asia minori, Sel-
ennium et Aghangerum in expeditionem suble. Aemulationis ma-
gnae erant inter mulieres, atque ipsarum etiam liberorum. He-
braea enim dolum in Cacafram machinata est, siquidem, qua
nocte ad Cacafram venturus erat Sulymannus, Hebraea, filia
eam noctem, si concederet, magno se argento redempturam pro-
mittit, illa ex ioco ut se representato argento conceperit,
Hebraea ergo Sulymanno renuntiat, se magno cum argen-
to coemisse ad Cacafram, ut noctem apud se ageret, petit.
Ca re Sulymannus inquisita, quod tantilli se exprimeret illa,
et alteri se praehibere, quia vendi non posset, domo exitur,
bavit, attributo ei certo loco habitacionis in Asia, et
diuicij vna Hebraea usus est. Hinc indignationes ortae
sunt, non credebant eidem illi, salvo Mustafa. Igitur Su-
lymannus e medio tollendum Mustafa curabat, quod tamen
in secreto esse non potuit. Rustenius enim cum foru at-
que uxore illum informat, atque hac per occasionem
belli Persici omnia maiora facta sunt. Nam Rustenius
se, quas copias ac quomodo regeret, conuersus est, resti-
re, cum in omnibus locis suis per Mustafam praefecta-
res dispositos haberet. Mulieres insuper multo ma-
iorem

45
iorem metum argumentis effectis, quibus Sulymannus
ad perniciem Filij sui induitur, ostendebant, in Cegria
Anatolia et Carmania extremos fines Sulymannus cum
peruenisset, Mustafam accersit, qui ominatus rem, qua
foret, egre patri obtemperabat. Sed duo purpurati, alter
Vezir, quem vnum filius Imperatoris ex more habere
licet, alter ab Episcopis, hortante, ac deinde per sua-
sent, eis quippe Rustenus magnas prouincias pro-
miserat, si Mustafam ad Patrem adducerent, appro-
pinquauit. Purpuratos suos Rustenum Amhatum et
Craimum et Hajdarum obuiam misit. Cum vero dextra
Mustafa oscularentur, Hajdar epistolam a se scri-
ptam clam in manus dat, quibus, si ad Patrem veni-
ret, occidendum eum significauit. Ideo Rustenum in in-
tinere interficiendum destinabat, nisi ab illis suis Pur-
puratis per Rustenum corruptis retentus fuisset, utque
veniret, libere persuasus esset. Mustafa ergo albis ve-
stibus ex interiori quadam animi cogitatione ornatus
ad Patrem accessit, locutusque ea, qua pro tempore vide-
bantur, cum abire vellet intra Tabernacula a multis
retentus et strangulatus est. In eius tunica facculo
litteras Hajdari reperiens, ad Sulymannum deferunt,
quam ob causam Dignitate priuatus est, et ob mortem
Mustafae dancizari, et totus denique exercitus Ruste-
ni vehementer indignabatur, et cum sine periculo
in Exercitu versaturus non esset, atque illius multa
Exercitus deliniret Sulymannus Dignitate priua-
uit, ab Exercitu vero nocte clam discessit, ut militum
iram effugeret. In eius locum Amhatum substituit,
egre quidem ille suscepit, et iuraturum se vices Ru-
steni offerere, se dignitatem non suscepturum. Nam
Rustenum, qui gener eius esset, si ad priorem statum
reciperet, id nisi se prius sublato fieri non posset.
Ad haec Sulymannus, videns, inquit in vola manus
quam ostendebat, putos, ille negante atque Rustenium
nunquam

nunquam Veritatem futuram, neque cum morte affectu-
rum agit, Ita Amrathus gratias egit. Mortis filii
Circassae, vehementer exagitatae litteras ad Hebraam
Ruficeni dicitur, quibus muliebri more eos infectabatur, ne-
que se adhuc filio orbatam esse, cum ex Mustafa Mehe-
metum filium in locum defuncti haberet. Quos ille cum
ad Solymannum misisset Hebraam remittit in Car-
maniam et Naboliam, ut se absente eas Provinciae
curaret, ac Mehemetum nepotem in tenera aetate con-
suetum e medio tolleret. Interca Solymannus cum
in grauem Catharum incidisset, et rumor mortis Bizan-
tium peruenisset, Hebraa Bajazetem ad occupandam
sedem iam accersit. Sed id cognitum a Conia Basa
Praefecto urbis prohibita est, verum tamen malum
metuens ante, quam rediret, veneno sibi vitam ipse
praeripit, namque necatis bona quoque confiscentur,
at qui sibi ipsi vim inferunt, bona eorum posteris relin-
quuntur; nisi quod defunctorum aliquota pars bonorum
in omni Turcico Imperio in Fiscum conuertantur. Quos
omnes ob causas mulieres coeperunt sibi timere, ne a-
liquando Solymannus poenitentia aliqua morte filii
ac nepotis motus, sese supplicio multaret, in ipsum
malum machinam Dihagero filio mater dona parat,
inter illas vestes et Cathecem ex arte factum, ac vene-
no infectum, qua de re Solymannus per unam ex Gy-
necis mulierem praemonitus litteras Dihangero ac
munera exipit, hincque litteris, iubet redire cum mune-
ribus. Cathecem cum Solymannus peruenisset, et in
hortis ad Euphratem filio animum oblectaret, aquam
ex Euphrate poposuit Dihangero id officium se praestitu-
ro, semel et iterum reficit, illo tamen admittente admisit,
aquam vero ex Euphrate cum Patere illo hausturo
ipse exclamavit, ut poculo bene oblecto hauriret. Quam
allatam iussit cum, renuentem quidem totam exhau-
rire, ac vi veneni intra spaciem horae vitam finiuit.
Inde Solymannus in fines Persiae ingressus, Naxos
arcem coepit, sed ob sterilitatem agrorum eam solo
aequavit, non tamen aliud memorabile eo bello gestum,
propter

46
propterea, quod pax subsecuta est his conditionibus, ut
captivi utrinque dimitterentur, neque reciperentur. Cum
vero recederetur, agrotos, qui nec ipsi vires ad iter con-
ficiendum haberent, nec alii eos curarent, quorum ma-
gna erat multitudo, trucidari iussit, quod iter per deser-
ta, atque arenosa loca Arabia grauissimum esset: in
castris fuisse hominum Octies centena millia dicunt,
longo atq; diuturno itinere reliquum anni eius est con-
summatum.

LIBER QVARTVS.

Anni vero insequentis initio in Armenia
hybernauit et militem refecit, atque in castris tenuit. Sed pa-
ce cum Persis facta Expeditis bellica, per eum illo anno
gesta est nulla, nisi quod in Europa ad Nicopolim motus
cessavit, haud ita magni momenti, propterea, quod arte
quodam ad fallendum potius, quam ad rem aliquam
gerendam machinatus fuit, ut nimirum ex officina por-
tona vnus Pseudo Mustafa, illum Mustafam et filium
eius idem facturum fuisse, nisi sapienter sublatis essent
persuaderent, atq; etiam mortis iram potius quam mi-
serationem et in sese beneuolentiam inflammarent.
Mulieres quendam Tabernaculorum calcearius
Hebrae uxoris praebuerunt ad nouas res primo addu-
cunt, et postea impellunt pecunia ac promissis onerant,
addunt Tabernaculum Vetus Solymanni, et ob id do-
mi relicta, quod ab Magistro Tabernaculorum
exposcunt, utque Militem conferibat, et bellum fa-
ciat, impetrant, fore, ut aut bello, aut pacto Provin-
ciam aliquam ab Solymanno obtineat, et sese
in ea re sibi operam nauaturus. Ille sibi statim
Mustafa nomen assumit, et militem parum con-
scribit, partem ad nomen tanti Ducis vltro con-
currunt: neque enim quisquam discernere poterat,
quod Mustafa longinquas Asiae provincias semper
obtinisset, et interdum visui hominum, cum
interrin

interim fama crederet, sese nimium caute subduceret.
Nam ex omnibus Curvatis Regionibus et praesertim
Danubianis ad eum confluebant, ut intra septem et vi-
ginti dierum numerum totidem millium undecimque
compleverit, plerique etiam liberos aut filias tradide-
runt. Re peracta ad Sulymannum, iubet Nicopolita-
num Regem et alios Curvatos ac ipsum Bajazetem
curare illam provinciam et motus bello compehere.
ipsetem eodem tempore Bizantium versus cum ex-
ercitu iter capit. At Hadil Dogichia Veris Pseudo-
Mustafa, quem ob summa dignitatis potestatem ita
vocant, et filius Imperatorem prater unum fatem
non licet rem absu conficit. Quod Pseudo Mustafa
etiam acceleraret, siquidem cum illum aliquomodo su-
spectare metueret, veru ligncum intra Tabernaculum
fabricavit, et cum forte a pueris famili-
aribus Hadil Dogichia quaereret de Principi-
pe, veru ligncum fabricare significarunt; ex
quo ille protinus de se coniecturam fecit, et
Praefectis Sulymanni se illum captivum tradi-
turum nunciat, si cum exercitu appropinquarent.
Facta ergo die cum Exercitus sub noctem affuis-
set in Tabernaculo vincetum tradit. Ad autumnu
Sulymannus revertitur, et Pseudo-Mustafam
Bizantium allatum, et cauda equi per vias tra-
ctum ex unco ferreo suspensum iussit enecari.
De Tabernaculo Ambratum percontatus, ille ab Ma-
gistro Tabernaculorum querendum dixit, qui tamen
ne veritatem ederet e medio sublatus erat. Verum
enimvero in Hungaria quamvis novis Exercti-
bus, praesertim nova expeditis gesto sit nulla, dolo
tamen hostili tantam cladem accepimus, quantam
ab Ex

47
ab Exercitibus maximis accipere fatuissset.
Etenim arx Filix ab hoste dolo intercepta est mense
Septembri sub reditum Sulymanni. Haec in monte
haud valde edito sita est duplex una eminentior, altera
inferior, cum Franciscus Bebek opere maximo ita mun-
verat, tormentis repleverat, ut nihil ad summum addere pos-
set. Nam Franciscus Bebek ante omnes Regulos Hun-
gariae Tormentorum aereorum primam gloriam sibi
vindicans, sed in hanc potissimum arcem multo maio-
rem partem congeverat, quod cum pro aliis omnibus mu-
nissimum dicebat, in arce superiori mancipia aservaban-
tur. Sed Franciscus Bebek forte quendam Sacerdotem
divitem pecunia mulctare volens in mancipiorum erga-
sulum detrudendum mandavit, ibi unus ex Turcis Nagy
Hafson dictus Confilia cum Sacerdote inivit, deinde simul
capienda arvis dolum machinantur. Erat fenestrella
in quodam propugnaculo ad tormentorum hiaculandum
usum confecta, ut non magno negotio homines per eam
in arcem ab extra penetrare possent. Sacerdos post-
quam liberatus fuit Cara Hamzabego Praefecto Be-
cheny rem aperuit. Conveniens ergo die expeditos mili-
tes mittit, qui per fenestellam illam arcem occupent, de-
monstrante Sacerdote; Ipse Hamzabegus cum Alibe-
go Attuamensi cum copiis equitum et pedum subsse-
quebantur: illi clam arcem subintrant, et praesertim
omnes trucidant, Cara Hamzabegus quoque una infe-
riorem arcem atque oppidum obsidet, quod ubi Bebek in-
tellexit, milites quoscunque potest, contrahit et arcem
Fedeo vicinam castra ponit. Ad Johanne Balassa Prae-
fecto Veteris Soly a Gabriele Pereny Generali Capi-
tanes Regni auxilia petit. At Hamzabegus inter-
ceptis quibusdam Pabulatoribus Bebeky, cum eo
gravisset ipsum in castris esse, auxilia accire, se ad
arce Techen recepit, imposito magno praesidio
Filakun

Tilekum ac Toygon Bassam Budersem, ut quam possent, celerime auxilio veniret, monet. Dum utriusque auxilio spectant, Bebek recentis Militis obsessis auxilio mittit, iurcurando pollicens se illos ex obsidione liberaturum, qui saepe cum Turcis in superiore arce existentibus proelia miscebant, at Hamzabegus auxilio suis copias ad obsidionem iterum reuertitur. Eodem quoque tempore Gabriel Perenny ad Bebekum suas copias adduxit, Johannes vero Balassa ad arcem Divin accedit, cui placeret, ut Asariam hostem aggrediretur, id maiori terrori hosti futurum, se enim in tempore suppeditas laturum. Illi tamen ut coniungerent copias maluerunt, inde instructa acies mouetur Tilekum versus, quo ubi prope ventum fuisset, diesque ad vesperum inclinaret, placuit Bebeko et Perenny ne ea die cum hoste confligeretur, nox enim propinqua ancipitem redderet pugnam. Contra Balassa et nonnullorum aliorum consilia erant, confligendum esse cum hoste, neque ulterius moram, cum iam eo ventum esset, interponendam esse moram, factum enim superesse diem, pugnam adhuc clara die dirimi posse, alias si differretur potissimum cum militem ad pugnam alacrem expectare proelium appareret, hosti adderentur, nostris vero animis si quidem praecipue in istiusmodi casu mora esset periculosissima detraxerentur, sed sententia Perenny et Bebeky proualuit re ad crastinum dilata prope Tilekum in colle quodam castra sunt posita. Eadem nocte est relatum per Exploratores Toygon, Bassam cum ingentibus copiis aduentare Tileki, ensibus in auxilium, eiusque praecursores esse prope Secheny. Hic rumor tanto Perenny et Bebeko terrori fuit, quod crederet Bassa viribus se parere non esse, qui si milites, qui ibi aderant, perderent, totius Regni subfina debilitarentur. In quam sententiam

48
In quam sententiam Balassa non consensit, sed omnino esse confligendum discreuit, quod si enim isti confligerentur ante aduentum Bassa posse consilium de in te gro capi. Sed si ipsi sibi timerent in arcem Hajrach, hinc miliaris discentem se conferrent, ibique expectarent proeli euentum, sibi modo darent facultatem cum his, qui sponte alacres ad pugnam venire vellent, hostes aggrediendi, ita si etiam fortunam aduersam haberent, neque periculum magnum futurum, ac totum in se redundaturum. Verum haec rationes adeo irrita fuere, quod ea nocte lucem simul cum eorum copiis Perenny et Bebek relicto castrorum loco fuga se mandarint, missisque retro ad Balassam inter nuncios cum rogarent, velis custodia causa suum esse adiungere peditatum, ne quid stans in abeundo acciperent. Quibus Balassa increpatis vnus miliaris spatium eos a tergo sequendo, die insequenti suos ad Divin deduxit. Perenny autem et Bebek nulla interiecta mora, continuatogue itinere alter ad Onod, alter ad Laduar sese receperunt. Hostis vero Tileko defensoribus ad vnum omnibus aut captis aut trucidatis potitus est. Caesae civitates minerarum auri, argenti, cupri, item Scopium et Cassouiam usque ditiores amplissima longe, lateque auulsa sunt, et ad reliquias saepe inuadendas atque occupandas ingenti commoditate et facultate nacti non solum nostratibus, sed etiam conterminis Marcomannis magnum metum inuestere.

LIBER LVNTVS.

Postquam Sulymannus Byzantium reliquit, Bajazetem Arabiam versus Amasiam in con-
tinguam Prouinciam Relimo Bithiniam attribuit, et arcem Concha itinere quatuor dierum Constantinopoli. Quam rem Bajazetes tam iniquo tibi animo, ac situr

ab Imperio exclusus esset, et protinus cum Scleris ini-
micitias suscepit, donec ad apertum bellum erumpere
at Sultanae, qua ex sanguine sunt Imperatorum, Soly-
mannum salutandi, atque congratulandi causa, ut mos
est, ea excepto, qua apud Russeum erat, inuisum. Quae
cum quaeeret, moerore ob mariti humilitatem et cala-
mitatem ita afflictam esse aiunt, ut prodire domo
non possit, ac lacrymas fundit, miscetque. Ad hoc
Ambatum Tabernaculum Pseudo Mustafa desisse,
apud quem plus gratia suorum, procepsque, quam me-
rita valuerunt. Neque multo post accidit, ut in
Diuano, quod Concilium publicum interpretatur,
inter Ambatum et Alibahan controversia ori-
retur. Diuanum apud illos in publico celebratur,
ibique responsa oratoribus ex templo dantur, fene-
strilla ex habitatione Principis craticulis ferreis
septa in eum locum spectat, ex qua et audire et vide-
re quoque omnia, ipsum vero nemo potest. Is locus
tectus est modo theatri pro receptaculo hominum
commodus et amplus. Ceterum media in horti spe-
ciem arboribus sunt condita et uicinis ex Asia
animalibus conspicua. In singulis Diuinis prandi-
um quoque praebatur purpuratus, ac omnia alia mun-
dicia, certa enim hora ferula purpuratus ap-
ponuntur. Oratoribus item ceteris in diuersis
locis, et in ipsa quoque viridi herba, neque est pudor,
magna quantumuis dignitate viros vesti, aut portu-
onem aliquam secum auferre. Non indignum est rela-
te, Turcas animalia, ob salutem animae alere con-
sueuisse. Sed praesertim cornos, quos etiam occidere
capitale est, qui ob id tanta multitudine, ac mansue-
tudine, ut reliquias prandii ex terra ipsi colligant,
nonnulli frustum aliquod in aërem aut terram pro-
iciunt, neque modo in Diuano, sed et publicis in vi-
uis atq; domibus eos denique etiam in bellum sequuntur:
videre est non in priuatis tectis modo alere galinas,
aues, canes, agentes foetus, aut quotcumque tandem
animal

49
animal et praesertim languidum ac moribundum, sed etiam
in publicis viis curare atque nutrire, et Deo gratum
atque ad expianda peccata, salutemque animarum profi-
cium magna superstitione credunt. Controversia talis
fuit. Aegypti Praefectus redditum anni duorum et triginta
equorum argento onustorum Bizantium miserat; Aly Bassa
mirari se ait, tantum a moderno Praefecto cogi, qui ipse duo-
decim annis Praefecturam tenens quatuor et viginti sum-
mam excedere non poterit, ergo reliquam summam sub-
ditorum iniuria contractam esse. Amhat sup. iudicium fa-
cere non posse respondit, cum hactenus a quodam pecu-
liatus non esset, neque ad Sulymannum tante se referre.
Aly quando ipse nolit, se reddendum profiteretur. Postact. di-
vato ad Sulymannum veniunt, et pro more Amhat, quo
in Diuano acta sunt, refert. Aly item Bassa, qui supra
diximus paulo post Sulymannus equitum pro more
consilium in Campo, quod in maioribus rebus tantum et
sigillatim Veteris colloquendo fieri solet, agit, et
Ambato mandatum dat, ut Dobricenses utriusque
sexus omnisque aetatis ad unum usque ultimo suppli-
cio efficeret, propterea, quod Pseudo-Mustafam non
modo receperint, sed etiam copias iuuerint, illa sibi in-
sum non videri ait, ut foeminae ac pueri, imbelles ge-
neris trucidarentur, sed ii soli, qui ob illam qualemcu-
que suspitionem non immerito culpam haberent, ac poe-
nam ob id mererentur, et subicit hoc Consilium a mu-
licibus profectum se agnoscere. Sulymannus nihil,
at tacitus ore atque gestu perturbatus, at in proxi-
mo Diuano ingressus ad se Veteris summo Postia-
riorum, Capi Agam vocant, accessit iubet, quid fieri
vellet, qui Amhatum abeuntem more consueto ale-
ritas reuocat, et mox strangulat, modus hic est
occidendi; proximam ad Sulymanni habitatio-
nem muti et idem Eunuchi obtinent a ministris
domest.

domestica conficiunt, in secunda parte proxime munita,
Fides est ad rem disposita, ut quicumque ad eam ad-
ductus fuerit, certissimum sit amplius non evasurum,
nem, in quem qui deducunt manus complicare, pro-
componere in summam modestiam debent, ac
illi nervis bubulis circumfistentes celeriter homi-
nem interficiunt, laqueoque gulam frangunt. Am-
hatus cum fecisset, sese optavit, et id modo se mor-
rem ob eam causam cum dixisset, quod omnes
hostes, ad quos accessissent debellasset, neque
in bello se fuisse, quo non vivisset, statim nervo abie-
cto spiritum et ipsam animam expresserunt.
Rustemium autem in priorem dignitatem resti-
tuit. Sulymannus cum in expeditionem Persicam
proficisceretur, Faygon Bassam Buda atque
ipsi Hungaria profecit, quem sibi a prudentia
et modestia commendatum habebat, mandatum
ei dederat, ut bello omnino abstineret, nisi in
quantum necessitas habuit et postularet, quod
etiam profecit. At cum iam et Sulymannus
revertisset, et ex Ferdinandi ditione excursio-
nes creberrime fierent, cum ex aliis proficiis, tum
proferant a Sigeienses, itidem quoque ex Babol-
cha et Lapos Cij Varo ambas occupandas cen-
suit, primum ut excursiones hostes, sed etiam ad
perfectiones periculofum et gravissimum erat fu-
turum. In primis Lapos Uivarum aggreditur,
quod erat infirmius, et tanto etiam ad potiendum
commodius, ideo, quod Stephanus Desoffy illi,
vs arcis possessor Viennam ad Ferdinan-
dum intellecto motu Bassa pro auxiliis
tam

50
tam militum, quam machinarum encarrum
abueerat, in presidio pedites militis voluntari-
ae, genus humanum crudelitate infame, reli-
querat, exceptis paucis equitibus, nam ita usu-
erat in omnibus finitimis locis, proter sti-
pendiarios, voluntarios pedites alere, si ex solo
rapto vivere solebant, si in Turcas incidissent, pu-
gnare acerrime consueverant, tantum enim est apud
Turcas huius generis hominum odium atque ira,
ut nullum virum ex iis relinquere soleant, quin
captos maximis cruciatibus necent, ideo pertinacis-
sime pugnare debent, sin minus ex Christianis
pradar agere, sed tanta erat, horum proferant, qui in
Lapos Uivar agebant immunitas, ut Christianos
colonos diligenter exprocabantur, qui alicuius faculta-
tis essent, tormentis ad pecuniam dandam cogere.
Tuere, qui viris cura cerebro ferreo, femellis ma-
millas perforarent, neque ullam crudelitatis genus
ad exigendam pecuniam omitterent, ad quos cum
hostes peruenisset, et machinas admississet, post
tertiam noctem, noctu arce vacua relicta abscedunt,
qui ut in Turcas incidissent, ad unum omnes occisi
sunt, et arce potiuntur. Dejo belli metu Babolchiem,
ses ita perterrefacti sunt, ut cum primum Bassa
aduenit, et tormenta in aduersos emittere coepit,
deditionem pacis sunt, saluis corporibus, armis
atque rebus, quorum Duce ab Andro Bathory
capti, nam ipsius arce fuerat, ut supplicium mandato
Ferdinandi in Comitibus futuro de illis sumeretur,
paulo post custodia elapsi ad Reginam Isabellam
profugere. Ferdinandus vero nuncio ad Bassam
missis, de induciis violatis exposulavit, nam quales-
cunque induciis pro more intercedebant, qui sese mul-
toher conquestum ei respondit, ut latrocinia prohiberet,
id un.

id cum ab ipso minus factum sit, coactum se ad praedonem illos ac latrones castigandos fuisse. Neque id sibi contra inducias factum videri debere, cum istiusmodi latrones aequae sua ditiorum pauperes & Colonos, quam Sulymanni depraedari consueti essent. Illud quoque sibi, quam fuerint mandati, inobedientes, constare, se ergo sua vius officium in hac re praestitisse, ut reliquos huius generis latrones tanto facilius & rigeros, et obediens sibi habeat. Ex eo tempore difficillima erat Ligetum via, et non aliter, nisi copiis patebat.

LIBER SEXTUS.

Ferdinandus per omnia Transylvaniae mutationis tempora apud Sulymannum pro pace Ottennali et Transylvanica ditione cum tributi pensione obtinenda accerrime instat. Augerium enim Busbe, quum Belgam Legatum continuo ibi alobat, duos praeterea insignes viros, Antonium Verantium et Franciscum Gay statim a eade Georgii Oratores cum splendida legatione, magnisque muneribus ad corrumpendos largitione Purpuratos miserat. Qui tamen tantarum Legationum et tam diuturnarum spe frustra, si nihil egerunt, ne dum enim Transylvaniam inter inducias ad Iohanne et filio et pusillo suo ita enim solitus appellari, exceptam concessisset, sed ne unum quidem lapidem se concessurum respondit, et iussit Iohannem in integrum restitui, nisi bellum habere mallet. Ad Transylvanos vero inferioris atque superioris Hungariae Comitatus atque Proceres, mandata dedit, unius viribus, ut Iohannem reducerent, alii se ferro, et igne in eos animaduersurum. Rustemio iubet ipse, ut in expeditionem vadat. Regulus vero Grauis exercitum congregare Bassa Buderfi atque Temesienfi ut hostium solam inuadant infesta atque

51
hostilia omnia agant duarum Valachiarum Principibus in armis paratos esse, quas unctas ob res Transylvaniae inferioris et superioris Hungariae plurimi Proceres ingenti metu et supremum exitum prospicientes, Reginam et filium reducendum in publico conuentu decreuerunt. Melchiorum Balassa summa rerum perficiunt. Ferdinandus vero ad eum conuentum Iohannem Peto Legatum misit, qui usitata et consuetata verba satis multa habuit, re autem vera, nullam defensionem, nullam salutem offerebat, ad eam Stephanus Dobo, Franciscus Kency Praefecti Transylvaniae, et Paulus Bornemissa Episcopus Alba Iulii, quorum Stephanus Dobo et Episcopus abesse, veniendi et Regnicola ac status Hungariae unanimi voto quatuor Legatos ad Ferdinandum tres a tribus nationibus quartum ab Ecclesiastico ordine, hic erat Gregorius Ramazy Canonius Alba Iulii decernunt, qui Ferdinandus de Vienna legationem exponunt, in haec ferme sententiam: quae duo in omni vita summa esse solent, eos nos in Tuo Imperio Serenissime Caesar et Rex satis superque experti sumus, summum metum atque summam gratulationem. Hinc quod ad Caesaris Christiani tutelam ac defensionem accepserimus, quae ob maximorum Principum coniunctionem ac Romanorum Imperii Maiestatem nobis et grata et iucunda fuit, sed eam Deus Opt. Max. perpetuam esse nobis, ob hostium immanissimum metum propinquitatem, multitudinem atque summam potentiam, qui nisi Apud curis bellique impeditus fuisset, haecenus actum esset de nobis, hunc vero confectis maximis bellis, et per totum orbem terrarum pacatis prouinciis in tanta animi inflatione quid non facturum putas? namque ita denunciauit, patriam nostram ferro atque igne absumpturum, inque cineres redacturum, nos vero liberos, uxores, lares nostros omni genere supplicii cadit.

adit, seruitutis in perpetuum extincturum, qua cer-
tissima esse, quis dubitare potest, qui Lippian. Te-
mesuar et ditiones latissimas Hungaria paulo
ante occupasse cum nouit: Duarum ergo rerum
alterum concedas oportet, aut viribus atque exer-
citu tanto, quantus fas esse aduersus Sulyman-
num putatur Prouinciam et nos defendere, etiam
talem et tantum mature para, atque expedi; aut
iusiurandum remitte, quo ingruente presentissima
peste nobis ac patrie saluti prospicere possimus, quod
si alterum fieri nequeat, alterum certe negare non
protes ob pietatem, ob perniciem nostram atque cha-
ristimorum pignorum nostrorum, ob prouinciam opti-
mam, atque Tibi si liceret addictissimam, utrumuis
a Te factum fuerit assentiemus, accipiemus, obtempe-
rabimus, alterum sane a Te impetrabimus, aut ne-
cessitas nobis imponet. Oratores bona spe et iussu am-
digno responso dimissi sunt. Ubi ergo per hyemis
tempus licuit statim Alban Juliam obsident, Duce
Melchiore Balassa, ac intra paucos dies ab Episcopo
pro per conditiones dimissos, eos cum suis rebus reci-
piunt. Dobo mille equitum praesidium in rationibus
habebat, et totidem pedum, sed quibus multa stipen-
dia deberentur, et quorum via media pars in promptu
fuit, quamquam autem, quo agebantur, non clam e-
rant, tamen neque Dobo, neque Ferdinandus aut pe-
cunia, aut militibus subleuit. Ferdinandus enim
partim desimulabat partim in Dobone confidebat;
Dobo missum Dominicum Fratrem ad Ferdinan-
dum ad sollicitanda auxilia miserat, ab Episcopo
pecuniam mutuo poscebat, ille vero negauit se daturum,
militas vero desituti et pecunia et alimentis omnes
simul militiam deseruere, alii domum abeunt, alii
ad res nouas animum adicientes. Sed ut Imperium Ser-
manorum per hosce annos paucis recenseamus historia
requirit. Diximus quidem Andreas Bathory
et

52
et Castellorum officio valedixere, et uti Ferdinandus
Dobonam et Hendyum Praefectos, Paulum Bos-
nemissan Episcopum creauit, et qui omnium Pro-
vinciarum pulcherrimarum ac locupletissimarum
adopti potestatem, non Tutores sed raptores sese
existimauerunt, militem in villis passim vagan-
do, nullo ordine nulla disciplina alebant alimen-
ta gratis, quae non dabantur, accipiebant. Tanta
erat militum corruptela, ut miles, qui calceos indigeret calce-
olarium hospitem quaereret, qui sibi ac feruis calceos gra-
tis daret, qui Tunica hospitem Sartorem deligeret suo
erbitatu, a quo vestimenta exigeret, et in rebus aliis et
nummis, ista erat ratio, si quid ex regno argenti vel auri,
quod ex tunc aut multiplici metallo proveniret, inter
se partitiabant, neque tamen vnius Regni amplius
fima opes suspetebant, si aliquando Ferdinandus
suspensio miseret viuum vel alterum militi cepra,
sentabant, ita quae ad spoliandum non ad conseru-
andum regnum missi, ad congregandas summas
clericate opes consentiebant, quae una erat
inter alias causas, quod vniuersi ceu crudeli
imperium pessimi exultarent. Dobo ergo militum
desitutus cum paucis et in se se proponens
Iuis Georgio Bouskay et Paulo Topach
Szama. Vniuersam artem tuendam sibi suscepit,
non copias conserbere, non regnum curare, non in
campum potiore, sed tanquam aliquis ex gra-
ge militum et non praesertim vniuersi Regni
parui momenti Castellum ac pecuniam quam
antea domum cum vniuersis rebus miserat
regno, demissat officio honori atque existima-
tioni proposuit. Dominicus vero reuersus
per rheadas cum paucis vagabundus a Va-
lachis iam in regnum ingressis interceptus
et ad Sulimanum missus est, Petrus autem
Prouinciam

Petrouitzius mense Martio ex ditione Karansebesien-
si et Lugasiensi in Transylvania venit. Cas ditionis
nos Sulymannus post expugnationem Temesvarij Pe-
tro donauerat, partemque copiarum ad expugnandam De-
vam misit, ipse oppidum Karsebes occupauit, peranti-
quo muro praeterea nulla munitione vno tantum milliarum
ab Alba Julia. Jam etiam ex Moldauia Valachorum
Duce Moschko octo millia Transalpina Valachia duo-
decim maiores copias praecesserat, quas ipsi Vayuda
adducturi erant. Albam Juliam Melchior Balassa
cum Moldauicis oppugnat, in qua Paulus Bor-
nemissa Episcopus erat ex infima plebe ortus, et Cano-
nicus atq. Vini Ecclesiastici longe amplissimi atque o-
pulentissimi collegii, sed quibus omnibus auaritia atque
sordium vnum semper fuit institutum, quin Paulus Bor-
nemissa, ne quid facultatum diminueret et in iactura
Regni ipse tamen lucrum faceret, mature sibi propi-
cium consuit, non ignarus, si per vim ad deditio-
nem venirent, aut oppidum expugnerent, neque opere
satis munitum et praesens quam minimo tam conditio-
nem difficiliorem futuram, itaque breui cum hoste paci-
fuit, quod et ille non iniuste admittit, ut ad reliquas ar-
ces recuperandas, non mora non impedimentum esset,
viresque atq. copias a plurium locorum oppugnatione
in vnum tanquam corpus contrahere posses, neque so-
lum res auferre, et in ditionem Ferdinandi saluum ab-
ire permiserunt, sed etiam frumentum, vinum et id ge-
nus fruges quod ex totius Regni decimis haberet
vniuersa enim integri Regni decima et in Hungaria
trium Comitatum ad Albam Iuliam Episcopatum
pertinebant) ut vel ipse suis impensis Exercitum a-
lere poterit pecuniis reuoluit. Ego aliquando ab
Eodem audiui, se nihil in Transylvania praeter calamum
scriptorium reliquisse, certe auri argenti vini innume-
rabilem quantitatem exportauit. Igitur cum Ferdinan-
dus de rebus Transylvanicis cum Sigismundo Augusto
expostulasset, et ille ad Isabellam responderet, Albam Juliam
vltro

vltro traditam, etiam pecuniis redempta bona. Vno
iam atq. Eodem tempore, Deua, Alba Julia, quae iam
erat Expugnata, et Lamos Vuarum. In Hunga-
ria Insuper ab Andrea Bathory de Somlyo, Tara-
dinum ab Thoma Varkoch et Georgio Bathoro de
Bathor oppugnabatur. Uivar Dobo defendebat, ut di-
ximus et Transalpines Valachi circumferebant,
postea capta Alba Julia Melchior Balassa accessit.
Nihil ergo iam erat in Transylvania et Hungaria
inferiori ac superiori, Cassouiam vsque quod non Imperio
Regina teneretur, aut ab Caeritibus non obsideretur.
quin supra Cassouiam dicitur Bekkiana, munitissima
arces Franca et Georgii Bekk. Item Franciscus
Perinypus ac Georgius Saregay illustres Regula in fi-
den Regina ac Filii venerant, vna arce Regis Fami-
lia Peredy a Johanne Nagy tenebatur, quam
Georgius Peredy illi tanquam propinquus et alumno
crediderat, paullo ante mortem, sed eam ille praesenti oc-
casionem mala fide vsus, a Ferdinando certa pecunial
summa deposita excluso haerede coemittit, et ille pecu-
niam non iniuste accepit, neque denegare, quod fecerit
ad aduersarios aliquum transiturum ausus est aliorum
Hysvarda Nobilium Hysvardensium ad Trocum in v-
triusque partem nutabat. Porro superioribus annis
Silyon Bassam Buda Sulymannus profecerat
hominem armis confectum, modestum ac pauca ama-
torem propterea quod ad vnam Persicam expeditionem
animum atque vires intendere, illum ergo eueat, ad
Ally Bassam vinum in militia vsu probatum et aciem,
qui Mathiam Teiffelium et Fortium praegit
Balauinum magna laude fuderat, quique Exercitum
ad Regedim Duce Petro Bakotzo conuocauit, in
locum illius ferrogat. Hic sub initium solstitii ap-
vi Hungariam ingressus, postquam multa de auspici-
canso bello animo agitasset, ad postremum oppidum
et aciem Sigerum in inferiori regni ora, quae Draus
inferiorem Bannoniam emensus Scruia fines mox
illabit, in faucibus patuit, quae ex occultis fontibus ipsa sibi
peruenit

perennes suppeditat aquas, situ, natura, opere,
bellis apparatus egragie munitum oppugnare con-
stituit. Quis eo confilio a Ferdinando magno studio con-
fructa erat, non ut eam illam Hungaria sola tue-
retur, sed ob fines maximam ad tres provincias
commoditatem: nam in aduersa ripa Draui Sclauo-
nia incipiebat, et proximum in Sclauonia oppidum
in potestate Ferdinandi Kaproncza erat; Styria
a tractu Legetensi; muro amnis (antiqui Lauarta)
determinabat, qui Drauum ad oppidum Zagaria
hinc Austria non multum abibat secundum Dra-
uum, imo recto tractu usque Sigethum hoc erant exor-
dine oppida atque arces Zagaria, Chörgö, Berzenge,
Beluacum, Babocha Sigethum ergo decimo sexto Cal-
duni oppugnari coepit. Quibus de causis Fer-
dinandus aliquos copiarum Praefectos in superiori
Germania, ac decem circiter milia peditum, qui partim
sub Imperatore Carolo, partim Rege Gallia superi-
oribus annis stipendia meruerant conduxit, et ad duo
equitum Hungaricorum milia; consultauit etiam de
ratione belli gerenda, alteris cum tota mole aduersus
Bastiam incumbendum esse, alteris bipartito Re-
publicam administrandam suadentibus in hanc senten-
tiam itum est, Nam bellum Transylvanicum eo proces-
serat, ut quinque ciuitates superioris Hungariae, qua-
rum praecipua Cassovia iam periclitarentur. Hanc
vero Prouinciam Nicolaus Comes a Trinis, res,
qui Sigethi postea occubuit, ultro appetebat: Impu-
tum de obsidione liberatum atque Varadinum pro-
mittens, sed quia in refectionem laborum atque im-
pensas Austriam, sibi addicendum et de hoc Diplo-
mate cauendum peteret, omisso eo Franciscus Ta-
hy eligebatur, qui cum graues condiciones, mox
longiorem concernentes interponeret Andreas
Bathorius non offere ipse se insinuans,
Prouinciam superioris Hungariae praecipue, homo sane
ad omnem rem gerendam ineptus, qui prima statim etate
vno

54
vino, atque luxuriis omnium membrorum usum
dissipauit. Sed quod auctoritatem quandam modo ex
Dignitate Magistratus Iudicatus Curia afferret, et
quia bona in superiori Hungaria et inferiori cum duo-
bus Fratribus amplissima haberet, quorum ambo Re-
gina partes sequebantur, quod vnum Cum hominem
magis mouebat, et arcem potissimum Cieruan Geor-
gi Fratris in Cassouiano tractu magna atque am-
plissima ditiois, maximocumque reddituum et C.
chetlum in Hungaria inferiori Nicolai alterius,
Fratris a belli periculis immunes conseruaret.
Sed ut nihil ad priuatum rem amplificandam negli-
geret, coepit de arcu Likaua agere, quam Micha-
el Merceys pro duodecim millibus nummorum
aureorum oppignoratam habebat, ut videlicet vxo-
rem secum adducturus extra belli tumultus ibi aper-
tandam curaret, qua impetrata redempta con-
numerato pretio, non ulterius, quam Likauam
per grauissimum morbum detentus iuit, ibique belli omni-
a tempora consumpsit ergo equitibus Hungaricis mil-
le Wolfgangus a Buchaine homo industrius ad-
dita tamen etiam suprema belli gerendi cura pro-
ponitur, qui uxorem Hungaricam ex Comitibus S. Re-
orgi habebat, ac Nouifoly metallicarum ciuitatum
praefecturam gessit, comestis bonis paternis ca-
stelum uxoris nempe dotem Köpckin ad Da-
nubium supra Posonium ad fines Austriae reliquum
haberet, peditibus Germanorum quatuor mille Martellus
Dietrich Dux praecipue ad Legetensem belli admini-
strationem Thoma Nadassio regni ex veteri Hunga-
riae infante committit, attribuit illi sex milia Germano-
rum milibus, Nicolaus Barone a Pol. Bayl, Equitibus Hungaricis mille

mille nouis stipendiis conseriptis ad hac detractis vete-
ranis ex finitimis praepositis Laurino Papa, ac alijs
plerisque et exorato Regis edito Nicolao Comite a Trimo
Dano nifallorum Dalmatia, Croatia, Sclauonia Prae-
fecto Illyricarum partium ad certam diem Canisue
conuenire iubet omnes, vbi partim Bombardarum, qua
Graecis ex Styria infusa regio vehabantur partim
certarum rerum necessariorum expectatione nouem
dies absumpserit, Bassa interim obsidionem sum-
ma vi dies et noctes postquam vrsisset, decimo ab
oppugnatione die murum ligneum ex simpliciori
ne Cratium, primo inde gliscente flamma domos
inflammat, sub ipsumque incendium accerrimam
in oppidanos impressionem facit, illi contra fortissi-
me resistere, flammam inualecentem restringere, ho-
stem irruentem repellere praecipitemque in fossas
agere; postremo vbi nec ignem recipere, nec oppidum
amplum et frequentibus Bombardarum ictibus laceri,
sine magna fuorum stude ulterius defendere, post animi
aduertent, qua hosti introitus facilior videbatur, pulue-
re tormentario cateraque id genus Sulphurea ma-
teria inspergunt; desuper, quo visum falleret fra-
gmentis contagunt, inde fugam subitam in arcem
simulant, ac hostibus aditum liberum permittunt:
quod illi animaduertentes incredibili confestim
impetu irrumpunt, postquam penitus in medium
substrati ignis processissent, nostri materiam
subito inflammant, gradu denique conuerso in-
festissimo in hostem agmine irruunt, ille partim
ob circumdatum ignem, partim nostrorum aciem
infestantem in trepidationem coniectus terga
vertit, nostrisque pertinacissime insequentibus,
in ignem de se praebet victoriam: perire hac op-
pugnatione ex Turis circiter quingenti, multi
lethalibus vulneribus acceptis fauci postquam
reuersti.

55
reuersti essent perire, vbi ceteris quidem ex ani-
mi sententia succedentibus, vnum nostris magno
detrimeto cepit, quod oppido assumpto, in arcem
cum vniuersa hominum, quos parum aetas, partim
valetudo impotentes tractandorum armorum multi-
tudine concedendum ibi in summis rerum o-
mnium angustiis extrema cuique fors expectan-
da erat. Hoc rerum statu, apud Ligetios exi-
stente, exactis Palatinis apud Canisam nouem ut
promissum est diebus, decimo coactis in vnum
omnibus nationum tam Equestribus, quam pede-
stribus copiis iter ingressus, quartis Babochan
arcem: hosti anno praeterito a nostris delectam castris
sub meridiem peruenit, repulsiisque, qui leuioribus
proelii cum nostris decoreatum obviam proces-
sissent: machina continuo motibus admo-
ta, arce
ipsa accerrime quassari coepta est, non quod pro-
positum eius expugnanda magnopere habue-
rit, sed ut obsidionis sua pertinacia, hostem ex suc-
cessibus praeteritorum annorum insalenter indeq-
de nobis: quorum paucitatem subsanando contemne-
bat: certam sibi victoriam pollicentem ab oppugnatione,
ne Ligetios, quae iam in periculo versabatur, abtra-
heret. Ita tum obsessis respiratio aliqua ut fieret,
tum ipse cum hoste ex diuturna obsidione, diuturnis
nocturnis laboribus et molestis lassus, et equos et
iam extrema propemodum in aie confectos haben-
tes: si commoditas patiatur: conflagat, sin minus id
opportuna foret, Bierzeneze, vel Bergo retrocedat,
eos se applicando hostis consilia offerret. Ille vero Li-
getiosam obsidionem repente ipse Babochan rursus
inuedat, eiusmodique ludificatione passus vsq- ad
man faciat, Turricorum equitum, qui pro praesidio
loii relictis fuerant, postero per aduersam pontem
ipsis insipientibus arce excessit; et hinc Deigo
praefecto cum ducentis circiter militibus, non pauci
eran

etiam aggressus Christiani in eo pulsi fuerunt; ibi reli-
cto confirmatoque Bafra illi post triduum open-
allatum offensioneque liberatum. Res proferre videtur,
ut de situ et formidine castri huius aliquid dicamus,
quo ratio pugnae cum Bafra habita clarius fiat; rivus
angustus et ignobilis ex patulo fluvio Raposo-
rum trahens. Dunfan, accolae vocantur; cum caeteris
locis, tum qua iter ad Drauum, cui miscetur, appo-
pinquat, extra marginem fluvii, ne qua parte a fon-
tis ingenio degeneraret stagna profundissima, hinc
equi profertim aut neutquam aut egerime permea-
ntia rarissimis vadis perficit; ad hunc Daboleha, arx
mille passus a Drauo a Bathorea familia
ad omnem splendorem atque voluptatem Patrum tempo-
ribus constructa est. Nostra tempestate hostilis factus
est impetus remouendi causa, murus ligneus dupli-
ordine creatum ex ingentibus roboribus factorum, terra
simoque oppletorum praecipuum aduersus machinarum
tormenta firmamentum circumductus erat. Quarto hinc die
Palatinus oppugnauerat, diei etiam aliqua murorum
parte impressionem posthinc se in eum facturum simula-
bat, cum Bafra promissorum memos, relicta Brigethiensis
offensione XIII die Julij, quem diem postea Diua Magdalena
cultibus celebrem esse voluerant, cum omnibus copiis au-
xilio suis venit certo compertum est; Exercitum hostilen-
tem Lixis colonibus caeterisque aggressibus Chris-
tianis conficiendis vineis aggressibusque et aliis id ge-
nus caeteris operis, eo compulsi, quorum multi-
tudo triginta millium perhibetur, non minorem quin-
decim millibus expeditissimorum militum fuisse, cui si
vires nostras conferas, vix dimidium hostium numerum
ad aquas complectis, ut qui vix in vniuersum decem
millium compluerint, eoque rem difficiliorem habuerint, quo
praecipuum exercitus robur peritatis aduersum militan-
tes et concessiones Turcicas parui admodum mo-
menti fuerit. Equidem expeditionem vix triam millium
habebant, hincque solus praecipua parte impetum hostilen-
sustinebat.

sustinerat, reliqua grauis armatura equite in
modum Stataris Exercitus persistente, parum o-
pere in aliud pugnae genus abulerunt. Palatinus
de aduentu Bafra certior factus, equitem e respicio
partem, qui rem plane cognoscerent, ad seque des-
ferrent praemittit. Qui profecti referunt, compa-
rere Turcas, vadumque, qua traiciant, quare,
seque in ulteriore amnis ripa explicatis ordi-
bus ostentare. Quo cognito Banum cum stipendia-
rio Prouinciarum Illyriae, Carinthiae et Carniola
in Sclauonia ad octingentorum numerum inter-
tento Hungarico Equitum, praere iubet in hostem,
interim dum ipse acies instrueret, ut transitum
arceat, quae ex militationibus leuioribus de gene-
rali conflictu propositum exploratus fieri, indeque
consilia necessaria in tanta inaequalitate in diem
posternum inire pro rerum ratione possint. Qua
parte, quia mentio a nobis Dani facta est, non ab-
re futurum arbitror, si de nostris vetustis ordini-
bus aliquid adiceremus. Omnium Prouinciarum
Praefectos, Banos, aut Vajvodas barbaris voca-
tibus vocant. Dani vero tot fuerant Regnorum (Pro-
tia, Dofna, Dalmatia, quae omnia mare Adriaticum
pertingunt, pro quo saepe cum Venetis decertatum
est. Item Sclauonia inter Saurum et Drauum Mi-
sissis superioris nunc Seruis dicta, cuius metro-
polis est Iaurinum: Temesuarum, quae arx atque
oppidum intra comunem quandam terminum ad con-
fluentes haud procul Sauri atque Danubi pro comuni
usu prudentem constituta. Pannonia, Seruis et Missis
inferioris siue Valachiae vtriusque ambitus velut clau-
strum spectabat horum regnum singulorum, qui rectores
erant Dani dicebantur: Vajvodatus tres erant, Tran-
sylvaniam vna, cuius duo ferme latera Myesia inferior
erat, quae nunc in duas Valachias diuisa est, complectitur;

Dud

duo Valachia Transalpina et Cisalpina, singula
Waywodas habent, quarum fines ad Pontum Axiini
usque extendunt. Quorum omnium officio ex veteri Patrum
instituto, ac inter cetera incumbit, ut quoties Rex aut
iussu Regis Palatinus, qui secundam apud nos a Rege
dignitatem tenet, aut alius Regis iussu in bello ad
versus hostem profuisset, et copias Regias cum
suo milite pridem pugnam iniret, cuius profectu
ra bellum sustineret. Nunc cum adhuc exigua reli-
qua Croatia ac Sclavonia supersint, tamen Bano
hac praecunda Provincia attributa fuit, cumque ante
signa inter hostium amnem iam antea transgres-
sus leuioribus proeliis decertandi copia facta fu-
isset, hostis primo audacius pedem nostris intulit, at et
hi contra, non solum fortiter resistere, sed et reuere
pugnamque optato rerum successu longius producere
usque adeo, ut hostem aliquoties ultra amnem reuicerint.
Praecepto sol in occasum erat, cum Bansa instructa acie
pugna copiam ostentare coepit. Quod Palatinus animo
aduertens copias omnes cum Regis signo, quod sui sub-
sequerentur, subito appropinquare iubet, et pro pugna
aciem instruit, lentibus tamen linofum alueum trans-
euntibus in castra redire. Decertatum eo die ab vnde,
circa hora ad noctem est, ubi duobus proeliis victores
nostri fuerunt: multi hostium caesi, plurimi amnis limo
absorpti, ex nostris nemo occisus, pauci fauci reuer-
tere, sed equi aliquot insignes amissi. Nocte subse-
quente Palatinus communicato cum Nicolao Primi-
mita a Trinio, Bano Francisco Tahy, Johanne
Betho ceterisque Magnatibus ac Duabus consilio,
post multam disceptationem diuersitatemque opini-
onum, in eam proterea sententiam est ventum, ut
Tentoria et impedimenta de nocte colligerentur.
Qua summo diluculo cum fauore fuga retro mitte-
rentur, ut si fortes exire per coenofum alueum trans-
ire audeant, interim copia instructa conflictus copia
hosti.

57
hosti facerent, qui si terga Deo propitio verteret, for-
tunam sequentiam esse, sin contra inualuerint, in
medium curruum regrediendum, dispositisque ante et
post item ex utroque latere pedibus pelopetariis di-
micando sese ad Perene un impedimentis & totis
castris una recipiant, ab impedimentis separari
non debere: nam si hoc fecissent, duo certissima at-
que periculossima incommoda futura, vnum, quod
quilibet fere militum si non mediam, tertiam sui
ordinis partem apud Sarinas sit relicturus, et
etiam inter dimicandum de rebus et Sarinis co-
gitans remissius sit pugnaturus. Alterum
diuisis ac diminutis copiis alioquin pro hostis mul-
titudine modicus, Turca animos haud dubie sit sum-
turus, et conflictum faciendo illinc impedimenta pro-
terea mudata inuadendo, occupandoque nostros statim
in fugam coniecturus, id quod prout euentus postea
docuit contigisset. Itaque facto hoc decreto, Palatinus
reuocatis iis, quos ad obseruandum custodiendum Vadu
reliquerat, militibus solis viginti quing Equitibus, et
diagens illis nocturnas Excubias relictis, caetera
hosti liberum fecit, qua ille occasione abiecit, robur
totius exercitus summo mane transmittit, ipse cum
reliqua copiarum parte expeditis aciebus tormen-
tisque secum aduectis: ea triginta omnino fuerunt, omni-
bus in illos directis in ulteriori ripa constitit, eo-
rumque in illos leuibus primo proeliis percontatos, ac
confilio, ut illos leuibus primo proeliis percontatos, ac
inuaderet infirmius conficiens, ut si minus id sibi
foret expeditum pugna abstinentis more suo circum-
uolando fatigandos, cum ad comeatum, tum ad exteras
rerum difficultatem aduocaret, nec illos dolus latuit.
Quapropter expeditis Palatinus curribus, quos de
nocte per tota castra onerari, et in expedito fieri
iusserat acies vniuersas instruit. Banum ad lacum
dum cum suis hostem praemittit, illi auxiliarem aliam ripam
diarios Provinciales in Sclavonia moerentes addit, post hoc
percontatur.

proutatum Germanicum in acie consistere iubet, post eos
Equites Hungarici et Iavonio Duce Henrico a Sul-
cham sub signo generali collocati. Danus facto
pugna principio suis confirmatus, tanto in Turcas
impetu est inuectus, ut consistere nequaquam possent,
quin se partim in obiectum amnem praecipites da-
rent, partim per adversum: cuius supra meminimus
pontem ruerent; ubi virtus equitum Germanicorum
Iavonensium proelare emuluit, nam aciebus modo
promisso instructis, cum e loco castrorum excessum
fuisset, Turca interim quanta celeritate taberna-
cula aliquot, et in us Johannes Centonith ser-
vitionem negligentia tardius curata diripientes,
non leuem extremo agmini tumultuationem in-
iecerant, quibus cum paucis Hussarionibus obiecti
Equites Germanici singulari animo ac fortitudine
hum illis decertarent. Balsa ab ulteriore ripa,
nec ipse interim quietus esse, sed simul suos, ut pugnam
reperant, simul bombardarios, quo frequentius maiori,
que numero queant in eis tormentis iaculent, rogere,
pugna reperta nostrisq; pedem de industria referentibus,
Turca facto validissimo agmine in Danum irruunt,
nunc ergo magis quam robore validiores, postquam di-
de victoria certassent, ad posterum Danum una cum
suis vniq; offusi obnuunt, nec procul a periculo aberat
verum Palatinus discrimine animaduerso, signum con-
tinuo Regum, quod sui cum reliquo Exercitus equestris
robore sequebant, appropinquare, moxq; nulla facta ma-
ra intrepidus in hostem inuecti iubet, hic tantus pila-
rum bombardiarum in eos ex arce hostiumq; castris
pulsus est emissus, ut iam iam uniuersas copias dele-
turi viderentur, nec tamen quippiam hoc verum discrimi-
nate nostri turbati sunt, quin mutuo sese cohortari non
Danum modo Dei auxilio eripuerunt: sed proelio instaurato
hostem post longam dimicationem in fugam vertere, balsa-
ham in ipsa fuga diuisum partim in amnis vorticem artus
fossae

58
fossam praecipitem egere, ubi multi nostrorum studio
insequendi avidius ultra amnem prouecti fuere, qui
a Turcis repulsi, profunditateque amnis immergi, mul-
ti ibidem oppressi, plerumq; ab Equitibus Germanicis,
quos Palatinus interea temporis ad ripam statue-
rat, sunt protecti. Dum haec aguntur, Turca vadit,
quod infra castrum erat, traicecto, nostros a tergo ire
cumuenit, conturbaueratq; nonnulli nostros imperata
calliditate; at postea Germani auxiliis opportune sub-
missi, non multo negotio pilis bombardicis eorum ordine
perturbare, quibus laxatis, equites e vestigio nostri,
subitam rursus in eos oppressionem facere, ultra
amnem relectos, pigniores amplius, ad renouandum
certamen fecere. Hic finis pugnae fuit, in qua quantum ex
propugni, qui frequentes a comisso proello venere, cogno-
scere potui, quadringenti aut paulo plures hostium par-
tim ferro, partim coeno absumpti interiisse, faucibus ultra
sexingenti: nostrorum ducenta et septuaginta capita pro
tentorio Balsa posita, triginta circiter capti; ex Hun-
garis non ultra, quam quadraginta desiderari; inter eos
Jacobus Nadas unus Frater Palatini summa
sui adolescentis Johannes Ebor non minus proelata
insole, quam maiorum splendore conspicuus Benedictus
Zalay manibus promptissimus, rarisq; forma maiestate suus,
nris, ceteri postea Germani fuere, equites grauioris arma-
tura non ultra quindecim perisse, compertis in pugna
ubi antea omnes Equitum imprimis Hungaricos virtus emi-
uit, proxime hoc iure Equitibus Germanicis, quod Dux ut di-
ctum est, Henricus ad Suecham venit, secundam lea-
dem tribuens; Danus porro ea fortitudine animiq; robore
ita rem gessit, ut hostibus quoq; miraculo fuerit parua
manu, tantam multitudinem aggredi: Palatinus de cuius
vigilantia et ingenio summa rei reperit, non modo fortis-
sime sapientissimiq; Imperatoris milites parum abeundo,
et a capessenda pugna cohortando, cedentisq; operam
ferendo, hos laudando, illos carpendo, ceteraq; quae Impe-
ratorem praestare oportuit diligentissime perficendo, sed et
militis strenui omnium opinione officium esse executus. Pro-
liis hoc facto finit, hostesq; apertam pugnam detrectante,
nostri, nequam ex hostis calliditate cladem acciperent, quod
fossae

pro reliquis utilissimum esse consueverunt, relicta op-
pugnatione Balbocha retrocessere, hoste illos per inte-
gram milliarem infectante, agmen pedum et impedimen-
torum lenius incedens lacessente, eoque die Bergemeche
pertigerunt, insequenti Giorgio tertio comitatus causa,
quo iam quoque laborare exercitibus coeperat, Karissan
esse peruentum, Basfa suis obsidione liberata. Quor-
dierum spatium militi ad requiem dedit, quibus et in-
tersectorum corpora humani iussit, et ruinas diligen-
ter ipse perspexit. Aiuine Barbarum moenia rudera
intuitum dixisse, nequaquam contemnendas copias il-
lorum fuisse, solertissimosque Duces, qui triduo spatio
tantam murorum ferocem ediderint, tertio die castris
ad Lionörög, quos superioribus annis e regione Li-
gethi combatus prohibendi causa hostes exstruxe-
rant, ad vespertinum cum peruenisset, die insequenti in-
ter missam obsidionem repetere instituit, nec quicquam
aliud proter machinas murifragas, quas quingente-
fias remiserat, expectabat. Interim nec Ligetienfes
quiescere, sed ubi Basfam abesse animaduertent, ag-
gerem, caterasque molitiones, quas hostes transcenden-
di muri causa fecerat, diruere, fossas oppletas re-
purgare, oppidum per incendium antea assumptum, om-
nibus corribusque terra completis firmare, aliisque
omnia, que ad ulteriorem obsidionem sustinendam opus
fore arbitrabantur, summis conatibus et inquieto stu-
dio dies et noctes egere. Vbi sane illud fuit memo-
rabile, vix dum Basfa Babolcha obsidionem impe-
diturus recesserat, maxima pars muri Bombardis
antea creberrime percussis atque ideo lacerni ingenti
edito fragore corruit, nudatogue eo castris latere
expeditissimam hosti, nisi abisset, ad inuadendi
viam fecisset, cuius casus tanta castrorum trepi-
datione percussit, ut qui antea ex hostis abitione in-
credibilem hauserant letitiam, nunc confectis a-
nimis diuinam ultionem vitæ suæ manifeste impen-
dere, seseq. vna cum liberis et coniugibus post tot diu-
nas nocturnasque vigilias et labores frustra defuda-
tos, hostibus pradam futuros opinarentur; ac pavore mu-
nis querulis nonnihil decocto, ac diuinis Oraculis
Propheetar.

59
Propheetarum & Apotolorum, animos confirmantes, libe-
rorum simul conjugum tristissima sorte, si in potestate
hostium, viri incedens occurfante, se vocato in mentem po-
tius virtute, tanto studio, tantoque impetu ad occupandam
incubere, ut vna quædam, auro quoque valiosissimum
restituerent, ubi ipse remire urgente cum viris laboribus
Deo laud dubie animos studiumque hypeditante, ceruere
se. Cogitatio ergo quod Basfa ad obsidionem occurreret,
totum prope modum pediatam in munitione resposho-
rum discurrere, ut hostem, quibus nec bombardis in misera
loca collocare present. Basfa adueniens, ubi castro
proprio esse coepit, simul audaciam nostrorum, simul tam
vibrant manu collapsi restauracionem, inuenit tanta ad-
miracione, tam perterrita studium eorum resistendi, ad
que si fors ferat, conatibus omnino exigendi propositum, tam
ferociter, laborem est prosequutus, ut iam tum de proesse
de expugnatione inciperet, nihilominus, ne noditas pro-
abiectione abscipisse videretur, animo astutus subripit,
dastendique cum machinarum icibus, tum captivitate,
qui apud Babolcha: post commemoratum & ceciderunt
ostentatione terrore coepit, Invenit accedentibus cum de
more ceteris. Invenit illi vocari, mandata
eg se captum, libita contento orata est. Basfa coram
ignaviam castigavit, quod ipsi essent Domini ac mdes
aratores verum et neglecto suo imperio, pro libidine qua
vellent agerent si consilium imperatæque sua seque-
luisent, proelium ad Babolcha, nulla aut longe. non
clade perpetrare protulisset, nunc ex eorum tempore
is accessus incommodi, quod castrensibus. Invenit eg. Invenit
tagome animo, aggeres, munitiones, fossas a se erem,
occuparint, atque in his confirmarint, ut vel eorum oc-
cupatio majorem quam oppidi expugnatione laborem
si eg. Invenit murum porro castri ceteraque
ruinas ira sed inde gratas esse, ut nulla via eius pro-
ludi.

vidi; nulla prope modum ratio hostium debellandum ha-
perit. Haec confusio in ista prope modum, aut Begorum
ad novam oppugnationem inflammatorum, aut ignominia
nobis accepta, a se molenda, in eos desideranda causa
declamante, scribam accersiram literas, in eam senten-
tiam ad Caesarem egarar. Secundum hoc animo egira mor-
toreque ac pudore accepit nobis confuso, lacrymas exocu-
lis profudit; dum hoc inter Bassam Begosque geruntur,
bona dicitur. Quoque Ecclesia de vetera hinc veniunt quibus
per opportuna loca collocantur, pedes eg mitione,
et fessis, sibi eruptione eas invadunt, contra edatig-
no, qui circa ipso confertissimi stabant, omnem prope
modum ditionem in se vertunt, cumque sacra: Dei benig-
tate; felici dimicatione incolunt se cursum recipiunt,
quorum incredibile virtute ac cede suorum Turca perter-
at; nunquam ad egrediendam ulteriore sequantem
cogi poterunt. Qua horum reudatione, Bassa animo ad-
venta, nocte subsequente, nihil a fugiata dicitur, ob-
fidione solvit, uno quoque militari cum omnibus impedimen-
tis ad Castellam Lindorincy contedit. Inde paucis die-
bus in repositis, Quoque Ecclesia se contulit, ac au-
pravo ex nostrorum Anco confilio, Postmodum exercere
et Beglerbegum excepavit, Marcus Howard. Prope,
Friget di mirabilis in ingens, magnam sibi laudem, de-
fense Frigedo acquiravit, miles germanus, ubi apud Carje-
tam plusquam temporis absumpsit, dicitur omni peniten-
tiam addeat, nullo defectu imperdionem ditionem
militiam solvere, mirum, quod a se liberate; licet in ip-
dissolue vivere per, pagos tamen ad vicem milita-
pasquam cateratim vagari; vulgus prope spoliarum,
verberare cadere facultate; dicitur, nec orari; nec
legi, parcesse, ad hoc vicem paganis creporem in car-
tra portare quatuorq; inde facere coegit, vulgus contra im-
pachens tanta commetie, et ipsum per montes, quos magno
numero coire per angustias viarum, armatum militem

obvenerit

obvenerit, eg more prodatam cunctem propeque spoliarum
postmodum tradere, plerumque erant armati, de arboribus
suspendere, eoque procto laceptam injuriam ulcisci co-
pit; qua res prostea malorum causa pro abuit ubi gloria
Duces crimem neutiquam excusare possent. Polbailex,
culpam omnem in imperditi defectum, adeoque Regem confe-
rebat, militem per indigentiam pecunia vicem sibi qua-
reere cogi. Palatium est cum omnia hac personae fore
animadverteret, tum militis lasciviam castigandam esse
confeser, tamen gloria nec imperium in ad solidum habebat,
et manifestum sibi tumultum, equarumq; omnium cruen-
tam dimicationem, adeoque dissolutionem inde exorituram vi-
debat, temporum se rationi non impudentes accomoda-
vit, satis esse ratus, reliqua Regni parte conservata,
eam regionem vastam fieri, quam exercitu dlypoto re-
gnum periclitari. Interim Ferdinandus triam oratorum
Regis medius tanto suscipiende ejus egeditionis depi-
deno flagitare coegit, ut non modo ipse, sed et amicis
precibus, Panem, septem, flagitaret, liceret sibi in bellum
proferri, ceteraque amittit, & viribus solidam Regnum
suorum, quia Republica Christiana, usibus impede-
re; Rege porro Gaud dubie, cum hosti calliditate, tamen
satis impentia, atque adeo bellorum ambiguis eventus
animo reprovatus, dubia spe aliquandiu producente
tanta ad proficiscendum cupido adolescentem incepit,
ut Praga magnis in aeribus velocissime ad volans, in-
proferat, quod antea pliteray et amicos terra verat, a
parte contenderet, ubi copia dicendi facta, nisi se-
quo provinciaeque ait, quas amplissimas, quod levitissis
manus Dei benignitate possidet, crebus Turcicis pro-
pter varias tota eorum orbis Christiani disperfos
nes, Domesticaeque odia auferentibus, proferant, san-
abs Te opem desce reor. Pater jure fortassis ego, aut

impertunus

importunitatis, aut minus prope prepensofficiu coar-
guit prosem, hoc presentem etati calore, quae in novanda
plerumque sibi irato affectu, undarum more, huc
illuc impellitur, rerum iustitia armorumque fero-
re deliberationem impediendo, verum Barbaro Regni
Tui incredibili inauditate incumbente, Ditionemque
Tuam, igne et ferro in dies atrocissime devorante,
spoliis, captivis, & diti lacrymisque Tuorum perpul-
sus, operam ut oncam Te auctore profitear, accipi non
quod alii, quos frequentis finis potestantissimosque habe-
belli Tibi Duces defint, sed simul ut impetum Tui &
tatis audientis in studiis belli, armorumque tracta-
tione positus dignus Te parere, maioribusque Tuis cari-
simis Imperatoribus inveniar, simul presentia ipsa mea
Populorum subditorumque Tuorum, erecta quotidie ad
Te Palmas tenentium aoni, aliqua parte satisfaciam,
et ut Tibi quoque cui vita ut prope huius mea, daron
non deliquam tantum obsequentiam, sed labores, vigilia-
as, vitam denique ipsam debeo, debitam pietatem
praestem. Quare Te peto Te obsecro, a Te precibus, quo ma-
joribus possum contendere, jube me tandem cum illis copiis
proficisci, unaque cum his, rem opesque Christianas, ac
dignitatem Tuam adversus hostes tuos. Decet quippe Regem
non pietatis tantum opinione, sed Majestatis quoque Cae-
saris Nationes Divinitus Tibi non ad interitum, sed salutem
in presentem subjecras, modis omnibus defendere, neque
eo majore inventione, quod Barbarus dies & nocet nihil aliud
aut agat, aut meditetur quam quo pacto Pannonia subacta
viam sibi ad deliquam Ditionem Tuam invadendam aperiat,
quoque citius si Divis placet insatiabili cupidine proiar,
dolo pro virtute hatur, honoremque non solum laudem.
De et pietatem oportet, si Tibi aut fallacibus promissis, aut
quiespirando imponere queat. Conlito Provincias Pannonibus
firmimas, Scythiam, utramque Misiaram, Reviam, magnam
amque Illy

61
amque Illyria partem, quae et illa omnia Te libertatis affer-
torem, incredibilibus votis egrotant, in Te oculos suos ke-
neat, pro Germania Tibi imprimisque celeberrima urbe
Vienna, in qua sedes seculorum, Divi prelates majorumque
cum hinc collocata, ferro est decernendum. Nam Pannonia,
distantiitate, multitudineque bellorum fracta, in visceribus
qui, hostem iam alere, ab hisse in proedem in via migrans
ejus professionem, ut Tu succurras, laqueisque rebus placidum
adferas, quorum calamitas eo vehementius me perturbat, si
dypri instar reliquis Christiani orbis partibus, ab initio hinc
habiti, multisque annis honora virtute imperum exhiemquar-
cicam sustineat, indignem rerum gestarum gloriam ab omni-
bus Christianis tulerunt, aunc auctore viribus egdant, sapienter
ab ipsis fugato fusoque miserandam cervicem submittere cogunt,
aulet dolorem sanguinis propinquas, quod maternam genus
ab his ducam, exindeque omni bonum rem cum his omnibus formis
nam esse, seputem. Quos ut me in bellam misse ferres, quibusque
fervatis, a me totam Germaniam Tu liberet, Te per presentem
bis Christiano pro benignitate Nationis Hungaricae Tibi affi-
ni, in his sanguine jurata, pro gemitus, lacrymasque coram, qui
aut ipsi in tristissima, vasa calamitosisima vita, in luen-
squalore vadunt, aut Parentibus oratis, conjugibusque hostis mani-
tate vig angustos agros in perpetuo onecore, theorum, de hinc
pnecon. Non abneget aatem dare imperitorem conflictu, nec neque
indigere at aomen e contra. Regum Ducisque in bello presen-
tia plurimam ad consequendam viciniam monent, habet
quo postque insu fugat tuos, dand dubie incredibili
hinc, ad vincendam pugnam promontudo hostem e dventu
tus hinc atque invadet. Quare, quae ad res procurandas
pertinebant, comodissime alii Duces tui peres me ad Sibia
tate ingeais egerientia rerum gestarum gloria Nobilissimi,
praestabat. Quorum monita secutus, reliquasque virtutes
vigilantia induis, que perficienda erunt, et ipse sedibus
omnia obibo, Deique opes, subditis tuis, quoad eius fieri poterit,
otium, quietem in columitatemque, sibi vero postea de tuis or-
nibus peremem apud cunctos Mortales, tandem comparare
Concedam

Contendam. Si vero feceris quae est hostij cupiditas, quae in rebus ge-
 sendis celeritas laborumque et molestiarum bellicarum, insu-
 perabilis patientia, periculum enim ne non solum Hungaricam,
 quam protissima parte iam habes, sed et Austriam Nobilissimam gen-
 tis tuae hereditatem, deinde reliquam Germaniam, brevi tempore nos-
 tris pulchris sua Dominationi subiciat. His moloculis adolescens, pro-
 quam concuisset, pater in hac modica responderi, fratrem Nobil-
 e Ferdinando quod ingenium Majorum tuorum, qui pro re Communi
 ara hinc hinc suis, non vigilia, non labore, non sumptibus non discrimina-
 tilla delectaverunt, egre in primo iuventutis tuae flore, non obscura fu-
 tura virtuti argumetura elucere animadvertisimus. Praecipuum
 quippe suorumque in Domine viro est, ut sine cum Dei ad-
 tum pacemque Divinitus tibi commissorum populorum, ad verum
 omnes hostium imperus, tota corporis animique conseruione
 tueatur, aut si hoc deprecatur, vitam etiam in te suam, vilem esse
 ducatur, ob idque de re non rati, a primo iuvenis tempore iura
 primam pietate, laetitiaque moribus, ac inde omnibus seculi
 artibus, cum Progeni maris, futuorum dimicationum ege-
 excere consueverit, nequid adultus deesse, quod gravium ma-
 gnarumque rerum agere, impedire, minusque providi
 conflictum enire proferat, quatum hoc in a, cum tu quoque
 ab imo educationi tuae nostro iudicio non infeliciter saepe
 ni macie virtute esto, indoleoque riam majoribus in die
 rerum fortiter in a clareque gerendarum incrementi auge pe-
 belli duxi quam de potestati curam dimitto. Denique dandis dubie
 conatibus tuis omnibus Deus, dum religione sacro = sacra
 orbem plebemque Communitariam, dat, dixerque afflictam vni-
 licare conchendi, nec de re secundum Deum milites duces
 belli, qui in iustis tuis mandato nostro parebunt, ita ubi re-
 tempusque postulaverint, maturo te consilio iuvabunt, ce-
 ra pro Deo, militumque opera vigilia, solertia virtus, de magis
 perficiet tua. Invenit gloria a patre abeundi prorepat, magis
 si ipse animoque, quam viribus in egressionem proficiat, cum sua
 equorum quodvis arenatus, non ultra tria, pedum tondem
 millia et horum plebentumque Magnarum Tyrorum studio
 Principis Regisque ac videndi Regni voluntariam milliam
 secutus

secutus

secutus. Duxi ceterum apparatus belli, five machinarum
 seu navatum pontium Scalarum, reliquorumque ad genus omni-
 meatorum numerum, quorum ea copia fuit, ut vel magis eger-
 atibus sufficiens esse poterit. Certum est solos equos ad ad-
 vectura adhibere, plures duobus millibus quibus, prorepat,
 qui militum sarcina impedimenta veherunt, quod eo confli-
 factum est, quod Reg egressionem hanc ferenda prorepat, quam
 invadendi hostij causa feceris, summaque belli us usque
 in a fidium commearumque imponeatur fuerit, ideoque nava-
 li apparatus copiosus adhibere, ut si hostij in a prorepat
 cur sit, transmittendarum rerum omnium Praeori Mura, aut
 pro reum recepiate copia foret, Praecepto superat, Austria
 simily postquam limite, Hungaria e ingrepu, incredibilis tum
 miserum vulgus, tum Nobilem diu rorati, eum narum
 ad hoste perreparum sarcina invasit, nec quicquam fuit, qui
 non virtute Praecepto duxi, qui ab infelici capite Judicia
 Regij primus sese opponere sit ausus, Tyrannidem hostilem
 sumere prorepat, pulchrum vix certo sibi statueret, eoque ma-
 jor omnium praerora sibi duxi ardor invasit, quo memoria
 diu rora calamitatum mentionem praerit: ipse solo non ac-
 notam ac plane in a cognitam, ut si or Praecepto in fidem veri
 amicarum in citate sibi, dulciorem faciebat, augebarum
 oniam, duxerit hie ad verum in a in a merodi, cuius praer
 Monarchae Praeceptoris Praecepto vaticinia. Nummum Praecepto
 est ab incarnato Filio Dei, Regis erat Praecepto in a, duxerit
 duxerit militem Hungaria fatalem fore, Praecepto verum
 hie coepum in: Praecepto in a, quo Praecepto in a sibi pol-
 licentur, non parvam Praecepto dedit amam, nam amocum
 tem sibi mirificam praerorum, praeritum praerorum magni-
 duxerit, praeritum Praecepto dixerat, Degenerem esse ca-
 Praecepto qui pro tellure tam excellentem, fucum sacro uber-
 tate fundente praerulum vixit, Praecepto Praecepto Praecepto
 grat, praeritum vixit praeritum gratulari venientem Praecepto accla-
 mationibus praeritum ora vixit Praecepto Praecepto Praecepto
 in columitatem Praecepto Praecepto Praecepto Praecepto
 Praecepto

Praecepto

pacari; imperiumque Regni oculis animorum suffragis
salte ei iam tum destinarent, Principis continuato itinere
paucis diebus Samosam ad reliqua loca pervenit ubi cae-
ra quidem animi sapienter, praevidit mare aquam quod nec sepe
dessione, nec castigazione ulla domitus, mille nihil ad incoepi-
semel crudelitatem, miserumque vulgus ex cruciandum dicitur
liqui fecit. Adventu Principis ad hostem penata opinione, pro-
prie sensim increbescere, corias imbecillitas venis, incredi-
bile dicitur, quantum hostem tam potentem, tam multum diuturni-
tate tot vicinarum spoliis, non a hostium tantum, sed
etiam prope modum totius orbis Christiani, tam superbum in-
lentemque per omnia Regni confinia timor, quorum Regni
datis ostendit, adeo, ut vulgo spergeretur, Atque Bassa in duo
partem de magnitudine hostium Principis edocuisse, po-
tentemque, debis quomodo dicitur, et temporum ratione, con-
sultandi fecisse, nec dubium, secundum Deum nomen, Regni
hujus personam, cuiusquam praevidisse. Nemo quippe Regem, a
clade Modachiensium exercitum apud nos ducit, nemo Prin-
cipem se hosti objectit, sine Duce indigi Principis, militibus
a porta Imperii praeda hostibus fuimus. Summe hostibus he-
sitationis, in die gliscerte, Principis ubi de ratione con-
andi belli, aliquot dies consultaret, principum praevidit
partem, cum duobus circiter Equorum equestrum millibus
ad pertentandum Kolornam Duce Fortia Palavicino, do-
mine Fallo, missis, qui superioribus annis, Georgio Cardinali
nullas infidias mercedi ariam cum sociis percussoribus en-
mittit, proreca capta a Budeasi Bassa, per odem aemone pa-
ullo ante liberatus fuit. Simul ut fama, qua secebat,
Turcas imperium belli equestratibus, non esse veritate
ceperiretur, simul omnium animos, successu minus la-
bonosione delinens, ad gratiore, oppugnationes, caerisque
difficultates alacrius subeundis, redderet audacior, cen-
tumque est Exercitum Nostrum segnis, aliquantulum ver-
sustepisse, et hostiam desperavisse, neque bene ausum ag-
gredi quod quidem Numon, qui de proprio Bassa Bu-
deasi adventu circumferri coepit, a se praevidit. Ideo si-
colaus a Jovio. Bassa Altoni, Principis confortante, se
se aggregavit, animumque illorum firmavit, neque eger-

cratimur

crati murorum imperio bombardico dejectione, nullam omnidendi
moram fecerunt, nec ultra dona spatium fossas, et fosses, castellorum.
regos ingrevis egri tenebant, et Angolimi Cratum ordine superat,
deinde muri lignei quassari coepit, ubi secundum Deum, plus
fortitudo, eventus, quae aut disciplina, aut ducum providentia
valuit, nam non tantum miles castrum invadere, eo die usque
non fuit, sed et duces omnino eo minus cogitaverunt. Miles ex
quosquam germanus ligna excirando furo, necessaria quare,
multo ligno furoe appropinquat, conspiciaturque egeriam eji
partem lato quo illius fuit, ob accitatem delapsus, ruda
virgulta, quibus contectus erat, secare visus est, quod ca-
tek, qui non procul aberant conspiciant, accensumque sibi non
ligna lae egeriendo illam quare arborum, continuo accen-
dunt, inprimisque pedes Hungarum mox alii, atque de mo-
ra labore a plaribus concitato murum qua nullo, vni trans-
ire prosit, prostrantur, inde sublaro clamore, certatim usque
que prostrat traorseant. Quod ubi religio, exercitum a hemad.
verter, eque et pedes gladij, signisque ardeat, eodem tumultu
tuare, usque omnique impetu, tulit offunduntur, hostes in-
opinata nostrorum irruptione cognita, postquam se in di-
venimen venisse animadvertunt, in se prope sine nostrorum
vadunt, usque iam antea consijere minon, pro pugnatione
decreverunt, semel atque iterum, usque ad muri ditionem
repellant. Sed aucto paulatim nostrorum contonente, mixta
prentum numero, sepi se se regere coguntur. Arrosti-
corum vestigij, a bique in visente, et subito admoni scaly
supra muros evadente, Turca postquam nec moenia tue-
di, nec ingrevis amplius se consistere posse animadvertunt,
abjectis acronj duplices inter arena manusque dispersas
fugitare, salutemque ab hostibus miserabiliter egerere,
et postquam in germanis nullam misericordiam spera-
re licetam vident, Hungari se insinuare, ab inque nra
cum lacryonis et ejulatu nec quicquam desistere:
germanis cum naturalis odio, tum memoria eodij, non
ad Babilchan facta, eos passim in manibus complexi
etiam Hungarum, sine ulla misericordia tradunt
morti periculo consilia illi, disspediente, sicuti Hunga-
rii fecerunt

cratimur

xiij. t. ca. p. nou. in excursionibus conuenerunt. fugae se man-
darunt. Cui Babilcham periremo casu anbeli foedore eg-
mortij terrore faciem pallore deturpare prestingente, pro-
que Turca de equugrara koroma, germanorum crudelitate
atrocij magne horum cede, edocuisse, addidit, enque se
ad dirige Principem koroma, portum secum Babilcham
inde reliqua ejus tractus loca, linguaque obuia fuerint, equu-
gnatum, eoque diuitas copias esse, ut Princeps proinde di-
recta via, altera portu exercitum, pars flego versus orientem
len Plagar innoce arax, Regno Balaron adiacente, invadit,
inque occurrat. Principi obviam fugerum versus, condescen-
tans terrore conseruati hore, ut fuga dilatori dixerit, erua-
cuam noxij deliquerunt. Bassa vero copij tractat, Tolnan
opidum, ad Danubium mona in reiecta caeco contendit,
exercitatisque ibi per aliquot dies, Kasan. Bassa cum Bos-
nensis copijs. Longue Ecclesias versus, non indit pmo.
vet, si quid inuenerim. Dum Beglerbegus veniat, aut huius-
modi facere aut noxij metum incutere possit. Fama
inuerim. Educatu Beglerbegi quondam multo magis ac
magis in clarescit. Princeps horum concilio, quid
portu agendum quoque portu certitudo rerum Begler-
begi explorari queat, in quibus, decessit, ut copia Bohe-
mica cum castra Spiritatus Hungaria parte fugerit
egrediantur, sermoneque populari, parzatur, reliqua
quoque exercitum subsecuturum quingue Ecclesias
castraque ejus tractus castella equugrurum, demique
cum Bassa in se accipiat congressurum, se autem vera
prosidium, comeatuque fugerit imponantur quo obfi-
dionem Beglerbegi si forte eam sit terraturus, comon-
dij diuisione possit, cujus aduentu, incidia eg. conatib.
Bassa non obscure indicabatur, copias vero, noxij
induum apud fugerit inuenerit quoque fortalitia Tur-
cij ineri egcedentibus, in potestatem recepere nec make-
ca, aut comeatu caram illam babuere, aut quid aliud me-
morabile parire. Sed onof. saltem, lura tempus frustra inuere,
lura castra negligenter babuere, quousque Bassa mater vulgata
Cum noxa abreni, prope diuina uertit, missis conuino uatun
aut quing

aut quing

aut quingue horum millibus lectis glomis, ad eos pertemendy,
et si prospere de plane disturbandos, postquam circa tertiam vi-
giliam non inuol abfuisse, magis paucos horum iussere,
qui ex habitores nostris per lingua comercium, sociatitque aone-
fallerent, detinerentque donec nobis exercitus aduenerit, in qo-
pnepti, reliqua noxas, copias inopinato secro invadant. Nec
succussu dolo defuit, quippe profecti sermonea inuere eg. con-
proso ad egcubitores peruenientes, miscerit, a quibus quousque repon-
dent dolo se in die ad capiendum Bosnium agerit eg. con. missy
verenti. Dum loquuntur in teo ca copia Turca, eg. con. strata:
peruenientes in receptionem in egcubitores, faciunt, alij portuorum
captis, reliqui quibus noxij, obscuritas ad elabendum ad iumento
fuit in capite casu in castra volante, Turca, magno numero d.
esse vociferando, non paruum totij castris metum conatavere,
augebant teridationem, et seabra aone, et Bosnium inuam
castra delatate, alte delatate, inuamque castra ob subira
conseruationem mota fuisse, eg. con. p. Boemi et germa-
ni non pauci inter Bos. konitudi. p. ut videlicet quilibet
capti aliquam usitati amicitij partem copion induere potuit
eg. con. de regio conuensi, reliqua noxij inuam, haduge-
be: Hungari eg. con. inuam, quieti per hunc m. Alentium
diluculum eg. con. Turca, eadem nocte ad Buzgan se-
gressis, noxas inuam, ac se eg. con. speculatoribus, captis, statu
rerum harum cogitro, quid graviori penam incurverit,
nullam sibi ad reliqua copias, sed ad mona imponenda
intrauere, post hoc nauam inuam coepit. Beglerbegus, in
perari, seraria quibus, Dravo cum quadraginta hominum
in illibus, circa Niklosium appropinquare ejus que copias
ante signa nos jam ad Dravi viciam obferat. Princeps
eo audito castra fossa profunda, indigne comuonit, mili-
teque uniuerso eg. con. educto, acibusque eg. con. data
uniuersarum copiarum suarum causa dicitur, post
die per Tibicines, totij castris deunat, quo quingue para-
tus de se enim cum Bos. pugnam dabiturum, inuam
Beglerbegus quoque hamonigo Dravo cum Bassa d.
de est congregatus, militeque biduum sefeto, et conflide
ratione conuandi belli dabitur ad vicum Parsar pro-
movent

movent

novent magis, ut inopinare accessu metum aut spem
potest fugam nostris injicerent, quoniam quod deest rati-
onem Principis inopiam habere, cum more populari numerum
copiarum Ferdinandi triplo et ultra amplificandi, non fessis
nostris opinio, nonis quippe in dies inopiam adeoque specula-
toribus venientibus immensa vine, Turcarum esse vulgabat
in tantumque voluntarium Principis profertur militem,
quidem bellicam antea minus perpendens, regionis propriis
lustanda, Principis que cui addictus erat, prosequendi
aut bellicose audi, domo splendide magis, quam hinc
prosecutus fuerat, pavorem conjecerat, ut jam tum non desin-
erunt plerique, qui dubia fuga Principis auctores fuissent, con-
fessisque cum moribus hostem iam jam inopinare adventum
copiasque tripartito dividere, et postquam castra Principis si-
ne discrimine adire non posse propter fossa altitudinem torren-
torumque copiam intelligeret, milibus in locis adversa castra
obtenere conatus, ut militem nostrum armatura et
quisque gravem et molis quondam fatiger, et comenat
moderat, eos fugere moliat, retrogressionem coerceat. De-
nique ad extrema perducunt ibidem opprimat. Quod ipsum ma-
lum a vero fuisse, hostes postmodum demonstraverunt, Nam
Karon Basfa cum seque inopiam nullibus expedire simis
Cyprius Babolcha usque inanis, quo videl. Principis
quod factum est, totas vires persuaderat, ipsi in mistro
loco se se conducerant, quamvis non sine medio horum
sacra cooperuerunt, hinc enim in agmen, quo
hypelles, Barbari omnesque fere bellica gaza, equis inter
confectissimos milites videbatur inopia eruptione gaza
complures occidere, plerisque et inter eos profectum dula-
si qui postea Marco Howard in actione capti, coepere,
quodque inanis est viginti quinque circiter equos, vestre pre-
tiosa argenteoque et auro ornatos admodum, in adam inter
se dividere. Princeps audito Karon Basfa inopiam, coactus
a praedio ferorum consilio, tum enim speculatur adve-
nerat, quid facto opus sit investigat, conclusumque est, ut pro-
quam locis, cum natura sit infirmus, tum inopiam agrorum
bulique inopiam ad non redidit hostem infirmior, ultra Ma-
ram amarem castra locentur, ibi noster securitatem, copiam
que aerum omnia exercitum affatim dabiturum, et inde
comode

comode

comode hostibus eo se nota obviam ire posse. Circiter
Princeps senioribus, ut scerere rem dare fons habeat, quid di-
micationem Deo auspice, postmodum furor alacris spargant.
Quod illi inopia jam sole senatu ecedente, ubi inter militem
divulgaverit, omnibus militum animos ad vincendum pugnam
argor incepit. At ubi postea die illuciente, tenoniam paulatin-
toris castris desini, sarcinam omnem in mentis inopiam videns, adeo
subito timore percussus fuit, ut ipsi abritum sollicitaret, tamen
inopiam verum mutatis animis repudiationem indiderat.
Mons itaque castris, retrosum ultra amrem Muram strato
ponte pene, Vadum cui ego obscura Villula Legrad est nomen,
ubi mirum quanta fuerit perturbatio cursum quibus impedi-
menta videbantur, atque confusio, dum quivis propter tumultu-
tuam inopiam conatus, perventumque ad locum secura nocte.
Turca ut qui e nostris velis consilium suadumque captabat,
ubi id animadvertit de fons animis, perturbationem esse ma-
jor, consultans, nam exercitum Principis persequi, an locum
aliquem obfusione cingere sit, esse magis futurum, tamen per-
fuit dubie aliquid, nisi antea qua pervasit, agerit su-
periore et profecti anno gravis admodum esse coepisset,
cum a proposito abstulerit. Princeps quo et metus labem
purgaret, et hostem ambiguitate propositi perplexum red-
deret, copiasque ejus diraderet, postero die pontem Dravo
in teros juber, postmodum ante amrem, partem exercitus
Slavoniam perituram atque ibi ut quoque Castellorum hosti-
um obviam fuerit, invasurum oppugnaturum, flamamque
et ferro omnia deleturum, partem in Virginia Vespinum ver-
sus locaque ei vicina partem studio reperiturum. Principem ipse
cum obore belli, quo comodius e par inopiam spatio inopiam exer-
citus, hinc forte opinio se hinc curat, in loco per magis, in in-
ca perniciosa regionis invaderet tripartito circumveniat, a
peritque cum eo Marte depugnet. Inopiam itaque de Dra-
vom ponte, tertio die Comes Reinus cum Agnis provincialis
si quorum hinc inopiam, levis gravisque armatura, et
composito, in Slavoniam trajicit. Palatinus e contra cum eogra
cum Babolcha secum dabit milite Hungaro et Germano
Kamisan versus inopiam, Turca Principis revertere co-
gnita, eodem die Karon Basfa, cui provincia egrediendi
data fuit, speculaturum cum seque nullibus equorum leonissimij
inopiam

procedit, qui ad locum Castrorum perveniente, ubi vacua videt
esse castella, Chingò tumultuane aggressus, postquam spe ejus
potendi destruitur direptis aliq. vicarij, ad Beglerbegum
revertitur. Palatinus itinere quotidiè continuato, ubi copia
germanica, Saurum perduxit, milite credito Papan pro
fieri causa missis, ipse Principem Soproium versus abegit,
qui iam antea impedimenta et stationarum militum spaci
um Syria praemiserat, quo cum in oppido Kismarton bevi
consultatione Sabia, Semiceps golden Vianam, Palatinus
Larorum Arcem suam, Bana cum Venkord in suasque
que stationes concedunt, bellogue dujus anni ducuntur, in
ponunt. Turca audita nostrorum vinum solutione, eripit
equis militeque Sabuli et amonia copia confecti, copiam
et hybernatum contra dit. In Transylvania vero mife
noni, Surenique Hungaria se se de Babebat. Simul
atque mutari coepit in Surenion Hungaria et Arabi
georgi Tarcaij Francisca Pereny ac amborum Bebekora
in quinq. civitate, earumque fines, egressionem, fieri coe
pote sunt. Igitur Cibiniam Simonis Forca de mandator
Cassovia autem in secura, Perno de Macedonia, dujus
majore, in aedone, erant et temporibus, felicium Regum
quod Macedonia fines Imperii propagaverant in Ma
cedonia et de Epyram a compla, facultate, possidebant,
postea in Inferior Hungaria, ac Servia antiqua magni
dilectionibus donati erant, que tamen omnia, erant et clade
Femeperse ab Turcaij infesta erant, sed ampo tandem
Femeperse neque in Servia ullum Imperium nostrum
et Inferior Hungaria reliquia tantum, permasperant.
Hic ergo geortij sua amicus in aula Ferdinandi educatus, ex
lingua Germanica moribusque Ferdinando commendat
us, et ab id in cubiculariorum ac secretorum numerum
receptus, qui mease Aprilis, vig. dum prospecturam in viis
et Cassovia hora noctis nona, tertiam decimam diem, sequa
tis fulgente Somado Cometa ignis, et Adibus Matthea
iulius Morani erupit, ventoque boreali, vedementissimo
Triaute, mox quatuor horarum spatium, unacum templo
Principali et duobus Monasterij Curia et nationa conflagra
vit, cum triginta duabus domunculis vicinibus, intactis rema
nentibus, et quia Georgius Bebek qui nocte illa Fosgonia
cum exercitu

Cum exercitu

cum exercitu fuerat, statione mane ad arcem Nagy Sida
viciniam Cassovia, non tantum cum militibus, sed etiam polax
mis Ansticy ad ad Cassoviam occupaturus pervenerat. Ce
dium est, ipsum tantum in cendi auctores fuisse, Paullo post
Marcellus, Dietrich et Wolfgagnus a Pucciam Duce Copiar
Ferdinand adveniunt, in primis vero occursebat ante Turkeo
ac Viciniam Castellam Gyvar, ad Cibiniam, qua et conflictio
Simonis Forca de ne omnicas arcis, post se velid quereat.
motus tantummodo castri, absente Georgio Tarcaij et
cum Regina existente in Deditionem circa undecimam
diem Julij acceperunt et funditus demolia par. Deinde
Cassoviam usque descendentes, evocato datagve fide Miida.
eli Pereny, dux frater Franciscus Pereny ad Regiam ad
ducturus contra Germanos, validum exercitum confugerat,
horum Nagy Sida oppugnans deditamque vigesimo die ob
fidionij Regio mandato curans dirdi, neque solo peritus, a
quam, in Deditionem postea Bebekia ram, et ad Arcem
Kassovia Turka oppugnata, castra promoverent. Bebe
haus vero auxiliu ab Alii Passa petuit, et ipse quos po
luit copias contraxit, mille circiter equites, Passa militi
quibus cum exercitum Regiam obsequiando capiar, era in po
sio quorum possit detineat, quibus solo fortuna opinio
ne speque sua fuerit, seu in felicitate quosiam id corrigent,
ut Turcae se manes, in celi fortuna ventibus obnoxia, de
in poenam omnia, licet otia, qua miles in miseris aggresses
passim perulans, sine urebatur, divisionis hoc calamitas
in inmensa. Postea quippe cum Bebeko, motus oppugnandi
intencos operidant, primoque levibus, noctis, lingue vires
pendicatis, post, vlti, Cassoviam diem in sequeatam egreca
bant, ignarum magnam, quosque etiam vires ducum imperi
ha, finali momento in dispeniam adducere solere; quo illu
cescente instramento confestim agmina castri egredunt
noctium cum dote inibit, eoque miles, erat alacris, quo
castri numerus, iniam appa oblar, itaque Epyris Hungaria
Acervione in primam Turcarum Arcem inveni eo procepe
rant, et horis viribus dispendio laparo sensim Ordine fugam
meditaret, nam e contra vedementis, instare, quod peritatum
quos, sese subsequunturum esse opinarentur, spe tamen gal
ludat. Duce etiam Germani hve scelerum consuetudis, hure
cum imperiti ad primam hostis congressum, anicim, comen
rati

rati

nati, tormenta catenaeque impedimenta retrosumque venerant
misere, pediratumque omnem ea subsequi iubent, equitibus autem
qui hostilem aciem egregie instruebant, prostrant, et gregarij
per clamorem veni indicabant, quod illi egredientes primo du-
bitare mox pediratum contra convenero abesse conspicant, re-
missius agere paulatimque pedem referre coeperunt, ubi ho-
stij et compotio ad feri harum, invidiasque tam alibi sublato
clamore, vocorumque regressu subesse, fugere quam persequi
promior erat, utrumque est prostrantem agoniam eorum parte
relicto ordine in fuga fuisse, nec minus convectos quam promi-
si, aliquot horum didicere copias, Regij abesse, Babek vero
ad gratificationem habens servum subito animis insequitur,
occupatoque colle tormentis majoribus nostros acerrime per-
tit et missa nos interveniens impedivit, in fugam eodem die ven-
surus erat, neque contra pilas tormentorum motu usquam esse
poterat. Ceterum Casareani cupis ope tam servato, fagnor-
are ejusdem beneficio reliquam quoque fortuna, cursum comen-
tendum decreverat. Quia propter collectis impedimentis, de nocte
ad Oppidum Fornobanum cum tormentis pervenere, inde per
salutem viarum extrabundi, propterea nec ambiguo innoxio voce
se egredere sciunt, et hostem tergis innotescere formidant, machi-
nis, de valle grajnam remoribus undique converta, cum impe-
dimentis omnibus relicto, Ducej non tantum accepta, gao-
minia quam ipse in casu abiraque omni miserandi perturbatj
et raris ordinibus, figuris etiam Complicatis, Scudobarian perve-
niunt. Tunc postera die apperente, hostis locum saltem ca-
storum, superisque animadvertentes, aoniam rem sua eraroxe-
dere, neque em inducere in animum, ullo pacto poterat,
tanta copia apparatu rerum bellicarum omnium tam
egregie instructas, tam equis horum manuum profertim
levibus proclis superionis fugientis, de fugam in esse met-
ens, abstinuit a persequendis nostris, Divina ad bonitatem
dubie tribuendam, nam si invicem fuerit, pediratum cen-
te omnem itinerij ac aliarum molestarum insolentia pale-
leatem prostris delere potuisset. Tormenta integro oero die in
valle saluosa cum ingenti curruum numero mansere, nec
quis aut Turca id eglorare aut nostri harum ausu advenire,
donec appropinquantes, suspellechtem in his repertam dis-
pererit, aliquot dies ea passim apportando, missis hifert.
Huc nostri

67
Huc nostri clade accepta passim sine Imperio Ducum nationum
dilapsi. Turca vero se comperit, viginti tormenta cum impe-
dimentis sine periculo agere, atque oneri omnimoda proda
revertere. Dum Simon Forgac cum illis fuit feliciter se proap-
di, sed post equitationes dicarum arcium ad admisiona-
tionem inferiori Hungariae et Valachiae, qua iam tertiam men-
sem oppugnabatur, se invito profectus erat, et quia in magni
silentium requirebat, ne ad hostes fama perveniret, ab igne
ante cladem nocte e castri discesserat. Ideo miles, qui Ducum
onsatia victus erat, tunc solum clamabat, ac querebat, nam
Ducibus primum in fugam convectis, miles aliquem Ducem conspi-
ciebat, et imagine cum quem linguarum penuria artij militarij
Scientia, auctoritate, humanitate plurimum valere sicut. Sed
iam Ducum Maladinarum Principes in Hungariam pene-
verant, qui ambo in castri quadraginta millia hominum
habebant, nihil tamen hostile fecerunt, nisi quod oppidum
et castellum Bator, Andrea Batorij conflagnarunt, et
homines exceptis dirimerunt. Ita Regina Isabella cum
filio in Transylvania proficisci decrevit, copias Casareanij
se respiciatis tot exercitibus in promptu existentibus, men-
omni sublato, ut eius amplius in Regnum ingressus, impe-
dit, non potuit. Itaque cum quingentis equis et pedibus, quod
ducentis Polonicis viam ingreditur, cui fines ingressa Pra-
ceri Hungaria, obviam procedant, eorum Polonorum, atque
Hungarorum parte secum assumpta, reliquos dispersit et
didit, partemque Duce Andrea Batorij, de Bulyo ad
opidionem Iustis urgendam mittit, partem Wandinun-
donij oppugnandam. Ista vero in Transylvania summo
omnium studio ac sollicitudine pervenit, Interim Dobo, crebraj
ad Ferdinandum dabit litteras, ad quas ita responde-
batur, ut spem daret auxiliorum magnam, deinde man-
daret, ut fortissime oppugnarent illinc scripti, hinc spe-
dia obfidio sustentata condonec Isabella, ab ipsum, quod
tempus autumno jam erat, advenit. Tum vero spemque
amiserunt, sciebant enim, auxilia nunquam affectura
et reverentia obfidionis, atque omnia posse capere. Sed
jam Ferdinandy magis optabat, ut ab implicatione belli
majoris

majori in avaritia consequerem liber fieri, nam Franciscus Salvi
et Antonius Werarcius, Oratores, scripserant, neque pacem, nec
que inducia, posse obtineri, nisi omnia dno Joanni red-
datur. Igitur ad Dobonem litteras dedit, ut a quibus conditionibus
iudicio suo permissis, a se dedit. Sed doli manu in quoque
deserbit, fecisse se in gratiam suam, quod de reddenda tra-
sylvania filio Regi Joanni optaret, quo magis pacis aut saltem
inducia, inter se mutuo constarent, ac jam commisit se profecti,
ut pacifica deducant, at tamen receperunt id exprimebat, diti-
patis ac profligati copias. Dobo vero, qui acceperat venerari omni-
lit, contempsit, et ne precum suam impenderet, remedia in tempore
nulla prospexit, nam diu neque secerere agebantur ea, quae pro-
prie acta sunt, et quae erat ipse omnium, et Ferdinandi
certiorem faciebat, neque fuit, a se cum conditionibus et
deditione tradere, ut ipse et omnes prospiciant, cum his actibus
omnibus, salvi abire permittentur, quia tamen neutrae fere
et ante obsidione in a se jungerent, nulla omnino in parte tra-
gere deberent, de quibus Petrus, et Mauritius, et Melchior Balap-
sa fide per diploma caveant, sed Regina id agebat, quae in
Colostriacini erat, in super Gabriel Pereny, Petri illius filius, et
Franciscus Kendij Regiam incedebant, et ne dimitteret,
Dobo consulebatur, at tanta a nonnullis, qui una in obsidione
fuerant, relatum erat, Dobonem conditionibus, non stitisse, quod
aliquos Moscederay et Sclopera majora, quae Bombarda vocan-
tur, in curam imposuisset, in partem tamen unam specu-
tur, ne si abiret, Austriacum atque Paradisi obsidione impedi-
tur, et per Franciscus Kendij in administratione Regni diti-
lega Doboni fuit, de a primo statim lumine ambo in dipendi
profecti, siquidem ex communi officio, commensura etiam habe-
batur emolumenta, quae partem ex iudicij partem ex multi-
pliciter genere quod die proponebant, quae de causa altera
terram in spectabant, saepe etiam fiebat, ut se insecrarent,
et postea cum ex unius ejus magis, quem eorum uterque dabo
de volebat occasione quae quae Conventio Transylvanica
jam constaret, de se hinc, hinc, quae aluerant, in aperta
mimicitia eruperunt, et non in decorosum mare, vulgo nota-

retur, albo

retur, albo, majores nostros, quosvisse, in quo ego sequam mo-
deratos praedidisse. Gabriel vero Pereny magna inimicitia
cum eo gerebat, namque quodam saepe paratum, quod dabo, et
truy onero laqueo, pro pugna alij, et edictis insignibus, conduxerat,
atque ornaerat, in agnitionem amplissima munera dno ac
rediturum. Dobo via lite conpererat, ut se obtenturam, speraret.
Ipsius ille dicit, scripserat Doboni talia, ut de capite, et bonis
ipso de curandum esset. Ita retrahendi Dobonem, ex imioe ne-
gorium Pereny cum dno et ego, doli, plerisque suscipit, quod Dobo
cum rescivisset, dubitavit, quid faceret, erant qui consulerent
negorem et familiam per motos quod dabo, statim transire, di-
mitteret, ipse autem pro salute cum dno, quos daberet dimi-
casset, victoriam esse commuorem, sed fortitudine tamen mili-
tar, et virtute etiam, si pauciorum sese praevare. Et cum de-
regi, nuncium ad eum permississet, esse notum, neque, ut
Regina cum eo de cetero, audire ageret, et ad eam dicerentur
statim pariter, cum omnibus militibus, neque, neque, quae Colop-
varum venit, de ducante cum Pereny, ubi carum, sonerat in
foro, nisi conspicer, militibus, indicatur, qui ad stipendia, veleni-
am alioquin in traditionem, Transylvanicam, in a se, velint
facultatem concedi, cum tunc, vero, sequitur, sepe, et dabo, bon-
barda, quae Dobo imponebat, ea propter Dobo, cum agere
in custodia, traditur, et, sed tamen, perovisio, et, Balassa
indignum, videri, et fideam, nam, labefier, sed iudicium, ergo
provochare, quod in Comitibus, generalibus, pro magnam,
tentione, ab utroque, actum, est, pro Dobone, Petri, Penoi-
truy, et, Balassa, coram, agebat, et Dobonem, tangere, res,
om, dependebat, et, contra, dno, calij, accusabat, quod Dobo, con-
tra, facta, abtulisset, et illa, viola, fere, fidem, illorum, in-
valuisse, et conditionibus, ab illo, satisfactum, fuisse, via, judi-
cio, publico, Dobo, damnatus, et ille, iure, jurando, absolvitur, sed
tamen, apud, Regiam, magnum, diligentia, pro, et, in, iura, per, unum,
varium, ergo, cum, neque, reductionem, in, captivitate, res, aucter,
confiscantur, non, eandem, quod, in, iura, quod, omnes, pro, et, ne,
capam, diu, ante, motus, domum, promiserat, in, hinc, a, pon-
no, accerime, oppugnant, acc, quicquam, castrensium, omni, pi-
erem, dabo, et, propter, per, penus, hinc, et, laboribus, atque, dabo,
in, dno

in adria fieri postquam toties a Rege eius Ducibus promissum
providum suam exsecravit, inducias quinquaginta dierum, cum
bove paciscuntur, missis duobus diebus ad Ferdinandum nisi mora
hoc tempus suppetat, ferret, nec spiate, summa, se se arcam dedi-
turat esse. Ideo, quippe ex media, sed postquam in hi; tabes
quadam horae in militum corpora invaserat, ut malo quo-
dam gliscente frequentiore, in dies morbo ventur, plerique hentes
inter loquendum cum ferro, alii animam inter edendam, aut
operandum commarent. Hu; solum enim in edito monte
et undique vicinis montibus circum est, duas ob res, unam ob
providum Regni contra Poloniam illum traiecit, alteram ob
minerat salis, ex quibus magna quondam proinde prodes
omne fides, qua ibi hant, ita cognosijima, ut montes ibi reper-
antur saliginosi, ob eam causam in Hu; sibi, agros seddeban-
tur salis, ac infunde atque nocua, Accedit quod ob despi-
hina, sylvae, alios fluminesque montes non modo nocua, sed ad media
usque diei caligine atra atque perniciosa quod die obduant
nebula adeo, ut minusquam benevis a venter fuerit illi aen, et
nisi diligentem custodiam hi saluerit, evadere periculum vix
possent. Ferdinandus in consilium legatione Hu; sibi
adducra, omnium decreto subveniendum esse, et ara qua
magioni esset ad providum Maramorosij est enim car-
por cuius provinciae, et ad salum oedius momento decernit
Brandagrium virum cum auctoritate ad dispersos mili-
tes congregandos mittit, et ut Hu; sibi suppetat, eam jubent,
et alteram legationem hac ad obsequio renunciaro al-
quam cum Brandagrio et auxilio proficisci, illum vero
ad obsequiam obsequiam Maradentibus quoque, cum ea
am legatus advenerat, Ferdinandus amplius missis verbis
promittit. Nam simul Forgas renunciarat, d. Maradi-
no se permittit exire, per legatum arcam se bene defen-
sur, et cum militibus dispersis in unum collectis, et non
etiam quos possit a venter utique arca in tempore h-
venturum esse. Hiolau; Bmes a Trinio pro quoque
duj impensis liberandi curam huiusmodi huiusmodi
donec de impensis in bellum factis huiusmodi huiusmodi,
solomate huiusmodi Ferdinandus daret. Franciscus vero Forgas
pater hominis ut Hungarum aliquem honora rei huiusmodi
ver locorum atque Romirum per huiusmodi, orabat se illi
mitam pro

ter fore, et ex Patrimonio in scripto, pecunias militibus
e comparatis suppetat Naturum. Tamen Brandagrio
mim gentis Teutonice negotium datum est, qui paulo post
ex equo dispositos quos Postas vocant, Celestine serva-
rit, et Typographiam depictam attulit, qua via et ven-
qua loca per quas arces in omni eorum esset premerandi,
quam esset difficilij et ser plena periculorum, hic in idem
quibus ante mandatis dimittitur, et iterum mora pau-
cos dies dispositis equis revertitur, iterumque dimissus, nisi
hil quicquam egit, nisi ut tempus teneret. Auxilium obsequi
nec quicquam exsecrantes postquam die termino induci-
arum dictus advenit, nec auxilij interim quicquam ac-
cepit, Pasjecti Michael Korlat et Benedicij Galay ex-
cellentes ambo viri eorum omnium egnemo indigi, libertate abdo-
se pacti in vici, et in decant, cuius accipione Regi in vici, au-
cta, omne in prope in idem Regionem cum Tibisum in ditione, sur-
am occipit. Inase Maradurum et quajon in prope in prope in
coepit, et qui in arce erant se se erupere et proelia com-
mittere, neque aut Vimby aut Virtute Ducum, aut oppu-
quacone eam unquam potuisset. Ita abestate in beumam,
atque inde in aliam aratem proclatam est tamen domitu
strage, cuius oppugnationis par obsequio est proclatam. Inano
proclatam in ter quondam in festo. Martini est comenja
horo in quo ex adversarij plures quadringenti hant de fide var.
si mont Forgas glarde bombarde manualis ad caput
con, est. Sed Galea in capite secundum D. M. ardentiam mon-
talem egessit, excursionibus vero continuis, magna hostib;
mala inferrebatatur. Nam et Georgium Raynary magna
auctoritatis virum in artem captum indugerant, una
cum equis militibus et nobis huiusmodi omnibus. Hoc se hoc anno
acta sunt. Ferdinandus interim Comilio Romanum convocato
milit se quam de usitato censu in medium combuluit, cui est ma-
jor Nobilitatis pars intercederet colonorum egnemam pauperiem
condemnando militum insolentiam, nullam huiusmodi vltim
potnemo tamen sedato clamore Deo dante, consentire. Deinde
qua Dominus Imperi huiusmodi auctoritate, contentione pro in eunte
Vere auxilia in Hungariam missa essent, certa ratio de
inaparaudo comenjo per regiones, si quas comitum, apud
Decreto

decreta fuit. Oratorum in super ad Comitia impem deliqui
aomine Publico, qui se profecerunt. Sardinia obsequetur, in
hi a tribus Ordinibus. dicitur hec. Pomaque Legationis, Franciscus
gacis tum primum in his Comitibus Titulo Episcopi Waradum
oratorum, Perrey de Macadomia et Georgij Hospitij. Post
omnia Patis bonam in Beumad dicitur ante fuerunt, quod ten
dinandus Station discessit. Oratores quoque brevi subsecuti
sunt. Post Comitum ante discessum Ferdinandi. Oratores Fran
ciscus Zaij & Antonius Veracius. Bizantio reversi. Tomoqui
to egactio postquam discesserant, velis ibi. Augurio Bustegrio.
Belga, qui agitationes induciantur, vel pacis continuaver, qui post
in al dignum tauralegatione proser contumelias hostiles, venie
runt.

LIBER SEPTIMUS

Oratoribus Profectis Franciscus Forgas oratione
in Consessu Pannapum atque omnium Ordinum Imperii
cum magna auditorum attentione habuit, propterea quod
magionarum cladum, magionorum periculorum oratio,
cum crebris gestis Ferdinandi Archiducis ad laudandum eum
profertem in tam alebervino et frequentissimo Pannapum,
ac plurimarum orationum consessu, varie mixta et egacte
composita, interdum commiserationem, interdum laudem, in di
gnationem quoque gravem summam animorum inflammatione
acon concitabat. Insuper privatim ad vic singulos, docere con
muni periculo, prostramo orare atque obtestari. Tantum fa
ctum est, ut dispolet subridium Romanum, quod illi vocant,
ad octo menses prodidit et prodidit millia quadragin
ta, equitum octo contulit, sed dispendiorum potius numerum
quam Virorum apud eos numerare licet, cum unus frequenter
atque adeo multi duorum triumve dispendia meserantur. Tali
responso ad meosum illartium severi. Pre bona omnium ani
mos impleverunt, dem orate apperente egreditis Imperiali
urgere coepit est, cuius rumor longe major, quam aut nuz
merus, aut successus fuit, quippe universa egreditis, in tres pe
ditum fortes, et tandem alas equitum ad defendendam super
nion Hungaria, oras, missas, desolata est, quod Turca abin
advertem

advertem, cum venomactis aliquot armij militem in Pannapum
buisse, magionij itidicibus et longissimij egreditis, nondum
refeceram, atque a mo superior, tandem domum per favissimam huc
emem, reversus, in il magnum proter eas, quae in Consessu P
si solent eggressiones, tenuavit, Waradum poro in Pediti
tionem venire coactum est, nam alimenta humana omnia
defecerant, et in pedia omnes per obidionem nulla habuer
ant, quas ob causas supra alias obidionem variis, et magi
mas recessitates, multi eg peditibus ad hostes transfuge
bant, prostramo tauram Peditonem concitarent, ut omnes
egreditis, qui tamen summan fidem et auctoritatem constantem
prostrarent, ac ipso Duce, defectionem aliquotij, tenuitatem
paratum erant, nec amplius retineri poterant, qui per in
egreditis, cum egreditis numero superarent, salvis ergo cononi
bus atque egreditis ac singulorum armoris, tum areg dedira est,
cum modiorum farina, non amplius, quam huc caterum al
terius alimentum penitus in al deliquitum esset. Deinde Fer
dinandus egacta fere orate, eg peditonem reversus est, nec
que aliud hac orate potissimum gestum est, a Casareanij,
quam peditas a miserij egreditis egere, neque ab hostibus
quo ob peditas peditonem egreditis tutam non erat, sed
intra ditionem peditonem, nam militi dispendia non dabatur,
et oratione alimenta pro orim, et pro peditonem egreditis
aut capiebat quod in Consessu Pannapum Regi egreditis
erat, siquidem alimenta, quae a miserij capiebat, eg peditonem
dij deducebantur illi, sine ulla unquam reconpensa, in
calamitatibus affligebatur, ut via in tegri atque magionij per
omnes desolarent, aliqui pauci aliquot in Consessu Pannapum
Regnantibus Austriae Pannapum, irase tum disciplina
Pannapum, tum militarij habebatur, sed autumoni tempore, etiam
si nulla alia subesser causa pro Decimis, frugum tamen
atque Vindeonij non poterant quiescere: itaque Casareanij
Castellum Murkharium, ad intercludendum omnem Con
meatum, miseraverunt, quae Decimas faciant. Ludo Mel
dior Balassa et Franciscus Debeles oppugnant et perdes
ditionem pro acceptum dimittunt. Franciscus Perrey liberati
fiduciam

fiduciam in suo patrimonio, quod Oppidum Zelebs vocatur, Cam-
bram Monachorum cum doliariis antiquis decipat, et comenaris.
Emericus autem Telebesi Ducem Copiarum Casarearum com-
pactis auxiliis Comitatum Castellum Zelebs et Franciscus
Peregrinum de sepe obider, quod una cum illo, uigore est libe-
ris capitis; magna copia rerum omni generis lacrata, qua non
auctio mater Ducum portionem ac munera eis concessa quod:
vages millia se comitavit postea Bakoniam obidendum
venit quod Stephanus Bathory de Selyo defendebat. Sed etiam
Melchior Balassa et Franciscus Bebek supprent, cum exercitu
advenerunt et tormentis tantum utriusque certantibus Ca-
saream successu vico Nemetho, qui flumine Chamusio a Grae-
mano distinguit, abscipere. Primum tempus cum jam mis-
set et exercitus aliquamdiu per Amosium transmitti non possit,
fer, vigintiannam tertiam tandem Decembri glaciem praebentem transiit,
Transylvaniam ad Zelebs occupandum proficiscuntur, et inton-
us autem Bebesi tandem oppugnationem suscipiunt, donec Eme-
ricus Telebesi, cum auxiliis pervenit, ibi Balassa etiam se
exercitum et rebus omnibus superiore, tamen armis absti-
mit, et datis acceptisque obsidionibus per conditiones transce-
git, ut, dimissis oppugnationibus, et salvis rebus eorum omnibus,
Castellum egerit. Eius res Habellam vehementer offendit, in
ca oppugnatione Georgius Tarcay Nobilissima familiae ex
Pila Sclopeni vulnere et vitam et genus, qui unus generis
erat: finit per eandem hyemem convenit publicus ab Ha-
bella Regina est actus, in quo mater casera Legatus ad Hen-
ricum Galliarum Regem, Christophorus Bathory de Selyo
Gallia Italica Hispanica Linguarum quatuor, est ablegatus,
iter per Laurinno Bosniam ad Ragusam hinc Venetiam, et
mare fecit, Veneti intra quatuordecim dies Comitum adju-
cerunt, postea per Helvetiam in Galliam venit, cupit lega-
tionis causa, et origo fuit Legatus Galliarum Regem ad
Silymanum nomine Monarchi de Avramon alijque pi-
mores ad comitavit, de querenda amicitia, atque assistentia,
atque Henricum Regem, cum pro maxima sua auctoritate
magno comodo pro maxima opulencia ac potentia
etiam auxilio ad eorum sortem infuturum, quod cupido nini-
mum erat.

um et adertigatione a omnibus accepta. **1601** Hen-
ricus jam tunc in Hispania, exemplo Patris, Philippo Regi
Galliarum, qui cum Regibus Hungariae magna conjuen-
tiam habuerat, ut Hungaricos diligenter curare hisce-
par. Sed tamen et ipse non immerito amicis, circumspiciat,
qui a bello Metensi nulla cum Carolo V Imperatore veni-
set honore comatu, atque studio turbare coeperunt. Eiusdem
Ministram nimum oportuit Bonam Reginam Poloniae et
Marem Habellam, invenire. Nam Bonam Reginam in Spa-
niam in Ducatus Barensem patrimonium uigore suo
et Polonia migraverat. Quae Carolus V ostendit de qua fieri
volet nimirum si pacem gallicam turbare esset, se se de
oporem dare utrumduarum maximarum conditionem elige-
re vellet, formalis Ducatus Mediolanensis ad administrationem
an Regni Neapolitani quorum aliter illorum quidem Ducis
Mediolanensis, istius vero Reginae Regni Neapolitani non
omne titulo insignitum, honore demique auctoritate personae
aratem uteretur. Bonam postquam conditionem eligit, ut et
incertam, atque firmisimam spem tanta sui quater cen-
na millia dum morum auctorem Carolo multum superad-
dit. Sed tamen Carolus Vus partim semio partim merito san-
hiculari oppugnat, omni praestantius in reliqua vita curat,
quam si alij Philippo filio Regnum suorum Imperium ha-
deret. Quae vita generis equalissimo gradu omnium, in solia-
num, atque omnium simplicissimum communis viri. Itaque Im-
perium Electoribus sua costanti per Legatos se signavit, atque
eorum Consilio in Ferdinandum habere transiit, qui et Hen-
ricus Francosus Cesar creatus est, habitus quoque omnium Re-
gum Philippo insignibus equo ferendum inno et Bon-
sellis: Civitate Habellae, per Oceanum in Hispaniam
transpetavit, quem Maximilianus ante disceptum una cum
vigore liberis quoque instrandum profectus est. Eandem et Ma-
ria Regina Sior episcopi Ludovica Regis Hungariae uxor vitam
atque solitudinem Monasticam imitata in praesente mor-
to, et stare una transmigavit. **1602**

LIBER OCTAVUS.

Fatis anni sequentis fata hinc ad omnem amoe-
nitate ac splendore cultissima delicia Priscorum fe-
rum dum Buda naxer in manus hostes sine ullo negotio
deredit, & quidem Sacme Bagy Profecus Amaronum ven-
tilabat eorum necessitatum causa, iter vero periculorum
et impedimentum plenum erat, idcirco Equites omnes fecerunt
mix piber et pedite, solo pro profecto ceteris, qui se viro
die nocteque vigiliis, acque vigiliis pro modo agere, id
Itaque ab equo Profecum Albe Regali ob propinquitate la-
tere non potuit et ob id gravio magis potuit silentio
ad muros accepit, scalis ad muros tandem in arce scatione
mea propugnare feliciter evadit, cum demulenter cedere oca-
perunt, tunc aliqui arona capere et propugnare sed hostes erun-
tione superiores, et viribus partemque partem capitis profecti-
onis aciaj haud parari momenti ac late ditionis pronuntia-
mandi ad Silymanum summa exortulatione delata, quodcum
per oratore de induciis firmamentis ageret, contra hunc gen-
um illata injuria sit, acque sua voluntate faciem respondit
neque hunc gentium violatam esse quando militum eam arce
decuraverint, qua sine profecto delicta fuerit, id enim etiam
eius militibus eodem jure eodem etiam modo licere debere.
Itaque Bagy captus et perquisitionis egamiorum militum
paucis est inventus, deus, da muros tamen hunc hunc Amaro-
nij obtruncatus capite proceram tulit. Eadem potio curare ma-
gionum bellum, magimio viribus inter Henricum galliarum
et Philipsum Hispaniarum Regem gemum est, Philipsum hanc
quitinam magimio copis oppugnat, ac legatione magimio
Formenij placibus simul a partibus magna murosque hanc
ge gravare, et aditum ad equignandum parare festinarunt
hoc bellum quod erat primam, non solum ut viribus par hosti-
esfer, ita suscepere, sed quantum omnino possent ostende-
ret, cui Henricus Momehorum Comytabilium Regni cum offi-
monibus et flore galliarum suscipere misit, et ad ipsum opp-
pidum prospiciente ex moenibus populo et suis proclamare
feliciter ac

feliciter acclitoriam, proclum est omnimodum summaque,
summis viribus, summa virtute utique certantibus, et po-
timum tamen proclum ac Victoria pene hinc parum. Hinc, et
gallis Monarchis una cum filio et Nobilissimo quoque capis
secundum proclum oppidum quoque captum, ac reliqua ex-
statis tunc vidis saltem suis pibus, non promovendo bello, ab
utique egectum est. Orator Silybella ac Regni ad Henricum
initio anni cum peraverit, gratia egit, quod Regiam fili-
umque ejus per Oratorem Jacobum Cambajum miseret
et opem suam eis promissit, a iudque Silymannum de re-
stituendo Regno diligenter et serio egisset, eam enim mater
ceteras justas causas, magis dicitur potentissimi Regi
inductam fuisse, ut regnum fraude amissum se pereret. Ita-
que pertere ad securitatem Regni, et dignitatem Regi, ut
Confinia, Lippa, Femevar, Beckereke, Orsova, et reliqua
inferiora piamonia pro ditione Georgij Monachi Ferdinand-
do tradita, per eumque amissa, a Potentissimo Turcarum In-
peratore, pro ea, qua apud eum auctoritate valet, recuperet,
quod si imperant, superioribus quoque Hungaria, Selyria,
vel auctoritate, vel vi facta a Ferdinandi profectio libera-
tury in. Sed ad consequendum hoc, et optato sine teroni-
randum quandoque clara pronuntia felici receptu am-
proferat duabus oculis opus esse, Silymanni quippe gratia,
qua tunc omnibus proferat cum confinia destruat, et
pecuniam subsidio Regia Majestatis in sumis bellicos.
Itaque ad Silymannum Oratorem ponderosa et efficax legati-
one ablegaret, stipendiorum quinque millia in quinque annis con-
tribueret, magna laeta Rex et legationem accepit, et respondi-
nam sine ulla longa dilatione optato se pro se Oratorem dimisit,
insuper filiam et Genobium Johanni promissit, hanc sanguis-
que deducendam curaturam, illinc non longo itinere per par-
cavam Silymanni provinciam in Hungariam posse pervenire,
auxilia quinque militum millium ad quinque annis. In pedes-
tribus quoque suis, non modo se comprehensurum, sed etiam omni-
ce omnibus opibus omni studio curaturum, ac penitus effe-
cturum, ut qua cumque ratione, qualibusque conditionibus
quarum

qua cum cunq[ue] ope, consilio, pecunia, auctoritate, potentia, pro-
fir ac valeat. Lippam Temevarum inferioremque partem
affini suo Joanni. Filiaque sua occuparet, quod si ergo tanta affi-
nitatis, tanta amicitia, Habella atque Regno cordi esset, pro-
fimebre ut se ipsum habear efficiat. Ad hoc orator
suum Virum Primarium atq[ue] in Literis doctissimum Pe-
trum Franciscum de Martiney cum amplissima legatione
adjungit virum, tamen in secreto et mandato addidit,
ut cum Principibus Regni, ac ipsa Regina ageret, ne Joan-
nes filius inter muliebrum et vilium Dominae mimi-
stria Educaret, ad Consilia et Cuncta Regni promovendi
informandum, atque arcependum curarent. Christopho-
rus Batorij eadem, qua orator via, cum hoc oratore
gallico ante orationem exoritur. Cuius legationis equi-
tas ab Oratore in conventu Publico luculentissima Ora-
tione declarata, omnes latina perfudit, quin Pri-
ncipes Viri, et Ordines utriusque Regni, et decreto, ut Joanes
Reginae Varadivam in se permitat, ut in vesperis nego-
tius publicis hortantur. Sed Regina in se se clam, metum
ac suspiciones concepit. Si quidem Georgium Cardinalem, ad unum
semper flagitante, et contondisse videtur, qui quidem cura
ad nulla oratione, nulloque Consilio: quod tamen Regi delu-
tare erat, efficere potuisset. Regnum Ferdinando, quare
flagitiose ac perfidiose tradiderat. Ad hoc bona Regina
cattidus infidus occupata et persuada iam ita erat, ut
certissima esset nullam amplius pacem nare, at verbis
saltem quoquo modo leviter agere. Habella ergo ob im-
moderata Regnandi aviditatem et vitia ad omnes mu-
liebris illecebras dissoluta, nimiam licentiam, tanta Regi
affinitatem atque amicitiam Regni, atque citi suum
firmamentum non neglegit, modo sed contempsit, ac re-
sequit, quin orator haud satis pro dignitate Praeratus
Birauntium tandem abiret, primores quoque qui in statu
onem filii, et ad administrationem Regni diligentius Curanda
cessissent odio atque ira prosequi coepit. Sed inirem per-
cipiens, et filium recreare, et prope modum maritum
aromus belli, iten fastidias ac curas muliebris animo diffi-
cillime

[Signature]

allione proferens, ad pacem rationem gravitabat. Idque
cum ageret, cum proceres Fratrem Regis mundum Augustum
Regem Polonia haberet, ac minem, coepit cum eo per litteras,
et nuncios secretos agere, quem serum egitum in dequen-
tis anni tractatibus, ut temporum rationem, in quo nobis
magna est cura, obsecravit, narroari sumus. Exinde
Cassaeam vicariam praedabundi, totas villas et vicarias
domum ebaunt, et cum praedarentur, sabulatione, et pu-
mentatione, per orsum vocabant. In Ditionem autem
Fransylvanicam et partem gabrieli pererit egcurator
neq[ue] agitabant, itaque Pererit collectis viribus, arcem Pa-
loca Stepodani Dobonis oppugnat, ac captam funditus eg-
didit. Hinc progressus Peromanorum et Hungarorum
quorum Legatus erat Kasparicus, germanus, prorian
Wolfgangus Pucham male Domini in stato bello provincia
disceperat, Kasparicus, carnis vallum incendit. Pererit
in vero acerime, multis germanis occisi, nequequam
oppugnavit, quem Ferdinandus ob defensionem Castrorum
Wiernam praefectum equitem auratum creavit. Hic Hic
vada in Altione Rya Tibisci, Casareanij oportuna misa
dionem Fransylvania plurimum in comendabat, igit Regi-
na Joannicam Bemerium praefecit Tokay et Stepodani
Batorium Solvensem equumatum misit. Ferdinandus eo
tempore Emericum Telekpius Hungarum virum an rigua
disciplina Provincia praefecit, in Krisvadiensis, au-
xilium daturus, conquisitis omnibus Navigijs Tibiscum
trajecit. Illi autem obidione velinguerat firmato Casel-
lo Ocheus inasido. Si Telekpius, ne propinquum Casel-
lum hostibus velingueret, equignat, et inde trajecto Tibisco
ocvertitur. Exin Habella nova Consilia in praetore venare
coepit, cum curis fatisceret, et deliciis totos dies dedecet,
quas simul et sumptus bellicos a muis ceasibus aq[ue] susti-
nebat, etiam illustrium virorum bonas, hoc castro se offerret,
circum spectabat, atque inflammatum ejus anionato
non pacem onomentum Franciscus Bebek addidit, nam-
que circa eodem tempus Vir et opum et clare clarum
magoratum ad sulymamum alio iter instituit, cuius
ad se advenit

[Signature]

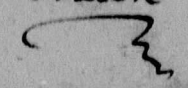
ad seducenda Selymanum non migratum fuisse multum
mauitatis officij servatum est, ad Collogium admissit
verborum honore excepit, cognationem omnium gra-
tuito haberi iussit, ut apud Patrem Joannem Ludovicum
hunc fuit, atque Moldaviam et Transalpinum Prinae ei
pacere iussit, adjuvit etiam Chausum cum mandato ad
Reginam atq; Ordines Regni, qui postquam in Transvari-
am venit, Chausum ad Reginam cum mandato, premi-
sit. De Regia a se mandato acquirere eper homini
post multas negationes addidit, manebat atque nomen su-
pererat, sed primo atque principio quorum ore in se-
quum venerat in pectore non erat. Franciscum Kendy
Franciscum Bebek et Antonium Kendy, Melchiorum Ba-
lasam, Michaelum Criky Cancellarium, Petrum Per-
nithum quoque in numero eorum fuisse certum est. Rur-
ille Dominacionis muliebri preceptis Joannem jam ad-
ultram ad res magis in stracordum et reformandum
statum Regni cupiebat. Hoc ad re vero neque in pectore
santion neque Patris amantior esse potuit quisquam
sed tarditate ac timiditate quodam in vira quam homi-
nes in deprimi mirentur, sepe nocuit, pace enim
et cum sunt res secunda sapienter esse quisque opinione
hominum potest, sed ubi res adversa cadunt, iam omnis sa-
pientia omnis Virtutis usque gloria elucet. Joannem
Regem ex materno genere cognatione attingebat nationem
ex Borussia Regis ad Sacyanum ut et Joannes Regem et Zap-
palia opudam paternam Sacyan, a quo Sacyan procul abent
Joannem cognomen accepit, primus qui familiam illustravit
Seydaus fuit, qui apud Maritima Regem Banam Regni
Bosonia egit, postea Consiliarius et Tutor creatus, qui duas
et septuaginta arces maximarum ditionum per Hungari-
am et Selymanum a Mattha, pater summam opulentiam
et honorem atq; dignitatis inter primos locum amplissimum
accepit qui omnis et ejus dem nevis cum Seryhao Basha-
deo auctor venior opinione creditur, qui Wienam atq;e
Austriam sine quolibet sine vi auro accepto hostibus tradidit
Seydaus filius Joannes primus fuit, qui Joanne M^o regis
bella suscepto sequitur cum Petro Tutoris sepe mer-
to reliquit, sed hic necesse morte naturali ante naveit.
Michaelum vero Criky curis aliquis deseravit. Ita ergo
emana

erat una causa neq; illorum virorum non reprehenden-
da, nisi infinita cupiditas, et avida bona quoque regia-
joribus flagitiis contaminaret. Bebeky illa erat primatus,
quod a Selymano gubernationi aomet imperasset, grave dmi-
nui imperium sibi videretur Regia a se ferebat. Sed illa
causa gravissima et intolerabilis fuit communi, sed quat-
uor viri inter se jure jurando sacros, foederibus, conspiratio-
nem fecisse ut, quod formidolosum Regia videbatur, cum quan-
tuos illi viri potentia opibus clientelam arabu datq; opud bene
Regnum profidens viderentur, omnis autem conspiratio
quantumvis bona sub eo loco in Regno illi vira quado can-
dem ob causam Franciscus Kendy ad Sacyan Patre an-
te Majestatis Dam natus, bonis que primatus, vita pericu-
lum eius morte non effugit. De Isabella Consiliarii ma-
ter unam Stanislaum Bizozsky Polonum, quocum molli-
tine utebatur, et cui sedula omnia committebar non
solum sciebat diemo, pleceudorum, tamen vidum na-
depeniebar nisi Melchiorum Balasam impulsisset. Bi-
Zozky enim secreto cum Balasa egit, cum quoque in-
ter eos unum esse ostendens, sed si veni perferat, non no-
do veniam ei condonari, verum etiam proemium praesta-
operis. Tacem Vech Francisci Kendy futuram. Itaque
conditionem Balasa, vir ad omne flagitium natus, esse ergo
tanquam maximarum verum regendarum causa, Regia
na Elbaon Sacyan vocat, ibi Sacyan die, qua fuit XXIIII°
simul et semel tres viros singulorum casis percussit, de-
Amatis, uno tempore intra parietes domesticos gladii con-
fecit, tum in cubiculo Francisci Bebek venerum, quod
Bizantio attulerat repertum est. Regia autem Sacyan
convenit in dicto, de tum virorum Coniurationem venlit,
et venerum in publicum promittit, citatis et productis Testibus
qui veneri evecti, et aliam consocij erant, quorum unus se-
rgius Tareky erat, quibus de causis Majestatis danna-
tos jure occisos esse sancitum est, ditiones illorum maxima-
cum omnibus fortunis ac opibus in Fiscum redactas, sed Fran-
cisci Kendy opulentia inmensa fuit nam solius tritici su-
pa mille aceruos, quorum aliqui admiranda molis, nec
quisquam infra centum Floretorum metij, pleisque mille quoz
numera

numerantur, auris, argenti signati & non signati, vis incredi-
 bilis, sed et Transylvania Vajvoda Zokol dicitur, quae tenuerit,
 quod ita actum est, Zokol primarius Vni Vajvoda Per-
 ho venero sustulit, et regnum occupavit. Huiusmodi
 illum ira commotus, bello prosequi et possidere volebat,
 ille ergo aufugiens Thesaurum apud Franciscum Kendy
 deposuit, obstrigens eum, ut si ei Summa quid con-
 tingeret, Filiis redderet, Zokol autem tandem captus,
 et Byzantiam missus, mortuusque est, cuius filius erugo
 in Franciscus Kendy in maxima calamitate eromisse-
 ria ex patris Thesauri insidit deservit, hinc ergo illi
 etiam magni Thesauri creverunt, arcium et clientelam
 copia. In principatu patris, patris, in quibus, tamquam omnibus
 insidit omnibus Sabuit, quam pietatem, quam fidem, quam
 virtutem, quam bonas artes. Etenim Joannem primum fa-
 cta cum Maylato et Emorio Balassa conspiratione, pro-
 didit, a quo in publico conventu Majestatis damnatus, et bo-
 nis malebatur, vita tantum salutem pro morem, se-
 quis prosperam concessa, cui vis servulus obsequi, et
 tandem Regina Isabella nimia indulgentia modis omnibus
 sedit, in primum locum gratia constituit, hinc cum Gregorio
 Cardinalis, Regum Ferdinando exclusi, seclate tradidit, et in
 ipse occidit, exier, ab Astaldo Ferdinando Praefectus, unde
 qui cum Collega ei dedit, sed non multo post prodidit, et
 Regiam et Joannem secundum revocare curavit, apud quos
 honore dignitatis et honore gradum obtinuit, iterumque
 conjugationem in eam et filium fecit, Franciscus Bebek, per
 detestabilem proditionis atrocem, multos et eximios viros
 totam vitam egit, unus inter principum, qui quiescere se-
 quum Hungaria levitate ha, cum nulli partem unquam
 fidus fuisset, diu magis, debilitavit, perdidit, arce Tele-
 kum antea per negligentiam et avaritiam amisit, quod si
 patrimonium modo amisisset ea poena dignus videri
 potuisset, sed Regnum prope unum cum illa arce, quae
 validissima, et muris summa par exercitibus hostilibus, cen-
 batur, cum in hostium ditionem per simoniam avaritiam e-
 venit, quae poena dignum fuisse ceperimus. Antonius
 Kendy, tamquam turbido ingenio non fuit, aut non potuit, ob
 gratissimam corporis agnitionem, levitate tamen ea la-
 boravit.

bona viri

laboravit. Atque Isabella Regulae praefectum Hungariae vede-
 onenter a se se alienare coepit, propter mores, vitam, propter
 libidinem dominandi, propter malam Joannis institutionem, pro-
 pter Polonorum hominum ignobilium, nam praerantem, virtute
 vel Consilio habebat nullum, in privatis et publicis, ut in
 ipsa prope modum virtute, jamua tan Regia, quam Joanni
 veluti clausa omnibus videri, ad quem ignobilissimi atque
 profligatissimi Sordium aulicarum homines, Polonici ad-
 mittebantur, inter quos non virtutis studium atque emula-
 tio, sed vis inertia ac malorum omnium actio versabatur. Et
 cedit, quod Wardino in parte statem, sed actio et ratio magno
 Imperio utrinque firmato mille equites Veteranos praedictum
 fere Hungaricam ditionem, simul et semel egauit, et
 sed imitum a Gregorio Bebek coepit, hic enim paulo ante di-
 honem paternam, arcesque in hanc oedegeat, excluso pat-
 re, et possessorem, tanquam Patri Transylvanicum Patrimoni-
 um superesset, quam obrem, cum et a Germanorum copiis con-
 tinuo infestaretur, ob contiguam vicinitatem, ac pro parte
 fida partem ceperant, partem remora erant, non vero
 quia a Ferdinando promissis sollicitaverunt, accepit aliquos
 oppidit, et pactis in militem stipendium in parte concessit.
 Alterum Regina perperata trium virorum nece, summum
 bellicarum egeditionum Magistram Balassam creat, opo-
 indum Regum per Comedum Stephani et Christophori
 Stephani Barthory familiaribus consententibus, prope
 dem pro audentia designavit, addit praefecturam Castri Thas-
 vall et Deimas trium vicinorum Comitatum, immensam non-
 pe copiam omnigenam fugam ad orientem milium opo-
 sidum opulentissimum, atque securis metallorum, sed prope
 tum argente nobilissimum ovulum Dominarum. tria ergo haec
 magioni momenti loca in Hungaria obtinebat, in Transylva-
 nia duas arces Regia antea ei donaverat, quas per om-
 nem Majestatis Emoricus Balassa, pater Joannis tempore
 pioni amiserat, quae Joannes primus hominem medicorum
 conditionis in praefecturam Transylvaniam cum Maylato Col-
 lega evegeat, qui ambo pro omni meritis beneficiis immen-
 so salere

lo salere

lo scilicet Regnum Ferdinando habere conat infelicissime et
spectaculum meritorum suorum ad hypnum usque intra conflu-
enti atq; mortui hinc, alter in ergastulij Bizantiniq; alter in
egenti simij serum onerum. Sed illelektor omniuersam in super-
provinciam Hungaricarum Diriorum, non ut officium, sed ut pro-
miam imponit, tributis et vasis oneribus, cum maxima no-
tilitatis calamitate admi mirabat, neque putabat eas sibi
satis esse, verum in maiora sibi in animo desinat. Cum autem
oppidum Zakoniarum esse teneret, pro presidio Castellum domi-
ni, sibi pro dno presidio in in nullo metu vernebat, at penes
atque iterum tanquam inuisendi causa ulno inuicantibus,
presidiam in admittit, tandem occasione nactus, euenit
his occupavit. Itaque Christophorus et Stephanus, Babony cum
ad Regiam arcecebant, et advocatus ab illa stipulata
manus recepit se de rediturum, se verus tamen in id egit;
Nam transiens Thuro jam e galia parte se vocabat, et ma-
gionas, comenditate, apud Ferdinandum ostendebat, quam
obrem cum Thuro conditiones agitabat, interim nequid
ad lucrum faciendum omittet, Ferdinandum oppugnare
statuit, eo consilio, ut se eam obtineat, ut sperabat a tam
ab utriusque partem iam parte, partim promissa comendata
hoc sibi unum tanquam aditamentum esset futurum, tam-
etsi alias causas, quae per se vera erant, in se ferebat. Itaque
apud utroque partem impotentes, callidis consilij et obli-
quis artibus, pro ingenio Vaso ad in se comendatum col-
ludabat. Ergo, comparatus Brijis, non modo ex Hungaria
sed evocatus etiam ex Francia, a Regina auxilia in is-
pta hyeme obidet ex advento Americus Telekessy, Praefectus
Ferdinandi, ex Comitibus Cassovianis auxilia evocat,
atque sibi cum transmittit, verum Balassa spe equo gra-
tioris frustratus, ad Thuro et Telekessy, ad conditiones
transsevadit miratus, pavorum, quae ostendebant, cupi-
ditate, facile egrotatur. Itaque jam cum Telekessy clar-
destina consilia communis abbat, ex cuius sententia Tele-
kessy castra sua promovet, ita ut hostes per obliquam
relinquere a tergo comitum illorum impedire. Itaque
Melchior Balassa quasi coactus, obidionem absolvit et gen-
itum seduc

itum seducere coepit, sed et illi ex mercenarijs Balassa
propriis illos sequentibus, et castra castris haud procul ad
intercedon opposuerunt, atq; scilicet peris et tormentis per fidem
cum aliquali damno utriusque partij certatum est, den-
sue proelio utriusque seceperunt, fuit exercitus Balassa
Illustrium Varorum proscotia militum copia insignis,
et proeli; mater autem Balassam, cupidus simus, et victoria
prope securus, illius vero ex solis auxiliarijs selectis,
et viris et numero non compassandis, sed Balassa simulat:
di et dissimulandi miris artifices, tempus egrediebatur, pro
commodis transire profer. Regina autem cum vocavit aut
mandanti verba dabat, ex belli occasione Turca magna
depopulationem, per Dalmatiam Cassovianam fecerunt.
Fuerunt Turcarum sex millia Duce Melligambego, itaque
Telekessy auxilia compassat, et Georgium Bebek vocat,
atque Turca oneris, inada seducantibus eam tribus fere
millibus obviam procedit ad pagum Kazam in ortu lucis
ac densa calligine proelium commisit. Georgius
Bebek tempore proeli superveiens, cum suis in latij
hostiam invocans, quae oportuna auxilium tulit, et
eorum aciem turbavit, sed iuris nebula matutina nam
conspectum impediebat, ut Turca non potuerunt auone-
rum ac ordinem hostium perspicere, proeli quoque pro-
mptiebat, fuit ergo et fugati sunt, mortui et capti
plenisque, sed a pugna cum inter ignoraret, et calligo quoque
magione officeret, omnes perone ad unum aut capi hinc, aut
trucidati; certum est viginti centum ex omnibus domum revertisse,
in signis fuit haec victoria Duce Americo Telekessy; proci
duabus comparando, Georgius Bebekus eo proelio, sane bonas
operam navavit. Si non vero Turcas et Ducis et militum offi-
cuis merito inter praestantissimos duces commendandus. Hoc ipse
anno Rex Solymanus Habra, quam omnia adamavit decipit,
toto quidem amore ut deciperet omnem soliam et uberioris
hilaritate reliquerit, Instrumeta enim illudice, quae erat au-
to ebore atq; geminis omnia pulchritudinis, ac in meo casu valens,
quibus comportari in suam cubiculum et omnia eorum in focum
comparari; ad hoc, vaso usque filia ex auro argento, geminis cum
quere

serius comitari; sane sic a more, sic ad quandam animi alti-
tudinem composuimus, sic eoque becum magnam pro-
sunt, ad huc in reliqua vita ad hanc episcopi medietatem pueri-
tate honoris a dominacum verum speculationem, nihil ad pro-
test. Haque postquam expeditionem ad Liguriam, quaequam
receptate patens suscepit, ut ipsam modo animam, quodam-
modo religiosissimum est, ut hosti solo laeppit, et spinae
Eadem aetate Carolus VIII. Imp. moritur. Nam cum mi-
num in Hispaniam pervenit, Monasterium S. Iusti, in Hispania
Boetica ad reliquam vitam tranquille terminandam de-
legit, et ore unquam in reliqua vita ad eum quidquam refer-
retur, invidiosus. Neque curatores, corporis plures, quam
simulato sufficiunt, reliquit, vicium in se per cultumque vitam
deoque amorem obicit, oratione omnibus ad accessitatem
atque pietatem contraxit; Metensis inscriptionis labor,
infaustus, postea fuga Augusta Lemontem, illic placum
Ince Mauritio insequente, certe summi Imperatoris lau-
dem reliqua vita, atque animi quaedam altitudo singulari,
non firmavit modo, sed etiam multis gradibus amplificavit,
at non diu superstitis fuit. Regina quoque Maria pa-
ullo post mortem obiit. Ex hac Regina, Bonae conditio-
nes Paterna per Philippum non observantur, sese ludi-
ficatam videmur dolere, atque praevidebat, ac ultimum
sibi recommendam proponeret, cum Rege ergo, Galliarum et
Sabella agere magno studio coepit, et Consilium tale fuit
ut Baro oppidum atque Portum Henrico haberent, sub-
manus vero ex Dalmatia et Spyro unde beavis et ha-
secus classe sua nares gallicy ac oppidum tutaretur.
Haec per quendam Nicolaum Longelum Apulum et Legan-
drum Baldum Florentinum inuafirando agitabat, sed pra-
cipue inter mulieres et per plures, atque a longe per inter-
cuncios agi debebat, secessa esse non potuit, erat apud Bon-
nam Joannes Laurentius Papacoda Nobilis Neapolitanus
in hunc auctoritate, et qui omnia post Regiam Administrationem
in saeto amore, et Thomam etiam ei communicaret, neque ad de-
demonstratissime in conspectu et oculis omnium in Polonia
in Italia, et postea Baro, atque ad egressa usque tempora ha-
viam

havam

havam cum venisset, comedia illa profert, et profertur in sa-
lo artificio, ad tempus efficitur, ut ad totam eius vitam inopiaen-
dam nihil proter personam decesser, postea Venetis perstruere,
Venetia Romanusque est conducta, Philippus Reg. per viae fe-
gem Neapolitanum suam aggredivit, et Venetiam Regina propi-
ner, et Teperamentum ex usu Regis scribendum curat, nec multo
post, quod in eandem aetate incidit venetia ex omni parte. Te-
mentum vero erat scriptum, quo Ducatum Baro Philippo
Regi legabat, trecentena millia acaamora auctora signi-
mando Augusto filio, contra millia Sabella filia, praeterea
ma di fortuna Neapolitano a Baro erat ascripta, et quod-
dam millia auctora auctora in lucrum amueponde-
bant, auctora atque argentea in pellectem omnem tra-
gulam exera ad Sabella Sabella Regia, in sa per
Marchionem, cui fecit in Caput, in quo cum Philippo con-
firmavit, et profertur in oppidum Ducatum Baro ex-
adit. Sed signum mundum, aliquis die multumque proce-
cuperando Baro laboravit per Curatores ad Philippum
Ferdinandum Baro Pontificem Magnum in ipso etiam
iudicio Neapolitano, et agitata de se et inter tot et tan-
tos stronapes. Magna contentione Bonae Regina Filia docere
onis fortuna Ducis, Mediolanensis fuit in florentem ad-
sue aetate, cum ab Italia in Poloniam ad signum adun-
ferm duces, deflorata virginitatem, qua de se inter de-
nos arguta scolaria habentur, una apporavit, post mor-
tem Mariti, in dile ponditior viram haeredit, liber por-
co omnes secundam Materiam in structionem imbuit, et
degenere, proflig paternarum omnia imitationem nulla
virtute matrem superavit. Nam inter Casera, equinae
artes, uti Mater atque Filia Manros, ita Filii Reges pro-
latitate unquam habuerunt. Haec qualia sunt et quae
omnes videtur, sed plura, et majora de singulis dici proferat,
in secessis quomquam absentium memoria vivos quoque
afficebat. Quarta enim est magnitudo secessis, praeter
credibilem, ut nos quoque ipsos, a scribendo, quodam mo-
do dererent, ne quidvis potius alius, quam fidem Historiae
scribenda, securo, postea arbitrentur, certe egressibile nar-
lum in duo

lum in duo

lum in duo Reges Poloniam atq. Hungariam tum secum ea
 in Poloniam ducunt, importavit. Quod ergo cum Reges An-
 siaorum ab hys et similibus admittantur sint, et admitti-
 treant? quod enim de Gallis de Hispanis, et Germanis et Por-
 ta omni velis dicere possunt. Deus ipse Mag. Imperium
 orbis terrarum hosti dederit mirabimur? quod si capiet
 fortuna des mundana, gen. impiam atq. flagitiosam cre-
 dere, certe primum et veracissimum Divinum Numen,
 Divinam iram, Divinam vindictam in atrocissimis delicta
 persolvere. Ergo vivi vel ipsa posteritatem, Deoque im-
 mortales aeternam respiciant, postea vero aliorum, ma-
 jorumque exemplo sapere discant.

LIBER NONUS.

Bellum Sanguinatum etiam appareret
 Hispania anno Renovatis causis, atq. a minorum offensionibus.
 hinc omnium major secundum pag. hinc secuta est.
 R quidem in hispania atq. gallis ingentes copias, preser-
 tim ex Capitata Germanico compaerunt, qualem nec prius
 orbis bellis habuerunt, ceperunt tamen hinc aliquid ex utraque
 parte, qui pacem invaderent, ex gallica Monerantius Regi
 comendabilis, ad sanguinatum captus, dimissionem petat, pise-
 pirando obstrictus, intra certam diem sese dediturum, altera die
 a parte Ducis Lotharingia, licet vidua, qua gallicum affinitate
 filii qui sororem Henrici habebat, cogitatione Hispaniam atten-
 gebat, hinc potissimum duobus intercessionibus pacem tandem confecta
 est, sed precipue Monerantius magnam maneatum attulit.
 Nam et dies et noctes cum Henrico verobatur, agebat, disputabat,
 morabatur, ut etiam in eodem cubili, aut Tabernaculo dormitaret,
 et iterum ad Philippum rediret, ita apud utraque et amicum
 et auctor pacis egisset, conditionum capta, preter alia, duxisset,
 Ducis Sabaudia, gallus ditionem restitueret, ex captivis aliquid
 primis Principum locis, quod post Franciam, a pag. du-
 turitate et affinitatibus coalesceret, eadem reddi debe-
 ent, ut eumque ab omni bellorum jure alteri procurare
 modo admissis, legitimis Francie invidiam redderetur. De his

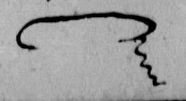
Baudia

baudia sororem Philippus Rex, Filiam Henrici incertissimum anno
 nis atque facis firmamentum ducerent, hinc conditionibus
 pag. sane atq. illibate servaret, magna lassa apud
 med fuit, sed Henricus ut nullum genus hilaritatis ac splen-
 doris pratermitteret, ipso tempore supraquam ludos eque preser-
 pedestres magnificos instruxit. Vxor Regem vehementer tra-
 ce, sibi ut parceret, acve hanc congrederetur, leni in amore,
 magnam periculum posse periculi, hominum etiam afferebat,
 aliquid mali sibi ea nocte, postea disse, impetrari videl potuit,
 quin sepe congressus, vnius haec adverso, sicut, per hypernam
 galea, aperturam, qua visionis gratia fieri solet, in hyperchiam
 alterius oculi ient, et paucos post dies e vivis excessit. Postquam
 Carolus in morte obiit, Ferdinandus in aeternitate est, et splen-
 didissimas, ac honoratissimas Augustas egerit, Caroli.
 et Maria Regina hinc egredunt, Tenebram orationem, Modu-
 cimus Cardinalis Tendentibus pro Carolo, pro Maria prout
 Franciscus Episcopus Limperdientis occidit. Per idem
 tempus, Henricus Dobo qui in Vva. auctoritate detinebat,
 elabitur, quippe omnia secreta Aris obrat, de nocte furtim,
 a muro delapsus, per equos ad conventum diem dispoit
 evasit, quod tamen fieri non potuisset, nisi Polonus profectus,
 agoni ad beneficium conceperet, qua etiam post dilectum manit,
 dia asperata est, tandem dimissa, verum pisejurando promittente
 Mantis, ut quoadcunque usq. veperaret se se Milites aut Gen-
 atum Francie in hanc arcam deditur a armatum receptionem,
 quod cum a Ferdinando intellectum est, graviter exardescens
 ejurare cum in Consilio coegit, sed hoc postea factum est.
 De ad Augustam baba ac pillitis longissimo, et de industria
 in qualorem composito venit calamitatum harum amplis-
 sificatione omnes implet, et erat sane homo ad fringendum
 cum Natura tum studio mirus artifex, forte tum negotiator,
 quam plurimos boves ex Maronata adducebant, quos
 hinc cum vobis omnibus non mediocri valoris excipit, et hinc
 beceret boves Joanni Francos Marchallo et primo dono
 dat Georgio Francoviteio Vice-Cancellario Hungarico
 hinc tamen proata, Magnam pondus argenti commenda-
 secreto sigillatim sua aegonia: y qua aegre qua perierat hinc
 scribant, aegre media, nec restant sylvarum, norant, et quia
 mureat

munera

munera placabant, tales et rantes, a Ferdinando imperator
 erant, quae neque si Transylvaniam tenuisset, datum superet.
 Levan et Sigles duas arcis, magnarum Ditionum, duo oppida
 Geones & Felkybánya in super on illa duo & triginta florentium
 numerata pecunia factum ergo illi capillier equalonguit, quoniam
 tuon nulli unquam virtus officium fidei industria in conformata
 ditione Joanne Petró mandium agitabat. Sed usque venerat ut nati-
 laon Vindemiam in tactam relinquerent, et est ibi ad Tokagum, no-
 bilissimi atque nobilitissimi. Vini ubereimus deditur, quod in
 Episcopionale, Regionis longipine Gregoriatoris, quoramus dicitur.
 here soleat de quo sibi profecti quatuor impatore a seve-
 ra nre, Joanne Petró ergo Georgium Belak in societate man-
 cessit, a Transilvania Nemethy castrum Serentis in Tokag pro-
 dentis, quod pugna ad castra porro negligenter curans, hinc sed
 multam addeon pro more, iniquitate de se nihil timere, tan-
 quam per ludum bellum gerere. Vili, octo, Transilvianus Nemethy
 cognovit lectissimos milites equites atque pedites, quorum plerumque
 equis insidere jubet apponit, ac simul cum bene solis hostes qui
 omnes adhuc ab abant, repente invadit alios caedere alios ca-
 ptere, omnes fere et germani et Hungari fugere, paucos qui
 Episcopos considerere poterant propugnare, demique Machonay
 quoque Sorey abducebat, ac ipsam Joannem Petró captum
 in auxiliare Comitatus Duce Sigismundo Lemay fortis
 destinavit et Joannem Petró ducem in tergo libera per, sed
 neque Machonay, hyperacora militum propter eorum molem ab-
 ducere potuerant. In Tabella Condione gallica septimana
 bellis, curi afflicta, et presentem quod omnes Joannem Imperium
 egregerent, et esset state qua regeret, quam regi deberet esse
 atq. in et ad novis, a conium ad celit. Sed et adversa dale-
 tudo, accedebat, unde etiam fama mori excitata Melchior
 Balassa ad Duce Episcopum germania in eorum, quadringentorum
 Genadonsum et Ablonsum litteras dat, eorum Ferdinandum pro
 bello conscripserat, sed finito bello seao venerant, monebat,
 ut ad se venire statim festinarent, si Transylvaniam Ferdinandum
 recuperaturum, si auxilio esse velint more Regina, magna
 occasionem promittebat, sed vana, fama atq. hominibus
 quoque disturbavit, ac idem litteras Balassa, ad. ceptis in
 oppidorum Regis Polonia, Hecum miserunt, ergo Regia per
 fratrem

Fabem huius mandum Augustum pacem cum Ferdinando sepe.
 se, desideravit tanto clentio ut nullus omnino proser Venetia.
 instatum huiusmodi seires. Sigismundus item pro amon Transil-
 vatorum contentum cum Ferdinando ageret, quod ipsam adly.
 ma mo fuit impetratum, et quo antea atq. favorem era-
 morem erga Joannem solent demonstravit. Namque non admi-
 si modo, sed etiam hortatus est, pacem cum germanis ut face-
 ret, et in super indulget filiam Ferdinandi, aut quam vellet du-
 are, ad quodque, ut arberet, pro se ardorem Liberosum causa
 monuit. Hoc unum tamen mitione comitteret, ut oppidum
 Villam vel aut Teron terrum omni digiti, et sua ditione di-
 mioneret. Joannem tamen hoc in legatione Mithac, filii fidei
 constantia us, atque eruditione Vir paravit. Fama erat in di-
 hmanis alitudo quaedam et securitas ingens, ut neque dubitaret
 neque metueret, pro pag his omnibus conditionibus convenerat, alia
 am que per Castellum et Thomam Badadum ante fuerat promissa
 Ferdinandum Regem Joanni daret, cum dote parata, Comitatu ab-
 Vivas Joannem dederet, propterea, quod Castoria Negopolis, super.
 in Hungaria, in illo esset, indignum enim esset, quae in reliqua
 ditione on arg esset, ejusdem prore provinciam ad alios possideri.
 Beseq et Vgodia Comitatus inter duo Imperia tributum ceophy
 ut in que penderet, dimidia tamen Angulis Markatynum
 et in sum Maroniam Hungariae Inferiora atque Trans-
 ylvoniam Joannem suis civibus, his legibus libere absolute, ac
 ppermetur, et Regia propter auctoritate possideret, titulo saltem
 Regio abstineret, et quemcumque mallet eligeret, tanta ergo eius
 potitudo, et fructu de fideo tearebas, ut Episcopus digaly, The-
 das oradmetra et quos in huius erat neq. garia procurator.
 Spoda sibi Munfaryum et Austria cum Maroniam pro Sabia.
 none, qua Cracovia proavo inerdallo distat, designator, quae in gravi
 morbo decubebat, verum levo ut egra periculum mori se ante-
 serum. Vindemiam Ferdinandum Endendum statuit et Melchior
 Balassam suam Curatorem filii comitum voluit, cum eorum
 et Polonia Balassa facinus detegitur. Nam dablonsis, et gerada-
 sily in civitatibus sepius sily, quae ad Poloniam in migrator ad
 cum Sabuifera Balassa venatorum, atque ipsa, litteras prope-
 ro regio Polonia, ostenderunt, ille vero ad Regem Polonia, tem-
 lerat

larat. Tandem Stanislaus. Wyszowsky cum Allenis. confirmat
tamis et synodis omnium regionum conclusionem ad Regimur
dum ablegat, ut simul atque severitatem Murkakinum ipsa se
conferret. Johanni vero administrationem seipsum perimit.
teret, quatuor post dies ingruente morbo, proter omnium
tamem expectationem evixit. Pomisofsky celebris
maioribus qui cum eo inire se vocet nulli, ac primo
reque concordes a quo tractatus pacis et conditiones prima in cogno
scantur, gratias super his discrepatis ora est, ac videbat Regia
auctoritate. Filij atque Regis in diebus, in super futurorum
specie ad emendationem fuisse. Itaque alio ostendebat, quatenus
suis auctoritate egerat, arg. auctoria hlyma omi. Sed magis osten
er florem adolescentia, et magna illi in otij de somno. Alii
ad conditiones materiam amplius adieciendum agebatur, et tunc
bi in Comitatu Episcoporum, aut Civitate Caspiana Imperii recondita
pretendunt, et ea conditione pacem terminandum, in idem et
bilio Consilio Legatio amplius ad Ferdinandum. Materiam autem illi
dael Gabry. et Christophorus Hagymaffi decessant, ut ad
pionandum unam magnam auctoritatem hunc pro incedo
pacis negotio egrediret, quo medio a precipitate negotia
evadent, et pro Regia auctoritate ad utrumque auctoritate
capitulum, quod maxima in obsequio de perpetuum
momentum intercederet pacemque et amicitiam. Vbi confu
siones. Habellu primo geogra hyspanum, Regi Poloniae et Roma fer
gira secunda agone nata est. Nam primus forquid Joannem
oni Regi Hungariae sed a patre nihil proter oritua, a Matre vero
morem consuetudinem, naturam accepit. Post triennium post
quam dixerat Joannes mortuus est, proter alij cum Regem ad
loro tenentime se conjungit choraj ac saluberrimij bonij sui de
licij mirum in modum se oblectabat, ut non crederetur, cum pro
cunqve aulicorum Familiam choraj duces, Vno glaciis
quo estate ac hyme quorum frigidius esse potuit utebatur,
interiora corumpit, et nondum agens omnino Romam forecepit,
sive magorum et multorum malorum ansem patuit. De omni
lian educatione Institutione sibi hominem a patre, atque
ab omnibus bonis Personibus degenerem relinquit.

Liber.

LIBER DE CIMUS.

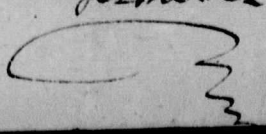
80
Eodem fere tempore Orator, et Joannes et Regis.
Lonia Viennam adveccant, licet erat Patres, et stochi
Episcopus Graecorum obscurus aucte Civitatem ad lumen
natum ingressus proterea, quod Bauma, tempore gla
cicy pontem Danubij disjecerat, et navigio inter glacies conde
rata, depre hancere exierat, etiam, qui a a via ocaverant
Caesarem Caesar non minus ad inveniendum eum impet. quon
hospitium venit. Etiam Caranthij, hinc idem ille fecerat, quon
dita haec causa quon ille ab omni consilio suo die separabat,
ad eum miserat. Cum vero in Bosnia venit, statim serbi
quonundam Herbersteinum, et Franciscum, Tongst salutae.
Postea primo in Legatorum congressu salutae fuit a nomine
Joannis Electi Regis Hungariae, Palatinae Croatiae, Slavoniae,
mij, ut de Majestate Regia Legati omnino nihil de mitterent,
ad quod Ferdinandy se quider cum nullo alio Rege Hunga
riae tractatum fuisse, inquit: attamen spe concordiae pa
cipienda, se meli hys accedim, causa passurum esse. Apud
di ordo constitutus est talis: ut Polonus, et Proposita et despon
sa, alio cinque offerat, tum ut re audires, quod vellent, Caes
tum ut Pacificatorum auctoritatem a nomine Regia adderet.
Impionij quod a Polono scriptum est oblatum conditione, offer
debat, a Legati Joannem esse ferant non longa verborum
ratione conscripta, sed breviter atque comprehendissime
contracta matrimonium quod diu ante in dactum fuit, ad pira
ut deducetur ut certinij hanc ibi Ferdinandi Regnum
Joannem hanc et veniret, ut Danubij utique Imperium
disponerent, Caesar non esse eam conditione, respondit, de
quibus agi possent, verum alij proponereat, quon a prioribus
illi negarent se aliud habere mandatum, tum Caesar eadem
iterum replicavit, illi tandem ut auncian cum litteris ad
anem licet mittee petunt, quod et concepit Caesar, et
hilo a primis mutata, conditione reportavit legato ergo hinc
verbo

verba hys altere amibz conscripta, nullum finem obtinuit
 atque Legati ipsi domum revertuntur. Polonus se se egeat
 vir, quod resque ipse pique Poloniae legationis condidit
 aut orientem Poloniae ante prospectum habuissent nisi qua
 sum a Legati accepisset, at Caesar non ocula indignatione
 pro se ferebat, etiam crediderat, ex conditione apud Tulum
 quoque valituray, quae mater vivere pepigerat. Ceterum hoc
 anno bellum in Hungaria gestum est, nullum mater popu
 latione et praedae ac in caritione mutay, quae ex Italia quae
 in disciplina conuere, in ipsi quoque induci utriusque
 oratione tamen nostro davoro patrabant. Sed in Africa quae
 le fuerit, et quae in finem quae sique causas habuerit, cum sume
 monabile, et oratione indine, et mutatione fortunarum nece
 est memorare. Postquam enim a bello sequentio pagiter
 Reges Gallum & Hispanorum conuicta est, bella quidem ap
 taverant, sed mare in festum erat, non modo Hispania, ver
 etiam quaeunque ab Africa in Italia verby, in dem Syria
 aum Romanum etque adriaticam procedunt, terra namque ex
 oar, inuicem ad orientem amonia, ut nullum a sique tutum nave
 et Cape Turica partem affricana, partem Europeam, partem
 am Africa delingereat. Nam Ammoniorum egepriebar
 portus Italia praedabant de cepione, etiam aliquando popu
 laudi caute faciebant, quae de Philippum egepriebar, ut ex
 peditionem in affricam aduersus Dogustum Theutoniae nunc
 Fijoly dicta Regem molioey. Anno autem superiori coepit
 har oratione audia ari et passari omnia, quae ad egepriebar
 ac comodata viderentur, quibus in veltz, a. staten, aum
 monum & Beuma tempus egepriebar, ac oratione am
 aonum. Itaque tempore apud nauigandi, Melitam difficile
 egepriebar Neapoli et alij omi, Italiae quatum omnia dromo
 nave quaror & quingraginta dostrata, meoacia duo de
 tringita, galeonq, duodecim, minores tres, et viginti erant,
 milite, vero Itali, Hispani, germani & galti voluntarian
 militiam sequentes numero quaror, et decem millia. Sicilia
 Do. Reg Joanne de lenda, Dux Medina, coeli curatorem
 decem belliarum hononon agebat, hunc unum Philippum
 bello atque honore oei magisuit, in dyto ergo cum Joanne
 De Valera

De Valera Equitum Melitensium oratione Consultando, ac milite
 te respiciendo curandoque et supplementum in locum agrorum
 Mesfram aduecedo, dies aliquot transegit, ita Tasse omnia
 eta, et edij domi quoque pro pfecto tempore mandati soluit
 ac circa idem Februarij ad Insulam Ferbum, quae vocantur agri
 cum, quae parte dulcium aquarum fontey, aarigantibus, agrari
 onem praebent, appellant, & eo loco duas onecarias, inuicem
 bellum & Tuacim: Carraxan Insulam vocant, & conpriebar,
 solueado portu ad Anthonon Parite, quatum altera Alegan
 drini merabz altera Insulcioy era onusta, quae amba, homi
 nibz modo dilayoti, integra capiuntur, sed non procul, ad
 millium quingre distantia ad Porton, qui ad Insulam inco
 reatem prodebat, duo dostrata apparebant, quatum
 egepriebarum, aut onemadatum, negotium de comi An
 dra Auriga, inuagit, non enim nave aronata, posse velti
 quere, quae Christianos a tergo in festare posseat, consulum
 videretur, verum illo aduersa valitudine laborante, esse
 tardius, quon necessitas egepriebar egecata, habuerit ho
 ste, tempus, ut inducere nave, et toronera Area in ter
 ra ita disponere potuerit, ut deinde omi totius egepriebar
 vimbz ac factura homionum atque Tempory capi debuerit.
 in festate vero diem aquatio bonibus edict, cui prode
 opus erat, nequid temere, sed ad tempus, et ex militari discipli
 na fieret, quibus ordinaty omionu Quaruon Schafiz Komul et
 semel quary aronatae militey egepriebar, et in statim con
 pny quoddam egepriebar conflauit. Post hoc generale et alij duabz
 milibz que eodem ordine in terra collocarij sed conuicti ge
 neraly egepriebar aca promissam a statonam composuit,
 voluit totius egepriebar in fronte duo subdicia in festate
 dem totidem ita ut singula singulij, et statonam omibz auxilium
 fore posseat, et aquatio ab omi hostili onultu secura esset, in
 primis pauci quidem Equitay Mauri ac Tuca se se ostenderunt, sed
 nos in ipso fere soly ortu tria signa Equitum quodringenti, cum
 plerique Pedribz Mauri atque Turci pro oratione parte selo
 petarij

petant in conspectum veniant. et cum velibus Amstranorum
 extra ordinem constituti; veliare proelium incipiunt, quo vero
 magis auerentur hostium multiplicabat, proelium magis incendebat
 namque praeter Equites tria millia circiter, Peditem Maurorum, et
 Turbarum erant, qui simul cum Equitibus quoad unum coram
 quoad aliud, quoad unum et alterum latus invadebant, et
 iterum spaci cum Equitibus celerrime recurrerebant, tanta quidem
 sedum pernicitate, ut per novem horas quibus et equatione de
 ferretur, et cum hostibus ne unumquodam arivum capere po-
 tuerunt, Deabus ante solis occasum horum in Classem omnes
 revertuntur, Turcatota nocte magnas custodiae ad Vittora es-
 gerunt, ne ad Classem Amstranorum auerant aliqui perveni-
 set, etenim duo omnino erant partes Insula, altera Diagodo
 velle adverte, altera in qua et Castellum Doagudo pariter,
 qua de causa hi magnas custodias agebant, ne possent res
 salis inter Insularum discordias esse, et Doagatum Insulam de-
 secudisse, etenim elabi non potuisset, neque in Teroa quod Ara-
 bibus se committere ausus non fuisset, tum quod portum oc-
 cupare potuisset, neque manum duas costatas, quoad
 Caratadon Stae suspensum digimus, et obtinuerent, praeter
 laj nulla alia, qua elabi potuissent habebatur, Quare manum
 Doagud Bizantium cum Ululorali pro auxilio misit, qua
 si equata aut capta fuisset, et gemmas praecipuas et aurum
 et argenti magnam vim, quae Sulmana mo et purpuratis ferba-
 tur lucrari potuissent, et Clasis Turca deavis in apprenas
 advenisset, profecta Classe duos post dies, ad eundem locum
 eto costata quae milium aerum necessarium causa non
 solvere non potuerant, appellunt; et Equita quod Clasis
 equatione facta solvitur, ipsi quoque vata omnia implere
 statuerunt. Quod quidem etiam sine damno preceperunt, egregie
 = que proelium cum Mauri concursationibus intrerunt, po-
 tuissentque usque ad unum salvari, nisi lente nave con-
 secudissent. Nam Amstran etiam humanitatis officium
 invicem deficiente, moram habebat, quod Mauri conspi-
 cas et paucitatem quoque despectare, statim con-
 festim Equites, et Pedites imperum faciunt, ergo in
 Teroa sez

Teroa ceperit sunt ad centum et quingvagina par-
 tim Capti sunt partim capti, omnesque Clasis centum et
 vigin millibus Tripoli dirabatur, ad Insulam Areagfan ac
 Terilen, nisi quod aqua dulcis effugit, vasa ceperit po-
 terant, verum molles ac nocivas in Continenti vers,
 in viginti milliarum spatio Mauri, quos Maandq vo-
 cant, considerabant, qui explorata classe confestim in Col-
 loquium venerunt, berulee utroque Diagodum cum Centi-
 geontis Turcis, et galenique et Arabibus in Insula fuisse,
 post quoniam autem diem Cedog Melitensium, cum Teroa
 legeret, Amstran Equitatum Turcicam, quae duo profugiace-
 deare, atque mirantes, cur duas illas costatas, ad Carata
 negligenter, retulerunt esse Doagudum et Uludalium una
 illarum costatarum Constantiopolim pro Evocando
 Classe profectum. Et per quindecim dies continuo, quibus
 fuerunt, contraxit, vato, egerit sunt. Quae tamen radio
 navigandi quoniam aqua cum et aerum necessarium, plerum-
 que defecit mergebantur, et infirmabant, navis etiam me-
 rana, quae vocabatur imperialis in Teroa elisa, naufragium
 talis tamen militibus ac hominibus aronameatijer-
 fere rebus omnibus fecit, consultatum ergo est, an adue-
 spectare eis ventura prosperum, quo insidendo, prior de-
 liberatione Teroa videri cunctis Tholien dicam, peterent, an
 quia multis difficultatibus laborarent, in Amstran tatem
 seucerentur: an vero Hegoniam hinc Terbum Insulam
 secerent. Dissidentibus Consiliis, tum de Teroa videri
 nihil potuit at in sequenti die congregatis in Consilio
 um sola vult de ventum oraci sine secundum, Tripoli peti,
 Simoniuz Hegoniam. Sed ventis a Teroa videri velut aar-
 tibuz Equium seaverunt. Joannes de Arda, Jug. vniuers.
 la Clasis cum lecto illius Insula, hanc de, sed tamen
 le perfecit, ut ad Terbum proficere videri, cum Arabibus
 pontem

Handwritten signature or mark at the bottom right of the page.

Pontem in Contineate ac Turcia insula on dirarent, cu
dion, ibi Ripeadium, & miy obidey ad se attulissent, kb
datum. Clasi ergo, secunda Martij Insulam attig
et subito speculatores, qui ad descensionem com modiora
loca inspicere nist. Nam eg Captivus Turcia mitch
gebatur ad spatium duum millium a Casello Sacellan
Turciam et ibidem vnde cum putey aqua dulcis esse.
Dem quoque Amstron Capivi, et peniti locorum seden
speculatores, quos generalis ad regno proceden hi mifer
quom quon aqua aone fer valde bona confionerunt.
Ego loco ad descensionem et aciey componenda occu
spato, si sps mility egrom, et cum egrederey, statim in
acien corie, ut aatea fecerat, verum majori temporij par
te, in deponendi militibz & Tormenty Oncey, ac oebz
necapariy confionsta, ad locum castrorum seq millium spa
tio distansem eo die peruevix non poterat. Itacut eodem
in loco ea nocte castra habere et aciey instituer, ear
in vna Melitensey mility, cum fecerantur quatuor
vegilly gallorum duobz, in altera pediraty omni Italia
nominiy, in Tertia omney Hispania locati, hinc composity
a acibz, loca castrorum singuly de signorataz, et cu totid
disposita, om nibz eg militari arte, acbz peracty, ad mo
stem duo mauri nunci ab Xechte affuere cepebant. Xe
deon a his subditij receptum, idque se eorum beneficio hi
buere et viasim velle. Regem Hispaniarum agnoscere,
perere ad circo generalem egeratum in navey imponere
et ad Castellum apelleret, ubi emendatum secum recep
faciarum copiam habere, ac de professione in Tripoli
haurari coram pover, nisi enim egeratum veducat,
Mauray omney in arony epe, et veven, ne daenam, aut
periculum faciunt. In sps generali, eos lucem expecta
re, et mane facto eg Consilio searentia lata laboe
sponso dionist, quod si veven adversissimi non fuisset, ih
cum se fuisse Tripolium, aunc repellentibz, ventis, atq, fortu
na pacatum et amicum, et eum videlicet Regem in sps
Annum

83
Annum vestitus et in Zerbam venisse, quod ipsum olim the
phonus, de Cultura profectus solotta promissus, volu
isse ergo, in fine expeditionis insubere, tamen occasio
nem ita oblatam negligere noluisse. Livamobren si jam
Regnum occupasset, ut quidem auariciis seducturam
se mility in navey si minus aquam comportare vider, et car
ona emerit, et dum hac d'fuit egredirent. Xechte cur
Insularij sacramentum in fidem Regij Hispaniarum de
staret, se aquationis causa, ad putey castra promotus
tum, postq, etiam egeratum in terra esset, hoc se certo
constiterit, se quoque mility in proteram in mare vultu
dionij auariciy ad colligenda vasa, signo dato exoia
tum moturum. It vero generalis cum egra ordinariy
militibz ad perlustrandum locum castrorum pmittit.
cui obviam quatuor Mauri nunci facti, ad generalem ve
nientes comitari ad eum curavit, auariciis, fidei sibi
ad explorandum venire, et ad circo, ne antequam in castra
prevevirey, eos dimitteret, perlustraty castris ad putey, vena
suar frum esse non incommodum, porcos a lundibz, et arena
uno tamen egerato sepleto esse, verum in sps instrumetis
hominibus, posse ante adventum egeraty repurgari. Dico
Maurorum alter erat Messuar Dug Copiarum Xechteonipus,
ut Xechtem egerat, voluisse ergo in sps ad generalem ve
nire, et officii causa cum viderat, nisi architum eper a diu,
cum quibz ipse diversy consilij ac voluntatibz, dixerat,
sed cum in castris, confidisset, venturum ad colloquium. Hi
inspirationem vehementer postulans verentis e onum tamen
eg huj veniti perquisit, nec multo post castris appropin
quatum est, et consueviam Timpanorum Barbarorum, duo
bz millibz passuum distans egaudirebat: cum duo nunci
hi item veniant, et ceferunt, nomine Xechte, totam insu
tam gratulari, advenit generalis, et se velle in colloqui
cum soly quatuor Equitibz, medium inter duos egerat sps
cum venire, ut dem et generalis faceret orare, se pri
den propius fore venturum, sed suoy voluntarij h'p' fa
cubata

ultatem sibi non amplius permittere. Equibus cum fore
salij facile conficeret, Xechen male animatum, et nihil
eo amicum egre tractatum esse, acinij auarici respondit
quando quidem Mauri, nequaquam permitterent, ut ipse
ad se veniret, non esse opus, ut extra sua castra progres-
sionem curam, atque laborem susciperet, se enim pro ma-
teati, castrorum quidem loca cum militibus occupasse,
crasina vero die venturum usque ad domum suam.
Ergo miles in ordinem redigitur et acies Melitensium
germanorum et gallozum, in qua erant duo milia pe-
ditum, medium locum obtinuit acies hispanorum trium
millium, et quingentorum degecum latij: Italicum tri-
millium sinistrum ad partem Maritimam, huius aciei
cohortem unam terciorum hispanorum, extra ordina-
cium adiungit quadringenti passibus ab acie distantes,
ita ut in frontem procedere exercitum videret: nam latij
sinistrum tam aciei quam castrorum more latij defende-
bat, dextra aciei, ad latij, dextram, mora palmarum arborum
alteram cohortem hispanorum totidem milium disponunt.
Ita acies per se integre consistebat, et qui hostium velitatione
vel egredere, in promptu erant hoc ordine, neque ab
castris proculer hostem proprium modicum spatium proceper-
ant, duabus de causis, ut iureiurandi maior comodi-
tas preceperat, atque hospitia invicem disponerent, tum
vero quia miles in nocte atque tota die in omnia labora-
re ordinibus defectis, qua se hostibus magnam occasio-
nem in suum protulerat preces acies turbaret. Mauri milia
hac tenus hostile ostenderant, quia acies crebris ordinibus
et militibus instructis, cernebat, sed in ipsa castro-
meratione ad diversa onera dispersos adori credider-
ant, itaque cum ad manus venissent, confectos hostes in-
venerunt, atque minimum velitari proelio certatum, deinde
modo in unum latij: Italicum trium millium, modo in alter-
cum modo in frontem modo in terga pugnae, in fugam con-
versis: iterum cum magno clamore et impetu redire, ut tandem es-

iam promoti

iam promoti aliqua autem per acies terga dare, et quan-
quam eorum prodesse pertraheret cum equis certasset, nar-
le mulctari de fugere coacti sunt, sed ad proelium amplius
non revertentur. Sed tamen ut tutiores ab insolentibus
eorum manerent, Maondas generalis antonio co-
miti. Architecto castra ex usu militari ac vallo communi-
vixi, per hoc biduum quod datum est quare Mauri vege-
la alba in quibus manibus portantes, Euesim accede-
bant; ac litteras alligatas relinquebant, quibus pacem por-
tebant, et promittebant se infidelitatem et subjectionem
regis hispaniarum daturus tributum quoque annuum per-
suros, generalis ei nullum obponendum dabat, cum decre-
verat eos antonio ad deditorem cogere; cum ergo instructi
acibus venis se exercitum proficisci cererent, congreg-
gati orandum, et ideo lingua Italica, periculum mittunt,
qui nomen Xache et omnium insularum nomina ce-
teret ad generalem, ne ultra procederet, non enim se
velle pugnare, sed deditorem facere cum personis, rebus,
suis, et quoad formula deditorem conficeret, iam statim
se duos obides daturus, et castellum tradituros, quade-
se eodem in loco consultatum atque deliberatum est, quod
tao in voluntariam ac spontaneam subjectionem acciperet,
quam coactionem, atque ipsam insulam dastacei. Duo respon-
so accepto duos obides, quos nominatim generalis, tam-
quam priores, coarctis, miserunt, et missis qui acciper-
rent castellum quoque tradiderunt. Generalis cum eger-
cit ad capellum proficere, necessarium iudicavit novissimas
mitiones erigere, qua veclus castellum emgerent, et offi-
dium continuo ibi tenere: tam quod ipse totius insulae
commodissimus esset: tum vero quod insula in perpetuo
officio contineretur, et dyatagorum ibi erat receptacu-
lum, arceorum, atque in afflicta trajectu esset oportunitas,
quacum rerum causa, et missa romam ad bellum con-
diderant, materia etiam in promptu erat, videlicet pal-
ma Olive terra et si diurus perseverare possent, statim
erant in Hyemea regionem ad castram, qua prope-

quis sumus

quis primus est, ad continentem trajectus, munitiones preduces
re, ut portum securum cederent, et insula a continente
deserere retur. Cogit munitione designanda, Antonio Comi-
te Architecto, et certis quibusdam Ducibus, de mandatis, Ducibus
ac Militibus Angulis, singula munitionum partes di-
stribuantur, qui terra alevitate et ventatione laborabant
ut opus validum, et ad defendendum sufficiens, brevi equi-
geret, plerisque autem ob astum et laborem infirmitate,
hospitale et Domunculi quibusdam proximis constitutum, et
in quo infirmi pro copia secum diligenter curabantur.
Ipse vero generalis cum Mauri tractare eos in sacramen-
tum accipere in Castello primis aere res demoliri, et agger-
es ad muros facere, ac majoribus Tormentis, et aggeratione
et arte consistere, ac necessaria importare, quocumque,
sive ad Victum, sive ad propugnandum usui essent futurae,
solicite curare. Dum hac sunt, Magister Equitum Me-
litensem, explorationem habens Vizantino Castellum Turcicum
sua instructione, ad solvendum modo cogitare, generalen
monet, ut non solum expeditioni, sed etiam Melitae et
Italicae omni ora ne quibus subitus et inopinatus casus emer-
geret, cogitationem acciperet. Quare dimisso studio ac
alevitate omnia curare Nechem unicum Insulari ad sta-
crasneationem fidelitatis, damno dato illi vigilio, et vicij
in recepto Inaguti ac confirmati conditionibus coegit.
Supra et hanc partem nauticam, pecuniam, et in plerisque
adducit, et eodem tempore publice edicit, ut milites naves con-
suecant, et quam citissime se egrediantur ut sine mora por-
tari possint, cum signum datum fuerit, praedictum in super
quantum satis mirabar, imponit. Jam etiam Mo. deq. Nea-
politano signis carat. Talem breviter mandanda in illo
man, et petere, ut Turicem, itaq, quo Tribu, mandis pro-
spicere possit, quam primam remitteret, sed tamen nullam
tam vis magna adhibita diligentia, et quamvis sat tem-
poris habuissent milites confederant, praeter Italos, et par-
tem Hispanam

85
-tem Hispanorum, quod erat septimo die Maij, reliqui-
-omnes ad decimum diem concedere statuerant, cum =
- paullo ante occasum solis Celos a Magistro Meliten-
-si missa cum litteris affuit, quibus significabat, eodem die
-Classem Turcicam a sacro Sinoni, vicinam Melitae, Insula
-Solimae, ac Siciliam Regem excepta Navicula, gubernato =
-re numerum navium et decem Imoiam statum, dili-
-genter et exacte explorasse, quod trans fuga cetero retulit =
-set generali nihil curante faciendum satij geoma =
-morum Legato ut milites ad litas celeritate perduceret.
-Alvaro de Saude, ut curam haberet omnium conducendi
-mandat, et quae ad praedictum Castellum forent necessaria,
-cuncta diligenter disponit, atq, omnibus mandata dar,
-in se in opinata simulatq, se melioris animi praedicta,
-tam Duabus, quam Militibus, videre erat alteroq, Taber-
-nacula detrahere, vasa colligere, alij portare, alij cura-
-re, et in rase in ipsum mare, praeterea tenui, ut Solimam
-aliquam, vel colorem arripere, et ad naves pervenire
-possent. Duce vero in rase consultare, ac unam videlicet
-in tam precipiti se consultum, ut statim solvere, et ad
-ortum lucis recedatq, magis, de his in alium evaderet,
-sic enim etiam si Classis hostilis eos persequeretur, extra omne
-periculum fore, et tamen si hostis nondum compageset, ad lucem
-posse se redire, reliquos milites ad occidendum navibus
-crepantibus ut statim propius caris, et commissum. Invenit
-non egrediantur, ut erat conclusum, quod ventum contrarium
-habuissent, et credidissent cito casurum, ne semiges. km.
-perstatem conflictati in opere, si udi essent, despicerent, reliquum
-omne tempus in mandatis sine quiete consumptum est, ac
-post vellurem inpedi, ipse et cum eo Alvaro de Saude,
-et ultra unam horam primanacrum Inoiam, Inoiamq,
-tona expectante, cum non compareret, uti convenisset, ad

Turicem

Triremem concessit quos firmavit ut procul prospiceret
et clamore, et nutu, ut reverterentur, et festina res signi-
ficare coepit, liquidem Cassij Turcia jam conspiciebatur
in ipso omnino crepusculi Tempore, Dialij enim Superio-
ri die, quindecim milium spatio a Christiana Castellum
stans Mustafa profectum Melanensem, et Vletraliem
Aspidum trans fugam perennisque epi, in una coloa
ad speculandum miserat, et omnia explorata ostulerat,
decreverantque simul cum exorta hostes adonni, fore
eji noctis custodiae Scipio auri agitabat, quae tam propin-
qua fuerant, ut cum Scipio ipse hostem videret, ab Umbr-
is quoque conspiceretur, et eodem tempore fugae man-
daret, tanta perturbatione, ut pleraque nave, etiam
ob fugam capiendam ignorationem perierint, et pleraque
in salum elisa sunt, ex quibus homines in mare se demittun-
tes vicinam quisque terram capiebant, Credentes apud
Magistros in societatem ad religionem super asumptos esse
viri, sed naturali inimicitia, et avaritia omnem huma-
nitatem atque officium exceperant, ut alteri capti, alteri
trucidati fuerint, et haec cum expediret, Militibus
per ora in Mantimam excurserunt, qui narando evas-
sione decolligit, generalis vero vesperis eis iussit dare, ac
partim liberalitate generalis, partim amicorum refe-
chi sunt, non tamen ita ut timorem deponere potuissent,
nam ii quoque qui in terra erant, uno momento terrae
et tam incredibili dei spectaculum intuerent, non modo
in timorem, sed quandam superiorem altissimam valit im-
mergebant, Haec dum audirent, inter aciem
hostium se cum sua Triemi effugere non posse erat omni-
grari et vetus, impetis sponte in aereas, et non ille
passibus a Castello et Scapda, in terram venit, quem offi-
ciales ac Milites conspicati Triemem vacuam sequentes,
oculique eunt. Eodem mare non aere et decem Triemem
capta

86
capta, septemque Canalem tenuerant ad Castellum
appulerunt, reliqua Triemi Maldonati, Triemem Mel-
itensem Duas singulari fortitudine, in tutum evaseras,
Trocar, se enim posse per Canalem ad Castellum navigare
adigere haderat, Solis inquit, Triemem etiam in uoce,
a missa nave, ac simul vela expandit, se non misere
iussit et ad occasum convergit, Diu prohibeant, inquit,
ut unam onlo tempore hac navi potestate hostiam sub-
iciatur, aut certe si nece sit, vendam immenso pretio,
ad eternam meae memoriam, nonnulli navigandi sumam
Melitensem peririam, pro comperto habentes, Maldonatem
se autem, omnes in Christianitatem salva se receperunt, ge-
neralis ut audit horrendum spectaculum iuber ad propin-
quas hostes Triemem Columbianam unam emitti, illa au-
tem simul atque displota est, frustrata discrupta, decem
virov necavit, inter quos cum ipse quoque affuisset, et
bege familiaribus tacti et amicis essent, immanis per-
niculo evasit. De profectibus ergo quatuor, non tem-
pore et accipitate protuit prospexit, et Tabernacu-
lum quoddam ingressus cum Doome Lucia se omnia
Colore profecturum et dispensa Triemem, quae evaseras
collecturum affirmavit, duas suas quae cum una Meli-
ta, altera Mesina semanisset armaturum, haec am-
man Patricium informatum de Receptu cladi, et duas
tresque, ab eo periturum, videre sibi ac consilere, ipse quo-
que idem facere, quavis persona sua in Italia magis
hic vero jam parum aut nihil proficerent, et hanc
vogatus sumam multis verbis deprecuit, cum de ea.
Ritus belli, cum de necessaria protectione discipienda:
Nonne inquit in ista belli fine, fortuna subiectum est o
Generalis quam in vitam tenere non possis, non
deces Virum fortem. De duces atque Imperatorem mul-
to minus

to omnibus rebus adversis frangi, quod si prospicerem,
aut pericula magis, aut hostem tibi timorem inflex
esse, multa haberem, quae dicerem, et exponerem, utrum
hic magis periculosus hic, et expectare domos infil:
tus hostium hic omnesque humanarum calamita:
laenitates, aut vero per medios hostes intrepido ani:
mo in Christianorum Terram penetrare: exponerem,
quod honor Mis quid genuit, quid dignitas, quid
officium et Provincia et Terrae fides et administrat:
ionem tradita flagitarent: Denique hortarer Te, at:
que omnibus viribus impellerem, sed et hoc aemo
Te nover melius, nemo Te fortunam praesentem, pudor for:
tasque Te afficit, quod nuper Imperator multarum
Gastium, multarum gentium, multarum Romanum,
nunc neque unius naviculae potestatem, neque
sui ipsius habeas, nisi quam vel fortuna propitia,
vel hostis ignorantia concesserit, at hoc condole:
= dum est excusandum certe non est propterea,
quod iam inde ab initio tanto consilio, tanta
prudenter instituit, atque parati, deinde gessit,
ut nihil ad sumendum Imperatoris officium addide:
= buerit. Haec qui expertus in morte non est Impera:
= tor, est nullus, et si alios omnes omnia statum Im:
= peratores, praeterea mus: Fortis illi Olympi filius, Vi:
= ctor Terrarum Orbis, vidit tamen Brasacis viros,
vidit fugatas, prostratos se quoque a fortuna victum
et vidit et sentit Tu ergo scelere conscende propu:
gnandum, et iube qui Te comiteor, ego mihi hoc castel:
= prosequendum prosequi, jam nunc ulro suscipio,
quod et Ducem Magna, auctoritate, ut si omnia amir:
= simus, ne quid committatur indecore, quod vel nomen
vel famam

vel famam tantae Regis nostraeque macularer
sequitur, et quod fortissimorum militum, qui sine volu:
= tate sine stridendi me secuti sunt, deperire volo, super
sunt multa Trimes, evoca Hadriam Mendocam cum Clas:
= se Hispaniensis, eritere, quod facere possis, ut hosti:
= bus brevem libertatem concedas, tibi vero semper quam
gloriam sequere. Consilium generali placuit, et Thra:
co, quem secum una proficisci statuerat, multum ratio:
= nibus ac precibus adductis, libertatem electionem per:
= mittit. Deinde praesentis tempore, cum Joanne Auria,
et pleoribus praecipuis cum solis diorem velocibus mani:
se comisit, sed timore quodam ne ab hoste, quovis modo
conspicerent, vel sentirent, corpe in antelucem se verte:
re et iterum ad vesperam eadem hora, qua ante nave:
solvent, et sine periculo Melitam perveniunt, eadem
hora Magnus magister celorem ad Thraciam misit, et
certior facit Joannem certa super Trimes, Melitensibus
eadem die in Siciliam transiisse, et se ad Regem Hispan:
marum primariam ex pedire, ut Joannem Mendocam
Zam, cum Classe Hispaniensis accersat. Mandaturam,
etiam pro Regem qui auxilia sollicitaret, qua se magna
omnibus execrationem incedebat, quia intelligebat quia
facile sine cui protuleret, vel a medicorum numero Trimes:
um, si hostis in Classe, qua vacua erat, ab hominibus
velicis, militem revocaret, quod omnino illi faciendu:
dum fuisset, ut et illi a Castrensibus, qui ad Loringue
Millia virorum constabant, profligari proferret, et si
mil Trimes quoque infirmos, cederet, simul atque
Pro Rex discepit, Thraciam omnia, qua ad defendenda
ac prosequendum conducere videbant, magna solli:
tudine die

tudine die nocteque curavit. et inter alia egregia opera
vallum unum circa arcem cuiusmodi mille recentiori
militum attribuit, huius etiam viciniam vallum addidit, quod
puteos quosdam circum modo circumdabat, et eorum usum
quoniam distigere propter confectiores. Itaque Theatralis
mura pro = Reg. cum Lavatoris Tricemibus et totidem onedat
ois plecom Tormentorum Arcorum, et omnium reseruo
necessariarum, quod erat legro proct itadem acceptum
die advenit, auxilia. Pedestrium et Equitum copiam
in quibus et Leche adeoat per continerem venire possit.
Thalig ad pueros quo loci Christiani primam defensionem
fecerant, castra in quibus duodecim habebatur turrimus
Milia fecit, et Collocis omnibus Africae ora auxilij
procurat arcem casta moit erat de pueris quidam Chi
rii sive profunda via, atque fossa intra factum. Teli quam
Thracum ante oppugnationem exire incepit, non
tam potuerat hosti qua vltis, quidem comoda tanquam
vallum morugnantibus vero valde in comoda, pro qua
certa tum est magni viribus et magna amborum lade.
Eodem quoque die vallum Christianorum utrumque oppu
gnatum est. Verum tamen in umbrae hosti. Exerant
pibes Thracum milites seipm se necedere, quia vallum
illud occidendum, quod puteos defendebat, et fossa, quano
digimus, simul hostibus cepit, ita aquatione iam perdi
ta ad vltimas magni custodij additum est verum.
Germanica quidem nationi dulces aquas se se operantur
occeperunt, nec magno labore aperuerunt, vena, ver
cum salis, parcius ergo aqua cepta mersa in sanna
distribuebatur, ut uno die brodo addentissima flari
te, ut spiritum tabifico, et si corpora resolveoent, non
tuncque supra seagginta fuerunt, Quamobrem Tricemibus
quasi in Tricemiam, qua in portum ingre, se salvaverunt,
priusquam

priusquam

priusquam aqua et pane nautico destruerent, per medi
am Staffen evadere statuerunt, qui in secunda Vigilia Be
ptuano se committente, in tutum antequam perventissent,
pervaserunt; quarum tamen una a Costerij, a qua tum profi
cisci coacta, in ipsa aquatione capta est, reliqui in Thraci
anitate sederunt, Turcij vero ex Africa Lufan in ppe.
tebar anona. Sed praesertim deinde in ministerio Regis Tur
taro, et promittente quantum usque ad exitum bellis ar
jores. Nam multa erant facta proelia, et Thracum pro
mona loca feriebant, tum etiam undique vallum
mi, quae abans, hunc etiam undique vallum
promissar se facturum, et aqua maxima dulces, et omni
lo desertionem, quam fuit proleorum amiferum, Thracum ac
arfito domine, hanc aqua pro abese profer, quantum h
preteret, ut quidem ipse pollicetur, diuidum omnium bono
rum donaturum offer, et a Rege Maximam se compen
decepturum. Invenit quoque Alemanum, qui Thracum con
ficere seiret, et conquisitis tabebus Thracum confectis
octodecim, quibus exhaebatur aqua ad bibendum com
moda, et pueroli, Thracum non poterat nascari, tanta quan
ta non miserat, et eodem die uno quacumque plurimum faceret,
quorundem et triginta Vasa Nautica adimplebas, ordinare ve
ro quorundem et viginti, non amplius, unditominum magno fuit
auxilio, namque singulorum dierum aqua purificata, ien
quinguaquinta vasa aqua salta proleorum in arce ex
vatorum ad centum et Costerna miscebant, inter se qua
multa potui, ut cunque tolerabilis, pro illa necessitate vi
debatur. Perim quod nulli unum mortuum defuit, id cum
charissimum fuit, nobili quidam fuit Lombardij, qui paris
omnium totum multorum millium dona esset, quod d
sacrum soli aquam ad salutem obfidione durante pro
buisset, una mensura aqua mixta, quod erat tantum, quan
tum uno potu

tum uno protio ex haunin proterat, lignis, Calomibus, vini-
tum dabatur, militibus duplum, tempore in caecula arden-
tissimo, et erat nocte laborandum, interdum in sole peruen-
tissimo in grandum, raris aqua salta coctus, alimentera omnia
salta, ut pote carnes pisces, caseus, ac legumina, quae eligari
modo poterant, non modo ergo in, sed etiam fame laborabant,
et tamen ore firmi auerent, ex edulis ocerum salvarum potius
fameam patiebant, multique quondam moriebant, et aliqui am-
bulando in seruan auebant, ac potu aqua sepiacbant, pleni-
que tamen extinguiebant, Ad hoc omnes Duce, et Praefecti
sacraoneis obstrinxit se se iustas portiones pro auxilio
militum accepissent, et tamen urgeantissima necessitati duci-
simum telum in fraudem homines adigebat, aliqui inter custo-
diaz, quae erant hinc atque arca, inter dividendum penetra-
bant, ac spongiam longo filo alligatam de seipente pro-
piciebant, et extractam ligebant, aliqui caput in merge-
bant, neque plagis neque vulneribus nisi se fatiaperi ab-
strahi poterant, quoniam non minus pro se estimabant,
interim proelia ad munitiones hostium magna, et saepe fa-
ciebant, sed iam iuteos et vallum ex ferius amiserant,
nam milites ab initio profugere, ad hostes coeuerant, desin-
de frequentiores, ut ex proelii ex vallo ex arca nulla au-
stodia se hinc profert, Deo ex vallo revocant, in arca erant,
Turca aurea, multas munitiones eregerant, nam tamen pro-
pinqum et ostensionem Turcis in speciem, quam essent propu-
gra cula arca, ex qua omnia munitionum ab egra et
mora, et arcam quoque in festam, die nocteque seddebant
Itaque in media arca, Vallum ad singula item propugnac-
cula singulum nocturnis tabantibus eregerant, sed iam et-
iam hostes cum lignis, et fossicij instrumentis succede-
bant, et propugnacula ex materia constructa distruere
bant, nec poterant vitare, tantumque erant in opem
bus egerant, ut vel curis per omnia quatuor propugnacula

la adferre
tam diu

ta adferre possint, Tiroes, quacum septem in por-
tibus manserant, in magnam beneficium manserant, quacum
latera oppugnandis, objecerant, et tabulati constraxerant,
ut tanquam ex arce depropugnarent, saepe ergo et terra et ma-
ri scapulis littoribus Celocij et ad genus minoribus, in viginti ad
oppugnandum sedebant, viginti, clamore et impetu, sed egerit
fortissime Milites, intati sunt, Tura in se multum illud pro-
fuit, quod catenam ex malis atque Antesij ferocij clausi
atque compagibus firmi man ad defendendum portum, ^{tabi} fecer-
ant, quoniam neque securibus, neque alij instrumentis perfringe-
re, quiverant, et mare, in magna ocerum impetu ad disman-
pendum in arca erant, quae cum ibi haberent, destrimebant,
et omnes trucidabant, pro ea ergo utriusque magni pro-
cibus certatum est, persuadentibus, ubi Turca, quod manibus
expugnatis, statim arce conserant, Et Turi in intellectum erat ab
Turco, ligna pro stenthorum uso omnia esse confectis,
pro pane cogendo si munitiones vasterent, sed dictis, pro-
peter, alioqui duobus omnia ligna stenthorum, Anterian
quacum altitudo erat efficcata iuber, clam lustrari, et refer-
tur quatuor palmarum aquam hypereffe, duorum salicet vel
trium diurnam portionem, iuber ergo, in quibus Duce, numerum om-
litum in pro edoce, et ex omnibus munitionibus, diurne pererit, et pinger-
ti, mater vulnerat, et in firmos, in Tiroem, vero duce ac
Tigritia, Omnia in tam diem duplum dari iusto, et aliquid
simi sic ait: Cononia praestitimus Milites, quacumque humani
statibus, humana catione manserit prospicit, sed et cala-
mitatum, fortunarumque, summa et extrema omnia prospici-
sumus, Nam fame, siti, et labor diurnus nocturnusque, mi-
noro pro ceteris forte sunt virtute vestra milites, omnia
adua superavimus, nunc curata humani arietis, elevari
ta quoque a Fortuna ipsa, nos deficiunt, Tura ad Tudu, hy-
temtationem agere habemus, aquam in dilora amplius, tum vero
terragua nos protegat ubi est? tum igne nisi munitiones
nostras, vasterent, atque latera nostra viderentur,
tam diu

iam diu inuifecimus, quid de aere dicam, quoniam semper exierit fumus
conuulsum. Sicut uentus nocens, deinde mortuorum cadauenti,
infectum, quo uno et mortui sunt, et ad hostes potenter profugerunt.
Sunt iam inuentiones nostras solo aquatae, Tormentorum,
neque locus neque usus ullus, omnibus aut per hostium Tor-
menta, aut a se se pacis diruptis que tam badiam de monti-
bus aut dilapidis, a quibus nos auxilia expectabamus et hinc de-
seruerunt, cum exploratum habeamus, cum triginta modis
semitis, hinc aut potius. Nam et necesse fuit, aut militibus
deuocare, aut uacuas in praetium conuertendam ho-
stibus concedere, neque hoc satis forte uideretur, nisi quoque
abilibus nostris militibus deserto opem, qui primum adde
cauali, timore immerso perierit; namquam uinculum animum
recuperauerunt, deinde ad hostes turbamine profugerunt,
qui confusa nostris proderunt, inimicos ad perniciem no-
stram instruxerunt, ut errare, uel hac se solo non potuerunt,
nobis adro nulla, non uoto successerunt. Haec omnia
Militibus et hinc multo potius perierit; attamen haec tenentur
omnes non modo hostes, neque nostris fugitivos, sed fortunam
ipsam, quae unius noctis labor super est, quo aut gloriose ui-
cendo aut fortiter moriendo, pro mortali uita immortalen
consequamur, media nocte occupationem faciemus, quod tempus
pugnam terribilem facit, sed legati in prima acie erunt,
cum decemque Militibus secundum ipse mihi attribuo, tertiam
pono in posteris et statio, ut in quocumque fugiente re-
sequerent, neque una persona excepta, satim morte pal-
lens, prima acie proficiat ad Tabernacula sua. Baps,
et Draguti ad Tabernaculum magnum, Mase uersus, ad
quod custodia stationem habet, pergant, et profligant illi,
necum prima acie coniungant, sequanturque uictoriam, ual-
li hostium parcentur, quod si quam plurimum interficiemus, et
alterutrum Ducem forte, certum est, necesse ipsi futurum,
aut Militibus deuocari in mare, aut caeteris pleneque cauitio-
nibus in unum locum, inque unam castra conhabere, propter
ea quod acie propter cauitatem ordium imminuta sigilla-
tim consistere

tem consistere nequeant; itaque et agnationem nobis
relinquent, si lignis utitur, quae Troemey dissoluta nobis
abunde reperiri abant. Carate ergo Comora, eron ten-
pore ad esse. Thraeus per portam Mannam milite, em-
cit, et uix acie composuerat, cum hostes praesentia coe-
perunt. Similominus prima acie fortissime uicta est,
et omnes Munitiones Turcis profligatis, usque ad Taberna-
cula Ducem iam coeperunt, ipse uero custodiae quoque proba-
tione uigilabant, quid sit, festinabatque, cum prima acie
uictis coniungi, et apud Duce, ubi confestim erant ho-
stes continuando uictoriam, et tragem hostium edendo de-
pinguare, quod si acie quoque eodem segruto impetum
fecisset, potuisset illo momento de uictoria decedon, interin
globis hostium occidit, quorum unus Thraeus, quem ipse tran-
sedit, eius inde fecit, sed nullum uultus, de se deinde Thrae
accepit, iam postremi in fugam conuersi erant, quod ex he-
piti et Clamore militum, animaduertente, ipsi quoque fuga
se uacillauerunt, neque plures ex omnibus, quam duo cum eo
peronae fuerunt. Cum Thraeus esse uictoriam pro se proclama-
ret, et frustra singulos uideret, itaque Thraeus uidentem
etiam uictoriam interclusam, obfiditibus Turcis, omnia
loca ac uia dubitantesque Peruenio. Briaando ad Troemey,
cum se perduciturum affirmare, per obuia uictorem,
ad iun, salui quibusdam Turcis, tamen insequentibus, ambopem
uenerunt. Marottum, cum primis conuulserat, dum captum
amiserunt. Simul atque ad Troemey, peruenit, ad ordines
litteras ad Doumeon de Marcone, quatuor officio fungentem
mittit, iuber praefectis, loqui et dicere se in Troemey, sal-
uatum esse, quod intrare post proelium non potuerunt, sed ad
noctem se se crescente tunc, maximo uenturum interin se se,
exemque magno animo superuacant, et amissa superori
die Schapda, quae duarum decem portionem affererat,
cum indel in uicibus ad uespendum gererent, mitteret uis-
cum et Dragulam uerteret. Et magnum est ordo inter Mi-
lites, ut more

lites ex timore confusio, praesertim cum intellexerunt,
alvarum non adesse, quem per omnia prosequuta aucto
quiescente, si qua parte ingrederentur, aditum cum alteri
superarent. Sed tamen in his sedatores non reddidi, qui
multi statim profugerunt, alii singuli, et alii vada ar
guta simul et semel. Ex quibus Diali intellegit, Thrasum
in navibus esse, Joannem Thrascomy et quosdam ex profes
sarij cum eo navibus quadam ad Thrasum venerunt,
quos ille verberis castigavit, et volens statim in castellum
severti, quinque majoribus Tormentis divinis conjugari coepit
fuit, ac rem arere coactus est, atque illi in Castello, et ante
Veteri peronasse, consultare, timere omnia extrema
expectare, et primum quidem ad ducem Zaparam in
Ducem cum potestate eligere. Sed omnia singulis dilaben
tibus, quodam Vexillo elevato quod est signum induciarum,
et ab Turcis eodem modo arripsum, sed non dato, Joannem
de Turis, Joannem de Taja, Joannem de Tquila et Sebastianum
Neapolitanum eriverunt. Postquam Diali ex hosti
quis intellexit Thrasum in Thrasum esse, in praemadua
cui eodem quoque die et Thrasum et Castellum ponendi, quoniam
grationem omnibus edicit, omnibus ergo praedictis, item Cap
sarij uno tempore succedunt, Thrasum, Milites hortaba
tur et spiritum proelium alacriter capere, hostes vero
quia ex vexillo magis inducias intellegebant, esse, ad Ca
stellum prope accedebant, et quingentis pedite, ac cum ea
peditum in omnibusque descendente, sine impedimento ad mare
pugnandas, propius stabant, et de se Thrasum et Milite
ke, a nona dextera in praedictis Castellum, ad deditionem veni
se tum milites animum despondere, et in mare esse proci
pirare, ad hinc modo nona vase persistebant. Haec
que praemissi aliqui hostium coeperunt multitudine promi
cua accedere ad mare, ne in direptionem deditur. Duo
cum omni Joannem Thrasum, patria geomeasij cum lin
te prope accedens, ut sibi se dedere vellet, quam de festis,
et solus Thrasum fortunam expectare, et per avilia Maris

Cipria exi

Cipria exitum habere poteret se dedere negavit, veni
ad Basam se cum venturum, sed bona fide polliceretur,
Luo confirmare, ad Basam non ire, quem ille sedere si
sunt honorifice tractavit, et vestibus donavit. Legati qui ad
praesens exierant, de his tantum personis praesens,
et eji o servare eos debet. Verum in commune seculerant,
omnibus salutem esse praesens, Diali Basa Castellum de
prodandum militibus dedit, et omnes in eo seperi occi
sunt, postea autem die qui se in arceon veterem in dyle
oat, ut erat comissum, viri in separtem mancipat.
Diali recepta in dyle, in Africam trajecit, et quosdam
Mauros de Taguera inobedientes, in potestate sedepit.
Arabe in Deditionem coegit, hinc de vespis per Melian
intra factum majori Tormenti abscondens, oram Siciliae et
Calabria, lege in prodabundis, in vespis, et postea Amian.
in opolion venit, Milites et duces Arman, in vespis per
in vespis hinc Militaribus praesens, Turca velat
in triumphum per civitatem traduci.

LIBER UNDECIMUS.

Quomodo filij magnus expeditiones in Pen
saj on vocat, et pacem fecerit Mustafam Sultanem sustulit,
in dyle et vespis in dyle, tandem Bajazate a vespis pro
vincias distribuit, ille seonora, ducit vespis in vespis
penis naravimus. Ideo modo simul apertis in dyle, ac
selino suscepit, ad cum filij magnus in dyle, quod in dyle in
se vespis, Mustafam filiorum in vespis in dyle in dyle
in vespis, et hinc vespis in dyle in dyle. Mustafam pro
salute Imperij in dyle in dyle in dyle. Duo
tantum in dyle in vespis, se ergo petere, ut patet in
auctoritate, ad seditionem in dyle in dyle in dyle,
inditatem Imperij, quippe in vespis in dyle in dyle,
quem in dyle in dyle in dyle, sibi in vespis in dyle in dyle,
in dyle in dyle in dyle, certatum est inter eos, hinc in
in dyle in dyle in dyle. Postremo Bellum in dyle in dyle
in dyle in dyle in dyle.

Zete et son

zete: et semlyonum ultra provocat, missi domi mulieribus,
Juso atque seaso simul excaecum in Normiam eij ducunt.
Et vicin occidit, et sic proclium ongeat, superatq; autem
tum Selyonum in artem Concha fuga pervasit, quem Bajares
conjugaturus prodegitur, Selyonamq; in breca angust
esse, sed ubi terbarum qua agerent, qua a Selyono accepisse
fec, nec se continuit, Constantiopolim: in S. fiam enim trans
Bosphorum trajiciens, carnis positij Amhar begum Magi
strum equitum: Begler begum vocant: in Kolalis, quae
hij praemittit unum ex Selyonij Medemetum subregis filios,
horum excaecum Bajaresq; expectare ausus non est, in
Persidem contendit, illijq; adinquit in sequentibus, nequimus
conficit, quoniam in Oedon ab Hystaga, cujus poenam in se
convertisit, ab miseracionem desecus est, inde profectus in
Aremis Arabia, duos filios in tenera aetate existentes, ne
que molestissima, ac velocissima agitationis, patientes,
utro vitam miver. Tota tandem profugum honeste exca
cit et Honorifico in loco habuit. Demde Selyonamq; debet
et magnam legationem, ad Persam cum amplis munereib;
die ad Persam mittit, postmodum tamen Persa per se
ditas am accepit, et Selyonam in Persia, antea in Persia
quidem in primis annis acta sunt, nos in hunc annum
omnia consilio desecarimus, ut integram simul Persiam
omni depraecoraremus. Igitur a Persa virgini, anno
primo et sexagesimo, supra quingentesimum et millesimum
annum Jurisdictionum eo ablegat, qui omne orbis et precar
omnia pacta tradita potestatem nactus Bajaresq; omnia
et postea sex liberos strangulavit. Et cetera Christiana
omnia, hac partem inveni atque videre, Ferdinandus
vero tunc se benedixit, et Imperatorem esse, quando
bellum non sustinere putans, ad alia animum dese
cerat, ut videlicet Imperium mature ad posterum trans
ferret, quod ut magis ex auctoritate et ex usu faceret
in conventum Pragae, 11. Octobris kalend. venit, et ibi ex
Publico Regni decreto inaugurationem Maximilianum
in sequentem annum decernit. Regre demde aliud missi
egit, quam successorem Patrum Regorum atque
selyonum

reus videret: etenim in Germania magno missi apud
Electores, omnibus sollicitavit, quae se in Selyoniam ducant.
in, per induciarum conditiones, majores difficultates atque
damna quam bello objecta sunt, ut sequitur prima condi
tio in caput fuit. Valerius Stalo indicium desecant. Feros
missus Stalio homo, Lythardus a Gabriele Luene mo
rum corquissimo illius, se, dicitur, Maytard, filio in cuius
proditione videri cauda Pater mortuus fuerat, hinc
ad caedem perperandam conducus fuit, et ante Lythardum
Joanem ministrum, qui in Lythardum Selyonum absconditum
indusiose paraverat, per testimonia ergo et indicia cer
tissima, cum etiam Selyonum deprehensum esset, magis
staty damoratus est: nono die in caese Tunij, et captus se
nto die, Gabriel Maytard, celenter se in Polonia, celera
ignem et bonis secepit, ut vix, ne obsesus in Arce Fogar
day ut ipse Pater ante fuit, eandem quam Pater proce
nam haberet, eadem tamen profuit, quod Selyonum eij apud
Andream Batorum de Selyon in matrimonio fuit,
ille enim Selyonij Regi profectus, et tunc hinc auctori
tari gratiam ei impendit. Hieronymus et alio
secedit auctore delecto, postquam et in munera promi
sa esset, Regno tamen Selyonae peritus est. Eodem autem
Jacobus Basilus Heraclides dicitur, Moldaviam inva
sit, de cuius sebus gestis non est absae pauca dicere, si mi
us omnia et omnia eij indicaverimus. Ex Beta missi
ta mundus fuit, Pater ignobilis, et qui navej onerans
pro mercede gubernare solebat, proprium nomen exardos
amij, cognomen vero Basilicus: hunc Pater cuidam Ja
cobo Heraclidi graeco, ex Sanguine Principum, ut ajebat, ha
mi Pandos, ac nonnullarum Insularum in mari Egeae
comendavit, qui apud Carolum VIII. Imp. Graecum opat
quot Egeae mercede ductabat, itaque de hunc Selyonem
Basilicum, ad litteras atque artes liberales in studium
curavit. Cum vero innotuerat, hunc tanquam filium fami
liaribus comendavit, nec inter familiares distulit, hinc
Diplomata vero nonnulla a Carolo VIII. concessa in sum
mam fraudem sibi se hinc, et ex inde nomen hinc sibi
usurpare

usurpare apud ignotos coepit, ea erant insularum, quare
precare quidem posset Vana Donatione, Divisio, item facultate,
attributa Casarea potestate, doctores creandi, laudatores,
Poetas ac Protonotarios, exinde inter proceres Equitum
pro gregario si peccatum aliquando meruit, inde lapsus Ma-
riam Reginam in Belgio, illam in Galliam, Germaniam ac
 tandem Poloniam venit. Cum ergo nomen atque Familiam
Jacobi Heraclidij assumpsit, georgioque ad Principem Molda-
viae a se deducebat, ut ab Jacobo didicerat, quamquam
quid homini paco in extremis Europa videri, cum Vala-
chis comune, Vxor Alexandri Vajvoda muliebri pietate tan-
quam consanguineum accessit, habitusque est pro Jacobo
Heraclide, qui pridem defunctus fuerat, ubi bene se primoni-
bus illius gentis insinuavit. Cum Alexander homo tyran-
nicus, omnibus miris esset, nam is ex obscuro genere ortus,
ducta Vxor ex sanguine Principum Valachorum, Principat-
um miserat, apud quos nullam stabilem imperium fuit unquam.
Nam vultorum in Principem, et Principis in vultorum ten-
endo, et credendo mutuo par est audacia, etenim, ut quod
que Imperio obtinuerit, nos est prodeceperet omnes facin-
droses, magistratus ac Principum fraudare, contra illorum
studia et voluntates, semper pan. Nihil erecta existunt,
Siquis cum apud Alexandrum iam superesse esse ma-
joret, sibi que metueret, in Transalpinam inde mox in Tran-
sylvaniam, ad Isabellam Reginam venit, inde paulo post
superiorem Hungariam ad Albertum Caschy, filium Pa-
tri Hieronimo, Joannes Rex, oppidum Kestmarlam et
Arceem Donavici, in similibus Polonia, et Suttania Donave-
oat, et comitum Viduan Georgij Beredy tuum in uxorem
duxerat, quae a marito orbo liberi pro dimidia parte bono-
nobilitatem in Testamento scripta, ad eorum milia nam mo-
rum audeorum habuerat. Nam Georgij et Gaspar
Beredy fortisque generis infima homines, inter duos Reges
Caritibus bellis per madar, atque Gaspar in mensas opes
cumularaverat, quae mox iteum simul cum omni portu-
ritate eorum exstincta sunt. Porro Albertus Caschy dicitur
modicum et alienarum aperere, verum novatum cupidus,
Jacobum

Jacobum facile amplectitur, erant expeditionem in Mol-
daviam comunioni consilio opibus autem Alberti Caschy
suscipiunt. Vxor Formidatiora monita, et aliquantum militum
Polonorum, et Hungarorum conscribunt, cum quibus bene per-
montes, Autemicos viam in sepi, a pfecto Autemico modis-
bi, Agre sibi fuga consuluerunt, omnesq; omnibus impedimentis
et tormentis, Jacobus vero post infelicem expeditionem Caschy
am ad Franciscum Zay pfectum suspensioni, Hungaria, confu-
git, apud quem iis artibus utitur, simul facultatem adhibere.
di Regni orientans, et quos ac quo consilio haberes, certis
conditionibus pactis inter se se comunioni consilio adveni-
mandum litteras dat, eo in consilio se arantur, in quo soli
fraderant, Georgij Doaskongy Episcopus Zagrabien-
Franciscus Torquatus Vajvodiensis, Nicolaus Vladus aron-
Episcopus, Szigomien-
ac Thomas Vajvoda, Palatinus,
nam de valde secreta esse debet, praesertim ab hoc quod Al-
xander ad Nicolaum amicum a Zoinio, pper affinitate
te quidam ex Vxor generis agnoscebat, nam cum ad lite-
ras miserat, quibus petebat, ageret apud Casarem, ne de-
cobus ulla ope duaserit, imderam, ne in sua Ditione re-
ceptaculum ullum habeat, ad quod Ferdinandy, depon-
deat se ex instituto Veteri Regum Hungariae facere, pro-
liberos ac consanguineos Vajvodarum Ambasciam Vala-
chiam semper forese solis, fuissent, Ed tamen non esse
in eorum hostilianone, lubet paucis de antiquo more Pa-
tria disferere. Valachia, duo Provincias, fuerunt Hungariae,
quos cum seos, atque Barbata, esse, tum etiam quod lon-
ge distarent, ut easse per in mem atque obediant, se-
tinesent, filios ac consanguineos Principum, quos Vajvo-
das vocant, plures in aula alebant, ex hisque Acces-
siones mittebant, defunctis, si ita videbatur, consultum, non-
nunquam etiam vni Imperium abrogabatur. Est autem
in Consuetudine gentis, ut Principes libere coeat cum tili-
abus Nobilitate, quae cum filijs sepeceant, orora quada-
tanquam sigillo inuenerunt, Verum tales cum non Prin-
cipis facti fuerint, diligenter conquisitos, in iustitiam
dos curant

dos curant, aut mutando si reperiuntur, ideo in aulam Regi
confugi ebat, alebaque a Regibus et mittebantur in
fœderatillarum Provincia cum sine sebat, ut illi parere con-
gerentur, et provincia sui sanguinis profectus libenter acci-
perent, in litteris ergo Jacobus auxilium percebat, pecuni-
am atque Militiam promittens, eodem atque obedientiam
erga Casarem, et Reges Hungaria, ostendebaturque Com-
moditatem ex illa Provincia si bellum aliquod aliquando
adversus Turcos esset suscipiendum. Igitur de in consilio
ceptata, nemo fuit qui assentiret, nam omnia partim diffi-
cilia partim ardua videbantur, quod conditio atque generositas
mionis respecta esset, et merueratur Sulymanus, cui devoti-
o Rege Ludovico Tributaria erant, illa Provincia, quocum-
que tempore inducia, intercedebatur, specie illarum belli offende-
ret, omnia sua ad Turcos deseruit, rem neque esse diffi-
cilem factu, neque esse magni rei facturam, si aliqua pecunia
precaria junctur, sepe ad Ludovico multo plura impendi so-
lente, e contra si res effectum fortiter, posse ad aliquando se-
bus Christianorum prodesse, bellum nullum in se habere, sed neque
posse cavere, quod ex consensibus excursionibus aliquando fieri
in vicinas provincias, ut Sulymani milite, quoque facere
solebant, neque omittendum esse perit, jus antiquum illarum
Provinciarum, quarum pro ratione temporis fieri pos-
set. Huic Sulymani Cesar subscripsit, octo milia floren-
tili nomine dari juber, atque potestatem ubi et quando
vellet conscribere militem: Jacobus postquam potestatem
nactus est militem parandi, et aliqua pecunia adjuvatus
fuit, Franciscus quoque Jay spe atque promissis Jacobi
in citatis negotiis promovendum, omnibus viribus suscipi-
set, qui plurimum poterat, quam occultissime perivit, omnia
necessaria comparavit, et quo res sit occultior, in publicum spar-
gitur, fama motus, atque in oppido Hespermarko Albertus Kap-
kus publice funus deducit. Per honorem ergo Jacobi rone-
tem hunc Karus et Despotes laborant, ac Franciscus Jay
Antonius Bekely ad suscipiendam expeditionem hortatur,
atque tandem inducit, quem in omnibus bellis fortissimum
atque acerr-

atque acerrimum cogitaret, erat autem Dux centum Equi-
tum, et summo rei proficere, ceteris omnibus qui vellet, potes-
tatem fieri proficere. Ideo Joannes Villici natione gallicus,
sed in Provincia belli diu exercitatus, et cum centum Equis
Hungarorum Dux, ac Jussepus Burgundus cum quodam
quinta circiter Equitibus Burgundis, Sclopetariis et Gal-
leatis proficere scilicet, in illa centum eripringenta
Equites pariter armatos, Duce Duce Sclopia, Jucansio
conscribuntur, ceteri Equites atque pedites plerique ex Cen-
tibus Casares Constabant, hinc tamen omnium mille et se-
xcentos non amplius efficiebatur, Toroneura vero octo.
His copiis atque his duabus Jacobus Hungaro Munka-
cipium verus, ac tandem ad montes Sclopetarios pergit,
et quinquaginta Sclopetarios et Palones impedire, et in quatuor-
tum possent, scribat, sed tamen dum profectus Jucansio,
qui jam exercitum conscribat copias admovebat, an-
tecedo saltem impedimenta viarum, hinc una celeritate
conserbat, duobusque in locis, disjunctis qui in pedite con-
batur, et aliquibus eorum interfectis, ad oppidum Sclop-
etis in Conscribis, Moldavia perirent. Et Jacobus per
omnem ad se despicere ac venire, contra quam speraverat, an-
gebatur, consiliumque convocat, de summa rei consultatur,
quippe cum Alexandri exercitum longe maxime conficere,
non solum temerarium, sed insidiam videbatur, ordine atque
periculosa, nam profectus Jucansio magnam jam exer-
citum in Campis habebat, igitur unanimes voto deliberant,
belli fortunam tentare, et fortiter dimicare, quando spe-
omnis salutis in tota esset victoria. Alexander partem co-
mitem Duce quodam Mogyok, ut novos milites et finitimi
undique accesserit, colligeretque, atque exercitum Jacobi
cogitaret et manifeste, impedimentorum ad videbatur, neque
poterat cavere, volentibus uttedius procedere. Igitur Sta-
tomius Bekely profectus cum Alberto Casario et ceteris
duabus octiduo Joanne cum lapsis ad Toroneura, et imper-
dineura, hinc magno proelio fuger, et pallantem in Sclopia
atque

eosque tradat ac capiat. At Morsok Alexander quantitate
 hominum percontatur, sed quidam Valachus quem Jacobus inter
 familiaris habuerat, cum profugisset, omnia certiora scilicet
 quem cum transfugisse Jacobus sciret, omnes intelligeretque, ma-
 gnas Gabeoe copias Alexandrum, in Poloniam rediecta
 tucoas, nisi Antonius omnia consilia vana esse, praeter omne
 belli fortunam ostenderet, cum seipso profectus, Prutenia
 hostili exercitu omnes salus atque exercitus ad eum cepis-
 set, esse maxime in Poloniam severti profectus, nulla magis
 res copias speranda essent, cum ne mirandum quicquam
 unum ei jam supererent. Jacobus ergo cum de seipso fluv-
 ium transire profectus, in duo proelio non cum fortuna pro-
 verit intelligeret, magnis inyenibus festinabat, hostium con-
 silia atque majora auxilia percontare, quae in dies conflu-
 ebant, simul se occupare pontem in flumine supra quod
 Vado transire non poterat. At Alexander Bodnare, huc
 cum Copracum Duci mandare, ut partem militum se-
 cum acciperet, et nocte Jacobum adveniret, utrumque ad
 se duceret, qui Jacobum quem jam confidisse creditur, cir-
 citer primam, eoque quibus quinque millia Turcarum, et plene
 que Davicra regis erant, castra, ut est ad Flumen dicitur habe-
 bat, quem ponte conjungere erat prope opidum. At ubi
 cum ubi Jacobi Exercitus ad pontem festinato venire vi-
 deret, dicitur ad mandatum. Erat villa media ad pon-
 tem, ubi castra ponuntur; Antonius Formentia, quae duo ex
 triginta ex Tuchan adacta erant, inter domorum inter-
 vallum collocat. Sclopereadus subito ripam fluminis abscen-
 dit, se in ripa suo illum Formentium vel Sclopum dispo-
 nit. Morsok ex altera parte fluminis, cum duobus mil-
 libus Equitum, pro custodia stans, ab Antonio ad collo-
 quium invitatus, interposita fide in ipsi ripis amone-
 dio pauca colloquatur, ab ipse Turcas percontat; antonem
 ta Jacobi audirent, se nullum audisse respondente, ad ripam
 turonatem accedunt, in quos omnibus simul Formentiac
 Sclopereis

Sclopereis emissi, plurimi maximo Alexandri dolore simul
 et timore ceciderunt. Antonius summo cum studio pontem vana-
 re accelerat, quod Transalpinum quoque Naprodam in
 auxilium venire Alexandro intelligebat, vana vanece un-
 digue conquireta, ordine componebantur, inde Crater
 de super instrumenta impiebantur. Cum ergo ad terram
 dicit fere pontis confectus esset, Alexander in desperationem
 veniens de prima vigilia, cum Turcis castris excessit, ac gi-
 leany et Heter, Albanam festinatis pretebat, quod vana ora
 Valach Jacobo denunciaverat, gratia impetrata infidem su-
 vare coacti se dedere. Regibus pro insequendo Alex-
 andro, et Turcis missi, omnes finos aspectu plerosque stru-
 darunt, et Capira ad Jacobum vetulerunt, cum aliquibus
 signis militantis, gratiam apud Antonem de incipere, proxi-
 tum. Exoni Transalpinus intellecta se, domum severtitur, tan-
 tum vero cum vritum Alexandrum audirent, tanquam
 Troas per Pontem venerat, ac se conjungi posse, spera-
 vent, cum Alexandro sederent Jacobus jam Turcica
 quina millia hominum in castris habebat, et bello ad se
 defunctus erat. At Alexander ubi constetit populum ve-
 nit, multum conquirendo, sollicitando et largiendo, primam
 ad effectum, ut Turca Beglerbegum gratia in expeditionem
 mitteret, deinde cum sege Polonia, egressus, passim
 contra foedus hostibus conceperunt. Jacobus autem in dispe-
 rata aut pericula iam omni Turcorum Legatos ad Suliman-
 um, et circa praeparatos, cum murentibus, si per se non
 aliter non proficere, aram vindicaret, Alexandrum perfran-
 dem excessisse, ius autem se se concernere afferens. Ceterum
 se obedientiam praestiturum, et ceptum decem millibus auro-
 rum numerum in primum annum aucturum. Turcorum
 ca dissimulato ad regnum equitum animi, Valere pro
 Alexandro ab expeditione, Beglerbegum vocat, a Jacobo
 vobis vexillum in magnis profecturum dare solitum, mittit.

Dan Jac

Dum hac in Moldavia gerunt, Andreas Barboreus Nicola:
um Barborem fratrem, ac Melitorem Balagam, qui
primus et principus in rebellando fuerat, ad delin-
quendum sollicitat; venenam Regiam et Filio paulo ante con-
municato, cum tribus illis viris, quos trucidaverat,
consilio affectato, regio frustra interaverat, defecti-
onis pacto haec fuerunt. Videlicet ut omnis noxa
sibi et suis condonaretur. Rakmano ac Jovulo domi-
natis tandem proderetur, est autem in oppidum minoris
nobilitissimum, cuius redditus etiam si diminutus, tamen
centum millia nummorum Aureorum consistueret.
Additur insuper et Castellum Tamaar, cum pertinen-
tijs ac trium Comitatum Episcopatus Transylvanicis
decimis, horum decima, horum proventus excedebat
decem nummorum. Ad hoc Castellum Denekeo Firnari-
am prope magnam ditionis et redditus, a Jugieradii Re-
gionibus Augustarum duobus ac viginti millibus,
ex hypotheca liberatum, atque perpetuo datum, magni
premi proditionis, ab homine per amorem vitam celestissi-
mo emta mox in bellum civile ac furorem patriae exi-
tum exarsit, Ita genus Barboreorum, fatali quodam modo
instrumentum in perditionem fuit Patriae. Nam et ge-
nitorum Regum et belli perpetui hic mar, quo Hungaria
tandem perevirent, idem exstitit auctor Balagam hilo-
secus omnia dissimulare, quin invidia militum ac deman-
ter sollicitare, ac missis munereibus, Michaeli Caesari
Iominorum profecto, quem omnia posse sciebat nihil suo
opinio falleretur. Ille quippe omnia mirora faceret
partim excusare partim negare. Missi ergo Decem mil-
libus in stipendia per Adamum Fordersem, cum munus
Rakmanorum appulit, nihil expectato a Treasore, argen-
tum ex oppido ad se deferre, illum vero e vestigio exceder-
se iuber. Non res intellecta est, tamisper enim dignum

tandem rary

tandem rary, quo cognoscere omnibus munitis proditionis
fructum cumulare. Silyonamus autem per Basium
Pragam missum et literis per eum datis exposulavit, bel-
lum sibi illatum in Moldavia et in ditione Vajvodam
aronis ipsius exsul non insuper Nicolaum Barboreum
et Melitorem Balagam, magna parte Provinciae Tran-
sylvanica proditione facta a Joanne foederibus in clusa
deservisse. Ad Moldavicum negotium respondetur, omnino
se despota hominem egerum fuisse, et sibi ad agere esse.
Ceterum proditionis manus, ne ipsam Byzantinam qui-
dem ditionem cavere posse. Ad alterum autem responsum
non bello, sed eodem modo sibi factam, et foedera induca
violata, demque ditionem Joannis destrui, et in malefa-
ctores animadverti postulat, ac responsum eodem modo am-
tam fuisse quidem, et recuperatam esse ditionem, bellum vero
nec sibi nec Joanni illatum, in hac sententiam, et munitis
Joanni respondetur, his coestiterum bellum ortum esse.

LIBER DUODECIMUS

Vere primus in oppidum Basior Francisus Jaj
Melitior Balaga, et Nicolaus Barboreus statim a defleto-
ne convenere, et conjunctis viribus occupaverunt, primo bellum
insurre, arcem Kovasto oppugnavit, et paucos intra dies Jaj
Lohy, Petrus Marinar, salaris corporibus et singulis venientibus
haddidit, unde Joannes exercitum conscribit, Budea fac demer-
ent Basij committit Turcos ut viribus conjunctis, bello vindi-
ent injuriam. Paulo ante Stabella matre defuere Joannes
Sepdaro Barboreo, Solyocasi, ac Baniaco Memerby, dum
nam rei committit. Et arcem Ladad fa milia Jajkety mi-
num oppugnavit, Nam georgius Silyok Nobikum adole-
scendum inera matre, ut epus ditionem retineret, cum Balap-
ta confortaverat, amano ac consilio, ac paucos intra dies capi-
unt, ubi bellum inchoatum in magis exercere Ferdinandus
cognoscit, circa Comitatus mandata dimittere, ut auxilia
sua confessor, Sepdar. Barboreus et Francisus Memerby, oro
millia

millia instruorum in castris habebant, Joannes vero in
Colosmonosto ad Colosarum adversa valentine detineba-
tur, mandatum Ducibus addiderat, ut proelium amore quodlibet
occurrere vellet, cum majorum cornu seum attulisset, vitarent,
at quoad hujusmodi conflictu Duce hostium et sibi magis properanda
causa fuit, ergo ubi quovis potuerant ex Comitatu auxiliis
compararent, cum quatuor millibus non amplius quatuor
milia Marti ad Madad perveniret, Duce Joannis Atuerius
vira se sua paratos se continere, et levis certa mimibus se
desinare hostem fustellum cui prima conjuxerat, plurimum
eos defendebat, Milium quoque duplum habebat, sed
cisca Nemery non sibi comoni confilio, et ad hostium ad-
ventum hinc occurrere, militibus jubebat, statimque pedi-
tatum et Equitatum omnem educit, ubi pro castris militum
confitebant, undil in admoniti, tantum signum exspecta-
bant, illi vero jam ante certis conferebant manus, ubi propius
venit, Balassa ante alios partem Equitum globam in ho-
stem ducit, et pulsi primis pediatu, Transylvaniam, quoniam
paucos major erat saxonum, in fugam se vertit, inde Franci-
cus, Benedictus, postea omnes, unus Stephanus, Bartholomaeus.
Sicut et pugnam adversi, in tribus in seculis et brachia
causa, hinc sicut, donec se desertum ad omnibus a nemine
ventis, sed beneficio laevum cognitorum, in se ipse pro-
fentes hostes, et circumvallantes alios, necesse est, cum
paucis ante in tutum evasit, pallantes vero partem mult-
trucidati sunt, praesertim a Balassianis, ut sicut novo in-
signi facinore probaverit, multi capti, et inter eos primarij
Gyngy ac Clivrelis, Nicolaus, Felegdy, Paulus, Casy, ac
Benedictus, Bonoremis, et magna pecuniarum, et
libertatem postea redemerunt, secundum proelium castra
quoque in potestatem cedat, et Madad Castellum cum
vestire non potest, ultro deditum, ubi proelia in auctione pro-
ponere et modis tantum agere, sed tantum terrore Joannem
tam invasit, ut Polony ac Miodach, Crakio auctonibus
in Poloniam diffugere cogitarent, jam reliqui nobiliori Ga-
za ad asportandum collecta, junctis etiam Equis, nisi duo
Frater, Stephanus, et Christophorus, Butrony fugam in prope-
rarent, et consilio suo se hinc fecerit, superesse adhuc comi-
as ostentat

97
as ostentat, proferia urbes unitas in super auxiliis
silymami in propro, et sane si propius Costa niam ac-
cipere, ad hunc tamen non potuerit, vulgo ad quod erat
homines suspectantes, atque parati expectantes, loquebant,
se se non passuros tantam gazam, atque vin. Auri, argentique
e regno effundi comam, et erant duo ex consiliariis, qui omnem
occasionem ut morer dicerent, ultro exquirebant, et attendebant,
Sicut belli Ferdinandus, videns magnam bellum comitatum
in, Joannes et Capiraneis in omnes partes mandaverat,
ut quem maxime possent, Tuccas ad omnia consilia diti-
acessero, itaque inter alios Joannes, Balassa, Joannes, et
dijoly ac plenus circa Danubium Capiraneis, arcem Tcho-
cum quatuor millibus oppugnat, quos ex vicinis presidij pa-
ex civitatibus muresa fedinatum, homines montanos et
rudet, p. ex Comitatu conflaverat, Contra quos Du-
deus, La, onbegu, Fiteky, mittit, qui celeritate incredibi-
li, famam sui adventus prope pervenit, deo Cal. et mil. illi-
cecente die in conspectum Capiraneorum venit, equites
ac pedes, ex presidij egregie pugnam conquisierat, sed
plebs oppidanorum et Monvanorum paganosque qui-
bus die que in victoria decus, neque in fuga flagitium, in pro-
mis delabi, mox universi terga dederunt, cum paucis Gade
Joannes, Cusitius, Joannes, Capiraneis, et Thoma, Salfy, Cen-
turio Equitum viri in potestatem hostium venire, Aliqua-
do felicitus Trans Danubium se gesta est, Thoma, Madrasio
Palatius Ferdinandus conquiserat negotium, ultra Danubium
hostes detinendi, Verum cum militibus collectis, et paucis
atque agris, ex Comitatu congregatorum comis, Vir
magnus, atque prudens, tentare sibi aliquid non putavit,
attamen Joannes, volens azokoral, felly, et b' oritatis, et
det, de exekij, vele, voltat, Ladistam, Gyulassy, et Francis-
cum, Fohk, impellit, et Castellum Hegyest, haud magni mo-
menti, in Comitatu Baladiensi, paucos intra dies conquis-
erant, neque tam ausi hinc consistere, aut aliud aggre-
di, et dilabentibus agris, Domum sedens Duderis,
Kem agy, volens, hanc az, kei, Bappa, a Budai, et Temes
vior, reat

vari seank jöven, mi hahmar fele indulant elöte, és tártva
hogy seank jömet, ő vartul lakmarba mealt, elöte, miterca
constans exercitu adversus Caspianos, ubi bellum erant
teadit, ex itinece Castellum Nobilem cum fossa acriter
oppugnavit, sed igna missi insidiam egregie propugnabant
Casaeoni vero adventu Budensis intellecto, hahmarium
se occupavit, et oppidum fossa atque vallo munitur. Et
is hahmadonapro seank erkezesek, és seank hallak
hahmarat, és miterca omnia sol napokor voltanak vol
na alattunk amotta Tabortul kildedek a ket Bapafy.
falva, mere valahol acomey ember gyeromekei voltanak
ott hahmar konul, feleségekul gyeromekekul beomevol
tal pasas tag is sol, és semesdek erüst, arany, de
az elöt való mazon erkezesek vol oda fosalba Egerkul
Teonchy Teocor avalami mas fel hahmarat, hogy omier
Casaeonak, és Jörököt tártvansanak, azok is oda be
kerultak vol, azolo biztattak az beomeva lokar. Azok eris
len vittak az Ostromor acore hogy tattak, hogy megrum
ma ok et az fahasag Bapafy falmap valofalak boren
Legenyekkel, és a kis kaptan li borsattak, ki az okkal
seajolult az Ostromolokor, és az, hirtelen valo li
kreivel, oly seanklejt teben gajtol, hogy megrumab
ado keprek belöl is erosten hevedik loni oket, ugy hogy
sol el hull beomek, sol megr feberdik, solnak fejer
vechik, ketet onidogyarap a falva sol saknak ezen megr
semlaer, tobbet nem Ostromlottak, hanem vrispa jöve
velo a taborta, sa az Egerket a ferevorse odanem vitte
volna, seankul jartak volna; ibi flumen Caspius in du
os alveos divisus, penninulam facit, ac inter confluentes
oppidum diu pauciter et amoenum erat, et in eo ante signi
ficant Castellum altera porta ad famosum aliud oppidum
Remetum vocatum. Budensis igitur hahmarium venit
conjunctisque Copiis cum Teonchyis, et finitimiis Partia
lonis Bulgariisque, supra viginti militum millia habe
bat, ac quae commodum videbatur ponte facto Casae
anos a castris oppugnavit, et jam magna comitatus
laborabant

laborabant, et si qui super castris militibus servabantur,
pimenta ponderibus arborum, cum ore herba quod omni supererant,
orientabant. Nam Remetum per Turcas supposito igne va
lidi sumus; ignis vero in adversum hahmarium, oppi
du magna parte hahmaris Comitatus vasa Ca
strensis atque pecunia exauctione inada ad Budam
obteuta, et plerisque homines combusti neque ad septi
quendum illum auxilium eorum poteras subvenire, quippe
omnibus ad propugnationem occupatis. Turca enim in
sem adducti exurgendi oppidi simul vementem
meq ostromlottak akkor, oppugnabant, nec multum ab
sunt, quoniam caeretur. Admonit difficultatibus laborant,
Casaeoni et interim per Collegia conditiones servare,
tandem Concilio, a tractator Hamzabel kovanta vala
ei minyajant taonata ellen lattalo sembe Galovite,
amaq hahmarat kovanta. In ez a Triggel meliek, comilio
convocato, statuit Balassam, auxilii undecunque com
pasandi mansuetudine causa emittendum. Ita havi
cula friscationa hahmarum etiam hostibus elabatur. Myan
bizonny abba segenyegmet obaent kildottul vala li. Sed
ego ex iisdem Ducibus hahmar audiri; quod cum virum illis
emiserunt, hanc fuisse causam omnium conscientia
motos homine, movere proditionibus perjudicij caedibus
pimij, hahmar anano, deoriquae omnium scelerum et flagitor
rum georibus, hahmar unquam mortaliu contumacit
amo e castri tanquam fortuna exnegato, ut ab om mor
tali Deo, quam hominibus auxilium imperarent, In
ter hoc comodum Antonius Bekely ab expeditione
Moldavienf seorsus, avos etiam milites consentebat,
et auxilia a Comitibus ac primoribus colligebat. Ten
dianandij quoque paulo post datus ad eum litteris, et
ad Comitatus seorsus mandas, omnes Nobiles virum, Pa
ganorum autem quorum quisque, ad expeditionem mo
piscantur et jam ad Lomque in illa Antonius habebat
bat in Anis, interim Egerket Lavadrangenti, et quidem
am scripti, az gyulaiak is oda erkezesek vol, perfler
Nam ad

laborabant

Nam ad

nam ad Egedium pervenerunt, megeritren. Jay Ferentz, hogg
omniar gyitrek volona valameny. Egediel ofave, hogg.
segej tamars bal kulle hoggajok egy dő fegeoyt. hi kezével
orja Székely Szaralato, hogg háson, az gyalogos vár
hajson, es miordendare egy egy bór fály puska pott kátokp.
sen, ej azohar ne onelylek hogg hatyákel haya es mi oneg herit.
veit azohar bé hogguk, emek napos es orai adgyon, veit
el jöven az idő magy is on des, feggel, az egeir had felilla
es alral tolltojt a camoson. Sem ety jelle gyt, zalait dőn
fegben, az elite vato napos pedig Jay a hámos Szahader
hon, metya aráosor kőril folya, az midat oneg tyndalotta
vata, sed Gaud multa pott Turca oppugnationem sol-
vunt, pott sextum et decimum diem comonant, ongia,
et yst. laborante, nam fruge onduam oraturecebant,
ad veteres conspuñebantur. Cefaceari quoque onferant
seddebat subreptionem, Stephany Bathony quoque profu-
git, ne tot Christianorum nationij hie millia mterecione
perirent, et locus Transylvania, ac religioj Hungaria oportu-
nus. Certe dicit on mortalis beneficis, hie exercitus illi Sal-
macinum, et reliqua ditiones ut cunqpe permanferant. Nam
in Consilio deliberatione jam fuit, ut onpererit, et qua ratio-
ne possent, hie conulerent. Verum Budensis ac Temesienij
Bipartito exercitu clonum cederunt, hinc pates gyulam
exercitu ducto, nocte exceptus est. haud memorabilis, non-
duon adhuc beneficis uno bello, statim aliud bellum erupit in Tran-
sylvania, hie vide in Balassa ab initio hie alios in locieratem defe-
ctionij sollicitudine erat. Antonius quoque Székely, ex ea gente
onandus, ex Moldavia Jacobo adjuvante, per secretos nur-
tiq eos vehementer incitaveat. Loris eo consilio agitabant,
ut Joannem simul interno et externo bello, ad desperand-
nem aliquam adducerent, circumvegnere quoque, et sibi magy
nosmetere quon bellum onferre onerent. Verum modico
tam Concord, et tam pnyptio, apud omny ubiqe esse potuit, et
Turcia exercitu onettus hominem verimabant. Cefaceari
quoque pextor Gades accepas, et a Budenij repneri, amissij
quam plurimis militibus atque dumentis, nebusque fractis, satis
habebant

habebant se se defendere, am tamen illi jam semel excitari
et explicare se se necatione in perniciem suam ruere. Nam
concepto minus bello in animo, et post emulgato, onneffere
et onituo se se alius alium onpellerere, nulla neque justa caus-
sa, aut certe us fit, onpopulari tumultu, neque certo Duce simul
hoc quoque bellum onerarent, cum Bello ad Hadad, cer-
te Joannem consistere non potuisset, quippe duo ex Consiliarij
Joannes Nicotaus Valkay et Nicotaus fero, a Balassa
onfatione deducti erant, sed jam ex onterceptis litteris, ac
nunciis, modico detecta erat. Fuit conventio, ut si exercitus po-
tulum ab Hadad oncepisset, aut vinum, aut mortuum Joannem
haderent. Gabriel vero Maylatz, illius Stephani filij quidam,
nem modiderat, Transylvania Ferdinando haderere volens,
qui Birania onfese vitam finit, hie modicus, et luxa diffu-
ens, verumque moracum Caspudis, onus ex conjuratis et con-
aitator factonis, ut diluere tamen scelus, imo magy operari
quoque ulno videretur. Ad Joannem venit in gyula, et aliquot
villas petebat, promittens se hie alios ad obedientiam perdu-
cturum. Sed quo cum in hie onditionem esse videret, on ad hie onpe-
villas obtinens, discessit. Sed quod Cefaceari adventura for-
tuna afflictionem intelligeret, ubi eos onpulerat, Dux futurum
iterum deseruit, neque erimine se purgaret, contra eos pu-
gnavit. Fugit brevi, ad octo millia, confluerent, et tam pro-
das agebant, atque Nobilium domos onflagrabant, pote-
ratque oncontemendum bellum exardescere, nam tertian
Transylvania partem hie occupant, ita ut quadraginta
millia in armis esse potuerent, nisi statim onpreppum esset. Et
Joannem onpionatate non onal comonotus, statim exercitu
consentere atque obrant procedere, ut tamen eos, aut ad sa-
onitatem quomodo reduceret, aut desmaret, et ab alij exclu-
deset. Radistauon Radato cum duobus circiter onmillibus equita,
atque peditum onmisi, ipse tamen cum aliis copis subsequeretur.
Illi tamen, tantum affuit, ut on gratiam invitari onderent,
ut etiam in nocturno descendere non aufi, neque hie de fracta
verunt, quod Equitum ac Sclopetariorum robore pludij
valerent

valerent, illi vero numero veluti turba incondita aggre-
um. Lavo comenisse ad oppidum Bekéba'sa'helly, post pri-
mam statim imperum, et pote nullo ceno duce, nullo ordi-
fusi atque fugati sunt, quorum maxima parte capta et
ad Jordam deducta, paucis quibusdam capitibus factis
vni supplicio affectis Stephanus Casar et Michael Komis
vni primarii in Captivitate aliqua diu detenti sunt, ces-
teri vero omnes dimissi. Hi Nicolaus Valkay et Nicolaus
Toro, lege Majestatis Casar, et publico totius Regni consi-
lio damnati, ac vitio ad poemam dabitur ad geononi-
as ligati in omnibus tracti sunt, jamque in unum obna-
bese in via fontium parvus erat, cum celeriter gratia
Joanne sequentiatur. In eodem loco omnes manibus ca-
nificam Circumstantibus univesi Regni moniam ordi-
nam frequenter hominibus, Stephanus Batsones,
verba fecit demique gratiam pronunciauit et solari, abie-
que Liberos iussit. Inde Joannes ad sepe raram concilio
Regni congregato, ex publico decreto in sempernam poe-
nam Libertatem huius abrogavit, cum ante hoc tempus li-
bete populi semper exortissent, fabricatis inter eos duab
arab, ex quibus tanquam gemis coeracerentur. Ex una sede
Arabis nam hi omnes in Egiptem sedes dividuntur, nulla
in medio aderant, aut pervenire non poterant, ideoque in
sistitotato soli conservant; sub idem tempus item in Casar
ani, Georgius Michael Sarkoy ac Gaspar Magochy, cha-
dem accipere, opere motum videretur differere, paucis ha-
ram mores utramque, ut ex his et similibus ea tempesta-
te, qui modus militis qui Imperij fuerat, conferatur. Ge-
orgius Franciscus Bebek, natu'spui, ad ultimam Isabella
Regina unacum Franciscus Antonio hendy loci, seu Ma-
festatis Capite Mulieratus. Ductor flagiti fuerat Melchior
or Balasie, Georgius Franciscus Tili, Pabens, aut Hispana
verat, aut certe agerent, qui et Pabens omnes omnibus
excluserat, tandemque pactum Casarearum campu-
terona ditione factis, pteio modicis accepta, oppidis
aliquot

100
aliquot Episcopi Vadacien'si, Michael Sarkoy ab Ba-
saldio Teledio aredi Kapnac'hó Profecus filium papillum
patrimonio exueat, de quicquam illo tamen tate, ac spe-
rem implorante. Nam in legibus nullum erat auxilium
ingentium aspernabatur, Caspar Magochy, suspecto fidei
favore, tales pteio vix nunc res acta est, ita pecunia men-
cabatur. Factores transfuga quendam Georgy Bebek Jamu-
lus litteris, nunciisque persuadet, Hasea bequm sese in ma-
nu s'ip'ij traditurum, ut quo magis fidei habeatur, proditio-
ni aliquas regulas vili pteio ad eum, impunitatem ab eo
petens, mittit, deinde diem et locum patrandi sci daret.
Igitur in sylva ubi versus Filelium est ventum; octingenti
erant Equites; a tergo paruerant, Infideliis mox ante et a-
tateibus erat locus h'vrosus, ideo explicare a diem nequi-
ebant, sed pteio quisque considerant, verijebant, tamen ne-
que id proclivis fuit, Bebek, Magochy Sarkoy et pene for-
mnes, capti, multi capti, pauci quod fortuna secebat. Bebe-
kus et Sarkoy Bizantium delati; Magochy octo militibus
num morum Aureorum sedemur libertatem. Per idem tem-
pus Thomas Sada'stius Palatinus quasto nona'stidiu, mortens
obit pteio pteio hie, qua triennio pteio totam fore Casarum
pervagata est, et nobili; sed mediocri familia ortu summo
fastigio inter odia externa et interna pteio pteio usque;
pace militis pteio pteio, cultor bonarum litterarum, hie
quidem in Italia die litteris operam dedit, ac ingenio callidus
imitandi et d'isimitandi mirus arse, ad accipiendam ali-
quam dignitateo animum ab initio intendi. Quod se se haber-
tam numerum secretariorum Ludovici Regis adoptatus erat, cum
Ludovicus ex tate misero abiebat unde in familiam Joannis
Bohemius, se addidit. Hi Castellatum Buda, quo dignitay-
in dignis erat, agebat, omnibus vitiis excelsus, et Ludovi-
ci nutritus, idem pteio Comes P'soniensis, sed senex et affli-
cto vaterandis post mortem Regis Gasar, in arce Goro-
niensem, per nares Danubio transportavit, ubi pteio Ma-
ria Regina

ria Regina frustra ab eo petere, qua jam Buda posuimus
in oppidum venerat, et paulo post relictis custodia arad-
atque Sassa Regia, Joanni Szalay et Joanni Danczy obis
addito mandato, ut succederent: qui legitime in Regem elige-
rentur, conservarentur, Thomae omnem occasionem suam con-
modam rursus, Joannem Szalay, et ipsam cupidum Verum
novarum, facile in suam sententiam inducit ita ambo sibi
adferunt, Stephanum Majtatum, ex obscuro genere ortum,
patre Vatacho, ditissimo Fogaras et eodem usque illi pe-
conis pastore, sed Ludovici Magistrum Coghina, haud
spicuum hominem neque stupidum, huius viri dicitur in-
venisse se se jura dolo obtinuerunt, quod quid lucrum factum esset,
id totum in Commune venturum, igitur primo mortem Do-
nemissa, quoniam dicitur in eadem, et tamen ipsi pro vivo or-
mina agere atque administrare, in minimis artem Versem-
leni in Comitatu Simegiensi, Fogaras in Transylvania, qua
amha Doraemissa erant, litteris signo Doraemissa, ac si vir-
veret signatis, quod in manu eorum erat, in testamentum
suam dedigunt. Sed cum Joannem Danczy virum integrum
esse nosset, et ad Joannem, et ad electum et Coronatum in-
clinare, ipse contra ad Ferdinandum, quod inde magna
et facile ob vicinitatem sibi evocata, persuasit, Joannem Danc-
zy nefario scelere excludat, nam Scaevae legationis, et congre-
gationum bombardorum a usque venetis mandant, simul
vero Ferdinandum edocent, quod fieri vellet. Ergo Ferdinan-
dus omnia sibi bona possidenda cepit ea de se tandem Fer-
dinando ad adiuvandum Regnum, magno adjuvante
fuit, nam Posonium, quod erat Paustream Regni, et hinc
quo, Regnum, nec Danubium nec terra tuto intrare possit,
ita ut a cum Thesauris traditum attribuit viris. Nam Pau-
stra Regni habebat, jam Thesaurus, qui jam inanimabilis
patri erat. Egens adhuc atque inopis, facile exercitum
condere, atque alere potuit. Stupis vera facio-
nis pretium, tandem a Ferdinando accepere. Thomae
Nadadzy

101
Nadadzy Castellanus Budensis, Joannes Szalay
Comitatus Posoniensis et arcem Berence, Stephanus
Majtadarceus Fogaras in Transylvania qua in dicto-
re Joannis erat, sed ut eius possessionem retineret,
a Ferdinando ad Joannem transiit. Joannes vero cum
cum Conico Balasa, Transylvania Praefectum creavit,
Verum prode Ferdinando Transylvania, contra vo-
luntatem Joannes expeditionem movit, in qua etiam
mortuus est, et paulo post captus, in Byzantini Car-
centibus seclerum poenas luit, haud ab similitudine, et
uxorem Thomae ducit, nam gentis Kanispa unica filia
sub tutoribus a Patre relictis superstes erat Illustris
familia, magnarum opum, atque bonorum ad Honi-
cum filiorum, quoniam cum neque genere, neque dignita-
te mereatur, ad artes animum intendit, itaque omnem ex-
tutoribus restulit. Huius pretio emeralus, ducta in
uxorem, cum undecim annis aetatis annis via attingeret in
Budensi castellato cum Silyonamus oppugnaret
Feretrum inquam e pinnis ostentavit, aut seu vis, seu pau-
de seu evocavit. Nam per seditionem captus a Germanis
militibus et Budam captum, et ipsam in potestatem ho-
strum simul tradidit, quem Silyonamus ad Joannem dono-
misit, ipseque tandem, ut aut apud se maneret, liberatus
dimisit. Stephanus Silyonamus ex Nobilissima familia, ut vir-
tutem militarem praestantem, quamquam praestaram, ut tam
bellis viribus innox erat, Audientem in auditumque inde
fessum ira incipit, virum in fluctuarem aquam submergi,
atque suffocari cepit. Et quod aliquando in quodam verbo,
cum contentione, ad sepulchrum migrum illudens Evangelii-
um illud, surrexit, non est hic notulisset, pro quo facinore,
diu tamen conflictatus a propinquis est. In castro vita de-
inde modestiam atque morum elegantiam seculi est, satum
et certum est, qui semel fidem ac virtutem prodiderit apud
illos, nihil fidem, nihil laetum esse, Casar jam inde
ab imito

ab initio cum Pragam venisset, in animo destinaverat,
Maximilianum filium Imperii facere, sed prius
in a quoque rationem Regni Bohemici praemittere. Quare
dum diu multumque apud septemviri laborasset, effe-
cerat, ut ad mensem octobrem Traucofurtum conve-
niret, ideoque conventum Bohemicorum in mensem septem-
brem indicit. Igitur Maximilianus Pragam venit, inno-
centius pro dignitate Regia magnificus fuit, sed non pa-
rum decori addidit proceres Hungari, qui Equitibus
quadringentis Maximilianum secuti sunt, longibus mon-
ilibus, fallemis, quibus multum auri argentique in erare con-
natis, Bohemicus equitatus ex Praeceptoribus, ac cuncta
Nobilitate ad duo Praeter millia splendide item in fun-
ctus obviam prodiit, et dum per urbem in arcam ventum esset,
effusus populus, per omnes vicos et plateas serum factum
fuit, ut tantum conculcato spate una in arcam decem pro-
fectis, laudes magna celebritate, magnaque letitia de-
cantata fuerit, usque finitis, statim dispositio Praeceptorum
admiranda multitudinis circa arcam undique dispo-
sitorum, ingenue, et ob noctis obscuritatem magis hor-
ribilem consequentur, inde Maximilianus duodecim Octo-
bris. Regina postera die per archiepiscopum Pragensem
Pragensem diademate insignitur. Advenerunt legati
Frensis Comitatum Palmarum Saboltes et Vgotiensis archiepiscopus
quoniam moniarum adversus Balasgam ingentem deprecantes,
qua quamquam vera et probata ad cognitionem tamen Con-
missionum Praemissis Per Magistri Cribalariorum, et Con-
siliarii et ablegati ac Francisca Lay Praefecti Caesaris reji-
ciuntur. Quos omnes ille variis verbis et factis actionibus
dixit, peracta inauguratione Bohemica, sub finem Octo-
bris Traucofurtum ad Moenum perventum est. Coloniceque, affe-
ctus valetudine legationem miserat, ac postmodum defuncto
rears Electus advenit. Ita Maximilianus in Regem Bo-
maorum eligitur additur etiam, ut decedente patre
in nomea Paris succederet. Max. die Calend. Decemb.
per Moguntiam

102
per Moguntiam conatur, aurea quidem et vetere Co-
dona, aereum simplicibus gemmis asseletis, ac postea vetu-
state commendat. sub Comitibus Turcarum Imper. Oton
Mineraria Traucofurtum quinquaginta Equitibus comiti-
bus venit, et ipse Electus, hic ad praesens arbor in-
gruentibus, omnibus cum diu stetit. quare eadem
die Electionis clausis omnibus portis mirare aut ali-
ce lege cavebatur: tandem multa nocte dolens, et
prospere intro missus ad lucem funalia, circum du-
ctus ita est, ut ab Electoribus spectari posset, ad Pa-
larem introductus Maximilianus, Electoribus ac Prin-
cipibus confidentibus, verba per interpretem quar-
tus Germanici sermonis quarum, in hanc sententiam
paucam fecit, Imperatorem Turcarum potentis sumum,
feliciter precari pacem petitam, non abuisse veri-
a Praefectis et militibus eius non observatam, neque
dum abuisse, quoad bona fide, ab ipso quoque colatan-
tum Diploma exhibet, auro praemo, et bulla aurea desuper,
sicut mos est, obligatum. Caesar ad hoc breviter respondit,
ultimo loco Vasculum Balasconi, Hly, Basia primam in Vexi-
nomine autem pro camelos quatuor equum, seperem seneca,
duo: sapides argento obductos, ac alios facellas ex auro
dono dat. Maximilianum privatim misit duobus camelis,
dono datus: cum hoc oratore Argeusius Buvendus Belga,
qui pacem sollicitaverat, septem Legatione fuorum, tum oedii
remisique Hvarum Hispanum, in Cade de Verbum captum,
magna Caesaris contentione, Purpuratus tamen quadraginta
millia exolvere coactus est. Diplomatis autem capitaneus
Tributum trium aurozum praeteritum triceca nummorum
aureorum millia, intra certam diem, Disantium adportatum.
Foamej iisdem pedibus includatur, Melidore Balaga,
et Nicolas Bardoneo, defectionis auctoribus fraudi, non sit
defectio, armis abstineatur. Populi utriusque parte subje-
cti, gravaminibus et exactioibus, nisi ordinarijs
non opprimantur, aut desolentur. His conditionibus
Amale

et inuale foedus itum, ac iure iurando per diplomata
utrinque confirmatum.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

Cæsar his rebus peractis, per Iheranos populos, tra-
citumque Iheri, Affatiam, Inrantiā, Ibeliam, tandem de-
siipontum, quarto Calend. Febr. pervenit. Eodem tempore
magnum tumultus in Gallia existeret. Jam inde a Rege
Francisco gliscens secta Galoiana hac temperate, in
factiones et Bella erupit. Henricus pax facta, cum
Philippo Hispanorum rege, non dia super vixit, in
iisdem quibus ludi Equestri concursatione fragmen-
to hasta tempora perforatus, paulo post moritur.
succedit Franciscus undecimus filius a quo dux son-
densis, suspicione hæresis capitur. Ad hic admodum
adolescens, maturata morte ex lepra: ut die: 1. Mense
Novemb. materio fati ledit, suscepto Carolo nono pa-
tri suo datato a nono. Cuius etiam ope patri, Regi
Navarra, et gubernatori liberatur, mox ad versa par-
ti dux, quos Hugonotas vocant, gallozum gemonarum
cumque magnum exercitum composavit, et con-
tra Franciscus, et Saronius Ivisia. Regis et Regina
partium copias contra hit. His proelium ingens, de-
cimo nono Calend. Jan. victoria peneq. Ivisium Heter,
capto Condens: memorantur tamen: comastabilem vo-
cant: unus cepit in potestatem Hugonotorum, duodecim
millia hominum, inter quos plerique Pooeres Gallie
ex partibus Cæsa dicuntur secundum proelium. Ivisius
Allochannum circumfedit, at transfuga quondam in sen-
cillo quidam existens, et ob id ab eo fidus habitus, ac
tamen dolo in mortem eius pretio emptus, emissus
sclopeto inopinatem percudit. Eodem quibus pax sub-
secuta est, his conditionibus: ut Condens, ac pene
Stabilis

Stabili: ab utrinque dimittantur, religionem quisque
pro conscientia amplectatur Equites Germani, ab
Hugonotis accersit, solutus Regia pecunia stipendij
exauctorarentur. Hac ante mensem Majum ita acta
fuit. Pono eodem Mense prius quartus, Pontifex Maxi-
mus, Cardinalem Moronum legatum de latere ad Cæ-
sarem, et ad Conalium Tridentinum miserat. Cæsar exha-
espidum ad recentos passus, oboriam venit, et uterque
de par misuere, sed de Conalio ut pauca dicam, res
exigit, ut ea qua inter duos Aristiamitatis Monar-
chas acta sunt paucis fortasse conserta, nequidem in-
temeritas bono publico paterent. Ferdinandus in-
termissam conalium deovo congregandum cura vocat, eij-
que promovendi causa, Venyrontem accerserat. Legati
Cæsaris erant Pragensis, Abodis Episcopus, ac Gregorius
Irasnovitz Episcopus. Romque Eccliesiis duo erant
a Cæro Hungarico, Joannes Chanadiar, et Andreas du-
dicius Episcopus. Timimienis Cæsar reformandum
statum Eccliesia ad formam primitiva urgebat, Galli idem
flagitabant, Moronus ut Cæsaem et Moronum proce-
pui articuli controversi, ac usque eo ventum, ut viny
pennis, quorum opes Cæsar utebatur. Pontificis largitas
res obtenderentur, ejus disceptationis hic finis fuit, quod
paucagora ad libertatem et formam conalij pertinerent,
reformarentur. Ceterum cum perspiceat Cæsar dogma-
tum precipuas reformationumque enixe cavere. Italos
plerosque titulatores, quorum multo magno parsetet
conalij intercos, Pontifici Germanorum, nisi unum suffra-
ganeum, nullum adesse destitit instituto: necesse enim duxi-
mus, precipuos ex formula Cæsa is articulos anota-
tare. Ut integra Beva Bonioni, ad Evangelicam tra-
ditionem revocaretur, sacrosolibus conjugium resti-
tueretur. Pontificis auctoritas certis finibus statueretur,
de conalio et pontificis primatu determinaretur, dispen-
sationes ad edificationem concederentur. Paris. Romana
Abulij

ab usque reformaretur certa formula electionis man-
beretur. In Divinorum de residentia Episcoporum declaran-
setur. Cardinales ex omnibus nationibus crearentur, ac
definito numero primorum conciliorum sancirentur. Ex
omnibusque primorum exortum, sed eius dispensandi per se
Pontificem facultas esset, per eam effectum de Conju-
gio Clericorum etiam finito Concilio multum laboratum
est, et per Ferdinandum et deinde Maximilianum impri-
dem cum per Pontificem vis posse obtineri speraret. Con-
cilium per germaniam nationale cogendum statueretur,
ita ut permittendum Pontifici fuisset, aut decreta concilii
sancitum foret, quippe leges quas vocavit decretales,
docere iuris posse affirmabant. Essante Pontifice, Im-
peratorum Romanorum, tanquam primam advocatam Ec-
clesia suae electionis Pontificis, vices in causa adij. Concilio
negotio implere atque curare debere, et me ad finem deducere
setur bellum Transylvanicum fecit, Nam mortuo Ferdinando,
et bello in ripens Hungaria vacante, ut paulo post dicitur,
a regibus auxiliis Principis, velut Ripens emendando, ne capi-
tate victus colore extractus. Sed ad institutum reverten-
mur, sub hoc idem tempus Sigismundus Forquies, vir pi-
scapidei, primorum more exorsus excepit, Ladislaus ex aude
vires Regibus probatus, Joannem modo attingit, et in e-
jus electione omnibus ordinibus consentientibus in corpore
Paulo post per Sepdanum Barboni Palatinum, ac alios pa-
cos Ferdinandus inductus est, et Regnum deductum par-
tibus Transylvanicis Ferdinando manentibus, in Honorem
Ferdinandi sedentibus bonis privatam atque innociam uno
tempore haudatam vitam ad longam statem, ab omnibus
bonis desideratus perduxit, reliquit liberos quatuor, filios
tres, vidit filiorum virtutes et honores, vidit et heros nepo-
tes Joagasi coronatione et Francofurtum electione finiti,
in Regno quoque Hungaria, vivus electionem fieri volebat,
et mandata Regis ante dedecor pro Comitibus ad viginti primis
Augusti diem Posony celebrandum. Igitur per Venug. Da-
nubium

104
nubium in octavo, Caldunum Viennam appulit. Paulo
ante profectorem Joagensem patefecerat, id primorum
Regni vivus tum adducit Thoma Nadao Palatino, ac formula
mandati Perisina, in qua etiam fuit quaevis, de electione
Caesare successione primorum electionem fieri, ubi liberi essent
Regis arguebant, tum adducebat Sigismundi Exemplum Ladij.
laipacta, vel vi, vel favore. Ex nissa, inter paucos facta publi-
ce damnata, neque plures fuissent ex nissa Regia primis.
genitum elegerit, nam populus in campum Jakos conflu-
ebat, et regem saluabat, in viso populo neminemquam
sine seculi positum. Id testari et idiomam non coronare, sed
eligere Regem dicentium. Tunc Ludovico Regi in factu et in
ma gestato electionem, et coronam ante tempus adolevan-
da curavisse, Patrem cur autem matura esset, ante legiti-
mam statem, nisi dubitasset de iure Regni, sed hoc quavis
in medio mansit. Dubitatum etiam fuit, an Transylvania
populus, et Comitatus extra Transylvaniam, qui in ditio-
nem Joannis asperunt ad electionem acciderent, occur-
rebat, quod nisi vocentur, non videri comitia geocraha,
electionemque legitimam. A vero vocentur, ne contradic-
ti, et Joannem prelaturi essent, quare tutius complium
visum est, ut bmitterentur. Jam paucis ante diebus qua-
Caesar sedisset, Stephanus Bathoreus Somliensis orator
Joannis adveserat, ostendebat Joannem fincere et ex
animo pacem cupere, illud saluti Hungariae conducere,
ne, illud Christianitati, hoc bella Christianis furore non, com-
munitibus hostibus laesa esse, quando discordia. Christiani-
morum, satis superque aucti sunt. Jam vero si debellare-
tur, Joannes an ideo bellum deserturum? Verendum potius
fore, ne Turco in tempestivum bellum moveret, vel ad
amicitiam Turcicam, vel ad bellum propugrandum, pa-
cem mutua salubriorem esse, agnoscesse fecerum, ag-
noscere Majestatem Imperatoriam quam semper Pa-
reatis loci habere desideravit. Coniunctio Paonis firma
addatur, sit hoc omnibus Caritatis et stabili mentem
pacis

pacis perpetua. Titulo Regis quod viseret abdicare
se non posse, quod honorem, quam omnia alia caetera scire,
se mallet, verum liberi, si qui forent, cum titulum haberent,
quem ipse ac Maximilianus concedere vellet, ad hac ma-
joribus terminis contentum fore, atque firma hac fore con-
dantur, non secus ac alias quoque honores et aequas con-
ditiones. Et Maximilianus dederat mandata, ac Media-
torem pacificatoremque eum acceperat. Ex proceribus Hun-
garis, plerique ad vocati pacem atque affinitatem con-
sulebant. Nam cum Regina Isabella Transylvaniam
et Diadema regiaeque insignia tradidisset, foedera omnia
nata in foederibus filii pacta a Legatis Caesaris
erat. Thomas Nadasdinus, et Castellanus Mischi, qui
nomine Caesaris sponte se orationem darent, fuit hoc
in oppido Solovae ad altare solemne celebratum eque-
stris quoque, in speciem leviae tormentorum Arcorum dispo-
sitionibus et Concertu Tubarum, negotium tamen, nego-
tationis in proximam Comitiorum diem dilatum. Ad eum
Maximilianus, quod Lavandriga propter Palatium inventa pe-
dem ejus laeserat, advenire nequivisset, pridie laboris
septembris invecus, Danubio duplici ponte strato, moe-
ser Populus Equitum, trans pontem, ad Vindobonam pas-
sus obvia fuisse, ac per Ardi = Episcopum Styriam.
Sem egressus oratione. Longo deinde agmine Equi-
tatum procedebat, omnes enim praecipue ex Bohemia,
et alibi proximis Evocati erant. Hungari hoc sequeban-
tur, quorum erant quatuor millia, splendide auro arge-
toque, permixtaque exornata. Regio una perma aorantama
cum duodecim Falconibus, a latere Danubium versus pro-
cessit, hoc ordine ingressum domum Ardi = Episcopi, hoc
quoque excepit. Bohemi ultra Danubium, ad ripam Austriae
sibi fecerant, pedites hinc ad Ponsianam fere citatis, Hungari
in vero in agro suburbano, Hungarum versus, in castro man-
serunt.

serant. Caesar posthinc navigio vecus Hungaros lustra-
vit, subibat Considerare, tantum, Soleadore, orationem tan-
tam multitudinem, in suavitibus majestatem gentis debus
integritate, Comparatione moestissima, ad praesens tamen
piscunda. Quam supra Octoginta millia bellatorum in
Campo Rakos Comitibus sese vidisse multi memorabant. Po-
positum habuit Caesar Maximilianum in auguandis sed
Regnum intermisit, exteriusque malis concussis, diversa
sentiebat, neque omnium error concordia sententia, Pars
conversa nimirum Nobilitas, et caeteri ordines, in primis re-
media flagitabant, in hoc esse tempus libertatis acsa-
lutaris statuenda de Comitibus, in Comitibus haec tenuerunt
ba data Lavando autem finem futurum, quia neque ante
Electionem aut Coronationem fieri, nisi prius Palatinus
creetur, cupio praecipua vox ac dignitas in eligendo
esset, nam more majorum si Palatinus decessisset, in con-
suetu alius eligebat, neque sine Palatino ulla electione
est peracta, cupere ergo si Comitium et instituta majorum
prius peragi, palatinum nominare. Tuon Regem, qui publica
libertatis iustitia salutisque tutus sit eligi: deinceps jus
jurandum Caesari obijcere, quo ipse Regem obstrictus fu-
isset, Palatia et Barones, exceptis tamen aliquibus Caesar,
ac necessitati quod fieri aliter non posse intelligebatur, par-
tendebat, ac praemittendam inaugurationem, publica nego-
tia cessanda tractabant, vel cedebant. Injuriam et offi-
cii Regis validiore fore admonitionem, sed hi variis re-
causis metum favore, aut spei futurorum honestis an-
gementis obtegebant, pauci quibus libertas et salus publi-
ca potiori majori patri, in qua erat Nobilitas, et plura
multitudo certorum status aspectu, non desierunt, qui
Ferdinandum propterea notum Militia, et in bello pau-
cos, aare amor, tam clementia, tum libertate, atque vi-
tutibus, absenti sunt, altercando multi dies, potentia vin-
cendi agrum

cedi equam sententiam pendente p̄m̄a multitudine
peccate, **Ladici** = Episcopus **Brigomense** **Nicolaus**,
Simonius, **Franciscus** **Battyani**, **Secretis** **Principis** **for-**
monibus, hortatus fama erat, **Prorogam** **regaliaque** **tribu-**
era, in **manibus** **essent**, ut **inauguratio** **statim** **par** **quon-**
contra **auderetur**. **Ladici** = Episcopus **egredi** **clivisimo** **loco**
et **valacho** **patre** **natus**, **ad** **Primum** **locum** **odio** **ab** **honore**
evectus, **locum** **reventiale**, **et** **Regium** **sigillum** **retinere** **stude-**
bat. **Hic** **enim** **supra** **officia** **tenebat**, **cum** **gravi** **omnium** **ope-**
ratione, **quod** **multorum** **dignitates**, **et** **loca** **indigne** **occupa-**
ret **Primum** **ad** **palatiales** **dignitates** **Battyania** **Mar-**
theo, **et** **Ladistao** **Sibrik**, **honorum** **caussa** **postulatus**,
favorem **Regium** **ambigebat**, **ut** **hic** **legis** **proferatur**, **ne** **anti-**
qua **caussa**, **ante** **obitum** **Regis** **Ludovici** **motu**, **aut** **motu-**
da **in** **Judicia** **venirent**. **Relata** **tum** **est** **legis** **certatio** **omni-**
bus **amittentibus**, **et** **omnes** **caussa** **judicarentur**, **nulla** **tem-**
poris **habita** **differentia**, **quod** **diu** **ante** **egoprata** **man-**
ente **contra** **facione**, **eaque** **ad** **Principem**, **impetrari** **non** **po-**
tuit **Andrea** **Bathoreo**, **cujus** **summa** **erat** **auctoritas**, **eg** **die**
gnitate **Judicis** **Primo**, **ab** **illata** **quarum** **injuriam**, **et** **metu-**
brevis **offensus**, **omnia** **permittente**, **metuebat** **enim**, **ne** **ar-**
ces, **atque** **Amplissima** **bona**, **que** **citra** **et** **trans** **Danubi-**
um **habebat**, **ad** **posterum** **per** **venirent**, **cum** **ipse** **Nico-**
laus **infocundus** **esset**, **et** **gregorius** **Joanne** **de** **Repe-**
setur, **cum** **tamen** **injuria** **mixum** **in** **modum** **augeret**.
Habebat **is** **in** **uxorem** **Annam** **Thurzorensis**, **filiam** **He-**
ry, **paulo** **ante** **defunctorum**, **cum** **dote** **XX** **milliam** **du-**
centorum, **et** **septuaginta** **arce**, **cujus** **soror** **Elisabetta** **apud**
Hierostaurum, **fratris** **Prorogam** **Bohemorum**, **in** **matrimonio** **erat**,
sed **luxu** **usque** **adeo** **corruptum**, **ut** **cum** **equalendo**
tem **et** **patrimonio** **insuper** **abliquenisset**, **Prorogam** **tan-**
dem **ab** **inexolabile** **alienum** **et** **confugere** **coactus** **sit**, **omni-**
bus **bonis** **pro** **creditoribus** **adjudicatis**, **sed** **cum** **iterum** **omni** **or-**
de **de** **de**

pe **desertus** **ad** **uxorem** **redisset**, **mortis** **consilio** **capto**,
rimis **rimis** **ponu**, **paulo** **post** **semet** **conjecit**, **Elisabetta**
impudica **habebatur**, **ipsum** **quam** **nec** **alia** **multo** **judicio**,
or **cederetur**, **de** **quibus** **erat** **que** **Ladacum** **Virgum** **adum**, **Bo-**
hemum, **Itaque** **cum** **Wrennam** **vocatus** **eg** **Bathoreus**,
et **non** **nulli** **consilij** **a** **Maximiliano** **de** **tractanda** **fu-**
tura **Proroga**, **paulo** **ante** **reditum** **Ferdinandi**, **et** **Virgum**
dux **dotem** **Proris** **jam** **Virgis** **hac** **cedentem** **per** **poteretur**,
et **ille** **tardius**, **et** **volens** **redderet**, **promissam** **partem** **Ma-**
ximiliano, **si** **rationem** **recuperanda** **dotis** **brevis**, **et** **e-**
gra **longiores** **libris** **procepit** **iniret**. **Bathoreus** **ergo**
Commeatu **accepto**, **cum** **domum** **redire** **vellet**, **in** **por-**
ta **Proris** **detentus**, **et** **severti** **coactus** **est**, **cum** **con-**
tumeliosissime **ad** **multam** **diem** **ibi** **per** **sedendo**, **et** **pa-**
stra **in** **offirando** **ludibrium** **hi** **probatu** **isset**. **Reque** **abre-**
pius **promissus**, **quam** **dotem**, **et** **omnia** **bona** **integre**
redditurum **sibi** **cautione** **promississet**, **ad** **portas** **quo-**
que **Proris** **custodius** **vocatus**, **aliquos** **Proris**
Matronarum **Nobilitum** **per** **lustrata** **erat**, **ve** **in**, **ne** **dam-**
dis **cederet**, **quamquam** **detentionis** **ostenderetur** **alia**
caussa **quod** **talis** **erat**, **hospiti** **Wrennensi** **se** **se** **ingentis** **au-**
ros **mutuo** **dederat**, **ut** **quorundam** **Wrennam** **veniret** **hagni-**
tum **daret**, **sed** **procedente** **tempore**, **cum** **ille** **per** **repente**
dese **nollet**, **quamvis** **ad** **Proris** **per** **familiares** **veniret**,
sed **nihil** **quod** **aliud**, **quam** **verba** **contumeliosa** **accepisset**,
Proris, **que** **me** **casu** **animatum** **celebris** **est**, **cujus** **dam**
Lani **Wrennensi** **certas** **ares**, **quo** **creditorem** **hunc**, **ad** **Pr-**
oris **faciendum** **coegeret**, **venit**. **Maximilianus** **ergo** **re-**
spondebat, **Postorem** **diem** **Proris** **usque**, **tamen** **cum** **ad**
dotem **Virgis** **veniret** **valide** **constringeretur**, **nec**
se **dimissum** **in** **sciret** **antequam** **prorogaret**, **illam** **caus-**
am **in** **speciem** **obdici** **intelligebat**, **in** **egemplum**, **namquam**
ante

antea in principe viro comissum iratum hominem exar-
cerbasit, ut juraes, nunquam se amplius in Austria
occiduum quamquam libertatem ingenij non servavit. He-
c ubi toto Regno, sermo per multos menses, fuit, ut ma-
joris alicujus rei causa vulgo crederetur. Electionem Re-
giam a Va ad amonit, qui ex Heraclidae familia Regere-
bant, vel more Romanorum sumptum a Majoribus accepimus.
Ita Maxim. Idibus septembri in aede Divi martini per trigonien-
sem Coronatus, ad Coronationem neque Regatorum
tatum, neque Nobilitatem introisse constat, et aliquot
a vestibulo Templi, vocatos abnuisse, in aede Franci:
canorum venire, hinc pedibus itam et sacros milites
de Tribunali dixit, inde concessis equis extra portam
ibi in Tribunali circumfusa multitudine Insurgendi
verba clara voce praesente Trigoniensi recitavit. Ven-
sus Danubium postea ventam, ac ex tamulo industria
facto, ad plagas orbis in egypto stratum in habitum.
Proxima die Maria Uxor, eademque soror patruelis,
per Besprimensem Pontificem antiqua pro rogativa
sonata est, proemia corona pretiosissima altera, pro
Regnum est Humerum saltem leniter tacto Arguere
proemine ferus, nullum in Regno huc obtinentibus, de
imponendo capiti Regis Coronam inter Palatum et
Trigoniensem in eo consultatione quam summa dignitas
proestione oborta, et ad cognitionem Comitij dilata, non
Palati ontemporiva sustulit. Post hac aliquot dies, epu-
lis spectaculis ludisque Equestribus Confusio: Intem-
plum Triga probatum, cum Magister ignis arrip-
ciali ex pulvere Formentasio, paratum, nihil minus
significatu succendisset, momentoque omnia corru-
puit, neque confertissima multitudo uno saltim
eoque angusto adita elabi posset, multi igne perire
ve pleriq

107
ve plerique sese precipitarunt, et dum alii alios per-
vertere conantur inter flammam et capum miserarum
dum spectaculam de se edidit, erant, qui id incendium
inter mala auspicia numerarent. Melchior autem Job-
les, Hispanus, atrox facinus audis Joannem Petrea, car-
biculariorum Magistrum, caput fuisse percussit, exoro
sanguine cum altero socio secessit, qui seipsum in terra
vit sed displotum non est, ac a misso equo dilapsus est,
postea lege mortis damnatus poenas dedit, non al-
ud Comitium, magis turbidum propter communes
magimas conjurationes. Nam disciplina militari
indem dissoluta, milites villatum vagari saepe ma-
dant, dicto inobediens esse, et eo magis quo quis poen-
hor, latrocinium pro militia habere, raro stipendia pen-
debantur, summa quadraginta plerisque debebantur. He-
casserat, quod nulli bono Magistratus, dignitates, profe-
cturas, ac proemia dabantur, secleratisimum quem,
que non proena, sed largitione retinere industria erat,
causa cunctarum malarum artium, imponere omnia
facere, ac pati judicium nunquam ferre consuetudi-
nem esse. Denique metu favore, vel peris omnia ple-
raque fortuito fieri. Dolor in miserationem est versus, quo-
dam Nobili manus amputatas, et e collo pendentes
ostentantes, et a quodam Balasfranzorum per omne fla-
gitorum genus imponere vagantium patrato. Confr-
gebant, ali alia calamitatum genera, lacrimis, erge-
mitibus referentes, unversorum animos vehementer
accendit, quod Antonius Fokolum Centum Spiritum
pitaneum, hominem fertissimum, secleratum, ac irulentum
quinque Comitatus nomine, publica querele in judi-
cium vocati

cum vocatum Fisci Regi procurator, mandato prin-
cipum descenderet. Valscher, qui fidelissimus, et opti-
mam in omnibus bellis gerens, ab initio ja cura bo-
norum navavit, Balasam arcecebant, justitiam
frustra implorantes, nam paullo ante arcem eorum
Gymier, commurem, tamen Batdorei palude intercep-
erat. Adolevens quippe erat, ex Batdorei Nobilibus,
Fregenon familia, ejusdem nominis hinc, origine et op-
tus diversis, in ejus arcem res pretiosas salvandi cau-
sa missurum se fingit. Et juvenem in suam exvilitum
induxerat, miserat, mittit curruis sagorum plenos, ubi
ad portas est ventum perturbat insidias, arceque
peditum. Contectis erat longe. Maxima, quod om-
nibus palatiorum, in locum defuncti suffici velle, ac
omnibus modis conari. Principes vero tanto magis
a studio contra niti, cuius Electio est Regni consi-
matio Regis, quod apud Lacedaemonios Epodon, apud
Romanos tribuni plebis, idem est Hungaris pala-
tinus, pene quem pace belloque secundum Regem
summa poterat populi inuentum, ac proprius Ma-
gistratus Caussarum, inter Regem populumque du-
des, quia et Regni arbiter, non latebant Hungaros
arcanas, sed et in spe, et modo ad proximam Comitum
res dilata eodem spectabat, quod multos Germanorum
ex inimis commendarent, passim sunt aoven Regni ju-
oc donari, ignavis omnibus frustra adversus poten-
tiam, niti. Constat nonnullos bona virorum im-
petrasse, aliorum circumspectare summis studiis,
ut profectura Hungaris darentur, quarum porione
Germani habereant, injuriisque intolerabiles essent,
nec jure communi, neque Principum auctoritate, tene-
centur

108
rentur elaboratam, et obtentam non est, sub Comitum
tempore Despoter cum vita Regnum amiserat. Quod ita-
cum est, Moldavia, Pannonia, arces duas ex Donato,
ne Matia Regis in Transylvania, quarum possessio-
nem, postquam Turcica potentia in Moldavia prevalu-
isset, amiserat. Despoter antiquo dux, a Joanne primu
reperere, mox ubi non succedit sententia bellum para-
re, accendebatque. Pars litteris tanquam stimulis, per
se inflatum instigando. Et Joannes uti amicitiam, quar-
belli fortunam maluit tentare, per legatos perere, sed
respondum adeo insolens, atque superbum rescripsit,
ut nullo omnino honore Regio, tanquam gregarium mali-
quem per humum contemptum Joannem affecit, et
scribere auctus sit, se se etiam in pectore ferent, ere-
pturum prope diem. Accedebat, quod quidam Volfgangus,
qui Loingre-Belkensis a Joanne ad eum missus, cum
litteris et mandatis, in Transylvaniam venerat, quem Jo-
annes honore exceptum ad Jacobum libere proficisci
permiserat. Jacobus tamen ex hoc occasione calumnia-
andi captans, apud Silyonannum Joannem defert, quod
cum Ferdinando foedus adversus eum misisset, et hinc
Volfgangum, tam ad Joannem, quam ad se sollicitandum
ideo misisset, sed tamen pro sua erga eum fide, captivum
ad se misisse, quare Volfgangum quo magis Joannes
criminosum, ceterum Moldavienfes, comperto iam
vana esse, qua de genere dictaverit, tanquam advenam
et externum hominem ex omnia levitate agere tolera-
bant, agrius etiam id ferebant, quod Martini Babos
volfgangi

confly Poloniam hominis ex terra sibi Vigorem de
proferat, quam prope diem affuturam sciebant, atque
qualem eamque occasionem accepturi videbantur, qua
debantque etiam ipsi sibi, neque enim iam cunctandam
arbitrabant sibi, cum advenit Polonorum, qui cum Vigore
forent, vanos atque inanis omnes eorum conatus fo
re intelligerent, hinc Demetrius Duce, de Wisnove et in
fudemia Dithoni Polonica, sollicitas, cum enim, et
cognitione non nullas ex se contingere, et ejusdem
religionis esse, venias saltem, sese illa statim cum
exercitu occursum, et in principem eam accepturo.
Quare persuasit cum sibi millibus Polonorum, et tunc
fudencorum, iam in procinctu erat, quibus conatus cum
ad Jacobum deferret, quamquam de prodicione videndum
intelligeret, placereque amata manu eis occurrere, ne
quid Valachi se solos velle proficisci, hinc Tormentis
et Lopetanis, Egyptibusque Postonians, se enim absque
his nihil proficere, et quamvis Jacobus dubitabat, an
cognas suas, qua alioquin exigua essent, divideret, tamen
ab his petitione, juramentisque tanquam pignoris quor
busdam se persuadere passus est, nullum enim dolan
subirebatur. Ideoque ducentos et quinquaginta Egypte
et pedes omnes Hungaros ad unum praestantissimos
milites, praeter triginta Fascianos milites, adjunctis Dez
mano, et Tompa Sabachis, cum Valachorum exercitu, qui
Valachorum exercitum non erat formidationi, et ego
marte fuisse pugrandum, sed dum incauti, et tam metu
entes, in quadam villa concredissent, ultra Fluvium Ge
ster, fasciani

109
ster fasciani item in alia Itali et aliorum Valachi paucos
post dies, Tompa, numeroso et magno exercitu, ad arcem
obfidendum venit. Locus Jacobus ex tormentis et proclis
quodammodo magna detrimere, cum multo magno con
cilio, inferret, ignavis Barbaris, vallum facere, eggerit
excitare, cuniculos agere, et quae ad oppugnandas arcis
hinc necessaria. Illis e contra, quae ad rem vulturam us
si sunt omnibus expertissimis ac peritissimis. Ideo cum
Barbari quatuor Tormento ita disposuissent, ut portam an
cis non nihil infestarent, crederentque eos illa ratione a
plius prodibituros, et intra arcem arceaturos, ille per
expulsionem magnam hominum hageno edidit, et hinc
Tormenta etiam hostes defendere satis conascentur, in
arcem abstraxerit, quo proclis se haurum ex Hunga
ris descederent. Demetrius vero jam ante a Valachis
ad principatum evocatus propeaderat, quare Tompa
velit arcis obfidione, et per portam haurum hinc
haud longe castris poni, Jacobus autem, et qui in arc
erat, non aliter credebat, ac si auxilia venient. Ita
que Demetrius in eo loco pro disceperat Tompa, confedit.
Eodemque die Pistochoiam interposita fide, ad Jacobum mit
tit, conditionesque has per eum Jacobo denuncian jubet, ut
quinguae et argenti Millia florenorum, impensarum nomine,
quasi in bellum fecisset. Jacobus se predeces, deinceps vero
in singulos annos duodecim millia, sese ex praesenti peri
culo erepturum, et in integrum eam repositurum, et
quibus Jacobus non erat alienus, sed in resea Valachi, cum
Jacobus illam tractationem cum Jacobo fieri discederet,
simul

non obmittentes, & quingentos delectos ex toto exerci-
tu praestantissimos auxilio sibi daret, fore ut caput Longa
ei adducerent. Demetrius et spe sua et illorum pollicentiis,
pertraxit deinceps omnem conditionem tenuit. Cum etiam
cum aliquo ex arce pro necessariis in oppidum exisset, uno
ex eis trucidatum, et alios in omni aditu obstruebant,
quos ex arce missis auxiliis, et fugatis polonis conservare
vult, quingentos vero omnium quos habebat praestanti-
simos milites, Valachis in auxilium dedit, qui cum portam
transissent, circumventi a Valachis ad unum omnes
trucidantur, et statim contra Demetrium adveniunt, qui
pro castris circumparatis fuerunt. Munitionum loco pro-
pugnabant, sed quantum ipsa virtus. Multitudini praeter
hanc est cognoscere, quod Iacobus cum tertia parte,
quam Demetrius habebat, eosdem hostes, et multos plus
res, non tantum ~~superavit~~ sed etiam debellavit. Deme-
trius autem qui longe a numerosiorum exercitum habebat
ab illis est visus, et cum profligatos suos videret, vult
que in arcem ad eos, quos ipsi sibi ulro hostes parabat,
prodibit. In silva quadam profugus, et latitans a
custicis ad Tomfoda in venacum, statim ad Silyma munus
missus est, una cum discipulis, quos Silyma munus in co-
locis, suspectos in fere necari mandavit: quod si minime
levatum fore, secum ambiguarum eventum, viderentis
conflictis veluti in casu prodesse poluisset, se atque
Iacobum servare poterat, ac nihil unquam perniciosis
suis in impetis, quam vasti animi infinita cupiditas.

ut supra

ita se prius, quam hostem vincere decet, sed ambo non me-
mento poenam de meritis laere, hic enim honestas conditio:
nes inter se eos hostes, admittere noluit ille. Sed atque dicitur
ut dicitur pauperior, et magis princeps non contentus uno re-
gno, acque dum finito, et iam Transylvania, Transalpinam
Bianchum, ipsam, verbis atque animo invaserat, alio vero
Regna dividebat, et eandem Befavabiz Transalpinam
Transylvaniam tunc prope deum invaserat. Sed et coronam
duas in Polonia fieri fecerat, quas in secretionem parte domus
intra parietes absiderat, quodam ergo die in sequestratione
vivi in Aleation moestitiam, atque altitudinem quadam
anioni se composuit, et tandem velut ex somno exurgens
ctus, divinitus sibi angelum inquit apparuit, et magis
nam mortuum a se ortum, ex quo in supremas partes edi-
tus ascendebat ibi speculabundus, ac meditabundus
ambulabat, aut abditis loca signa videbat, lustrabat. Quod
cum per aliquot dies agitasset, Merocum, cum a signis prima-
ribus Valachis accessit, et jubet eos proferri in habitatio-
nem ubi quae domus erant, abscondita atque ut cum mi-
seris intrarent, in genua prostrari, ab deo misericorditer
vent, tunc omnes partes habitacionis diligenter investigarent,
sibi enim per Angelum esse revelatum, fore ut magna,
ac Divina dona occurrerent. Illi quae mandata sunt
exeguntur, et cum difficile esset inventum renunciant, atque
aliquando senotismum, aliquando pro nigra loca si-
gnificabat, tandem aperta est in fenestella quadam in pari-
ete obstruita, et in ea duae Coronae. Tunc sacerdotes
convocati, ac cum Ceremoniis atque Divinis hymnis in
Ecclesiam deportatae, ac solemniter Deo gratias actas,
Deo hac

Post haec iterum alias quinq[ue] coronas conficiendas curavit, nam totidem et regina sibi destinabat. Ad Mathi[am] ad primos quos Bajanos vocant digerat, nunquam Angelos plures coronas allatus. Tomasa ergo profligato, Demetrius ad obsidionem revertit, discurrebatque omnia loca Valach, nullum tamen solopetum vel tormentum ex arce emittere, nullum sonum, nullam feminam hostilem edere, quae omnes dilapsae essent, ut barbari sebant, sed cum pauci prius accederent, mox confecti ad fossas ad portas, et ad omnia loca, ne quisquam auderent, displotis omnibus solopetis, tormentisque simul eruptione facta, vulcerari, cedi, ac tandem precipiti fuga in castra profugere. Sed ergo et proximis proeliis, quo in dies ex arce committebantur, cum Valachi auro quam imperum hostium distraxerent, ubi ad manum venissent, neque muros subvehere possent, et minoribus tormentis, majora enim non habebant, Tomasa fere ad desperationem adductus, auxilia aliunde circumspiciens, ad Joannem misit. Joannes vero Vladislavum Radak, cum duobus millibus Equitum, atque praeditum in auxilium ablegavit, quos ubi primam Jacobus impulerat, facile intellexit, quorum praesidio profectus, nihil tamen ex priore animo remisit, quamquam nova auxilia, vallibus, aggeribus, cuniculis, cisternis, vino sepefferant, et milites ex stationibus, ad deditionem sollicitabant, quod Jacobo multo plus nocuit. Nam milites postquam longa obsidione, atque desperata spe, auxilii insuper a popularibus Turganis continuo sollicitati, ad deditionem inclinarunt.

Vnde

Vnde cum ad proelium Jacobus milites emisisset, Petrus de Deo ad subfidia stare iussus esset, his qui proelium committebantur laborantibus, subvehere voluit, hac tenus semper fidelissimus, atque militari laude praestantissimus. Jacobus tamen illum precibus, atque donis, ad pacem placandum statuit, verum paulo post incidit in fere omnium animis, occasione quaerere, et adeo stipendia petere, quod Jacobus etiam pecunia propria laboraret, capis argenteis exolebat. Illi certe tamen malo seditionis, capis auctorem Petrum Deo omnes incusabant, Jacobus inter paucos familiares, vulceribus affectum necari fecit, quod sic meritis videbatur, sed iam paratis ad seditionem animis, non privatim, verum recto militari iudicio facere debebat, quare indignate milites, tanquam justam occasionem in desertione venire, orto initio a pedibus, Equites vero etiam constanter in fide longe inferiores tum numerant, numeroque resistere potuissent. Ita Jacobus a suis desertus, captusque ad Tomasam portatus est, qui primus clavam capiti barbari eadem feritate inflexit, et eum mox trucidari fecit. Vladislavus Radak milites illa post consecravit, et in Transylvania cum suis reduxit, quorum aliqui ad apprehensa sunt asperant, Jacobus iam ab initio dimissis nunciis ad Borovscium locerum, et Ferdinandum, quod omnino in ipsa coronationis tempore incidit, auxilia flagitabat, id quod Caesar ac Maximilianus facendum decreverat, sed prius occupatis omnium animis, ad pompas, ad ludos, deinde dum consultatur, dum pecunia paratur ex dante oratio, dum miles, dum miles omnibus sebus leve procedentibus, excedit, more solito, nihil effectum est. (Am vero Jacobus iam ante

iam arce, et nobis et omnis Joannem exagita, fere
lyonannu petierat, ut Alexandro Regnum restitueret,
nam et Alexander per quercios Joanni obedientiam, atque
officia dediderat, et sua quoque regnum recuperaret, ideo sub
maomus Alexandro restituit, ad cuius advocatum Tomaso
cum Mokciofo et tribus alijs in poloniam aufugit. huius
maomus autem per quercios aut vivos sibi tradi postula
vit, aut trucidatos. Quamobrem Rex Poloniae, cum ob hoc
tuon vero quod Demetrium Sigismundum miseret, morte
fecit. Desponsa duos habuit viros, alter in Cypro Insula
ludum instituit, alter venetias venit. Hic omnia quaedam
felicitate, atque assiduitate in numerum eorum se insinua
vit, qui ad curiam deferunt, tandem sibi artem comparavit,
ut omnes seorsim, quatuorvis difficilissimas, certis instru
mentis sefereret, atque iterum clauderet, diu artem exer
cuit, et serena compillavit donec postea comprehensus,
et laqueo susceptor esset. Ille cum Polonus filios
instrueret, cum parentibus illum convescatur, cum
que de institutione seorsim publice conficeret, Regis Insula
ludum ostendisse, cognos, naaves, vices deorsum nihil de
se ad occupandum Regnum, et defendendum, et vici, et magis
vobis similes esse vellent. Tandem induxit magnos, pro
que, et Legatione ad lyonannu mittit, per quem depu
tatione peribat, advenit venetias, et ut se suis Regibus
ut permitteret tributum vero a novum se detentur, et
lyonannu concessurus erat, sed ille cuidam ani
moso quem fidissimum sibi putabat, gloria tandem
familia videri significavit, fore ut ipse brevi in magnam
Domicium evaderet, et quod Lyprus novum, ratione habere
qua se ille perstravit, ad oratorem venetiam profectus, et
se pro omni officere, Venetis magna secreta et ad sta
tum publicum

112
tam publicam pertinencia revelatum dicit, orator
promittit, et ille statim sem aperit, sique conditio, ut
illum hominem, in domum quacunque posset arte ad lucas.
Quod cum presertim, in Cellam Vinariam oratoris hominem
clam abduci, et Tormentis, ad fatendum cogi ventatem curat,
candemque ibi trucidandum, illum vero qui iudicium detulerat
cum litteris Venetias mittit, qui proebium obtinuit, nisi fore
quercio, Lyprus ille morte multatus est, tres fratres, et in qu
lis magnis favoribus notabiles, amilem optum habue
runt, et quod magis mirandum est eodem anno Galabri
quoque seditionem movere, ac multos Hispanorum huc
videre, vocati in auxilium Oratoris. Per hos dies
Stephanus Batory Legatus Joannis Potonij magni
et erat spes pacis constituenda, et tunc Georgium
Blandratum Medicum, et ex intimis consilijs Potonium
miserat tali mandato, sed tamen secretissimo, ut etiam
Transylvaniam, et Hungariam, Rakis sibi Ferdinandum
provincias daret comanaturus esset, ubi tandem post
varias, ac multas disceptationes conclusum est, ut Joann
nes, quemcumque vellent titulum, mater Regium, sibi ipsi
eligeret, cuius una sublata controversia, se se Titiam
am Sakhoman, iam ipsi antea desponsatam, et non aliam
in uxorem daturum. Transylvaniam totam, Hungariam
atque Tribiscum habeeret, in perpetuam hereditate,
teno summo jure, si omniaque pro sua atque regna ducere
citare, Munkenis et Hubsund cum Matrona ex his, erant
in controversia, quod illa arces ultra Tribiscum essent, Orator
allegavit nihil se petere, aliud, nisi quod Joannis esset,
et tam possideret, indignum quippe ad posses videri, pos
sere, quod non possideret, et iterum cedere, sique iam
placantibus

Manibus haberet, in pacato pfectum Domingo, et
extra belli pericula. Penam illis ditionibus, que inter duo
Impena de medio erant, et ad utringue onera ferantia ac tribu-
ta prestabant, Joannes iterum manus excepisset, et in liber-
tatem Ferdinandi potestatem conceperat. Unde erant Comi-
tatus Berg, Nooda, et appendicis loco Comitatus
Abbatissianensis, et si ad fieret, tamen a futuram in Com-
muni periculum esset. Nam Alphonsum pro hoste ope-
rabitur, quamquam mandatum singulari amore, et
generositate non negasset. Quare cum difficultas videret,
inter se ita est ab oratore illa ditione, ut in sortem ma-
do danti darentur, alia difficultas non minor videbatur,
quod in ditionem Joannis veniebatur, propter multas
Nobilissimas atque illustres familias, & Diotauri, &
Georgius, Baldoni, Trater, Andrea, cum amplissimi fa-
trimonij, quod Andreas non obscure, ac cultro quodam
livore agere se rebat. Nam ex omnibus, nulla proles
oculare ad potestatem videbatur, mater unum Filium
georgij, interea, adhuc etate, et pessime a moribus et
vita institutum, ne familia exstincta, bona quoque
ad Joannem venirent. Non etiam quod homo avari-
tia, et ambitione profligatissimus personarum suas, ad
Bonavita obstrungi metuebat, ut soli Joanni addi-
cescatur, et Ferdinando heredibusque suis operari-
nas, quas voleat prestare non possent. Orator
cuius rei quoque difficultates discussit, neque se perso-
nas utriusque Imperij liberar esse debere, quod ad
operas tantum, ut cui potissimum libere partem
sine nota ac reprehensione, offensionisque opera-
navage, atque inferare possint, quibus in diffi-
cultatibus

113
cultatibus, cum morum atque tempore maxime,
Joannes Oratorem convocavit, atque mea orator con-
tulit, ut si Cæsar de his ante creditum suam de cetero
set, ut in itinere cum responso contentus esset, se
pro facto et conditus habiturum. Quare Cæsar con-
ditiones admittit, et antequam orator Casporian
Placemisset, per Casp. Veredam litteras Caspianis
super eo et apud eum accepit. Cum ad Joannem venisset,
set magna laetitia legationem pro voto gestam exce-
pit, et Legatus consultatione decevit, ut Stephanus, ad
suscipiendas conditiones severtatur, unde Stephanus
petenti, ut laetis per domesticam seum invitaret, aliquot
dierum spatium concedit. Interim dum ille abest, fit mutatio omni-
um conditionum, omnia atque oblitterata pacis vincula, qua-
si ne coepa fuisset, quidem, unquam prestata tamen hac ex-
tatione majori aliqua auctoritate concludendam et stabilien-
dam esse pacem. Et autem pro remissionem, quam sepe sol-
via posse perfici. Quare enim conditiones, quas enumeravi-
mus, esse jam pro effectis et conditis habere, quas Ferdinan-
dus quoque mutare aliquando non potuisset. Sed per Regem
Polonia ad hoc plura, et majora impetrari posse, non manu
omnium verum potestatem, qui habuerunt, et qui non arbi-
trari Joannem Regem, erat Michael Sahij, et Krinij,
Joannes Salancij, et Stanislaus Wisovskij Polonus, et
georgius Blandrata Pedemontanus, inter ditiones
Stephanus. Infirmationem indicium breviter
tulera, in qua sublimamur ex omni pacis Ferdinan-
do concessit, Joannem quoque comprehendit, ad Legatum
eius postulationem admiserat. Quorum commissa jam ad
certam diem, ab utrisque delectis, componendis rebus
quæ tempore

qua tempore indicarum violenter parata fuerunt. San-
ctus Joannes multum quatuor adventus militarem licentiam
am, et praecipue Balasam, pervenerat hominem turbidum
ac impatientem, illico amoveri; aut saltem cohereri. His
finem Novembri exivit somitum, et Caesar Viennam rediit.

LIBER DE CIMUS QUARTUS.

Insequens annus millesimus Centesimus
Sexagesimus quatuor, morte Caesaris, ac bellorum me-
morabili fuit, initio anni exorare cepit, Caesar, denique
que laboribus viribus, et vi morbi gravitate, die
decubuit, coena tempore, ad multam usque noctem, sacro.
cum ventium haemorrhagiae concepit, quo plurimum
delectabatur se se recreabat. Nec tum quidem par-
cens laboribus, sed gravina negotia ipse egrediebatur,
litteras etiam in lecto figorabat. Diuturno tandem morbo
confectus, non violenter quidem ac tanta morte, et inanis
ante peccatis oratio Calced. tuque vita decepit. At-
tens virtutibus merito laudandus, militiam nec exercuit
et profers unicum decus. Regum, neque prospera for-
tuna bello unus est. Consilij valens, sed consilia non
monitis plus a quo in ligatus ad quos etiam male con-
silia referebantur. Paulo ante mortem valente Bar-
barico Botryasij, parceret laboribus, non inquit, labore
me conficiunt, ad quos natus sum, sed mea mala fortuna;
Maximilianus liberarius, et illa mala mulier Ferdin-
nandi filij idem petenti Maximiliano per. cynonem co-

mitem ab

mitem ab. tardo, supremam cubicularia avarie niterne-
tatum ad pietatem, aut dominandi cupiditatem. Maximilianus
decedente patre, Imperij exiit, insignia, oram in
Francofurtensis comitibus, ut supra memoravi, ita conver-
tum erat, eodem mense Comisfarij ad oppidum Seclis con-
veniunt ex numeris erant, Gregorius Bonnenis Episcopus
Seclusi, Radenensis Georgius Alax, et Georgius Balas-
kij dum Comisfarij in Seclis sunt, Balasga Castellum in op-
pido Italij militum Allunkaeno qua a re Joanne erat, out-
lacia distante, ea se adventarij plurimum comonori, quod a
tantum tempore ortomali pacis, sed de quo per Legatum
quoque confirmata, in presentia Comisfarij non inuolunt, no-
va engeret, cum Teutibus prohibita foret, proce-
petere, ut dicitur, ante se non commisit in causa,
contra Balasgam obistere, regare desique vi a comitibus
tu omnia confundere. Tum Christophorus Hagymasij
Bisectus praedij in Hungaria ex improbita nocte aggressus,
illoque fuga elapso, Castellum in expugnat excedit,
Ibi Georgius hilyok Nobilis et veteris familia cecidit, et
Comisfarij oebus in fecit discedunt, auctis odij, quam
ad pacem ulla se aera. Post haec Balasga, et Franciscus
Laj novam expeditionem suscipiunt, per Monasterium
quoddam in Moldavia principem Donasij ruscij, app-
argenteis opulentiissimum in quod presentis bellis, plenis-
que, canore, ver compositaverant, horumque dirigen-
dum, et celebritatem cum ymionis ne caparum oate, quam
maxime occulte dies noctesque ter faciunt. Brevis
et inculta erat per alpe subbenicos via, eoque, ac
temperatibus sunt prohibiti. Postque Caesar concessit
viam, et Maximilianus verum potestus est in
Sultratione

sublationem evocant, an tunc annuam tributum, cupit
mittendi tempus, ex patennis foederibus, ac postea re-
centibus promissis, instabat, remittendum sit, tam quomo-
do secundum Turcicorum negotia, concordum. Statuit ex
comitibus Decreto, supra dictum Tributum, per delectos
Oratores, mittendum, et per eosdem tractandum, de reno-
vando foedere. Interim placuit per Venedarum
litteras ad Turcos dari, quibus de morte Casani ac mis-
sione Tributi certior fieret, simul confirmatio pacis, paterna
dato etiam mandato ad Oratorem Albertum Wisbergam
insinuaretur. Dimissa igitur curia, per quos caelestis
paucis post diebus Turcicus affuit, quem hylonomus, au-
dita morte Casani, cum litteris obsequaverat, primam ho-
nestis in officium, aut humanitatem, procedebatque mis-
sionis, hoc usque septembrem acta, non, non quoque Balas-
fa, a Komario egredere, ac unam in Tajnillaten vagan-
do, vasa conquirebant, magnum numerum paraverant,
Destrautes, avieno Tolajensibus, aliique ad versa parvis
Vindeoniam nasipere, nam si nihil unquam perp-
nec laquei fuit. Bellum, pacem, foedera, iura huma-
na, divinaque omnia lucro metiri. Et militum quoque
suum talis erat, ut etiam in foederibus prodari, et ta-
hocinar: sibi licere putarent. Stephano. Batborio son-
lofensi presidium cum Balasfa egregio significat,
paucis ad Austriam Komarioj selectis. Esatbat-
maniam Christophon: ac Stephano Comliensium Prae-
tum locus, et Transylvania opportuna, ibi hinc
sannusium, illinc unius profundis alveis, flumina
concurrunt, quae causa fuit, ut Joannes magna
maeridium imponeret, Duce Balasfa, aeneaque
Formente

115
Formente in usus belli, velut in armentaria
comportaret, ac sedem belli marante, propriate po-
minifaceret, ubi autem in potestate ten Casani per
prodictionem Balasfa venit, supesius autem dictum est,
Comliensis ubi foedera videt non observari, simul hoc
sed illic poliorum accessus, quam maximo silentio
sub occasum solis, cupis tam profectus erat egressus
cum expeditis simis in illis disponit, qui portam in-
vadent, qui scalis muros scinderent, ac singulis ma-
oni martis, atque loca attribuit, ante lucem omnibusque
partibus Castellum invadunt, pars scalas ad muros et
ad bonam evadunt, pars signum murum secum con-
scindunt, pars signum et materiam apponunt, et impi-
mis per averfam portam, quae hinc ab impetu videbat,
miles irrupit, magis quoque ab partibus, et fit proe-
lium ingens, tandemq. uno, et eodem impetu Castellum
expugnatur, in quo Theauri, Vxor quoque et liberi in
predam ceperunt, predam tamen omnem militibus con-
cepit, quoniam modum se facturum receperat, proter Vxo-
rem et liberos, quos in Transylvania in Joanne misit,
miles Germanos ad Ducentos, et Hungaros sepe totidem,
qui ex proelio superfuere dimisit, decem milia pondus
gentis infecta deperit ducuntur, Auri signa, et auri signa
magna vis, adhuc vasa argentea, Aucea unius mulieribus, et
copiosa suppellex, quae per omne tempus flagitium, a cumular-
verat. Fivulus miserarum secundo milliarum distabat, di-
ves oppidum, et sectario auri, argenti longe opulentior
sionam, sine proelio traditur ab oppidanis, arceon vero
post paucorum dierum expugnationem, per deditionem
neon capiti, secundo initij, nec Joannes se continuit, sed
de his certior factus militem Comliis, duodecim hominum
millia

millia compaas brevi, et pimum Hadad occurretur
infamius proxima clade, sed tum per duces bellum duxer
rat, nunc coram Imperatori, et milibus omnia obitas.
Matthias Zemeoy vir acer et militis exercitus pra
erat, et egregie iubatur at ubi Torontorum mura
lium potentia diutis, minus oculis parebat. Joan
nes Paulurum cohortans, muros scendere jubet, hic
et illinc multi cadunt, multi sauciuntur, tandem dep
censibus propugnantibus, et amissis diversis Aras perorantur,
omnibus insidiariis aut interceptis aut captis. Matthias
Zemeoy virum in potestatem venit, qui in speoria multo
vulneribus affectum, benigne fovendum mandavit, postea
bello confecto honoratum, et omnibus auctum liberum
dimisit. Eadem virtute ac caecitate Castellis Bator, et
sauro Martino expugnavit, his fraxionem oppugnavit, sed ne
oppugnatione munita aras deiret, majora en animo de
stinaverat, et domines tenebat, in conditionibus datur accer
ptisque ad octavam Idus Januarij, veniam ad deditorem,
si auxilia saeva in tempore non adferret, ad ulterio
processit, inde Tibiscum ponte navibus vitro trajecit, et an
cem Attya validam insidiosa argumuntionibus, in deditio
nem recepit. Primum Tomentis admontis, deiecit muni, solus
oibus Vocis saeva mole, et multitudine ferrea cum pila
rum, ut arguentibus profusionem, nihil sibi respondit, ad
gloriam semipsum esse debere, neque omnium in seipsum
quidquam ordei. Post Corona circumdatur, et militibus loca
impertit, quo quoque simul aggredere curat, tum hostati
fringulos eo die non trionij, ut putabas, sed Impetrat,
et ferilibus artibus spectandus videbat. Et Casar
am quae, insensit, exijt, in caeci effugij, insidij dedi
tionem facit, igitur Joannes, ne ulterius feriret, mi
lites revocavit, atque saltem impetrata, ac fringulis
enibus

116
enibus abire iussit. Exinde arce Kovacyo minor in egre
gnato, namque funditus ob propugnationem, arcibus suis
Hucis, Munkacsio, excurdit. In rebus pari virtute et
fortuna genis, secuti Ambrey auctus fluminum, et formata hy
em prodibere, ac Caspianam Impericium, et Caevas libe
ras, civitates occupaverit. Ita reversus Schedum, aecora
tura et arte omnibus formam, uno adin angusto, caetera pro
fundis lacubus, late circa fundentibus, et vallis ino Cas
ois insidiosa formata oppugrandum statuit. sed Nicotaur
Bator, conditiones easdem quae Vasadienses praestitit,
has usque ad Nonas Decembres acta, caeterum paullo ante tribuna
rium amorum, per Georgium Albarum de Cirge, et tributum Chab
Byzantium miserat, ad Joannem Michaela Cernovic, nuper profe
go Byzantio, datur mandatis confirmanda paternis pacis. In
terim hac sigismundi Augusti Polonia regio data ad Batavem
littera, redduntur Nam ex Austria longinquitate itineribus
ferius advencaant, quorum sententia in hunc modum fuit: do
amein secundum nepotem suum, et Electum Regem Hungariae,
Poloniae, et Slavoniae, Croaciae, in hunc modum datur: ad eum literis
congruis, damna emend, atque injurias hostiliusque viri toleran
da in dies regere, a praefectis et Balassa, pacem, foederis, pro
nullis haberi, arbitros delectos, ut vetera proceperit, sed
tam Balassa Castellum in oppido Italony struxit, sepe cum
mero petitione a se Casarem, amoveret ab hinc Balassam
vel statione sua teneret, nihil unquam effectum tamen.
Demque ibi protestari, ibi pacem, amicitiam, affinitatem
tot negotiorum fuit, et ipsius impetrare regere, se
suoque contra hosce homines, datur, humanisque iure, ad
luendum et defendendumque, obstricunt. Caeterum, ut usque
comperita sibi indolere, tamen acriter cautes, bello in
ter Nepotem, affinitate peteret, Batavem, ne pacis conf
lia abiciat, neve se a turbida capi finat, nemine, etiam
in quo Prishanorum fastigio sit, ne civile receptario bello,
proprietat

in aponas, pacem potius fovendam allicem, et generis hu-
mani, et nunc magis Christianitati, hoc compromissio hanc
non tamen nominis imperii, ne cessantem vero et Hungaria,
et Christianorum rebus, daturumque se operam, ut Doar-
nes alioquin non inurbidus, equis conditionibus contentus
cedatur: adjuvante Apdto: Gaspardo Joannis, quo vites
geri habeatur, sed Joannes paulo acius perstringit Ma-
ximilianum mediatorum a se et pacificatorem, aut pacem
aspirantem speacta ostentasse. Hunc occulto odia, pro-
mere: At Caesar in animo destinarat, quomodo cum
am dierum non mere, et erant, qui Libos operarent,
quois facta Joannis predicarent, et contra Caesarem
caperent, operis tunc, etiam sub alveis, ubi occumbere
controverser, quo magis accendebatur, ita ut raro in
publicum prodiret. Videlicet in consilia Hung-
garios potoniam convenire jubet, et eorum perper-
it opinionem. Difficilis erat responsio, nam ex actio
Commissariorum eadem conom. cebant, postremo tamen
ita se prout non: Do affinis officio se gratias ageos, cas-
terum coram Commissariis questiones disceptari delu-
iose, concordiam ab adversariis solutam, et saxellum
sive exstructum, et excursionem sellunka, et Austriam
arceantur, nullius injuriandi causa; bellum minus
ab Joanne illatum, se propulsare, ad tollendum etiam
verecore animam adjecit, datique non duo millia, et
quadringentis numerumque auctorum Josepho Melidion;
Balassa secretario, quod iam exegredendum susceper-
unt: eadem estate Hispani Regnum adven-
so littore perisum, loco edito expugnavit.

LIBER DECIMUS QUINTUS

117
Imho Caesar bellum parat, cum legationes
promissas ad omnes Christianitatis Poten-
tatis, et dedere auxilia. Pius, et his Doni,
sex maximis quingviginta millia Nummorum
aureorum Ferrarientis totidem, Florentini
ducenta millia mutui nomine absque usura
Genevenses India Imperatoris advefus
Comitem Falisci captantes, exulem et Galia-
rum Regis literis commendatum, quadragin-
ta millia, cum paulo ante mortem Ferdinandi
Marchionis Anaxii causa, composita esset, ob
Tyrannidem per Genevenses status dejecti.
Dux, & Circulus Bavaria quadraginta millia
Nummorum Joachimiorum, in super a quo
scoribus, ad magnas virtutes et mutuum
contrahitur, duae quoque arces in Hungaria
Trenschiniam, Margaretha Leechi pro
sexaginta millibus. Dux quocumque pro tot-
dem Fabrice Pereny pignori traduntur. Ex
gogam pecuniis undecumque congruis magno
studio, conscribuntur duo millia Ferdinan-
dum Equitum, Pedum quingve Comitatum
supra et infra Cafforiam, Nobiles viri in
Cafforiam delimus, quosq; in expeditionem ire.
Præcipiuntur bello Andreas Bathory et
Lazarus Svendius, evocatus ex Italia.
Hyeme asperima Cafforiam, miles, Duces,
Impedimenta convenerunt. Hic locus sedes bel-
lorum, et inchoando conthia imita. Bathory
Toraj censes, confictis gelu. Sibico, & Bodo.
gio flumibus, nunc facili aditu, postea
veto in expugnabili Indum Indit. Rece-
pta aculeum prima fronte capiendum, aperta
seva hyeme pedem non consistere. Ven-
dus a minoribus experimentum capi, valui-
Bathory sententia. Ita Nonis Februarij
Toscanum

Tokaynum operventum, ea arx in Peninsula
sita, Concursum Ammum Tibisci et S. Adrogii uno
a latere fossa ingens, propugnaculis aggeribus,
aliisque rebus, in longum oppidum munita, & forte
na aequa fuisset, Oppidum praeter fossam, et cratem
muri spelle minime validum. Franciscus Ne-
methi, mille quingentorum selectissimorum mi-
litum Praefectus tuebatur. Vendius quadrin-
gentis Germanis et Hungaris Equitibus toti-
dem explorandi situs causa praecedit, quos Ne-
methy aeri proelio excipit, ac terga convertere cogit
sed ab eis super alios auxilio venientibus, recedit
sine damno, ex Casareanis caesis aliquot.
Post proelium secunda oppugnationis die, Oppi-
dum receptum magno usque Germanis impetu
Gabriel Dreny Mistris loco natus sumptibus
suis quadringentis Equitibus, sedulibus Peringentibus
Canonibus aeneis quatuor advectis, in tempore ad-
fuit. Nicolaus Bathory Ecclesio Equites ducentos
Canones duos missi, Cassoria duo Canones, et cu-
lubrina tres afflatis, Vienna duodecim minora
 tormenta subiecta erant, Bathory cum vendio
 oppugnationem hoc modo instituerunt. Melch-
 orem Balassam cum parte Copiarum Hungari-
 carum, duobusque Canonibus et aliquot Tormentis
 minoribus, Tibiscum glacie transmittere, et illinc
 urgere iubent, quatuor Canones ex parte Bodro-
 gi ad eos a Continenti, Colubrias tres in collem
 quadringentos passus distantem, quibus insensio-
 ra reserentur locant. Quarta die postquam muri
 defecti, educunt militem miscent proelium, hi
 superare Muros nisi hostemque rejicere, illi
 contra sese tueri, hostem ferire, tela missilia, sul-
 phuream materiam certatim ingerere. Irrita
 oppugnatione milites revocati, cedere ex Cas-
 reanis sexingenti plures saucii. Erat praeter
 quaculum validum materia extructum, eo for-
 tes submituntur, terrae, egesta fumibus et ca-
 temis roborata vincunt, quae tibi magna vi evulsa
 sunt, moles corruit, inde coepta, mediocri
 secunda oppugnatione, Casareanis glacie ma-
 gno comodo fuit,

118
quo commodo fuit, quod sine periculo transirent, &
 subinde non in proelium succederent, postquam
 tamen uno in loco multos militum hauserit, illi
 qui maxima praedia praeter duo ingentia flumina,
 temporis injuria, in contrarium versa, adhuc
 atque multitudine superabantur, neque sustinuerunt
 deutiis sed interiorum in arcem obsidum jam diei
 se recipiunt, fossa atque muro etiam validam
 minime tamen durissimam, adversus tormenta
 valida, & aëris imbro coelo gelatis. Ad pulsam
 est aliquod dies propugnatum, haud minus
 dum Nemethy superstitis. At postquam pilator
 mente cecidit, inducis petito, et diei saltem datus
 arx pacto traditur, nam auxilia tarda erant, et
 retinere Duce amisso haud sperabant, Casaream quoque
 notari moram omnem periculofam rebantur, Condi-
 tiones quere, ut ipsi salvis, armisque propriis, ac ve-
 stibus abire liceat, & Corpus Nemethy una a portis
 extra in tutum adjuncta Comitibus deducatur. Quae
 dringenti omnes, major pars saucii, Corpus Nemethy
 medius Tapetibus gestantes funebri pompa in ho-
 dum exire, truci ac minitanti vultu potius, quam
 moesto, ibi reperta quatuor millia vasa vim Nobilibus
 summi, pecunia decem millia Nummum. Capta Ta-
 Hajo sua, et aliorum opinione citius, Atque Dreny
 a tergo reliquenda non erat, Nemethy praedia tanta.
 Missus ergo Balassa cum expedita manu, illi etiam
 comperta morte Ducis deditur obsequium, mat-
 lerunt, probrofa teterrima comparatione. Sub his
 Oratores Casaris Byzanti instanter laborabant, de
 reddendis Balearibus, ac Rivulo Minerarum, eoque
 Turca devenerat, ut Balearum reddendum, quod
 anni significaret, Rivulo Minerarum reverto. Quod
 ubi Johannes accepit, Arcem Oppidum, funditus
 solo agrari cubet, Vendius autem comperta re-
 cum omnibus Copus Tibiscum trajecit, Balearum
 aratum mumentum patuit, nam jam stamaghi
 scibat Bezlerbegum dum magno Copio affluente,
 quare multitudine paganorum undique convocata, si-
 mul Missibus operis distributis dies ac noctes se-
 pinare. Intra hoc tempus Rivulum Minerarum
 in quarto miliario recipientibus Oppidanis occupat.
 Dum Casaream munitio Balearum Comolienem, et
 Stanislaum a Sordium Polonum ad Andream
 Bathory, et Vendium cum mandato ablegavit,
 itaque papa et ita, ex praesenti necessitate quam
 sentire, his repellendo bello nondum paratis, illi
 Bezlerbegum

Bequerbegum suspectantibus. Conditiones fuerunt.
Ut Joannes Transylvaniam perpetuo jure possideret
si tamen sine heredibus vita desideret, jus succederet
di. Maximiliano, et sine heredibus remaneret.
Comitatum Biharicum, durante vita Maximilianus
cum Hunis, & Modavia, ac totum saltem partem de
cederet, atque insignibus regalibus. Maximilianus
item sortem suam Joannam, in Matrimonium Jo.
anni traderet, ex antiquis Fredericis, Legatusque pa.
cy confirmanda Joannes ad Casarem miseret. Ita
Legationes sequit Idibus Aprilis, et Legatus Tur.
cicus Sidart Aga, Vix Parmarius, insigni Comitibus
Viennam venit, tertio post die ad Casarem introdu.
ctus, salutatione non missa alteras pacem confir.
mandas exhibet, remissis simul Wolfgangus Arin.
que Ecclesiarum, et Joannes Crupus, ille a Despota
tarquam explorator, in Moldaviam profectus. Bi.
santum missus, hic ad Techenum captus, obturci.
gatos Ferdinandi, adulatione muneribusque grati.
am ante emerenti. Crupus pro festuram quoque
Corporalem, pro quibus flagrantissimo Indio Fer.
dinandus intercesserat, pro Georgio Bebec, mehi
propere iudicio, ne illorum cum Francis periret
quod ad Transylvaniam desisteret de quo respon.
ditur optandum, ut ille, et similes, casus sa.
ter et ipse arcerentur, Ferdinandi hostes fuissent,
ipsidem vinculis amoverent, eodem tempore Transyl.
vano donavit. Conditiones pacem haec fuerunt: ut Jo.
annam Bebecis ac quo Joannes fuerit restituatur
contra danna ab Joanne illata rependantur. Ita,
marium tamen Casari attribuendum, quia ante hoc
bellum in ditione eius fuisse, quem ad modum Hi.
colum Dominorum Joannem reddendum, eaque ditione
agrum esse. Executores fore eundem Legatum
qui perlaturus esset mandata de Joanne, et
hac tributum presentis anni Byzantium mitteret,
Michael Cernovith, cum hoc Legato redierat,
qui Bequerbegum assequutum in itinere mandato
Joannis Turcorum revocavit, nam Oratores
reerime iustitiant, ne bellum moveret, et ne
oplaia, semel irritarent, adiecerant fore, ut Ca.
sar redderet bello ablata. Satisfactis per Joannem
danno. Ita Conditiones cum ad modum grave,
viderentur Curator Byzantium celerrime ablegat,
ad Oratores, hinc mandatis ut Turcam ad legi.
ores Conditiones adducant, nam Tokaynum et
Bebecis restituere fama, ac conscientia teperant
siquidem capti Tokaynum, predicabat, summa
laude ac forma

109
laude ac forma Copugnationis impressa dicitur.
gabatur tanta letitia, ut nihil addi posset, tum de
ante rebellionem Transylvanicam, in sua ditione
Querint, Animum miserarum tam et etiam Ita.
marum, si satisfactum fuerit de damnis redditu.
rum, munitis honorarium brevi remissurum spon.
deant et Turpitudines largitione corrumpant. Sept.
mo Calendis Maji Orator, Joannis, Stephanus
Bathory, Comolienis, et septimo Idibus Maji, Regi
Poloniae Franciscus Gratianszky, primus Floren.
advenit, sed Stephanum captum, Joannem cum
novis mandatis assequutus est, quidem Casar. Be.
bes ad Solymanum imis belli missis redierat
qui ingentia auxilia a Solymano impetravit in.
super, idem omnem pacem discedebat, iactantem
se personam Regiam Joannem eodem die inposuisse.
Georgius Bebel quos, tam reverentis ex Casari,
tate Byzantina, quem Solymanus Joanni dedit
rat dote, cuius Turces dote in ditione Castorana
adhuc possidebat, fides Regni Poloniae, et danna
bio se terminaturum eo bello impetrabat. Ita du.
obis levissimis mortalium impulsoribus Conditione
quiores irrita facta sunt, et nove de Stephanum
mittuntur. Federatis postea, cum Comolienis per
Poloniam inchoatur, nam Rex Poloniae iam nunc
ad imis participatori officio, omnibus tractatibus
intervenit, summa Legationis dicit. Joannem
pacem semper optasse, eam non semel, et Gabel.
lam matrem, quos, et danna, dicitur, inter.
venturam Regis Poloniae assensu, quodere au.
tem in Sibrednam ditionem cum omnibus iis
quo amissis presentis bello sibi reddi vult, quod
vtriusque Imperii Sibredus Imperis esset. Bebecis,
et Casarem, cum Gabella Transylvaniam, tenet
coaxum ditionem, et amplissimam Regni partem
Ferdinandus tradidisset, mos. Semel vixit, et
quod quid extra Transylvaniam fuit, ingent non,
solum Hungarico, sed Christianitatis gacura,
quippe Nobilissima, et antiquissima Hungarica Lau.
stra amissis. Ita timendum non Tokaynum et a.
lia Turca in eripias, cum pro Transylvaniam ha.
beat quod quid sit cis-Sibredum, cum Paterno
In re sibi traditam, et partem Christianum, atque
antem siquidem paget coalitus habere. Casar
scripto breviter respondet, nam mos erat omnia
scriptis agere, se nihil innovaturum ea Condi.
tionibus, qua iam ante ita essent, eisdem se con.
firmaturum. Ad hoc Legatus multo diutius re.
sponsum desiderasse, et agnosceret Joannem in
nullo respectu.

nullo respectu haberi, post ipsi iterum Casarem
priori sententia in habere vides, peti ut forem ad
Joannem mittere liceat, qui intra septimum decimum
diem revertetur, reverensq. eadem omnia Mandata
attulit, quae Legatus ista spe pacis haud dubie ab
rupta Dolonus hujusmodi Verba fecit: Regem suum
summo studio crebris Legationibus, laboriose, ut tan-
dem pax firma stabiliretur, nihil tamen effectum,
quoniam magis amicos irritatos, reverentia ne alter utri par-
tium suspectus fiat, ob id pacificatoris officium nunc
se deponere ipsam, & super eo solenniter protestari
mosq. discedit, sed temoliensis sub arca custodia
retentus est. Venditius quatuor horum bellum occipit
ac Crudebum oppugnare statuit, de quo paulo alius
dicendum est. Caspar Draggi, Illustri familia plu-
res ante annos decesserat, Emico relicta uxore, adno-
dum adolecente, & uxore ea duera a Georgio Bathony
Pona Draggi, Arces complures, Oppida et latissima
Ditionem tenebat, neq. diu herede exspectato, Pona ad
Coronam veniebat, sed tum motu Transylvanicae
tractus Sibicani orto ad Isbellam deservit, a qua
are suo hereditatis emit, abbas Sarmario Crudebu
quatuor milliaria, et Georgius pacem firmatum
iri ibi agitabat. Spuria Venditius in spem adductus si-
mul potenda arcis Georgii, et Thepauri, quem consti-
bat ibi esse licet minima pars ibi erat Thepauri
praemittit Balagoram, ut Commercium intercludat se
quoq. cum Copis conveniturum, sed ille, dno. Pano,
inertia, omnia corruptissimus, nihil nisi Nomen
Clarissima condam familia acrinebat, ac in sum-
ma opulencia, ammi etiam veteris turpissimam
Deditionem fecit, nulla defensione adhibita, tot est
et magnorum etiam exercituum vim aut obsidu-
dine tolleraturus, uno eodemq. tempore, nec circute
neg. propinqua auxilia spectans tradendo, viginti
millia florenorum, in Crudebu nata, praeter aurum et
gentorium vaporum, vestimenta, gratissimum et spellium
Libellinorum curiam. Sub eodem tempore Bozonasi
Bassa in Croatia Caprum Cruggam Nicolaj Pany
oppugnavit, unam anmem ultra ad ripam, qua con-
gruente hac tempestate Confinium Ilizy protendebat,
et protendente, uno in ynam annona multos populi
esingruente, in expugnata. At Carni auxilio missi
a Carolo, cum Joano Petro Crudebu, Pontem Cerei
connexum ingredi nra ausi, medio anni arma oper-
taverunt. Nec Joannes segnis erat, sed eodem tempore
arma huc illuc circumferens, Arcium Seno, Debas
et Vilagosvar, gratissima in suum Nomen curam cae-
git. Tempestatis Bassa Panoeam oppugnavit, captivus
capti omnibus, Prudentis Hasonbegum vallido cum
septuaginta Beglorbegus, Graecia, quoquam revocato
se et milia miserat. Debreem Carnas conjungunt
et ad hostem pergit. Oppugnatus Crutebum Ca-
sarem Sarmario

casarem Sarmario aliquot dies, erat Olingri-
dam quem Casarem occupandum pervertent, in-
illis diebus, ut tormenta his vero oppugnatis se-
roiffimi quia quorum Crutebum occidere, tamen
vello Conatu Crudebum oppugnare saluans Casarem
te Casarianum. Interea parum abfuit, quoniam semel
Sarmario supremum Periculum adit, cum prope
Sarmarium cum Vilpelo Grassam praefecto Mu-
nitionum et pacis familiaribus occurreret, ex in-
proviso a Turcis Excubitibus, aditus et Grassam
confusus est, venditius autem beneficio ovari periculo
excepit. Quadragesimo quarto die Crudebum captum
Germanis dedentibus, cum interea, accerrime oppugnas-
sent, Hungaris quidem divesta praedentibus, da us abmi-
etiam ytonituri erant, Germanos seditionem captan-
te, in multitudine et falo vincerentur, memorabile, frui-
tra fidem implorari, cum multis exemplis Turci nul-
tam in simili Casu observarent. Praefectus Arcis erat
Lamberga, Georgius Beller, Speditum, Germanorum Duc,
Hungari Franciscus Bay, Joannes Pany, Nicolaus
Zellmer, Sarmario erant Viri Nobiles, et Militia
experti, neque vacuam quod centum, et quingvoluta
pedes Hungari elugis Crudebum hostium abfuit
arcis introerunt. Huc incidit funus Ferdinandi an-
num post, dies tres ac decem, capti vero Crudebu
tertia cum sacrenus sacello Arcis jacuissent, Cele-
berimus fuit Convertus Legationum, ac procerum
ca Regnis et Provincis evocatorum, Principum ex-
terorum, nisi Ferrarise praesente octavo Idus tu-
quasi funus celebratum, postmeridie hora tertia An-
tillate Agula Imperii, Imagines Regnorum pro-
vinciarum, in vasis ynta. Equi atrati, totidem,
caput oculos calcem, in nigra purpura, ex lateri-
bus acu nitro ynta Imaginibus, sed: Reverentibus gudo
Pontificum, de in ferentibus Augusti, proferentibus
militiam cum stragibus, cum in Crudebum, tum
gatio, feretrum illatum lecto in aede Stephani, tum
Inferla perstrigomensem operata, postea Di mane
eodem omnia repetita. Aquidatus est inter plenaria
pro suggestu a Francisco Forgato pro electo Ultra,
dientis Braxione quae exstat. Inter alia maxime spe-
ctandum erat lectus ynta, in altitudine em. Con-
cameratioma Templi, luminibus vitreis, mites modo
colorumq. varietatibus distinctus, sed miseracionem,
et plorantibus, omnibus elicebant flentem in vestrum
conlucentes faces, populi Templum, et quodover,
sum apud atrata, dem Craxio ad lucrum versa
quae duncta superabat popularitas illa, et clementia
boni ynta, raris ammi desiderata subiret
Venerum Viri Illustres delatum, extra Crudebum
Danubium vestra, mox Carro impositum Crudebum
vestrum, Annis Conjugi apponendus Ladialat illis
Regis Hungariae. Nihil ad incipula reder: Annis.
Crudebu Venditius ne obsidionis periculum obiret,
per plenarium collectis Taberna culis, paxafo Sarmario movit

Imario movit Castra, ac per Noctem conti-
nuo iterare quatuor millia magna emensus ad Pa-
gum. Dispartit Tibiscum quatuor obem, Castra, fossata
valle munit, nec mora Harsa Bassa prodomus co-
gnomine Temeffensis affuit, Castra, medio milliaro
opposita. Joannes de Rivulum Minicari, pugnans
expugnat Kevorum ubi supra attentavit, redit
ad oppugnationem Castrorum, proelia obscura
sapius facta, semel tamen vallo adfultatum, se-
mel totis Copiis praeter Castra Castrorum veli
proelium ostentaverit. Inter haec Cypri rex, unde,
anno die quam esiverat Byzantio oblatum oram
noctibus reoritur. Rescivit summa erat Tokay,
reus ac quo Joannes adempta restitueret, et Fran-
sylvam deinceps abiret, nam quid quid Tibi-
cum esse ultra Transylvania vocantur armis utri-
que recederetur, ac si Castrum Castrum ad-
Tibiscum revocaretur, idem facere suos in Am-
missis habere. Quatuor ergo Nuntii celerime ex-
pediunt, uno Byzantium cum Leprosus illius
sententia. Joannem non provocatum bellum
ultra movit, ac solus masarces vel expugnare
vel capere, Dignem, occupare, ne latius fer-
peret, milites se misit. Tokayum et Kerecy
ob id expugnata, quod haustum Tibiscum impediret.
Joannem turbidum majora commeditum, da-
ma, per eum illata merito, referenda. Castrum
Militum se revocatum, si idem a suis factum
fuerit. Secundus de Budensem, nam cum quing-
millibus, in Campo Rados, ad Pestam Civitatem
omne hoc tempus in lativis mansit, tertius ad Pe-
mesensem, quartus ad Bendenum cum usque,
ac Mandatis. Tum inter Bendenum et Temeff,
ensem Indivis frunt, datus utrimque obfidibus, con-
ta dispersio utrimque presentibus, us alter priora,
bire, utrimque, de alterius fraude sospitatis,
deinde obfidibus invicem medio tempore induit
facto sunt. Sub his Castrum atq. Dites libere quo,
opulabantur, donec Turco Carro, Germanorum li-
ber vagantes excipiunt, unde Germani insequente,
proelium incipiunt, non procul Castrum Tibiscis, sub
medio ponte super campum Tibiscum expugnationem,
quibus in extremo laborantibus, Melchior Balassa,
et Ladislaus hereseny, opportune superveniunt,
cum capeda manu Hungarorum, tunc atrox proe-
lium misetur, ac Begus alpenis occiditur, cuius
morte simul appetenti Noche proelium remissum,
Deiderat ea nocte trecenti, inter quos Rehbort
ab Electore Saxonie missus mille Equitum Ductor, qui
paulo ante ab Augusto Electore Chazonia usque ad
exercant, & plerumque Nobiles Germani, ex Turcator,
idem fere, Joannes Rueber Ala unius Germani,
corum Equitum Ductor optimam ludem eo pro-
lio meruit

lio meruit. Quinta post die tertio Nonas Octo-
bris, Turco discedunt, hostri quoque Tibiscum trajiciunt
eod. Discessu Turcorum Eberdulo, missa parte Amari
Sipullum alii orarum per deductionem recuperat.
In Castris Turcarum fuere duo, et triginta millia,
inter Amas Castrum Joannis ad quindagem. At
Castrum omnia magna Experitis sollicitudo tenebat
Nam, si aut Hakmary obfidium duravisset, aut ad
Kovarum a tergo circumventos foret, supremum
periculum erat, incredibile erat, hostibus
Numero, annora, Corporum robore, proa polentibus,
contra hostis hac omnia infra, nam se manent, ma-
xima pars, aut absumpta. Noctis, aut afflicta e-
rat, operi Copia aut inopia pariter, insolentia ca-
lidi, laboriosa, semper exigua, certum est omnes
ere exstinctos, et vix quatuor superesset, qui vi-
gilias pro Valle agebant. Hoc quoque Joannes dicitur,
quippe ne tanta clades Christianorum fieret, alie-
no bello Civilibus defensionem suorum, & qualicunq.
vindicta pro generositate animi contenta, nam et Ca-
strum omnes gratis dimisit, et proleosa a Turcis li-
beravit. Sed anxius tanti periculi Castrum novum
Experiam conquirebat, quatuor millia Peditum
Germanorum, Equitum paucorum, Hungarorum
Equitum ducunt, quorum Dux Experius Torais
de Symell trimense Polesi, ad incerto Castrum de-
littere. Comitatus etiam omnes, paucorum Hunga-
ria Polesi Repertum usq. Nobiles, et illaque
Vincium, Paganorum delimitus quing. in Castrum fuerit
Nisus. Per latiore fama audiretur Turcum obfidem
Panum Alexia, Bosracensem, Bosracensem, quod
gasse. Cum octo ac decem millibus Equitum, ac
peditum Fluvium Topnachnam congressis fudit, peditum
dientalarum, ac Papillarum, manu Equitum mille,
peditum quatuor millibus, ad peditum loco mortuo, et
arboribus densis, ac ob id Peditum sclopario
agriori, majore tamen gloria quam Bosracem eade
Carnos haud dubie, vastatione, ac populatione
operavit. Captum Makciporum aliquantum, Equi-
tarios, mali usq. impedimenta, Bosracem, quod
tenus Vienna detentus, quanguam Capius mis-
sionem peti videret, proleosa, proleosa, de hinc
invidum tenere, & contra. Ino Genkem asseveravit
Sicutur addit, Nuntio, qui liberis ad Solymannum
operaret dimissis. Bellum autem contra Joannem non
intulisse Castrum, sed proleosa contra Joannem
ac Temeffensem, quomodo bellum periculum quo,
scint, magna erat invidia, Bosracensis, idem, Cruppa
expugnata arguebatur. Postremo brevi Oratorum
cum Mandati

cum Mandatis missum Sicilianum.
 Sine belli Princeps Florentia Vicentiam venit, cum
 paulo ante Hypolitus Dux Terracina affuisset, da-
 rog. Coniuges huius Barbara, illi Isabella, Illigata
 ut memoravi, Joanni, eadem tempestate, qua in Hun-
 garia, in Melia quoa insula abbe quoa bellum
 gerebat. Rodo amissa, Carolus Dux Melitiam Cladi
 expositis Militibus dederat, qui mare Turcis infestum
 reddebant, et proximo anno Nauplium in Sicilia, Jo-
 nico capere proditione frustra attentaverant. Spiritus
 Julymannus vis et Hispani, in Africa Dux insula
 tibus, viritalis, ingentem Classem misit, in qua fue-
 re centum et viginti triremes, praeter alias Oneraria
 et majora minoraque Navigia, Portas Regia Duce
 Draguino Africa Praefectus triremes duodecim Birem-
 ses, majoresque Navis multas adduxit. In Ingressu
 in mare portus, una in prima Oneraria submersa, Ca-
 lendas anni Cladis apud, capugnatum, Capum
 Emerici, in quo octingenti occubere. Castrum S. Mi-
 chaelis, et oppidum terra Marra tanta vi, tanta vi-
 severantia oppugnata, ut jam in extremo fuerit. Nam
 superius ob Cladis cancerat onem, quam melium
 Hispani malebant, et Cladis multum infra Turcicam
 oppote Regis Hispaniae, triremes Nonaginta, Meliten-
 sium Regis, Augustania, Regis Galliarum duo. Dux v-
 miffa Cladis erat Don, amissam, amissam, facilius
 acciperari, perilem Insulam acciam va patam,
 Galis aneeps Confiliata displicebat, nam fugum S.
 talis metudonari, sed in eo disjuncta vest, in abo
 quo moriculatum, an terra subviret. Hispani
 Cardenas Romani Sententia provalent, qui cepit
 arido desertandum. In tertio Idus Septembris,
 cum Oceanus solis Cladem pluvit, a secundo vento
 per vadosa maris insulam exponit. At Turci
 explorato Confilio, impedimenta ac tormenta pariter
 imponunt, infra visa nostra Classe alium petunt. Sed
 nemo, ne de vastura quidem latere mansit, nam
 hoc anno per mare pari Numero Hungariorum duxit.

Liber Decimus Sextus.

In sequens annus sexagesimus sextus odia
 catervatim bellum profudit, ac Germanorum Caesarum
 mos est, annua intra accepto Regimine omni-
 um celebrare, Principes identidem praesentes esse,
 nam alias legatos suas vias demandant. Quia
 ob hoc sed maxime pesendum sumptus belli in e-
 ter indictum, bellum viterimus in mense Janu-
 arium

ruar ymulgat. Nova dignitatis auspiciis frequentia
 Principum majorem solito requiebant splendorem, igitur
 Amores Austria ac Bohemia in Comitatu non sine eod
 molestia, quippe sua impensa, deliquit. Quod magno
 Equites Hungaros, Procerum liberos adomari glaucis
 edis, sigillatim per Principem Romibus. At Nico-
 lai Thij filium, Francisci Dattany nepotem, mox et
 novem. Torqato pro Duce affinito, sese excusantibus ita
 indoluit, ut simulationem, propriam virtutem palam per-
 rumperet, coeptos deserens, ita ut reg a Consilio aus ho
 bellis quem quae secum hic vellet, Reg Nicolaus Olatus
 Praefectus Regij sigilli, et Archi Episcopus Chigomensis
 atq' locum tenens per Hungariam, sequi postet. Eodem
 tempore Trinid Praefecturam Sigethiensem, quod tempus
 officii exisset, simul Tavernicalem ac Senatoriam die
 gritten per Municipos resignante non audiret, rejectis
 precibus q' prolixius reditum, qui et in Senatu accen-
 mis re. his increpans, et adjectis minus inspectatus est.
 Peniorat ante donum in opido Sigethiensi per se fructum
 nobilitari, postea autem veteri debita stipendia exhibi-
 queis denegatis, simul magnitudinis impensa cum
 pertocpus, domesticam ac privatam oron mederabatur
 Praepositus Sepusienfis aliam oppidua repetere
 bas, quod bellum temporibus, quippe non integros
 ductus, in praecipis, alcesiensis Praepositus tu-
 gu Annis ejectus et exclusus Praepositura, Vir non
 indoctus, et Senio affectus nullum ob crimen, sed ubi-
 tate agror diuicias, et opum magnitudine, ac
 opportunitate

opportunitate minime Inuis monstratus, et pecunia perca-
puitatem vi extorta, Supplex et lacrymans sine miser
recordia Principis Lubra humana imploravit, et mox an-
gore vitam finivit, alii fatimonia reprofcebant, quae ex-
pugnatis super arcibus recuperata erant. Inter alios, Im-
afus Totok Debreccinum tanquam Patrimonium, et semper pos-
fessum, sed modo per Svedum occupat, omnibus idem les-
porum iure belli capto, perinde ac si contra fides, et non
pro fides bellum gestur foret, et quamquam virtute Hungarum
impensis suis militans cuncta bona patrata essent,
pari loco amicos, et inimicos ciues et hospites habens.
Ante discessum quoque in Hungaria Comitatus indicit in
Mensem Februarium, quod Carolus Patet pfectus,
sed postquam dilapso tempore Comitatus dies adven-
tabat, decimo scilicet Cal Ianuarii Inquidam die
cessit, nequid adhuc Principes adexant, ac multo post
advenere; at in Consilio Principum concione exultavit
pro recitata per Secretarium. futa enim mos Germani-
mis est Principibus: in Transylvania et Turcarum
vehementer insectus est, arma in Transylvania arma
in Turcarum poscens. An putatis quieturum unquam
Turcarum? et non potius vicina quaeque omni clade correpta-
rum; ea potentia est nam, ut non aliter tutatis, quam
armorum Exercitatione, an expectamus, ut novus dies
venis, eoz ferocia, cupidus gloria, tantus opes, tantum
Imperium capeffas? ac ne Hercule hunc senio, morboque
grauen; metu filij, nota jam inter Patrem et filium
discordia, nec sedem vacuam elicitur, nec vires

Imperij

105
Imperij externum ad bellum ausurum mittere, Transylva-
nia per se in bellum debellatini. At enim presatis vos die
frange terram, montes flumina, munitiones Urbium, pama-
tus armorum, copia hominum tutabunt, sed non cogitanti
ex intimis terrarum orbis finibus perruptis, ac disperati
Claudio Gupleris et Stran primus occupasse, inde in o-
mnes mundi partes occupasse, et pias suas extendisse;
denique efficacem, ac magnam Europam partem, tot urbes
tot nationes, tot Duces, tot Reges potuit pias ipse
etiam Imperatorum de bellis? Deus Opt. Max.
precor, hos poenates, hanc Patriam, conpuges, libe-
ros charissimam piam defendant. Capessite
ergo Reipublicae et Imperatorem Vestrum, ac mox
Ducem votis ardentibus diis propitiis Equissimi.
Decreta auxilia ingentia, peditum mille quadra-
ginta, Equum octo ad menses octo piam anno
in biennium autem sequens, si ita recesserit, dimidiam
auxilij eius ad duos menses. Nec minus Carolus
Posonii Comitis agitabat, sed piam paucis
pfillandis pientibus orbis autem cunctantibus quod
auspicio piam legem plecebant, simul memi-
nissent Creationem Palatini hinc dilatare consulti-
puit an recideret. Responsum ambigue ad episcopus
arbitrium remittendo, addito altera Editionem
timendam, et tanti Principis irritos conatus piam
pion futuram. Memmerant Germani piam omittis
quamvis. Admundo coram, proxime Editionem
acut

versum et alii omittendum, alii p[ro]vidam Militi ad ducendum
consulebant, venit tamen consueti ac modesta Coni-
tior, tunc pauca de Casari absentia p[ro]fatae petition-
is scripto tradidit i[n] diuini modi, de obitu annuiter
floren. penderent, sed novo modo sumatim, h[ic] est. Charis-
iuris in edibus plures liberarum familiae essent
aut unam p[ro]fationem plura domicilia nulla distinctio-
ne ulla integra senis, aut quadant[ur]. Privilegia
donationes p[ro]secor Regum, in p[ro]fatione deferentur,
quod v[er]o quod p[ro]fatione p[ro]fatione, de p[ro]fatione p[ro]fatione
na tam p[ro]fatione, quas p[ro]fatione, extra ordinario
quodam p[ro]fatione in p[ro]fatione. p[ro]fatione p[ro]fatione, omnia
causa in p[ro]fatione saltem addita, ad ubi hoc in Coni-
tior, m[er]ito dicitur, quanta d[omi]ni Coni-
secuta, acclamare o[mn]es his p[ro]fatione m[er]ito, con-
cepta d[omi]ni p[ro]fatione p[ro]fatione. Turcica ac p[ro]fatione
can. p[ro]fatione p[ro]fatione incertum; deniq[ue] auctores
execrari, ad hoc alia innumerabilia commemorare,
qua p[ro]fatione per Regnum hostiles in m[er]ito p[ro]fatione
rent. Quod sedatis inimicis, ac sententia dicitur
ita decernunt. Regem p[ro]fatione Coni-
debuisse. Contributio, ac cetera omnia negata, per-
tere non a ad deditur, et p[ro]fatione p[ro]fatione p[ro]fatione.
p[ro]fatione in u[er]ba. Voluntas omnia d[omi]ni p[ro]fatione
p[ro]fatione in p[ro]fatione, deinde cuncta calamita-
tae, miserat et oppressionem genera, qua non
ab hostib[us]

124
ab hostibus Turcis, sed ipsos lege, et suis pa-
terent, ac Augustas p[ro]fatione. Quod ad Contribu-
tionem attinet, Carolus multis vicibus hortando,
mouendo ac receptum op[er]ando, effectus, ut duo
floren. in p[ro]fatione annua offerent, exemptis hi quos
p[ro]fatione Casarianus p[ro]fatione hostium va[ri]as. Quam-
p[ro]fatione animam d[omi]ni p[ro]fatione et p[ro]fatione p[ro]fatione
mitti, quod p[ro]fatione requirit, cum mox flagranti
bello omnia velut incendio corripent, etiam Coni-
intempestiva, non legum ab auctis et doctis
iusta ad p[ro]fatione, beneficii aliquo d[omi]ni p[ro]fatione
augere p[ro]fatione. Volumen m[er]ito in p[ro]fatione
Casari; ex quo pauca saltem amare lubet: in-
ho inde capto, quod Casar oblig[us] p[ro]fatione
quasi minus sua recepta p[ro]fatione. Coni-
Casari jam inde ab initio certis amplius annis,
postquam hostis in Europam transfuit, quam diu, quam
his p[ro]fatione, quantoq[ue] totius p[ro]fatione con-
modo decertant, quanta bella ultra insulerint
us et eorundem et reliquos p[ro]fatione conf[er]re
sententia velut ac propugnaculum omnium Nationum
ac Regnum p[ro]fatione, nec se despiciat sed fato ce[re] p[ro]fatione
quo cuncta orta actaq[ue] p[ro]fatione. Quo tan-
temporis parte, redunt annis, qui p[ro]fatione, vnicant[ur]
et vnicant[ur] m[er]ito, et m[er]ito, et his ip[s]is
reliquis uti Claudis, p[ro]fatione Africa, Africa,
partiq[ue] Europa ad hoc p[ro]fatione, tunc etiam
quanto ardore coluerint, et p[ro]fatione et ip[s]is, quos
in Reges ultra depoposcerunt, qua res auxilia
p[ro]fatione

Ingero

Hungarod in Inferior Hungaria, quae Danubium ultra est,
quae in Illirico. Jam auctus Tributorum et Tributarum
et metalli memorare. Saepe suppliciter precator, ut paucos
potentiam. Pater primam atque nunc Princeps cotuberes, animado
venterem in perversos. Sed fato an arcana aliquo consilio,
in certum potentiam talium se esse, flagitiosum hunc scelera
impunitate aluisse, hinc ortas cunctos malos caecos, perfu-
gionem factionum, hinc et Transylvaniam amissam, novissime
hoc bellum exarsit, unius Dalassae insolentia, cuius
initium se se et multos Principum contributione fuisse
Primum vero horrefere, qui eo potentia evaserat, ut Trans-
Sylvanicae Ditionis se se hunc obscurae Regem profiteri
vellet. Jam Turcas hoc differe, quod vitam cum fortuna adie-
rant, hinc vero propter vitam nihil reliquum miseris faciunt.
Hinc scelera hinc hinc, et lubrica fidei, ut
gentis, decus, honores, conatus, et fortunam, pervertere,
polluere, ac vastare omnia, nihil penitus, neque sancti-
tate, denique oram et obsequari Caesarem per viscera Chris-
ti, misereri tandem et his malis succurrere vellet.
Commemorant post haec, quae Dalassae Permani
scelera, injurias, damna, atque atrocitas patravat,
nam eo enim tempore, ut antea Capuz, miles villarum
in vagari, quo perveniebant fumenta, victualium
omnium genera rapere, hospites et matronas vestibus
spoliare, opificibus vestes imponere, quam plurimos
hinc crudeliter necare, plerisque praegos ac villas
incendere, Magnas, Nobilium et aliorum essent, nullam
differentiam facere, nec eorum domus videtur malis in-
munes esse. Primum Consuetudine usque hac nos ha-
bebat, vestigalibus: quae tricesimas vocantur: de his,
quae Regno inferens efferentur, nec de minimis,
sed, quae florenti valore excederent in finibus tantum
pendere

125
pendere, at tunc omnibus in oppidis in omni mercato,
reges Nobilium, aut ignobilium. Habita tamen erant enim
Nobiles liberi, et imanes omnium vectigalium, eorum gra-
tuito militare aspectus gravissime exerceri. Haec dicitur
quodum essent, ab hostibus recuperatas nemini reddi, qui
plures a dominis possessis, ita, ut sibi et hostibus usque
forent: prout nunc reliquae Hungariae se habent: postquam
liberata sunt penitus ablatas pro Regio Furo. Ubi
quis cuiusvis rei causa ad Praefectos Romanos access-
isset, ut in Scythiam redirent responsa dare. At maxime
me omnium annos exasperavit, cum Maximilianum
in meliorem statum reformaturum omnia confiderant, spe
frustrati, ut in ipso sen limine Regem omnes acerbitates cre-
scere viderent, Nam cum a matre patris nulli omnino
Hungarod quicquam beneficii fecissent, eo gravius ex furi
est, quod primum et incredibile factum in Octavianus trans-
tulisset, donavitque Episcopatum Jaurinensem paulo ante
defuncto Episcopo, qui unus in tota Ditione Regis adhuc
ab hostibus magis integer esset, cui dicitur Zacharia Del-
phino homini Veneto Pii quartus Pontificis maximi
Nuncio, cum id Legibus Andrea Regis, eorum omnia
omnium cautum, sed etiam usu perpetuo iam inde ab
initio sancte hactenus observatum fuisse, in rebus,
detestarentur homines, detestandis flagitiis, stupris,
adulteriis, Sodomitibus, sacrolegiis, potestatem proditio-
nis, et ob id Exulens patria, Quare omnes admirari,
ac summo piaculo habere, hinc a Paulo III. occidit
in nuntii officio dejectus, post ope Maximiliani
a Pio III. restitutus, venales ad omnia habuit operam
in Electione Maximiliani in Regem Romanorum

maximus

magna suum studium attulit, cum Electo Ecclesiarum
erga Ma similia nra Religionem, quae in pe-
cta erat: Pontifici nro Pontifici illis commendauerat.
Ita ut eorum iudicia ignoras illud, eundem contra Episcopos
Hungaricos impulsit, Nam Senatus Hungaricus auctoritate
iam prius factam, periret dissoluere, inter alias artes, omnia
Inter alios Nicolaus Stabus inuicior, ut Regium
Gillum deponeret, ac alia per alias causas e Senatu
Legatis, vacui, et amitti. Senatus fama per Hungaricos
nos maneret. Ita Senator papae nro inuicior Stabus
nullos in Senatu legere, quo contentio paucitate ipsa
odro esset. Sic Delfinus a Venetis capitis daturat,
et aqua atq igne interdictus exul factus fuit. Sed
Maximilianus odio Hungarorum atq odio Venetorum, inuicior
Dio quarto Ordinali dextoris, et epus nro quia
Maximiliano W. ut cui potissimum placere, tra-
deret, quem ille Delfinus e. orib, magno omnium
dolore, attribuit. At mox Frus V. eundem sine
vavis, ac moito Dio unum intra annus factus, et
deportus, infamen vitam egit, quae nro
Ximilianus flagratione in ordine repositus fuerit.
Oras pleriq Episcopos Hungarorum, Viri integros
rimis, ac doctissimi, quos debent eieci, nihil nisi
titulos hrens dui nubant in ierocitij patris, ipsius
invidasent, sua spe futuri, qd nro, ita se se
edificari honore. San sapientes in auspicio
gnun per seditiones notare, tan rovia Exempla
ruptis legib, hactenus nro, vehementer
suspectare. Non erat postremum Episcopis, ac
Ordini Ecclesiarum, Tadar, nro primus exco-
gitatar, atq intollerabilem impositam, qui iure
gentis communi eam nobilitate libertate frue-
bant.

126
bant, sed duobus habere Episcopis, ac omnibus
liquos Antistitibus demptis, ceteris aduersus
vires libertatis condans defensio alios copia, max
bellum defendebat, quam qm crebris mandatis Principis
urgerent, et Locustores odio et Religionis sollicitate
rent. Hac atq talia munera in scriptis, sed si
de omnibus querimonis, dolore, moestitia, animos
zini perturbatione velu. Tunc, tempus quam res ma-
turus me desereres. Quam ob rehi, ut cursum Italia
na sequar, ad harrand maximum bellum nro acci-
angari, qui prius qm nro, a qua qd sperant, ut
quodq ordine factus est, commemorabo. Itaque
Athachce o thren in Dione Caspovana, validam
ad magnam etiam dmi, harrandam sede Stati, aris
simus, eam Michael Partoty Prefectus, Eustas
chij Cledy Dominichi heredes eacchi erat, illo
autem capto, sicut nro, omnis. Uxor tenuis, de
bid virum Imperatoris fuit, quam vis exienti,
ut heredes redderet, donec muliebri religio
perdita est. Vere iam adulto vulgans prodigia mi-
rentur malod munita, qua alios obseruata, congrue
um fuit nec nos omittere. In admispaxio Casarij
apud ova humulus capite, pedibusq corvinis,
claris oculis, at lumine privato generatis Vien-
na in Xenodochio Cuisatis hiformer. Foetum mulier
quedam enixa. Sabbana oppido lacte plus, unde
etiam in Religionem versa diluua, non alias tan
crebra, tanq magna et miserandis casibus aq
absumpti, aut concuss. paucos spatio nro
ferme omnes Consiliarios intimos. Nam paucos
arte her, quam Cesar Augustus proficere, et
Cancellarius Bohemicus de rova dono re-
cipimus

videtur suos, constitutis iam ad iter Augustanum
cunctis iam primum in ipso ingressu itineris Equis
jugum, et flagellum occusantibus, ut aliqui a
Vienna partibus infelicitate, ponte ablicibus lar
xio, ante et post ipsum alios ultra atrox comitantibus,
ac salvis curru suo transierunt cum famularum
fimis, proceps medio alioo haunter mundae
troneq; suffocatur. Illud magis mirari omnes
evassisse, solas penus eodem tempore Puchlenus
a Consilio captor Theologiae studiorum auctore
mus usq; ad insaniam redactus, incombibilem
hoy ac Corporis agitatione nonne deperit
his nota interit. Doctor Cordus, et Doctor
Lazius ante ab inimicis consilio Ebersdorff,
quo animi caa Quas secesserat a Consilio
Viennae versus una vecta, Equus ferociensib;
ac modice laedit ille cervicem. Fregit, curru prosi
hent, et omnes artus contusus. Eum et Cesar
huic quidam officio. Vici quidam motus, nullo
le palam caa illico corruit, statim examinatus
Reguti bellum ingens, atq; formid. Populi Hungariae
prope supremum, in diu modum statum, in quo ha
lides a humanitatis virtutes Consilia patiens, Chy
lymanno Imperatore Turcas bellum gerente, quod
illis incredibile videbat. Et deo virtus ubiq; in quo
audq; hinc et tempore eadem est, et qui prorsus, quan
todes vicis duplici gloria dignus habendy,
ceteran autem destinata prosequar, repetend videt
qualis Status Hungariae, qui habites Proce
cia, qui fines fuerit: utile erit et alia. Regra
componere, ac principatus, ut qui alios penula
Cuan securiter putavere similia retulerunt.

In.

In inferiori Hungaria Gyula erat remotissima
conspicua. Quis ad Koros. Quis ammen, quangu
Vilagos Vann usq; pomigeres montes. Naba ventis.
Sed minime validum in octavo a Gyula Mullario Prae
Adiur, agitabat radiolays Kerechicij de totu
Galadiensi familia modica, ingenio rebus, ac
corpore iusta mobilis, at superbia ambitio, splen
dor in victu cultusq; ex uxoris Magnificentes
facultatibus apud Romanos videri ita e Mex.
ceteris praefecturam Gyulensem ob ingens
as alienum, quod in emenda arcu apud
Marcomannos. Nicoburgum contra
xerat bo usq; flor. mill. abare nimium pro
fecturam tam inter. Milites quam popu
los exercebat: ut innoxium Conspicuum
amicitias exebit Muneribus, secatu
maximarum familiae um. Charis so,
ly virtutibus in nixos antevertas mili
tis nullum exemplum nec bonum nec
malum. Evid quid Terrarum ad Crun
sum Marupiumq; inter amnes yvin
pleraq; etiam Marium ultra hinc pa
vere wacum viles. Totus De Key, signok.
exterior, et Interior, Congrad Arad Ban
na, totus Piharsienem Ungariae Ban
reysienem Ungariae, Marmariam
totas. Iustitiam autem vulgo vocant
eum Transylvania Joanne, N. filius
Joannis Regis tenebat, jam a deundo
in occidentem primum decessit Agara
hinc pars Hephicasis Boissodensis
ac Hephicasis, Araris nostris in obsequio
rehabebantur. In fine Republicos ad Junc
ad Congradum, pro quo iuga Bolimysium de
unum, Juncoginysium, oct. Juncoginysium
mutatum in Juncoginysium, et Juncoginysium
Comitatum vultuatis, ubi aere Ujvar
Juncoginysium, Romichy Consilia uajra vaud,
Juncoginysium, Juncoginysium ac Lo
Juncoginysium.

unumquodque.

Comaromiensis ex quibus Iaurimum, ac Comarua Confri-
nia sua tantum moenia tutant, hinc iterum longius
finium Confinium. Figeletum erat, ad Dravam amen-
ni Comitum Dodegoreni, et sibi et, ac pnyditagis
virtute Dravam, Danubiumq; intra, magna terra
pata mandata exquebant, Comitatus Kil Ermez
epiensis, Daranyensis, Tolmenis, Valponiensis
et haec quidem Hungaria confinia, in qua ap-
pendices tantum superant, ita ut Figeletto, Spula-
ituro Sclavonia, Syria, Austria, Moravia, et Il-
lia, Polonia appropinquand foret. Medio hofe
erant ad usq; mare Ponticum, atq; Asiaticum, et
Provincia Hungaria subiectis imperio hae-
cum supererant, ubi proximus a Figeletto erat
Drava Tractus in Raconia Apronera, et Zagra-
bia oppida metu hostili, pene desolata re. dabant,
quo Imperium Hungarum longe lateq; perrigebatur,
castrum, quae ex confiniis possidebant, tanq; media
inter duo Imperia, inbita atq; Croatia his atq; illis
pendebant. In Croatia Celin Stenismal Stas,
Medonria, et Segmia oppidula vis se se tutabant,
San. Syria, Carastha, Carnolis confinia atq; pro-
pugnacula. Robur legionum nullum est bellum it-
grues miles subitanus conscribent, saepe aut jam confecto
bello, aut nullo usu, rursus eadem leuente exauctorabatur
In consiniis praedia Hungari, atq; tales et viles Specta-
tas Germani agitabant. Ad quos Culinanas hie-
mo ante per litteras petierat, ut Germanis Confinia
firmarentur, tanq; ad pacem aut inducias paratoribus,
In Germanis perorari non potuit, paim in reliqua
ante. Czigimundus Poloniae ac Philippus Hungariae
Reges diuersis terrarum partibus incertum ex hinc fore:

fortior, quam ille mollior vel ponitans, Gallia vice
pubertatem eggressus. In Britannia Angli mulieris pare: 126
bant, quae pudentia Henrici patris continentiam non des-
peravit. In Roma etiam diu mulieris Imperium fuit, post
per matrimonium in subiecti familiam. Regia dignitas
illata, sed deinde jugulato marito, et profuga Regina
Anglica sub custodia miseram vitam egit. Italia diu
sa paruum in commune afferbat emolument. In Germani-
manis, ut imperium, ita auxilium precarium et fluxum.
Theo fuit Rex Albrand Satus cum securus ingens, ac
formidabile bellum Instans Rudensio. Praxia impro-
perum sibi caput, atq; exitiosum. Nam primis bellis animi
erant exulcerati, Germanis indignantibus, quod Transylua-
nico bello nunquam desituro grauium periculo, et con-
filiorum sibi perturbata rateo, ne frustra desudare cogere-
rent. Colymano, quod et Mellera, et in Hungaria pa-
rum, contra quam sperarant pterito est promot bello,
eoz, Dasam Temesenses. Dignitate puiat perpetua in-
fama notauit, quod imperitius, quae bellica laude debu-
set re administrata Germani copias non delectisset,
tam vero pacem petit huius, bellum in Germani-
ria parari, nequaquam sibi contemendum, et
antiqua laudis gloria rebat. Nam Cesar Georgius
Hospitotium Amera Hungariae Confiliarium cum
his mandatis ad eum allegaret, ut Transiluanus foederibus
excluderet, neq; ulla ope iuraret, Mukatsium ac Stupitum
et partibus bello proximo ad bellum per legatos Tran-
siluanis transactis, respuerent: ad nullam mentionem
Sollay atq; superioribus bello ablata legati eius Byssan-
ti reddenda receperant, facient, neq; tributi, veluti si
Transiluanus excluderetur, biennii transacti simul prope,
diem remissurum promitteret. Adita sunt manipula obscu-

obscuro pro Solymano re. Purgatorij autem, non
parua munera Georgius cum Byzantium applicet
auditus in hospitium Oratorij Casareum inclusis portis
atque di aditu exclusus, cum castris venire iussus
se postea Belgradum usque ad belli exitum relinquit. So-
lymanus autem, quamquam senio & imbecillitate corpore
opressus, in hinc postremo laudis tempore, nihil sibi
parcedendum putabat, nullum experimentum sibi val-
dum ad gloriam arbitratus. Memoratur in Concilio
pudelicum dissuadentium talia verba protulisse, non
honoris & proclares laudis gloriam eos parantem
nam illud inquit, mecum est, non moro mihi visus, sed
etiam ex hac mortali vita decessuro ad aliam ad
mortalem vitam ex sibi bonis remansurum, quod
precor Deum Maximam, ut cum supremo meo
vitu, quam pro Religione Deo consecravi in ho-
spiti solo, atque ipsa in hostis Patria, ad ipsius vobis
vicissim moenia felici victoria velit confirmare. Pa-
lata vox tanto Imperatore digna, ut qui hostes vicia
cele solitus est suam ipsam si quomodo posset, se quoque
ipso major superare vellet, & qui boni spiritus nam ad au-
tem modo, sed ad animam quoque tandem admitterent. Nam
cum tria sint vitia huiusmodi, quae multi Principes
per Deum immortalem se in hostis quidem possunt con-
ferre, ut ne nomen quidem mereantur. Anastasia ergo
Nobilis dani Palotam absedit, namque Georg. Turci prope
dum praesidium Albergalis iisdem diebus Turcos dade adpe-
cebat auxilium externum longinquam dat & Princeps
absens, ad periculum & metus cunctationem desolat. Igitur
celat, quodum rex agebat Franciscus Balyani Equites 1000
datis 300. Infans de Canisa Coniug quondam Th. Nardus Pala-
tini Equites 200. Pedites 600. c. m. p. m. Nobiles vilitum
Paganos secundum novum castrum legi holuam exemplum
scuti.

secuti et alii Potius alter alterum sortantes, et certam ni-
pellentes. Et hac Ladislaus Pulaffi cum Petro Thar 129
mens, Franciscus Thar. Paganos, de Ambrosius Madagis
aggregantur gloria militum insignes et belli duces. Id
1000 milia Turci Paganos confuderant. Interea Holanus
murus quamvis validissimus, ac latissimus tormentis
uno in loco patefecerat, fossam materia oppleuerat, et
acriter oppugnabat. Nec Georgius Thury par animis
legimus oppugnabat, nisi quod adversum vulnus acci-
cepisset. Et Holanus ubi auxilia in promptu esse nite-
batur, quod nunquam paraverat, et casta quoque a Papa oppido
mota esse Theodemo de casta oppugnationis, quod
discepit, ut Georgio Turci horissimum carperet aliquos
mura tormenta reliquerit. Pulsus hoste legio intererat
ei expeditioni, et Ducem episcopus legerebat Comes Albius,
Comes item Helfensheim cum peditatu et equitatu
Germanico, atque hoc cum apparat ire, ad ferendum
Palota Cuppetias, reliquaque de subire omnia sicut
aut author scribit, ad Georgius Thury dandus sane fu-
it subteritatus. Germanos supervenit Duce Comite d
Helfensheim simul exploratores referunt. Vespertinis
quadringentos degressos in peditatu, et explorationum
causa, posse illos excludi, et arce potiri, si recederet victoria
an, et famam aucti Exercitus statim sequerentur, nec
res fessis. Prociere Hungari Equites et pedites, nec
cuius Germanos legio, et forte pars muri tum capu-
cornu, ideo non fuit necesse magna vis tormentorum,
postera die miles oppugnationi paratus, et qua murus
patebat Germanos sibi deposuit. Hungares por-
tae circumitus abruis parum scabie antunt. Et
Ladislaus Pulaffi peditum, ^{aut sicut portas perierunt,}
ignemq. tectis subijcit, mox Germanos perstravit,
eodemq.

eadem tempore pulvis tormentarii forte incenditur.
Adibus atq; igne omnia miscentur, Turca plerumque
trucidati. Sed dum miles proha raptat, a Germanis
multis Hungarod illis crepere volentibus, proleam his
defendentibus, trucidati sunt. Atque quanta maxima
et opulentissimo Episcopatu parvas uram ista
rem ignis voracitate funditus deleta. Interea
Romanos auxilia venstare Uelman, et tandem
Castra ad Comaromius posita, iam cura Exercitus Eduo
Comiti a Salinis Capiteo Laurinens, ac Steffenstein.
nis comissa erat, abera Tata tria milliaria Comaromio
amoenitate, ac Principis deliciis olim celebrata, nec invalida
et magno studio fundata. Propinquitate, et continua Comanenfur
ac Laurinensium inuentione obnoxiam oppugnare placuit.
Quo tormentis petra, et pluribus in locis patefacta tertia
die acerrime oppugnata, vicis pertriana milia, ac multitudo
omnibus trucidatis, non tamen sine nostro sanguine. Etiam Rhes,
et vitam non ausa expectare vni legionum, Equitum recepta
sine oppugnatione. Nam iam tres legiones in castris erant,
sex Equi Germanod omnia, sed usq; Idus Iulias acta, ede
rum, perobuerat iam fama Turci Exercitus, nec in quos adhu
fuebat, et Imperator personatim bello aduersus, hacten
adeper, nec reprobis Exploratoribus fides habebat
ita occupauit animos prior persuado, donec Drauan
totis copiis paullo infra Eszekinum ponte navibus
confecto traiecit, ac Sygeethu peteres. In soluta
per eos Dri Draua et Tava mundatto, profusus
hac undie moras illis fecit, quo tandem Sygeethu
perueniret cum Inferiore Hungaria pariter Balsa
tan Gyula oppugnabat. Tulymanus emi bipedit
in primario bellum gerendum habuit, siquidem ingentem
et deprenam no. Petros Expeditionem tanto Confus
et tantis viribus suscipere, ut Gyula. arandah
cuius momenta mimica Treca. Ergo non relinqueret,
eaz expugnata

130
expugnata conuenit ab orbis exercitus civibus, perfractis ad
uro Hungarid Caastro, Sygeethu in Thomanar Expedi
tionem attenderet. Itaq; pax Petrus Papa ad Gyula
Exercitum adduxerat, ipse ad Sygeethu precipuum robur et
exercitus promouit. In Dambis item innumeras nauium
omnis generis Caastro erat, sed ex omnibus bellica naues
! quas Nasadas vocant, ternis et tricenis militibus, et tormentis
creis bene instructa, numero ducenta, majores erant omnino 7.
et earum insignis quadrexemis Tonia, altera triemis reliqua
paulo minores, iustis turribus. Lextan Balsa 70000
armato, et in his Janissarod 4000 in. Adhuc his Teme
sempit 10. Fransalonus 12, fmitim. Dulzane 3. milia.
Et parerissa illi Tartarod 40000, ingenio numerus ferissim
ma gentis, qua per omnia genera vnicatum, morte ipsa duris
ora, necq; crudeles populabundus inire vagabant. Itaq;
Lextan Balsa 6. Julij Gyula ubi peruenit, primum in oppugna
tione fuit, tormentis a quatuor simul diuersis partibus propugnac
ula deperare, et inuenit coronam, et propugnatores fiteri,
deserere, ac uno eodemq; tempore se moleb exutare. Duae
in modum montis, que ita febant, terram ante se agebant, ut ea
velut incendere conspiceret, nec laboratores impediri possent, et
tantum terra in altitudinem semper creferet, quando ignis acce
deret. Duae ex Matona superposito tabulato ex robore in
speciem turrium, quas ondas et recentibus coris contra missi
lur viri ignis coragebant. Identidem ex facis, mantisq;
tema plerum, duas duos ignis propugnaculos quere vtegenz
driq;, simul pars fossan matra e terra complebat, concussis
propugnaculis sabire milites instruentis fossariis, et primis
tracta terra materiam concipiendo igni subiiciunt, ita tot
bona quibus moles terrea contraebat, canburum. Ita stati
ab initio propugnatoribus duo magna in corda coerece,
altera quod tres majores maxima circa simul prima
de splodione fracta sunt, et p. frantignos Bombardarod
insubilita

miserabiliter conciderunt, alterum quod loca defensionum
omnia concessa, et adempta fuerunt. Igitur cum tanta et
tot opera simul, utq. III. Augusti Cluente nobilem multo
ritudine effecisset, et multas praesidia hostes lacerasset, ad
extremum ratione operum agere statuit. Postremo
igitur vix dum orto sole, pleni viris Equis armisq. campi exercitum
ante optime instructi armis subire, pugnam est uno simul tempore
quatuor loca ultra mediam diei Turcis recessa, atq. integra
agmina, sic per vias in pugna succedebant, ut propugnatoribus
enae. Superiorum dierum labore defatigati, nihil statim ad
capendas vires relinquerent, verum Hungari tot bellorum usum periti
libentium impetum multis illatis vulneribus egregie resisten-
bant, et quae in parte maxime laborabat. Eboria aduersus, ac
est utiq. audacter non lanceis, et gladiis tantum, sed et picea
malaculphure, ac cepha repleta, et globis notis artificis
confectis, lethiferis atq. terribilibus vomitibus ignem propu-
gnatores superne iaculabant. Ita multis incensis, pluribus
confusis, ac igne ambusis Turcae de recessibus supra mura-
te suos amissis, in vitis primis conatibus aliam opugnandi ratio-
nem mitti, non eadem constantia nostri Ducis, quamvis et
alias saepe quicquid dignum Duce unquam ostendisset, tormentis
et obliquis emissis, a muris lud detestis, dem humis ab-
intro extrahit, ignisq. roboribus subiectis, iam interiori tunc
Ordone Gratia superstante, tam Hercedemus non ab in-
tate, non militari arte, sed in solitudine refusus, atq. animo proprio
moestus, postremo in illis alius litteras sagitta emittit, nec
dum admissis nunciis ad petis Colloquium postulat Christo-
phorum Bathory Comitem conditionibus paciscendis
accessit, qui prope ex Transylvania in Colloquium evocatus,
is sibi neq. pacem ullam, neq. si fieri videri claretur
cui significavit, utq. hinc de spera Agnovis, interrupto Colo-
loquio discessit. Tandem Regis Thadieu conuente

Sil

131
his conditionibus conventum, ut cum armis, equis
et rebus, incolumes abire liceat, tres Reges, et tres
alii Primores obsides dent, ac Carri quadringenti
asportandis Agnovis laucis rebusq. ditione in hanc
formam signata per Crecentum perscrutante unclafar-
ano Croata, Georgio Melith Semiturca cum ob-
Commercium sermone, et ingenii similitudine, quam alio
quod se tractandis Turcae ingenio peritissimum profici-
teret, et non esse fraudem timendam confirmaret, plus
tribuit, cum ne gregariis quidem reperiret, cum etiam
Pter animi et alterum omnes ignorarent, qui leuem
assen sum modo aut turpissimam Deditonem Significationem
praeberet, deq. pacto, octo die Septembris adfuere curru
obsidibus, verum cum medius milia processissent, Equi
tatus a fronte se ostendit, ibi Hercedemus praevens, et
incertis animi licentibus per fraudes obsidibus se peri-
sine Pertan Duffae mandato, sed si ad eum rediret,
fore, ut castigata milia tenente salu abiret, ad eum cum
obsidibus in castra revertit, ubi ille in custodia traditus est,
reliqui arcus venti sunt, et in praedam convulsi. Invenit
Thidarii Hungari 1500, pleriq. recens consumpti, et
milia veterandi milia, ac primos avantia Duas, et
Conturehas insolentia ad multo ante obsidionem in Tran-
sylvaniam abiverant. Permones duo vesilla aggressi
vix mulierum ac puerorum numerus ad duos milia vix
tamen 500 ex militibus remanserant, quod plures tunc
qm gladio perierunt. Annus adversus est, cum in loco
aliquo fragrantia mirra quatuor vel quinque abito sub-
sopponere aqua abundaret, tum ad mensam altitudinem
vi modica, et ea perniciosa reperiret, deinde in primo
fah

Statim majorum tormento explorata tres stationes Bombas
lanios adverso maxima pilae ietu laniatos esse, quod unum
Delbergam Italum ingenuum Architectum, et ob id eo fabricanda
Arce mignam ducimus et praecipua Tormentum cum inflama flos
continuo in frusta disruptum miseranda rece disceptum, illud
quoy maximo incommodo nostris fuit, quod sagittana fere
bella, quae ad latere defendenda parata fuerat ad primos
ictus cum ex lignea materia confecta essent, conuerit, et
inutiles propter reddita fuerat. Crecurius ex Clauonia Il-
lyrica oriundus eadem hyeme Viennam profectus ad Car-
olus imperatoris flagitauerat, sed retentus est, et non tepere
varias moras, ut impudens, odio in omnes, et ad perdend
facto. Qui ubi in praesentem venit Belgradum misisset,
et se liberae in per redemptionem captiuos sperabat, sed
cum captiuos foedis tormentis ducebant, et aliquos ex carni-
ficari usque ad immanem crudelitatem conuenisset, ut ad
Solymanum suos cruciatu deferret, facile impetra-
runt, ut pari cruciatu enecaret, tantopere in omnes fere-
bat, ut quos in oppidis et pagis paullo ditiores, quos
diligenter inspicere solebat, intelligeret, captos inuis mo-
dis discriminares, et argenti, sive hinc aut aliunde mutua, cum
mensos cruciatu redimere cogere, extorqueret, ut in spectata
vix bienni tempore sexages millia nummorum pro Arce Mickel-
burg dependere. In Moravia coempta, sed non diu duravit
res male parata, quandoquidem filius paulo longiore vix
quadrienni tempore foede devota arce et Bonis omnibus
primis, et supremis hanc, nullo potest se hanc relicto ad
creditorum delatanti bonis omnibus, ut vix etiam sufficeret
exceptis. Ceterum Solymanus cum Belgradum pervenisset,

plures

plures dies transmittendo Exercitu et remoratus, quandoque 132
dem Exundationes Savi atque Danubii eo cum tempore magnae fue-
rant. Dum ibi Statua tres Iohannes II. nimirum statuit
id quod ei Mehmetus antea denunciavit et scripserat, se tanquam
fatis ex Paterna Basilla, quando in patrem se suscepisset, si-
gnificare, quatenus se et Regnum Saluum esse vellet, ut In-
peratorem salutare et promigro nulla ratione ommitteret, in
Ago quodam est, desuadentibus de omnibus, et ipso maxime
Ligomundo Augusto Rege Potomali, qui cum Sordis
dan Principum peregrinationem in litteris appellaret, vehementer
disprobat, at tamen a quibusdam, qui Sulliam virtutes
verius querebant, et in grate eum facturum, et Patrono
tutelari gloriam ex officio popillari, et pro modo filiali
non hinc. qui adveni ad tempus defuisse persuadere. In parte
suis est. Fuit itaque ex toto Regno splendidi sumi quibus
in Comitatu conscripti. Nomen unquam majore Comitatu
honore excepit Sulyon annis, itaque inter navigia, quae
in promptu ad adventum stabant, biremen propriam
auratam, atque pulcherrimam, qua transiret missis, et
inde adhibere ornatus Equitibus omnis Purpurator,
atque Imperatoris incredibili valoris, et ad speciem adun-
tibus, inter quos ad tabernaculum apparat, hinc
sunt ab imperio Sulymani et deductas, iam ibi alia multa
Tabernacula et versa Comitia erant parata, et ad vi-
ad omnia necessaria, deinde ad Congressum venturo
ferro et auro contextas sedes dno missis, et 100 Jani-
sariis et 100 fere, quorum unumquodque pariter aliquo munere
habebant, quod erat amphosimum et totidem raris aureis
et argenteis, et Rubrum auro inclusus modo pulcherrima
m. quinquaginta nullien minimum aureum et feni atque istos

delect. Page

delecta & aigni ex Comitatu sequerantur sericis vestibus,
quos Julymannus ad tabernaculum p[ro]miserat super induti-
latz, Turcici calcis, et calcantibus, unus tamen ipse Equus
lectus, tum ubi propius accessit, murena et alii pro ta-
bernaculo, quod aures p[ro]mo uram constraxerat,
in congruo loco constituerunt, Joanni autem ni-
si quod dicitur duo est purpuratis in limine p[ro]mo p[ro]mo, et
Julymannus per capitis in ch[ro]n[is]tomer, quadi paululum
lece elevans, dextera p[ro]mo, ac 20. viros ex toto
Comitatu selectos, et domos acceptos ad oscula
pedum admittit, cum familiaritate e[st] d[omi]na, et dignis
taxis introgressis, et aliquos honore rotas ad d[omi]n[is],
tandem omni p[ro]mo purpuratos, et in unum cum otis
sellam ibi ante p[ro]m[an]tan admodum jussit, et Joannem
non semel sedere jussit, tamen recumbentem tenere
et colloquutus, quod vult, an fuit edere et alij
vultus videret, et Germani an expectaturi essent,
ut cum eo manus ungerent. Deinde collaudavit,
quod ad se invitend[um] venisset, bonoq[ue] cum Consilio usum,
se quippe eo Couplis Diwartio solute ut Uer-
nan cognovisset, non statuerat sub tabernaculo
victam finire, et ipsum ab inimicis suis vindicare,
tandem ad purpuratos ait cum patris p[ro]m[an]d
miris p[ro]bitate, et ingenii bonitate respondere. Fi-
nito colloquio Joannes libellum ei porrexit, qui
fuit un[us] contrignand[um] petitionem continebat, quem
Mechenes suo resp[on]sio tradidit, et coram illis
Comitib[us] quidam libello continebat diplomate dar-
re confirmari. Et in dono fuit Johannes batten,
lutan unam palman, p[ro]m[an]tan, et Macheran omnia
et solido auro Dubinis et Uvan ant[er]o adm[is]-
sionis, un[us] omnib[us] ita referta, ut sepe fere con-
jugerent.

133
contingeret, atq[ue] modum abstinentiis excederet, huius
e[st] nihil unquam vidi p[ro]mo, item 4. nobilissim[os]
Equos ex solido auro, gemisq[ue] ornatos. De
Mechen[is] significavit ei cupere se colloquium.
e[st] et facturum se fuisse apud eum id, n[on] legibus
et religione attineret, ne e[st] ut filius ad patrem
honore ca[us]a ad se venire recusaret, facturum
e[st] cum se viciis, ut nunquam officii p[ro]mo eum p[ro]mo
tere deberet. Quod cum eum ultro facturum fuisse
videret, Julymannus coram nunciis viris p[ro]m[an]tan
a Joanne ad eum p[ro]mo, qui murena ei p[ro]mo
deberent, h[ab]ere vultu eminebat, et v[er]sam
Aulam, q[uo]d apud eos in solennibus & magnis debet
fieri consuevit agnoscere jubet d[omi]n[is] id vehementer p[ro]mo
aut p[ro]mo vultu p[ro]mo, a cuius voluntate, ne
latam quidem Reg[is] unquam d[omi]n[is] debeat. Secundum ergo
p[ro]mo consilia, semper iisdem nuntij colloqui tibi
placida respondit, petere t[ame]n ut eques in campum ve-
nire velit, q[uo]d cum intelligeret v[er]o acutus, non nisi vacare
hoc tantum respondit, sed altissimo dolore concepto Joannem
res incomparabili damno p[ro]mo, et tunc & deinde alij die-
bus vixisset, vel in eum vindicta nervos intendisset. Nam Jul-
mannus ne id omittet ad summa benevolentia p[ro]mo
ad comitatu concepto in animo secreto & denunciato, q[uo]d
apud Ottomanos p[ro]mo charissimos & in tota vita tres
aut quatuor non contigit, adhibebat, et Mechenes id
e[st] laona d[omi]n[is] q[uo]d Joannes dubia valetudine p[ro]mo, et
quod humanitas ei contingeret, maleficii suspiciones non
se evasisset. De finibus autem quos Julymannus coram
assignandos mandabat, a Mecheneo ipse tantum,
modo recepit, cum petisset finis ditionis intra Tibificum

Et Crispian amari statuit ita pulcherrime suscepta sed huius
pissina omni confilio corrupta est, tantum Salymanni in ea
perpetuo amor fuit, ut nisi caper in tanta confilia am
tiscant aut peccati negatibus fuerit, quando eversa ex
lonia Habeta, Rosthianus gener Salymanni obtulit, si ei
cem milia nummorum aureorum honorat, hysam & quod
quid inter Sibiscam & Crispian esset quod longe majore
erat profecti postulante videri Calatyluta optima occasio
ab hac amissione qui respa Salymanni nescit ultra obla
ta per Habetam muliebri negligentia & avaria non
calata cum multis animaduersione frustra clamaret,
sed in castris magna omnia copia levum gratuito pro
bita est, in quo cum ois humanitatis & opulentia de
vifalaz illud certe etiam mundum erat, quod proles tabu
racula amplissima, & libertatem misericordiam, cum re
bam quidem unum minus gratum a quaquam audire
sit, certis aut debitis holiis nullo ordine & silentio ligna
aquam, ovium greges, ac ad ipsas quoque delicias ois quod
benivolentia insuper primum, non ad presentem usum
modo sed ad superfluitatem usque, ut dicitur quoque plera
que adhibere probaverunt & Salymannus condimenta cum
Zacharo mureo, & diversis aromatis pretiosissima simul &
delicatis inter epulas magnis fribilibus vasis miserat. In
ter magnas eius Imperatoris opulentias non est omisit,
sed unum id, quod sella, qua insidebat Salymannus admiranda
de dicitur, nam solido ex auro celata fuit, longa unius
hinc longitudine, posterior pars, qua tergo inclinabat su
pra caput in modum solii vel throni elevata, oibus quod
partibus & a summo ad imum admiranda magnitudinis &
radiantibus viminibus ita exponata, ut nil vagum pro
trifis atque splendidis videlicet dicitur possit. Transmitten

do

Do ergo exercitus intentus Asiatici Equitatus Magister, cum
quatuor & decem millibus Albanis Regalem Mustapham Re
gum Bosphorem in Profectualem Budensem Classis Vostandi
goniam primum, qui ubi Budam venit Orstadii scorta
riam stranguitavit, quod idem ad Casalem fugiendo tum
vitavit, sed ibi ob amissam statam atque Vespriam, ac quod
proletum disingit euitale non potuit, casus tandem Res
ex more quando Imperator aliquos fluctes consuevit con
fiscata ad castra transmissa ab Hungariis excursantibus
pennas, vestes, equi & manupia capta in castris pro
auctione venite, tandem Salymannus Valentis Augusti
getham pervenit, Aoy atque oppidum erat fossa tantum
discreta, vivas enim proximo colle in certo loco per plan
ra decurrens spatia faciebat lacunas, & fossas cacas
unde effusa qua circumderat terra immensa latitu
dine paludi simillimam fossam ledebat. Mochia atque
propugnacula, ex arte non raro aut certo latele, sed
triplici ordine coactum ferreis clavis vincit, inter se
juncturata duo & viginti pedes lata, ac media humo
solida, quamvis fortissimi mudi vim habebant. Inerat
pedibus mille & octingenti Equites ducenti, Primiti
centum & quinquaginta, qui ultra remanserant, Malie
res ac pueli duo milia, Curulia tormenta sexa
ginta, Balneis Tormentarii & reliqui apparatus ingens
copia. Nec aliud tam desideratum est quam militum
copia, quo vero animaduersione missa suo Vexilla germano
rum, remanere ex clusa ante obsidione. Expertum est
nullam munitionem hancorum corporum labore pro
stantiorem eadem hyeme lustrato per Passiaris bel
hios Milite ducenti Equites, & superflui dimissi, ibidem
plurique in locis proficia erant imaurata. Moz ta
crebrum

crebescere amore hostili mitte ~~...~~ Hungaros con-
scriptuli, quamquam multa conquisitione vii aliqui
invenirent. Haud obsecuta est Gebelhardum Belzer
consilii bellii vassallicum: novam enim genus recen-
ditur non multo ante mortem Ferdinandi aucto-
re Maximiliano legitur gloriatum suo consilio aravis
quadraginta militibus sumis fisci tenasse, sed hac sapi-
entia clade Hungaria confidit. Literarum & linguarum
nisi vernacula ignarus in clade ad Epiphaniam infeli-
cem paucorum stipendiorum morsus militiam captus
ac tandem redemptus est, neque artem neq. post. vix
quam abigit. Haec utique adeo foedus, ut Joanne
Petro Clavio & Comari Praefecto de explorationibus
secum agente capuerit, decem Ducos explorationi
preciam. Ad initium potius ab oppido ca-
pitum quasatamq. cibis partibus vi Tormentorum,
simul fossa matelia ac terra complent. Iam Turci
ad oppugnationem succedunt pugnant, instant, pellunt
& pellunt, trucidant & trucidantur cum sustentatis ab
quod adunq. oppugnationibus, desperant. Caesaris literarum
huiusmodi apud Ovarum finis hostium immensas
vires & suorum plurimas amissis iam paucitatem
Decem consiliarii se a necessitate velle capere, ut op-
pido inflagrato in aere supremam fortunam Aleam
operant, sed dispersit a Belkanor. primoribus, qui
priori quoque expeditioni meminerant profates, etiam
Oppidum, quamquam miris tam validam conservatum
tractu belli multa evanescente, que obsessis salubrem
hostibus perniciosam afferre possent etiam Caesaris vires &
Christianorum auxilia sibi ipsi sperantabatur. N. Galendardus

Septemb.

Septemb. vixit vixit ~~...~~ advenit per Ingenha
Agmina divores, quo et innumera multitudinis otas 135
talis necunq. pugnantibus augetur. Subeunt muro,
et tangit Tartaria magna ac patente campo per in-
mensas muros. Tunc ex late fossis optisuras fit
praelium ingens adine atq. illius strages, sed aliis
atq. aliis non militibus, sed exercitibus succedunt
Pibus duxu rigardis numero, omnes simul magna
ac cogebant, et non unum, sed multa praelia capere,
donec ad extremum conpugnabunt, spem desolantes tan-
tot exercituum, tot phod impetu diei labore peripso, ac
suspensato imbrante iam vesperia, in arce se reperiunt.
Confas 800. supfluit, cum rursus nova oppugnatione,
nova labor fecerit nova moles gensculi infaret, a tribus
simul partibus tormentis dies et noctes pugnacula, moeror
pelta, tres moles argentii capello similitudine sacca,
terra ac lana complexi, cum multo magnum copiam
ex arca provincia conpessant altitudinem moeror e-
gredientes, eadem ad partes omni alente constructa, vi-
mul tormentis impositis, nullum morant, fossam, vallum,
aggerem, aut munimenta intus molendi reliquas
bant donec uno eodum tempore averso et in vivo
saga repagine aqua fossis, maxima terra repletis ac
cratibus desuper impositis ad muros subirent, ac utine
oppugnant, diem ac noctem iuxta infestam reddendo
us perpetuo labore, ac vigiliis conpessant. Sed peri-
culosissimum certamen 4. Cal. Sept. eo die Turci ne
castris quidem egressi sunt: decolavit Joh. Baptista
Infausta Hungaris, fausta illis dies erat iustum
cum vixit Exercitus ad oppugnationem occubuisse.
Nam Chymani modo impatiens, et vixit oppugne-
tionum accensus simul recordatione illius diei felix
ac faust

se sanguinem omni precatus, in unumque Verumque pugnan-
tes. Atque et ipse simili corpore languens, proci tamen deca-
avidus, equo inpositus, conspicuumque suis, accedebat ad
Janicarij primo loco tubentibus, mixta proelium, fit atrox
pugna missilibus ignibus, jam corpora corporibus, arma arma
vires viribus oppugnando, ad extremum capto Janicarij
Ara, et multa clade affectis, proelium exasperare integri-
tercentes. Tum proelium reintegrat, iterumque succedentibus agmina
per noctem totam et proleas dies oppugnando continuaverunt. op-
tato noctis remissis agere. Die nona Sept. Eductis
congregata totis copiis, et dispositis per turmas ac cohortes
parant proelium, materiam ignem ac faciem exesa antea tem-
poris vi tormentorum disjecta roborebus obijciunt, modo mate-
ria in omnibus munimentis, composita ignem corripunt
inde emittit. Casa itaque simul et nimis pugna, cadentibus
Turris invicem succedentibus, noctis via ad spiciendum
spatio, denique et atque flamma in interiore Arce compen-
dunt, in angulo vita oppugnaculi vicem dabat, intermedia
ponte multi obruti multi etque etque, hostium pro-
curiam perperit sunt. Jam pervenit erat ad summas de-
difficultates: iam auctos obsessos, pro unam animi viri-
tutem, constantiam, non desquamque tra defecerunt. Ho-
stis crebro insultare argore oppugnare, tandem Septimo
Idus Sept. paratis omnibus, missilia tela ignem vomen-
tia iniquis techie in gerere, scandere muros omnibusque
locis pugnae potuerunt ferro et flamma, noctis eo ante
quisque redacti, ut patefactis portis evadendum in Arce
exteriori putarent, ubi in obtem pugna pulcherrimi
certissimi fuerunt, vel cum morte honestissima facere. Ita
sueri hostes, et glomerari circum, tam ponte et arce confestim

finis

136
fina hostium multitudine plena, debito tormento maxima
ante ibi condita collibata atque inflammata in opprobriis
hostes emiserunt, incredibilisq; Romanum strages puncto ten-
ponte edita est. Nam non julis tantum tormenta, quibus con-
fugata acies arca, hoc imperabili clade lacerabat, sed
etiam facilis ferreis variisq; metallis fructibus non
tandem summa ora compleverunt, quae flamas et pulve-
rem expulsa grandinis modo in omnes partes letali
violencia dispergebant. Eructant tandem Turris
am ac tremulo sui spectaculum, pugna edens nra
ponte geminato et pulve, ac scilicet trajecit. At
maxima incredibili hominum clade victora conflictit
nam 7. millia Janicarij caesa multitudine octo, ac
decebat varia percussione forma et omni imagine mortium,
tela, ferro, flammis, tota Arce vagantibus, nec enim vici-
modo, etiam motui ab hostibus velis poenas exposita-
bant, cum in Turris quondam sagae pulvere dilabere
et missilibus ignibus completam, desperatae rei
summitates igne in caecos tra collocaissent. Ergo casta
Arce, cum numerata multitudine in unum, nec Arce
modo atque oppidum oppletet, multitudine proci orbis
ex toto caesit, sed circumpatenter campum, tum re-
pente inflammatis pulveribus, disjecta et omnes par-
tes missilibus tela sada, et quae versus maderant in-
feros hostes abstrugebant, nec commisit tantum,
sed enim etiam eadem perclitantiis suis, dum
saxa per Arce volitantia ignesq; missiles passi-
m corperent, abruerunt mortales, velocitate mali-
one ne effugium pervenire. Sancii, semivivente, et

finis

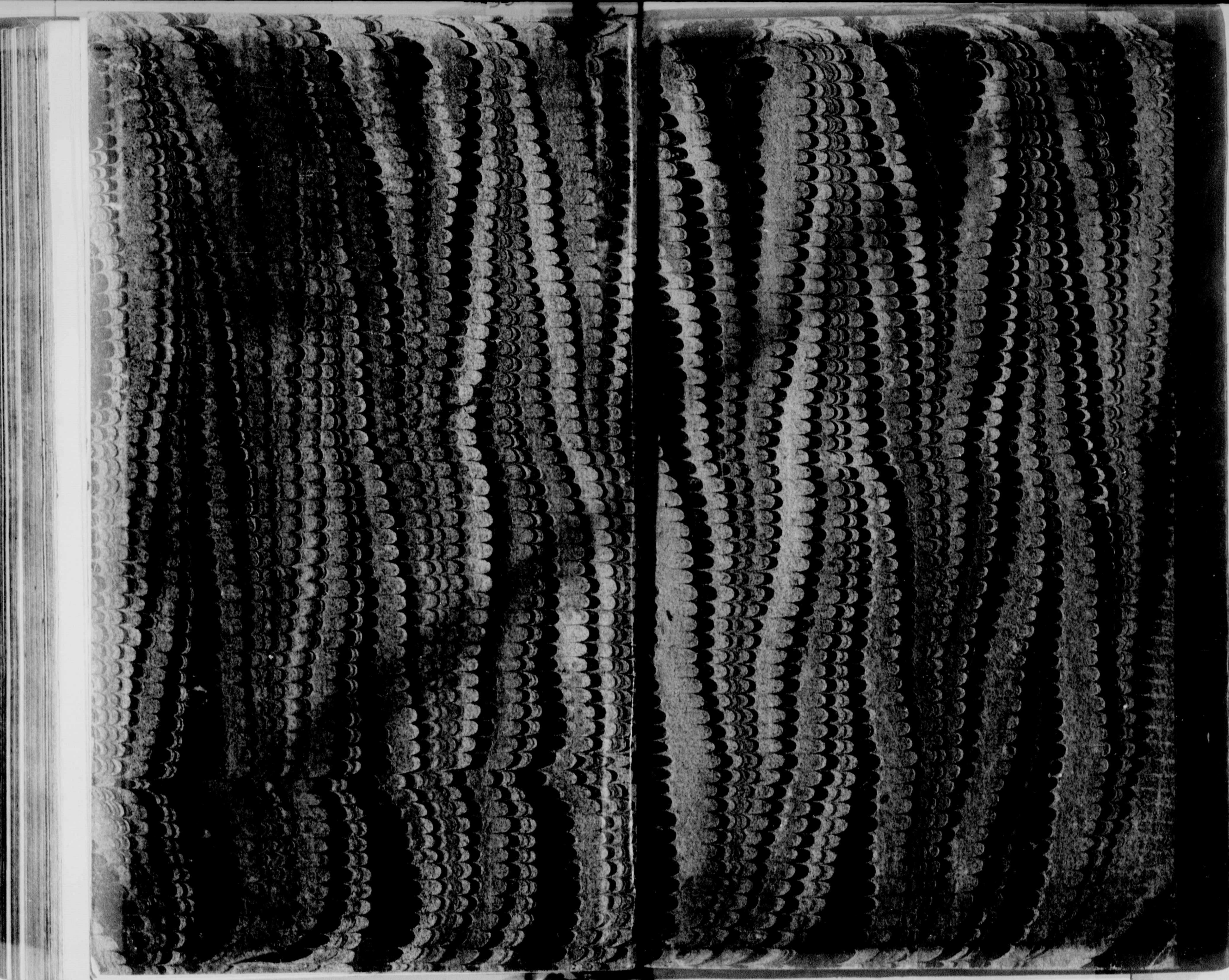
estipiantes, ambandi artibus descriptis mitis, cum regenti
strage caesa, horrendum Spectaculum visabant. Hoc
tus duo Claudia Christianitate, habuere, Nam Hungar-
riae appendices tantum supererant, si profanum Imperium
specta. Munitionibus armis paria. Quia viris
potentia, Duce dempto, duce republia, fortia, avar-
ritia tantum decrescent, nisi quod hoc maculosa vita
egregio sine tantumdem memis bone fama, quam
illa mala. In Croatia vetusta familia ortus, prima
juventa Turcia, permittus Detri. Kegloviczky, insigni-
Duci, Dani Thyrice Confiliis, ac ope aditus, et si
Gratiam Principis a satus, eodem tamen post que
Granden capto, aequoq; Saltorunya eruit. Cuius
merum solumet pugnare, specie videndi exagmato
ob Argument, quod ille regens seum habebant, facies
mensa, diuq; hospitalis temeratis misfecit. Quod
facinus ei plane congruit, cui ingenium esset, ob crude-
ritatem, et avaritiam, et maxime Duce infirmo, ap-
quem sine metu peccaret, cuiusq; flagitio promptum
Tibid Detri Crody, Dani Thyrice, deponata filio, et
Spudum dedit. obventa primum aca Monyoro Kerek, quam
in dote ille filio arctis conditionibus dederat, nec
tamen recuperare potuit. Ita ille in pen abad nupti-
non minus opulentia, unius ^{nu} prius gemmato lucro ad-
ducebatur. Nam Margaretha Zecch Thomae filia,
a secundo marito vidua opulenta, neq; alia se com-
mendanda nuptias parat, dum filiam quoq; illig-
avit filio

137
filio. Ita et perfecta, ipse vidua a gubernatur ad alia
potentia augendo caa transgressus est, quippe loco-
oer Uxoris Cancellarii Bohemici de nova domo
ao N. Rosenburgi caelestem Virgine affectando
minimo studio super duxit. Francisa Tahi, magi-
stri Agasomon, ac Viri Senatorij, et per Affinitatem
immedi, Curiam nobilitarem, Auentatam Agmine, et
eductis Sigetho in hibernis, solo equavit, etiam
arborebus Conapis ad amantatem fructuq; mfiti,
quod utro colore. Vocademi ad sese, et in
Comercio ad Eboracum dorgere volens, illo non
post hie veni enim sum eve y presente, di plactu
dictum infenso animo in atrocis causam facti
dum meditantur arguit, et frustra in Curia et
Confiliis totus tamentante. Familiaris quodam
Stephano Perdar ad occupand castellum nobis
tuum, tenuis fortuna, contra pios factq; impulso
mortalibus edictis Principis aufus esse expectare
arma, donec mutuis cadibus expugnaretur.
Praefecturam Sigethi ambivit, inegretilis ac
varria, atq; potentia Audia, datay in affim,
ut clientelis et opibus stipendios difficultate subee-
mies, qua raro nec unquam integra edoluebant, haec
subices sapie erat ars legendis diabus, duc ei
Sane ab Imperio Ferdinandi hoc quate quate
est, vel ars vel aliud, omni disciplina, omnibusq;
degitibus diuinis et humanis sublati, ad ultimum
epidum

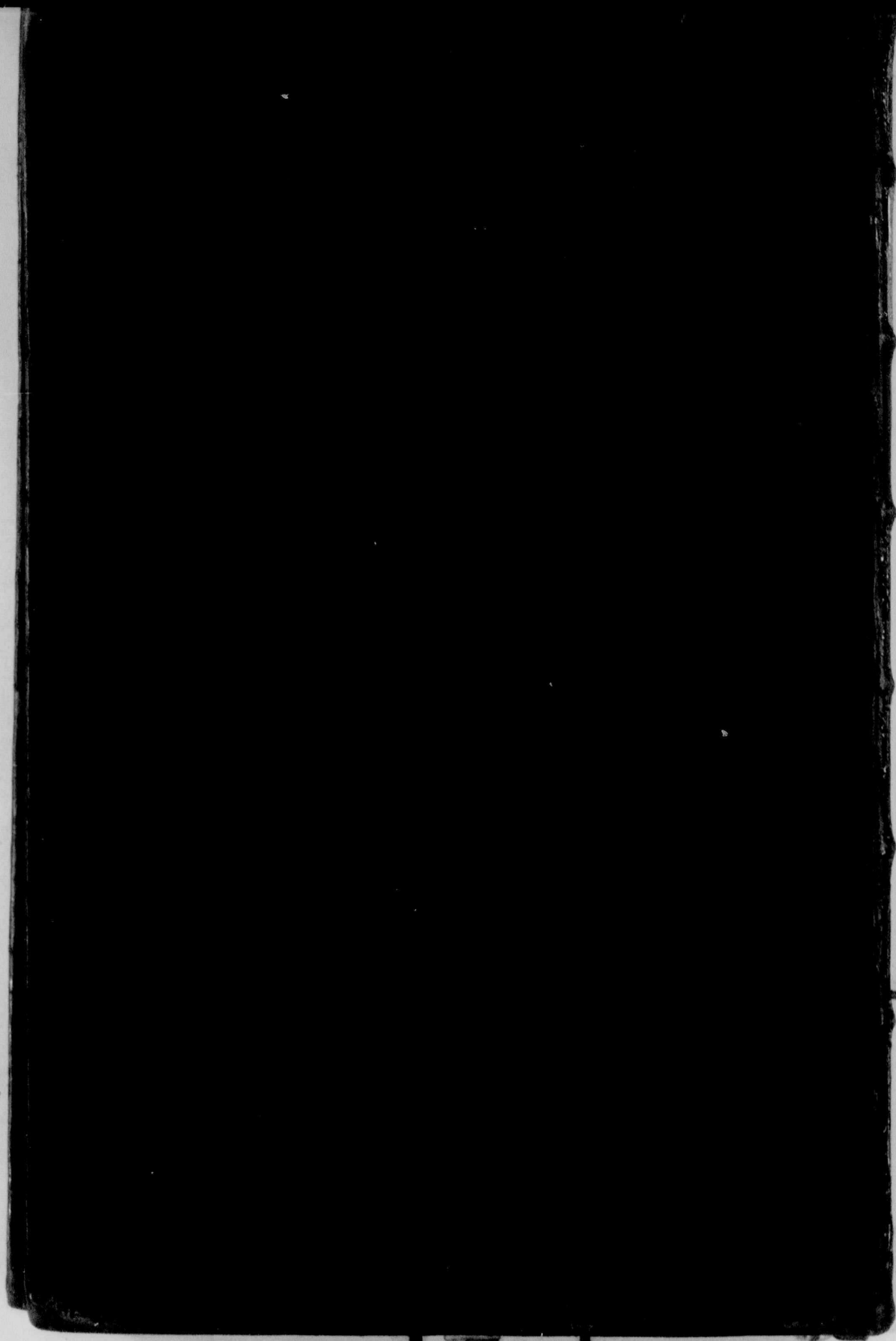
ex animo utq; sine remedio periret. Mox crebre
santa fama belli, cum Pfecturam resignare vellet, o=
dio ei in Principis directus reversus. Ad id interim
Equitum Reditionis copias per Losaniam mittendo
perduravit, prout declus Angusti Vienna egressus
cum Equitum Antico, et octo vexillis peditum,
Comitatus Ferdinando Fratre, et Carolo Comite a
Schwancenburg, quintis castris Vaxum pervenit.
Eodem die, et Dohen ad, Moravos, Slesitazung
Equitatus. Ex Hungaris Nicolaus Olahus
Archiepiscopus Krizomensis, Franciscus Fogacs
electus Episcopus Varadensis, Andreas Dathore=
us Index Curie, Michael de Merve, locumtenens
cum Societate Palatinali, Franciscus Tahy, Mar=
quis Agasorum.

APAD
KORV
TARA

2┌

1┌

┌1

┌6

MTA KÖNYVTÁRA
KÉZIRATTÁR

DISZMÜVEK 350.
FORGÁCH, FRANCISCUS
RERUM HUNGARICARUM
SUI TEMPORIS COMMENTARII.
KÉZIRAT, 2-r. 137 lev.

VEGE